

CHRONICA

POLONORVM

Vita hominum mors est, solum hoc est uiuere, si quis
Res dignas longa posteritate gerat.

CONTENTA

DE VETVSTATIBVS POLONORVM. LIBER I.

DE IAGELLONVM FAMLIA. LIBER II.

DE SIGISMVNDI REGIS TEMPO-
RIBVS. LIBER III.

Cū tarapit cur
su uoluci mor-
talia tempus,

Quā peperit uir
rus fama peren-
nis erit.

PHILIPPVS GVNDELIVS PATTAVIENSIS

Inreconsultus & Poeta.

LECTORI.

118222
III

EN tibi Sarmaticæ lector primordia gentis,
Atq; Iagelliados clara tropæa domos.
Vsq; SIGISMVNDI congesta in tempora Regis
Quo nihil hæc uno sæcula maius habent.
Seu uelis in magnis uictricia robora bellis,
Seu mage tranquillæ munia pacis ames.
Saltem simplicitas & amandi gratia ueri
Hic tibi sit blando carior eloquio.
Anuenies cultis non aspernanda Camœnis,
Inuenies certa prodita cuncta fide.
Sarmata, Teutho, Geres, Scythæ, Vandalus, acer A/
Et quos præterea iunctior Vrsa uidet. (Launus,
Mascula queis tribuit per mille pericula uirtus
Terrarum dominis imposuisse iugum,
Hic fuerint omnes aliqua tibi parte legendi,
Ne modo digna odio Barbara uerba putes.
Magna tibi ex alijs poliendæ copia linguæ,
Verum hæc unde queas discere, nullus erit.
Namq; leges Latijs non inferiora triumphis,
Quin etiam Grajs anteferenda leges.
Verba petant aliq; sed nos mage facta iuuabunt,
Illa leueis Danaos res trahat, ista uiros.
Compenset tenuem rerum uis ardua uanam,
Narrari saltem, non cupit illa coli.
Tu modo tu Decium lector dulcissime nostrum
Ne facti maneat gratia nulla caue.
Cui fuerit labor is per tanta negocia curæ,
Qui laudem ueterum commoda nostra iuuet.
Audacis ueniam quamq; petit ipse laboris,
Iudice me meritæ præmia laudis habet.

SERENISSIMO AC INVI-

CTISSIMO PRINCIPI AC DOMINO, DOMINO SIGISMUNDO DEI GRATIA SARMATIAE AC POLONIAE REGI, MAGNO LITHVANIAE DVCI, RVSSIAE PRVSSIAE, QVE ETC. DOMINO, AC HEREDI, IODOCVS LVDOVICVS DECIVS EIVS MAIESTATIS SECRETARIVS LONGAM SANITATEM AC FELIX IN TRANQVILLITATE IMPERII, VM OPTAT.

Dhæc tua inclytissime princeps tēpora. Quattuor libros historiarū & annaliū regni Poloniæ Excellentissimi dñi Matthiæ Michouieñ artium & medicinæ doctoris, a sacris, Graccouieñq; Canonici, uiri tum optimi, tum in patriā gloriā studiosissimi in lucem dedī. Quibus & tua maiestas, & candidus lector facile cognoscet, quantum laboris susceperit, me quidem iudice, non sine periculo assumptam provinciam esse crediderim, eo q; in tanta rerum magnitudine uarij sint casus, presertim quom hi sequendi sint, qui aut nihil, aut parum, ac id ipsum quoq; mutilum, posteris tradidere. Etenim in prima hominum ætate, uix ullis tanta sollicitudo, raraq; hæc cura fuisse creditur, ut rerū ab se gestarū memoriā quæq; gens ad posteros litterarum monumentis perferret, hinc factum certo constat, multa egregia gentiū facinora clara perenniꝫ memoriā digna, scriptorum penuria in æternam gemendamq; obliuionis noctem abijisse. Populorumq; potissimum martialium, & eorum qui initio ab expeditioris linguæ iactabundis Barbari sunt appellati, his manibus, corpore & sanguine, totis deniq; uiribus agere facereq; impensius quā dicere lubuit, illis expedita lingua, ut sæpe minus etiā clara facta, sermonis cultu adornare, sua extollere, aliena semper pessundare placuit, ut qui nō armis, lingua tamen essent uictores, & si quando uicti, magis fessi pugnando cessisse, q̄ in apertam fugam acti crederentur, effecere. Hinc Grecorū gesta, atq; Italorum facta toto orbe memoranda, litteris commendata. Verū (si licet dicere) aliquanto minora q̄ fama feruntur credenda. Hinc Hispaniarū atq; Gallorū, & his proxime, Germanorū res tanto sunt & uetustiores atq; clariores, quo citius linguæ facundiam armis iungere, ubi enim & illud compertum, in armis uim & potestatem, in litteris uero laudem & gloriā consistere. Facile factū est, ut qui martia uirtute Italici aut æquales essent aut superiores etiam lingua expeditiori sumpta illos ingenio quoq; uincerēt. Hincq; euenit, ut qui totius orbis imperium non tam uī aut armis, q̄ arte & consilio, pauloante possedisse perhibentur, apud Germanos litterarū studijs paulisper crescentibus, aliena mittere, suaq; tueri, & tandem simul cū imperij dignitate, externis colla submittere sint coacti. At initio diuersis dissimile studiū fuit, quisq; sua arte cōtentus, cupiditate & inuidia nihil dominante, satis cuiq; sua placebāt. Postq̄ uero (Salustio te

Ex incuria litterarū, res geste plerorūq; in gloria.

A 2 ste) libido

Polonorum ori-
go incerta.

Dñi Mechou-
en, candor.

Materia opis.

Difficultates
operis.

ste) libido dominandi hominū mētes inuasit, uaria quoq; studia reperta sunt. Eorum qui in altū uel fato uel ingenio agebantur, summa ars credita, nationes atq; populos subigere, classem parare, terra mariq; imperiū augere, uicissim quibus sua cara, urbes muro cingere, moenia erigere, certis instrumētis hostē remouere studebant, quo sapius feliciter gesto, in hostiū castra excurrere, uarijs artibus molestare, atq; libertatē suam aut uendicare aut conseruare statuerunt, hinc urbem, urbi, nationē populis iungere, & reges sibi constituere placuit, qui miro omniū consensu leges dicerent, domi forisq; pace & bello imperiū summū haberent. Sub his gentes & populi aliquādiu militantes in regna & imperia uarijs nominibus ascitis creuere. Verūenimvero Poloni populus maximus, suis his sedibus ab initio contentus, nec unq; pulsus, quo tempore aut quibus ducibus intrauerit, in opinione magis receptum quam certa traditione cognitū crediderim. His tamen egregia facinora nūq; defuere. Sed dolenda scriptorū penuria, cuius supra memini, clara illorum facta obscurauit. Neceffe itaq; fuit ex mutilis fragmentis congerere, quod nostram aetatem praecessit, & hinc laboris facere periculum. Ceterum quia a plerisq; uel sententia uel stilo dissentiendum erat quod omnia ad usum patriae essent citanda atq; scribenda, periculi metus auctus esse uidebatur. Quom uero alterutrū uiolandū esset, uicit amor patriae, & ab optimo uiro puincia assumpta est, nō quaeslus aut ambitionis gratia, sed studio patriae, ut absconditum diu, in lucem daret, simul ut his qui ad hoc nati magis crederentur, uel exemplum uel argumentū praestaret, illud tamē fecisse comperi, quod sua sponte neminem laederet, et quantum historiae fides permetteret, de rebus bene uel male sentiret. Haec omnia quantulacūq; sint, de illius ingenio & labore, meis uero impensis nata, Inclyte Princeps tibi, uti ab initio in Epistola mea praefatus sum, debentur. Ea tua Maiestas pro sua clementia suscipere non dedignetur. Iam uero quando ad tua uentū est tempora, quibus tua maiestas, quod faustū ac bonū sit, feliciter huius solij apicem conscendit. Regniq; ac imperij habenas beatis et auspicijs et cōsilijs suscepit. Ego uero sub regni tui initio, deo uel fato uolente in hoc regnū ex Germania, mea parria, intraui, moxq; in fidelissimi tuae Maiestatis clientis, Magnifici Ioannis Boneri Landani famulatū assumptus sum. Statui igitur ab eo tempore, quo & Polonia te optimū sibi principem & regem praefecit, illaq; & tua maiestas clementer me suscepitis, annalium temporūq; tuorū historiam meo Marte conscribere, simul eam in ipsa foetura in lucem dare, me, atq; hoc quicquid est, tibi principi clementissimo nuncupatū offerre, haud nescius quod laborem meis maiorem uiribus suscepim, occurrunt enim in ipso scribendi initio, non uulgaria argumenta, quae me (ni si summa in hoc regnum obseruantia ad nullū recusandū laborem mouerer) ab incepto merito deterrerent, omniū primum quod haec meam professionē & facundiam exuperant, foretq; hominis alioqui doctioris me, officium. huic proximū est, quod uix omnibus per me satis fiet, atq; ut in apertū altiusq; res euadunt, ita multorū iudicijs exposita omnia cernūtur, ea quae sibi quisq; uel suo iudicio tribuit, uel facilia putat, æquo fert animo, atq; eternis laudibus exornat, at si quid contra opinionem uel uerissimū scripseris, hoc ut supra cap-
ptum uiresq;

ptū uiresq; cuiuspiam ita protinus falsum quoq; habetur. Præterea ubi de bo-
 norum uirtute atq; gloria agitur, ut gratiæ uel odij stimulus est, eleuatur,
 quom uero de malorū uicis & sceleribus est sermo, pleriq; supra quam credi-
 bile est, & prudentes decet, in bilem efferuntur. Addit hæc nostra corrupta
 ætas, cui omne alienū ludibrio est, & sua cuiq; maxima uidentur, nō paruum
 ab incepto terrorem. Verū dum rerū gestarum omniū gentiū scriptores con-
 sidero, nō nihil consolationis accedit, quod passim doctissimi etiam ab his ca-
 lamitatibus nō fuere exempti. Pro me quidem satisfactū putabo candido (si
 quem nactus fuero) lectori, qui dū nihil in historia perinde ac fidē spectandū
 esse meminerit, nō facundiæ ornatū, & uerborū fucum, subsultantesue oratio-
 nes, uel Liliū requirit liquorē. Quod ad humanū est iudiciū, nihil ad me
 pertinere uidetur, quid singuli sentiant, aut credant, Dū enim uolunt uniuscu-
 iusq; iudiciū esse integrū, sit ut per licētiā singula corripiantur. Cæterū de
 maiorū uirtute uel uicis non uideo quid maxime cuiq; alienæ res gloriæ uel
 indignitatis addant. Frustra enim uiciosus et in omni scelere uersatus, maiorū
 suorū imagines recitabit, & per ambitionē de penni eorū gloria sibi gratula-
 bitur, quos talē ab se, genuisse pœnitet. Sed et hoc parū cuiusq; gloriā inficiet
 si maiores sui a recti tramite diuulsi, in eternā labē precipites acti sunt, modo
 illius uirtus & nobilitas ita refulgeat, ut potius maiorū gloriā augeat, q̄ par-
 tam aliqū ab illis turpiter cōmaculet, atq; demū is sit nobilior qui uirtutis stu-
 diosior, & ad colendā iustitiā feruentior. Contra qui uicis delibuti, uirtute ca-
 rentes, alienæ laudis æmuli, extra bonorū fines, cū nulla memoria agātur. Po-
 stremo neq; mordax ætas me ab incepto deterret, quæ, ut est in omnes licen-
 tiosior, ita mihi facilius erit omnis euētus, tantoq; mihi plus ueniæ debebitur
 quominus illa (his calamitatibus adaucta inuētabile sequens fatū) ambitionē
 suā sistere potest. Sed iā ad institutum redeo optime Princeps. Scripsi igitur
 temporū tuorū historias, quæ ut perfectius emitterentur, hūc seruare ordinē
 placuit, ut a primordio regni adusq; aui tui tēpora, qui primus ex alta incly-
 taq; maiorū tuorum familia, Poloniæ sceptrā gessit, quādā obiter quæ in dñi
 Miechouien Chronica (qđ ad rem ptinere nō uiderent) pretermissa, tñ scitu
 non iniucunda referrem, intereaq; a primo Polonorum principe singulos qui
 imperiū apud Polonos habuisse tradunt, paucis recenserem, idq; totū uno li-
 bro absoluere uisum est. Ab auo uero tuo ad tua ipsius tēpora maiorū tuorū quæ-
 dam gesta q̄si p Catalogū altero libro enarrare placuit. Postremo ab eo die
 quo tu feliciter sceptrā Poloniæ suscepisti, in annū salutis humani generis,
 MDXVI omnia quæ memoratu digna apđ te atq; exteras quoq; natiōes re-
 gnis tuis uicinas acta sunt, Tertio libro cōprehendere uolui, hosq; libros hi-
 sce characteribus excusos meo Marte similiter & ære in lucē dedi, tuæq; Ma-
 iestati inclytissime Rex hūc meū laborē nūcupaui, uel illud a maiorib; sum-
 mēs exemplū, q lucubratiōes suas dignissimis qbusq; uiris solebant nomina-
 tim dicatas emittere, ut si quando scriptorum auctoritas ab æmuloꝝ & in-
 uidia moribus non redimeret, eorum saltem quibus nūcupassent uel uirtu-
 te uel auctoritate liberarentur. Quare ego tibi, qui summa regni sceptrā te-
 nes, atq; uirtute, iusticia, clementia, benignitate, humanitate, liberalitate, do-

Ordo rerum.

Primilibri ma-
teria.

II. Libri mat.

III. libri mat.

Nuncupatio
laboris.

mi forisq; pace ac bello cuncta gubernas, hanc meam (quantulacumq; est)
assumptam & utcumq; perfectam una mecum nuncupatam offero prouin-
ciam. Nemini enim conuenientius q̃ tuæ clarissimæ maiestati dedicari po-
tuit, ut enim deus optimus maximus, te in regno summam auctoritatem &
ipsum imperium gerere uoluit, ita etiam cunctas uirtutes, heroicasq; dotes,
quātum in humano potuit fieri corpore, in te uno peculiari quodam munere
collocauit. Facile igitur tuæ maiestatis auctoritate meus labor ab omni æmu-
lorum molestia erit securus. Iam superest ut receptui canam, et tuæ ma-
iestati immaturum quidem fatum offeram, quæ ut omnia solet
clementer suscipere, hos annales simul & eorum scripto-
rem deditissimum maiestatis tuæ clientulū non de-
dignetur. Faxit deus ut te regnāte aurea (quod
sedulo anniteris) redeant secula, regnaq;
sint te imperante beata, cōstituatq;
te idem multorū regū paren-
tem, ac Regnis tuis &
nobis fortunatū ua-
lentē ac incolu-
mem confer-
uet foeli-
citer.

Rinceps & rector humani generis, rerumq;
omnium deus, initio pulcherrimā illam mun-
di machinā, ut constanti mortalium pene om-
nium consensu creditur e nihilo fabricauit.
Eamq; post primi parentis lapsum, homini-
bus colendam prebuit atq; subiecit. Quæ ue-
ro tunc regna, aut quis uiuendi fuerit usus, nul-
lis ab ethnicis unq̃ certis traditū litteris. Sa-
cri codices unam ætatem ab Adam hominū
primo parente ad Noe illius tpa cōnumerāt,
eamq; annis 1242, i. generationibus decē com-
pletam fuisse memoriæ tradūt. Noe uero (qui

Prima Aetas
mundi.

& Ianus) temporibus, famosa aquarum clades mundum deleuit, nemoq; præ-
terq̃ Ianus ipse & filij tres Sam Chem & Iaphet cum uxoribus sunt seruari.

Caradysmus.

Cessantibus uero aquis, seruatrix arca in uertice Gordiei seu ut sacrae litteræ
habēt Armeniæ altissimis montibus inuecta quieuit. Hinc constat atq; facili

Secunda ætas.

probaturnegocio, Secūda ætatis ab eo loco esse initiū, ideoq; & antiquitate
et dignitate principij ceteris merito præferri, necesse enim est ab octo his ho-

minibus uniuersum genus humanum esse seminatum. Breui itaq; coaluerūt,
& primis Armeniæ sedibus repletis, nouas inquirere operæ precium fuit, hinc

orbis totus colonijs & habitatoribus repletus, ut uetustissimis traditū est lit-
teris. Verum nō est in animo orbis situm atq; gentium omnium origines inda-

gare. Postq̃ uero paucis docuero orbem in tris partes, Asiam, Aphricā (quæ
et Libya) Europamq; diuisam, nostramq; Poloniā Sarmatiæ Europæ pro-

Orbis diuisio.

uinciam ostendero, operam dabo ut situm eius limitesq; describam, deinde
ad gentis illius originem, ceteris omnibus intermissis, stilum cōuertam. Mun-

dum igitur in tres partes discretum esse antiquorū traditione apparet, nec in
harum rerū approbatione immorandū uidetur. Quandoquidē docti omnes,

in hoc parī uoto cōuenerunt. De Europa igitur meum erit institutū. Quæ (si
poetarū fabulis fides est) ab Europa Agenoris libye, sed & Syriæ regis filia,

Europa.

quam a Ioue in Taurū mutato e Syria raptam & Cretam aduectam referunt,
nominatā prodiderunt. In huius descriptione nullum negocium uidetur con-

trahendum, Fecit hoc Ptolemæus Geographiæ princeps, & pleriq; alij do-
ctrina insigniti, quibus iam temporum usu fides adhibita est. Ceterum Sarmat-

Sarmatia.
Europæa.

tia Europæa restat hoc loco describenda, de qua quā uerissime & breuiter po-
tero absoluā. Eam igitur princeps Ptolemæus libro tertio, capite quinto ita

depinxit, Sarmatia Europæa a Septemtrione oceano Sarmatico terminatur,
iuxta sinum Venedicū, & partem terræ incognitæ. Ab occasu terminatur Vi-

Sarmatiæ ter-
mini.

stula fluuio & parte Germaniæ quæ est inter caput ipsius & montes Sarmat-

tarū, præterea a mōtibus ipsis. A meridie autem Iazigis Metanastis. Ab Au-

strali sine Sarmaticorum montiū, usq; Carpathi mōtis principium. Præterea
continue per Daciā usq; ad Boristhenis fluminis hostia, et hinc Pontico lit-

tore, & linea quæ inde fert per littora ponti, usq; ad Carcinitum fluuium. Ab
oriente ambitur Isthmo a fluuio Carcinito & per Bicem paludem, & latere
paludis Meotidis

Flumina Sarmatiæ.

Vistula flu.

Chronus flu.

Rubon.

Montes Sarmatiæ.

Poloniæ limites hodierni.

Poloni unde.

paludis Meotidis usq; ad Tanain fluuium. Præterea ipso fluuiio Tanai a parte quæ a fontibus est Tanais amnis ad incognitam terram meridionalis partis, usq; ad predictum finem. Hæc Ptolemæi sunt, obmissis gradibus parallelis ceterisque descriptionibus. Famosa tamē flumina nō abs re uidetur ex Ptolemæo adscribere, quæ Sarmatiam præterfluunt ex uetustiori tabula hæc sunt, Vistula q & Vandalus & Istula & Iustula uario scz nomine apd ueteres reperit; hic ex pedibus q̄li montium Sarmatiæ nascit̃, in mare Sarmaticū seu Balteū, q & sinus Codanus labitur, hodie etiā eo nomine uocat̃. Chronus aut̃ fluui⁹ post Istulæ hostia Germanicū quoq; mare (q̄ inde forte Chroniū ueterebus) ingreditur, Nyemē hodie uocatus, Rubon fluuius in ducatu Lithuanie nascit̃, & præfatū mare ingreditur, Hinc Ternutis & Cherfinus fluuij prædicto mari se miscentes ex Riphæis montibus Ptolemæo nascunt̃, habet Borysthenem qui hodie Dnyep̃r, Hypanin qui hodie Bug, Tyran qui Dnyester uocantur, reliqua non magnæ famæ censentur. Hæc apud Ptolemæum libro 3, ca 5 & octaua Europæ tabula, similiter in moderniori Poloniæ & Sarmatiæ tabula, & in domini Miechouien Chronicis li. 1 ca. 2 latius uidere poterit lector. Pari modo de montibus censendū, quos Ptolemæus eisdem locis memorat, isti sunt, Sarmatici & Carpathi montes qui ad Hungariā se extendunt, Amadoci, Alauni, Venedici, Riphæiq; mōtes, Hæc utcumq; paucis recitata uerbis, uel ideo quia nō lubuit uetusta nomina, & plerumq; nunc incognita adferre, uel etiam quod hoc quantulumcunq; sit ad meū institutum satis uisum est, præsertim quod in maiorum traditiōibus fufius explicentur. Superest ut Sarmatiæ & Poloniæ fines qui nostra ætate sunt describam. Illudq; in regnum unum cōnumerabo, quod a maioribus pace & belli iure quesitum Sarmatiæ Poloniæq; Rex in imperio habet, Illud his limitibus terminatur, mōtibus Sarmaticis, & ad fontem Vistulæ per Silesiam ad Oderam fluuium adusq; Marchiam Brandeburgen per Pomeraniam ad littus Germanici maris, per latus dehinc Septemtrionale per Samagittas ad fluuij Rubonis fontes & hostia, Lithuaniam ambit ad orientem usq; ad Magnum Moschouie ducatum, ab ipso Germanico mari, ad Alexandri et Cæsaris aras, usq; ad pontū Euxinū ab eius littore redeundo, per Daciā idest Valachos Iazigas Metanastas, i. transiluanos & Hungaros, a meridie ad ipsos Sarmatiæ montes (q̄ hodie Scepusiēses uocātur) per latus meridionale dirimitur. Hæc modernior & uera Sarmatiæ & Poloniæ descriptio habetur. Nullus totis finibus includitur populus qui Poloniæ regibus aut hospitij aut belli iure non esset submissus. Iam satis constat Poloniæ Reges, tam in Sarmatia q̄ in Germania parte habere imperium, estq; in animo mox gentis originem describere. Poloni siquidē unde dicti sint non alijs apparet traditionibus, quā ut Miechouien noster perhibet ex uulgari Pole (quod planiciem seu campum sonat) nomine, quom itaq; Polonia uasta nemorosaq; sit, paucis montibus intrinsecus adornata, placuit forte hoc nomine terram quondā appellari, Verū diu de habitatoribus, quo tēpore quibus ducibus intrauerint, quasue sedes reliquerint, uaria usq; opinio tenet. Dominus Miechouien libro primo capite primo, gentis originem describens ex maioribus traditam affirmationē sequitur q̄ si hic repeterē frustra

peterē, frustra conatus impenderem, Ptolemæus li. 3. ca. 5 Sarmatiam gentes maximas tenere perhibet, hos numerat populos. Venedos per totum Venedicū sinum, hodie forte Prutenos, Liunos, Samagittas, Supra Daciam Peucinos Basternos, per totam Meotim Iaziges, Roxolanos, Hamaxobios, Alaunos, hodie isti Rutheni in cōmuni Podolitæ, Luceorien, Kiouien, & Lithuani creduntur. Eos tamen quos olim Alaunos dixere, nostra ætate, cum tractum putauerim, qui Volynie, pauloatē Volhanie mutatis aliquibus litteris quondam Alauni dicti sunt, hodie insigniora loca Ostrow & Luczko habet. Hinc Gotthialaunos ortum habuisse credendū. Quom Gotthi quos olim Sarmatæ Polowczos barbaro uocabulo appellauere, ea loca habuerint quæ a tergo Russiæ inter Tanaim & Meotidem uergūt, quibus hodie Thartari insidēt. Gotthi uero a latinis Getæ olim appellati, his gentibus iuncti Gotthialaunos constituere, hi sæpius Polonis atq; Ruthenis molesti fuere, gens hodie quoq; armis ferox, & contra Thartaricos insultus presidio est, Penes uero Istulam seu Iustulam pauciores gentes affirmat. Sub Venedibus Citthones, a quibus Getas existimo, hodie sub magistro Prussiæ (ubi Sambien ecclesia) crediderim. Post Phinni, post Sulanes, post Phrungundiones, has gentes, hodie Cholmen, Cuiauien, & ducatum Mazouiæ credere placet. Ad caput Vistulæ Auarini Ombrones sub his, post Auartophracli, post Burgies, et alij populi apud Ptole. li. 3. ca. 5, conscripti. Hodie ad caput & fontem Vistulæ ducatus Teschine, inde ducatus Aufchwinczinien, Satorien, post Graccoui. districtus, inde Wislicien, Sandomirien, qui olim populi prisca nominibus appellati, hodie in districtus per uniuersum regnum sunt conuersi. Hinc totidem Palatinatus & Prouinciæ quot forte Ptolemæus populos annumerat esse credunt. Ad mōtes igit Carpathos ad Daciā uersus Arsiætæ Saboci Pengitæ Bieffi ponuntur, ut apud Ptolemæū legiē. Reliqui uero a Graccouia sub mōtibus Carpathis, hodie Sandecen, Biecen, Sanocen, Belsen, Crosnen, Premillien, Iaroslauien, existimo ex ducibus seu uictoribus sic appellatos. Hactenus de situ Sarmatiæ placuit commentari. De his plura scire cupientes legāt Ptolemæum, Melam, Strabonem, Solinum, Orosium, & ex modernis multos quibus satiati candidi lectoris esto iudiciū. Hoc in loco ad gentis primariæ originē stilum dirigere operæ precium erit, quibus temporibus itemq; duabus ingressa sit perquirere. Polonorum Bohemorumq; ut unus est loquēdi usus, ita uno initio fundatos & multiplicatos maiorum est sententia, Qui suā originem post cōfusionem linguarum apud Babylonicæ turris extructionem ita posteris referunt, Quando linguarum confusio humanas cogitationes euerit, Slauos parentes suos quorū ipsi prolem se contendunt, extructioni interfuisse, qui relictā Assyriā per Asiam in Europam profecti, Ea loca quæ nunc Bulgarorum, Seruorum, Dalmatarum, Croatum, Bosnenq; sunt occupasse. Exinde Lecho Zechio atq; Russo ducib⁹, ad Danubij ripas Zechios. i. Bohemos locasse, de principis nomine Zechos uulgari uocabulo appellatos. Conformem de Lechitis rationem ab ipso primo principe Lechio, qui in planicie confederant, quā Pole. i. campos dixere, inde Poloniā initium sumpsisse perhibent, id astruentes ex eo qd linguæ commercium hæ gentes in hanc diem habeant

Sarmatiæ gentes.

Gottalauni.

Gotti.

Poloni, Bohemiq; eiusdem originis.

Ortus Polonorum. Slaui.

Sclauī falso di-
cuntur.

Slaunonica lin-
gua.

Aeneas Silui-
us Polonis ini-
quus.

Zechius Croa-
tinus.

Saruch.

habeāt, atq; ita omnīū gentium qui Slaunonica utuntur lingua Slaunos paren-
tes fuisse asserunt. Moderni omnes Sclauos (Italos sequentes) gentē falso ap-
pellant, nō dicam inuidia sed uocabulī ignorantia, Slaua enim uerbum apud
gentē significat, hinc ab ipso primordio uerbosi crediti. Sed Sclauī apud Ita-
los empticij serui sunt, nulla unq̃ ratione maximā huic genti comparandi.
Nulla enim in terris lingua q̃ Slaunorum maior est, qua hodie utuntur Bulga-
ri, Serui, Dalmatae, Croati, Bosni, Bohemi, Poloni, Vindi, Rutheni, Lithua-
ni, Moschi, maximī populi ad ignota usq; loca. Hanc ferme originē dominus
Miechowien affirmat. Verū Aeneas Siluius opinionē eam recitat, atq; uehe-
mēter irridet Aegyptijs exceptis nullam unq̃ gentem origines suas tam altis
initijs reddidisse, apud scriptores, quibus fides danda sit, legisse asserit, homo
sua aetate ut dignitate summus ita doctrīna & eruditione clarus, uerum Polo-
nis, plusq̃ Pontificem decebat, infestus. Qui si unicum Berosum Chaldeum le-
gisset, potuit & ipse aliam ferre sententiā. Nec tamen inficias eo, quin hunc
ortum Polonos nō habuisse credam. Sed nihilo plus ad eius descriptionē mo-
uebor. Qui de Bohemis scripturus incipit, Nugis omissis ad ea quae memo-
rabilia traduntur, festinare calamum, et subdit, Zechius Croatinus haud ob-
scuris parentibus ortus gentem Bohemicā condidit, qui homicidio domi per-
petrato iudiciū ultionēq; fugiens in eam regionem uenit, cui nūc Bohemia
nomen est, hic nemo miretur, si & a nostris hec irrideantur. Zechiū homici-
dam domi metu ultionis pulsū, nec sua tueri ualentem, tantam exilij ne di-
cam sceleris sociam colluuiem armare potuisse, quibus priscos habitatores
pelleret, atq; perpetuas sibi conderet sedes. Facile enim apparet, si illa regna
ante horum ingressum hominibus culta fuere, parua manu id fieri non potu-
isse, quod Germani nullo etiā negotio sedibus suis pulsi fuissent. Constat igitur
hanc gentis nō esse originē, Atq; nūc alios recitare lubet. Qui Bohemos
Saruch tēporibus Annis duobus millibus septingentis septuaginta post mun-
di ortum mare ratibus traiecit, Bohemo duce qui Babylonis extructioni af-
fuisse perhibetur, atq; ad Danubij ripas sedes locasse, terram ex nomine ducis
Bohemiā uocatā tradiderunt, sed de his alias. In eam calamus festinat opi-
nionē quae Polonos ex Scytharum gente originem traxisse perhibet, & his
quidē qui Mauricij principis temporibus mutatis sedibus apud Cimerium
Bosporum confedere, bipartiti dehinc ad Septemtrionē pars una ad dextrā
deflexit, quae & ipsa in duos populos scissa, quorum alij Bohemi alij Poloni
credūtur. Hac iam opinio mox supra praefatam elidere facile potest, si Mau-
ricij principis tempora ad Babylonicā turris extructionem conferre uolue-
ris, reperiēs multas Mauricij etates interesse. At quom hanc seipsam quoq;
impugnet scriptorum auctoritate, uel hac sola ratione quod Ptolemaeus prin-
ceps Geographiae Mauriciū praecessit, qui in suis tabulis eo loco Bemōs ma-
gnā gentem ponit. Esse non potest quod Mauricij temporibus Poloni uel Bo-
hemi originē suam uel nouas sedes habuerint. Haecenus illorum assertiones
adduxi, quorum traditio non satis mihi probata uidetur. Iam eorum subdam
opinionem qui tempore uel dignitate uel etiam peritūa magis mihi praecel-
lere uidentur.

A Beroso

A BEROSO Chaldeo litteris mandatū est, post uniuersalem aquarū cladē octo duntaxat homines esse seruatos. Eosq; humanum genus uniuersum seminasse, hæc sacra quoq; litteræ testantur. Primas hominum sedes in montibus Armeniæ fuisse, Berosus illis nomen addit Gordiei, eo quod Armenia plures montes habeat, ut apud Ptole. li. 5. ca. 15. & in tertia Asiæ tabula est uidere. Quom autem Armenia & non Aegyptus hominū primos parentes ab initio excepit, Scythica Aegyptiæq; de antiquitate liti hinc finē crediderim, nec placet Aegyptios post aquarū cladem ætate Scythis anteferri. Verum si de regnorum principis negocium erit. Assyriorum omnium primum nō negauerim, hæc enim & Berosus testatur, cuius uerba iam adducere statui, libro is primo ait. Ob hæc igitur Anno salutis humanæ ab aquis primordio sumpto, nostri maiores innumeros scripserunt, nos uero rediosum illorum sermonem abbreviaturi referemus origines & tempora, & reges, eorum duntaxat regnorum quæ nunc magna habentur. In Asia quidem omnium cellissimū Babylonicum, in Aphrica Aegyptium & Libycum, quæ unum primo fuerunt, & sub uno narrabimus. Postremo in Europa quattuor nostri enumerāt Celtiberum, Celte, Kytim, quod illæ gentes Italicum appellant, et Tuysconū quod a Rheno fluuiio per Sarmatas in Pontum finit. Addunt quidam etiam quintum Ionicum dictum, hæc ille. Hinc apparent Sarmatum Tuysconumq; regnorum tempora & alta initia, quæ & si Aeneas non uiderit præterq̃ Hebrais ulli genti attribui, parum refert. Concordat Cornelius Tacitus, apud Germanos Tuysconem carminibus celebrari. Ioannesq; Viterbiens̃ his accedit. Iam initio constat Sarmatum Tuysconumq; ut unum fuisse principem & conditorem, ita unum in multa tempora fuisse regnum. Postea Berosus li. 4. scribit Anno 151 a salute ab aquis prima omnium gentium & ciuitatum fundata est a Saturno Babylonicō nostro urbs & gens nostra Babylonica, & infra, Ab exordio huius Ianus pater misit in Aegyptum cum colonis Chem, in Libyam Tritonem, in Aphricam Iapetum, in Asiam orientalem misit Gangem, cum aliquot ex filiis Comeris galli, & parum post subdit. In Europa regē Sarmatiæ fecit Tuysconem a Tanai ad Renum, iunctiq; sunt illi omnes filij Istri & Mese cum fratribus suis ab Adula in monte usq; in Mesembriam ponticam. Hæc ille. Iam hinc liquet Sarmatum, Teuthonum seu Tuysconū Germanorumq; Ab ipso Iano siue seruatrice archa altum initium summere, utcūq; ab Aenea hæc opinio derideatur. Sub Tuyscone igit̃ gens ingressa ex Armenia per Scythiam in Europam Sarmatiamq; sedes posuit. Neq; eos per mare ratibus traiectos ut plerisq; placet affirmo. Eo quod prima hominū ætas non creditur mari potius q̃ terræ se cum paruulis uxoribusue cōmisisse, adde etiā nauigandi rum imperitiā, & ipsum in humanis pectoribus post aquarum cladem pauorem, terra autē uenisse putandum est. Primumq; Sarmaticas sedes colonis impleuisse, atq; ut paulisper creuere in imensum aucti, ita in ulteriora loca ducti ad Renum usq; propagati sunt. Ceterum longo æuo omnes hæc gentes unius principis paruere imperio, quod Berosus eorum reges enumerans testatur, ubi libro quinto statim in principio inquit ut supra diximus. Anno a salute hūani gñis ab aqs, cētesimo tricesimo primo, cepit Regnū Babylonicum sub nostro

Gordiei.

Lis de antiquitate Scytharū & Aegyptiorū.

Sarmatæ & Tuyscones.

Tuyscon.

Ingressus in hæc loca Sarmatarum.

Comerius Gal
lus.

Iubal.

Tuiscon funda
uit Sarmatas.

Mosci vnde.

Blondi opinio

Successio Re-
gum Sarmar-
um ex Beroso.

bylonicum sub nostro Saturno patre Iouis Beli, Qui imperauit annis 56. An-
no huius decimo Comerus Gallus posuit colonias suas in regno qd' post Ira-
ira dictum est, & regionem a suo nomine cognominauit, docuitq; illos legem
& iustitiam. Anno eius xj. Iubal condidit Celtiberos & paulo post Samotes.
Anno Nimbroti 15 Oceanus ad Ninum aegypti confedit. Anno 18 eiusdē Ba-
bylonici regis Gogus Sabatam Arabiam. Foelicem cum Sabo suo patre puer
tenuit, & Triton Libyam, & Iapetus priscus Atalaa Affricam. Cur Aethiopi-
am, & Getulus Getuliam. Anno eiusdem 25 Tuiscon Sarmatas maximos po-
pulos fundauit, & paulo post, a Mosco principe coloniarum Moscos in Asia
simul et in Europa fundatos. Hinc iterum apparet huius gentis antiquum no-
men, pauloq; infra Babylonicum initium ponendum, iam subdit Berosus in-
ferius Anno huius Nini quarto Tuiscon Gigas Sarmatas legibus format a-
pud Renum. Quam pulchre apparet Sarmatas ad Tanaim usq; prius legi-
bus formatos, ea ratione quod tempus illuc aduentus precefferit, quibus sic
legibus edoctis ultra Tuisconi sedes querere placuit, & ita ad Renum usq; si-
mul & in Bohemiam & alia loca uenit, nihilominus priores sedes non relin-
quens. Hac ratione saluatur Blondi opinio, qua ostenditur, Slauos (ut appel-
lat) ex regionibus trans Danubium in Istriam uenisse, nō tamen prioribus re-
lictis sedibus, sed eorum reliquias Bohemos & Polonos asserit, quam etiam
opinionem refellere non est in animo, licet Bergomen in suis supplementis,
& alij multi, contrariam opinionem adducant, a Bohemo qui ex Babylonica
confusione uenerit Italiam Alemaniaq; penetrans ultra Danubium cōfederit
terram ex suo nomine Bohemiam esse uocatam.

HACTENVS quod de Regni Sarmatiae situ atq; gentis origine & in-
gressu apud alios legendo comperi huic operi inserere uolui est. Eos iā princi-
pes annūmerare restat, qui Sarmatis imperarūt, quousq; ad Renū regnarūt.
Sexto itaq; āno Semiramidis apd' Reni Sarmatas regnauit Mannus filius Tui-
sconis, sub Zamteo Ninias. Quinto Babyloniae rege apud Tuiscones regna-
uit Inghenon. Sub septimo Baby. rege Atalio imperauit Hermion uir ferox
armis huic successit. Sub Baleo Xerxe octauo Assyriorum rege, Marfus, huic
sub decimo Assyriorum rege Beloch, successit Gambruus uir ferocis ani-
mi. Cui sub Baleo xi. Assyriorum rege successit Sueuus. Iterū sub xij. Alada
Assyriorū rege imperauit Vandalus (a quo forte Vandali seu Vendi dicūt)
Successit huic sub xij. rege Assyriorū Mamito Teutanes (a quo Teutones.)
Huic sub xiiij. Assyriorū rege Mancaleo successit hercules Alemannus a quo
Alemanni creduntur. Tantum in Beroso reperitur de his quorum imperium
in Sarmatas & Tuiscones fuit. Cōtinuauit Berosus usq; ad Ascadem 18 Assy-
riorum regem, sed nihil amplius de horum successione meminit, qui uel Sar-
matis uel Teutonibus imperauere, seu leges dixere. Beroso successit Mane-
rion, qui nihil quoq; de his gentibus induxit, huius forte ratio dabitur ita fa-
ctum esse, quod sub Hercule Alemanno a quo Alemanni creduntur, iam popu-
li in tantum aucti creuere, nec tū placuisse tot populos unius nutu subesse,
atq; colla submittere. Hinc in plures populos scissos, et a ducibus nomina in-
dita esse crediderim. Sicq; a Lechio Lechitas, a Zechio Zechos. Seu Bohe-
mo Bemus,

mo Bemios, Alemanno Alemanos, Teutane Teutones appellatos. Adde q̄
 n̄dem temporibus deus optimus maximus (qui rerū necessitatibus, quæ ad
 orbis uniuersi pertinent opulentiā nunq̄ defuit) ingenijs, moribus, potentia,
 uiribusq; humanum genus auxit, atq; tunc orbis uniuersus forte in tris famo-
 sas diuisus est partes Asiam, Europam, Aphricamq; quamq̄ ante hac factū
 id cōstat. Nihilominus tamen Europa sicut ceteræ orbis partes, & ipsa in plu-
 ra regna scissa creditur, & hac ratione Sarmatix, Teutonesq; diuisi populi di-
 uisos habuere principes atq; reges. Præterea & in seipsa Sarmatia diuisa in
 plures populos scissa fuit, de qbus supra facta est mētio, nec opere precīū erit
 ea repetere quæ iam absolui, & apud auctores quos adduxi fusius continen-
 tūr. Cæterum egregia & memorabilia facta, his quoq; gentibus nūq̄ defuere
 tam Sarmatis q̄ Teutonibus. Sed hec fortunæ iniuria deflenda citius, q̄ repa-
 rāda, quod his gētibus quorum clara uirtus in armis semper fuit, quibusq; fa-
 cere q̄ dicere aut scribere honestius erat, perpetuæ laudes in occulto fuere.
 De situ & origine & principibus gentis hucusq; quibus cognoscitur antiqui-
 tate nulli regnorum cedere, apparet etiam originis iure Sarmatas & Teuto-
 nes germanitate cōiunctos unius olim fuisse imperij, Atq; pro temporum ac
 principum cōditione a se prouintias denominatas esse, hinc forte Vandalos,
 Vindos, Sueuos, Lechitas, Zechios, Alemanos, Teutones, Vocatos, omnes
 tamen uno ortos initio constat. Atq; ideo naturali quodam instinctu Germa-
 ni ultro ad Polonos suæ originis solum uenere, sua etiam sponte illorū parue-
 re imperio. Quod uero lingua fuerit in his gentibus discreta nemo miretur,
 hodie enim in plerisq; locis Germanica est lingua, ubi quondam Italica ultra
 Danubium, uel Gallica ultra Renum fuit, eoq; uentum est, ut plerumq; pris-
 cis populis, & eorum linguis sint infestissimi, id quod nulla magis ratione cre-
 dēdum q̄ quod Teuthones priscis colonis pulsas suas posuere sedes, hæc inter
 Teuthones & Polonos ratio nunq̄ fuit, qui nō alternis pulsi, sed facūda natu-
 ra progeniti, in tot aucti creuere populos, hinc ab initio semper Germanos
 hoc regnum summis honoribus extulit. Si quod bellum gerendum fuit, totū
 pro imperij dignitate aut dominādi libidine, aut etiam pro acceptis iniurijs,
 & non pro linguarum excidio factum est, ita semper Poloniae reges in suis re-
 gnis Polonis atq; Germanis imperauerunt. Hacq; pace, his studijs, & his de-
 niq; artibus imperium eorum creuit atq; auctum est. At malignus ille omniū
 malorum sator hanc pacem auertere aggressus, ut multa & uaria, ita magna
 & periculosissima seminat dissidia, Quæ si non in regni iacturam inclinarent
 silentio transmittenda forent. Verum quom̄ omne regnum in se diuisum deso-
 labitur, humani generis redemptore testante, necesse erit initijs obstare, ne
 parua mala magnas ferant calamitates, interim tanto facilius ferenda, quāto
 a leuioribus res tentatur, ut enim pessimus quisq; inops uirtutum, & apud
 suos gloria carens, uoluntate non ratione ducitur, ita aliorum periculo clarus
 fieri cupit, hinc instabile uulgus (bonus tamen nullus) factiones querit, non
 quod regni decorem, patrias sedes, extollere, aut certe laudem quarant, sed
 ut inuidiæ conceptam sitim, cum suo ipsius malo & periculo explerent. Hæc
 quoq; tāto foeliciora atq; tutiora erunt, quo feruentius seueriusq; princeps &

Sarmatæ &
 Teutones iuncti
 olim.

B senatus omnis,

senatus omnis, in has factiones iam pridē animaduertērunt, omnes enim malae factiones orbis terrarum malos semper habuere authores, bonusq; nullus unq; his acquieuit. Hactenus de imminentibus malis satis dictū censeo. Res gestae domi forisq; pace, uel bello a gentis primordio ad Lechi tempora uel uerius ad Christianae fidei susceptionē non satis constant, neq; enim apud maiores scribendi munus, uel posteris famam suam immortalem reddere studiū fuit, hinc euenit q; nullarum uel paucarum urbium initia uel conditores habeātur, quo tempore etiā in regno dignitates, districtus, prouinciā diuisae sint aequē nescitur. Eas urbes quas Ptolemæus ponit nostris incognitas certū est, modernas etiam ueteribus non omnino pares esse apparet, ideoq; utraq; annumerare neglexi, cum in ipsis tabulis antiquis & modernis contineantur, idq; quod a maioribus nostris posteris nō est relictum e propria sententia addere nō placuit. Neq; de his principibus quorū in domini Miechouien Chronica fit mentio tempus perdam, ea paucis absoluens, donec in ea tempora ueniam, quibus maiorum quaedam gesta egregia scripturus sum, quae foris bello acta atq; parta sunt. Iam me ad primarios Poloniae duces conuertam, qui partiti iam regnum dominandi uim atq; potestatem sunt adepti. Hos tamen quia dominus Miechouien satis descripsit paruo negotio expediam.

Lechiū. A LECHIO igitur primo Polonorum principe, cū singulare adhuc regnū obtineret, dñs Miechouien exorditur, Is mox in Sarmatiae simul & Germaniae parte imperauit. Sedes suas Gneznam, Ptolemæo Limissaleū dictum, posuit, Gentem pace plusq; armis sibi conciliauit, Agriculturā coluit, populis urbes & loca assignauit. Imperij illius neq; principiū neq; finis certo habetur.

Lechitē. Ab hoc Lecho, quondam Lechitae gens appellabatur, apud quasdam nationes in hanc aetatem uocabulo manente. Eo mortuo traduntur (opinione potius q̄ certa scientia) filij sibi in regno successisse, patrio auitoq; nomine Lechos quoq; appellatos. De qua re nullae reperiuntur certae traditiones. Sunt

Russ. qui Lechi fratrem Russ, Russios seu Ruthenos uel Roxolanos fundasse, a suoq; nomine uocasse dicāt. LECHIO filioq; et nepotibus successere iudices seu principes Palatini duodecim, qui apud Sarmatas Germanosq; leges dixere. Quātum enim ultra Vistulam amnem Polonis seu Sarmatis semper paruit, tantū in Germania imperium retinere. Nac paruū sane hoc quondam fuisse constat, quom et Buckouietz (quod Lubeck uocant) et Maydurgium omnes de-

XII. Palatini.

Regni fines ueteres.

niq; Vendi & tota Marchia, Silesia, Lusatia, & Meckelburgen ducatus cum reliquis apud Mechouien annumeratis regni fine fuerint, quae partim antiquus belli, partim dotalicij iure in Teuthonum manus et ditionem abiire. Praeterea quaedam nouissimis temporibus ad Bohemos & Hungaros defecere. ita Sarmatum in Germania imperium diminutum est, q; uero ad haec tempora Sarmatae ultra Vistulā amnem tenent, Germaniae quidem magnae ascribitur, sed Polonorum paret imperio. His itaq; legibus atq; ducibus domi forisq; pace uel bello res omnes regebantur, donec apud hos (sicuti Romanae Reip. initio per decemuiros euenit) dominandi potestas in licentiam atq; libidinem uersa est, hinc populus qui dulcem libertatem sectabatur, ad unius imperium animum conuertit, hominem ad omne periculum inuictū Grac-

cum nomine

cū nomine ducem præfecit & regē constituit. Nam hoc nomine sicuti omniū gentium initio mos erat, ita & apud Sarmatas Polonosq; imperij primum fuit. In his si cui ludere uidear æquo fero animo, is modo naturæ ordinē omnibus gentibus eandem dedisse legem, eaq; Polonis licuisse quæ toto orbe cōmunia fuere, meminerit.

GRACCVS ANNIS FERME QVADRINGENTIS ante Christum fuisse perhibetur, qui sumptis regni fascibus breui domi rebus compositis, foris quoq; hostium uim prohibuit, Gallos regna sua impetentes uicit, Gracco uiam de suo nomine regiam perpetuam sedem fundauit, Aucta famæ gloria apud Bohemos imperauit. Hunc Siluius Aeneas secundo loco apud Bohemos imperasse memorat. hisq; traditionibus apparet, Ex Polonis Bohemorū quoq; esse principium, quorū iam altum initium supra citauī, ostenditq; hoc & naturæ ratio & populorum olim germana consuetudo. Graccus uero scelicibus annis consumptus suprema etate mortuus, Graccum Lechumq; filios, et Vandam filiam reliquit. Sunt qui Graccum Romanū dixere, ideoq; molem super humatum corpus extructam, Romuli sepulchri (nisi quod e terra est) similem, monticulus in nostram etatem apparet, mons diui Benedicti appellatus, propter facellum illi hoc in loco sacrum. Verum Polonorū uetustates hanc refellunt opinionem, eo q; Graccus humili loco ad regni fastigium sit asumptus.

Graccouia condita.

Gracci liberi.

Grac. tumulus.

GRACCO IVRE ordinis, & gētis assensu, Graccus iunior (nisi inique preuentus a fratre necatusq; fuisset) succedere debuit, at Lechus regni cupiditate uictus fratrem interemit, idq; a fera actum cōmentus. A populo ipse ultro in imperiū adscitus, pauloq; post prodito facinore omnibus exosus, regno pulsus est, ceterū contabuisse & regni uitæq; simul tristem ac meritis dignum finem habuisse apud nonnullos legitur.

Lechus fratricida.

VANDA GRACCI FILIA FORMA ET VIRTVTIBVS CLARA, uirilem animum induens, regni habenas suscipere non dubitauit. Hæc apud Polonos quarto loco regnauit, pace domi, belloq; foris insignis, Traditur litteris a Ritthogaro seu ut alij uolunt Lothogaro Teuthonum principe ob formam pulchritudinemq; in matrimonium petitam, belloq; ob eam rem temptatam esse, quod quom felicititer gessisset, hostesq; prohibuisset, pudiciam suam dijs (in Vistulæ annem præcipiti casu se mergendo) pro insigni uictoria libasse, mille passibus infra Gracc. exanime corpus repertum, terræ datum, parentisq; exemplo moles terræ imposita fertur, hodie circa Mogilam, cenobium diui Bernhardi institutum professum apparet. Hinc Vistulæ annem diue regine precipitatione gens ex eius contactu sacrum putauit, ex suoq; nomine Vandalum appellauit. hinc Vandalos oriundos uetustas Polonorum habet, eousq; hoc nomine uocatos colonos, donec dimissis sedibus in Gallias Hispaniasq; migrarunt, de quo mihi infra dicetur. Vanda iam quasi ad deos relata Gracci familia et imperium cessauit.

Vanda.

Vandali unde.

EXTINCTA IGITVR GRACCI FAMILIA EO TEMPORE POLONIS (sicuti omnibus ferme gentibus esse solet) nouarum rerum studium fuit, atq; ideo ad duodecim uiros futurum certe malum denuo animū

Alterū xij. uirorū imperiū.

uerterunt. Centum ferme annis sub horum secundo imperio uixisse traduntur. Sed cum nihil æque molestum sit quàm in imperio habere socium, hinc factum creditur, ut uniuscuiusque libido cresceret, Regnumque tot haberet inuafores quot pari iure id impetere potuere, hinc factiones creuisse, hinc diuina humanaque uiolata esse creduntur, dumque regnum ciuilibus dissidijs laceffitur, ultro se hostilibus quoque manibus exponit. Ea ætate regnū Poloniæ miserabile uisum est, dum multi qui illius cuperent imperium, qui defenderent nulli fore. Populus tandem & magistratus periculis suis prudentes ad regium decus conuersi, hominem militia famosum ingenioque astutum Premislaus nomine accerferunt, atque totius rei summā illi committunt. Hic probe mihi Poloni a fratrum suorum moribus non uidentur aberrasse. Cornelius enim Tacitus de Germanorum moribus habet, gentis fuisse semper usum Regē ex nobilitate, ducē ex uirtute sumere. Hos dum prospere Poloni mores sequuntur, unius hominis ingenio grassantes Marcomānos ad extremum uicere, illisque ultro bellum intulere, quorum paulo ante uim uniuersi prohibere non potuerunt. His feliciter gestis Poloni Premislaum non inuiti in regem susceperunt, huicque Leskonis nomen indidere.

Premislaus.

Premisla? idē
q̃ Lesko pri-
mus.

LESKO IGITUR PRIMVS, VIR INGENIO ARMISQUE POTENS, uirtutibus clarus, his initijs inducem præfectus, quibus nobilitas sibi (qua iusto iure in regē assumptus est) accessit. Regnauit apud Polonos quinto loco. Fama erat hunc Magni Alexandri exercitū deleuisse, at quia uere Polonorum uetustates hoc non habent, & ab omnibus Alexandri historiam scribentibus alienum est, illud pro fabula nucusque celebratum crediderim.

Lesko II.

LESKONE mortuo, successit Lesko secundus non hereditatis neque electionis iure, sed ioco regnū consecutus, idque equorum cursu factum asseritur, siquidem alter Leschczek deceptione usus oxigonibus terræ fixis currentium equos laferat, solusque nota uia ad positam columnam illæsus primus omnium perueniat, & rex salutatus indubie fuisset, nisi comperto dolo interim Lesko pedes prior ante alios columnam amplexatus esset, fraudis author morti traditus. Lesko pedibus suis auxiliatus in regiū decus euectus est. Regnauitque sexto loco, humili genere natus, sui initij originisque semper memor. Sunt qui hūc a Caroli magni Romanorum imperatoris filio bello cæsum scribant, id nullo modo esse poterit. Nam & si Carolus magnus bellum intulerit, id tamen supra septingentos uiginti annos esse non potest. Quomodo uero Lesko secundus ignota quasi ætate, & ferme tamē circa natiuitatem Christi regnarit, seipsam hæc assertio excludit.

Lesko III.

HVIC SVCCESIT VNICVS FILIVS LESKO Tertius, regnauit is septimo loco apud Polonos, uir heroicis uirtutibus clarus, reip. domi pace præfuit, foris Pannonibus contra Græcos Italosque auxilias copias misit. Genuit legitimum filium unum Pompilium, ex concubinis uero naturales uiginti, qui his nominibus appellati sunt, Boleslaus, Kazimirus, Wladislaus, Wratisslaus, Oddo, Baruinus, Przibislaus, Premislaus, Iaxa, Semianus, Semonitus, Semomisslaus, Bogdalus, Spitzigutus, Spitzmerus, Sbigneus, Sobesla⁹ Vissimirus, Czeffimirus & Vislaus. Mortuus uero monarchiam Pompilio, ceteris reliqua,

Filij Leskonis.

ceteris reliquis prouincijs, assignauit, prima omnium regni ut periculosa ita detestabilis iactura, huius rei seriem apud D. Micchouien li. I. ca. 9. lector inueniet.

POMPILIUS igitur primus a uulgo Popyel nominatus regni habens (absumpto patre) susceptis, nihil posteris memorabile unquam gessit, regnauit octauo loco apud Polonos, uita excedens Pompilium unicum filium aetate puerum reliquit.

Pompilius primus.

ASSUMPTVS IGITVR POMPILIUS secundus in regem nono loco regnauit. Apud hunc imperij fasces & maiestas ceterum negotia reip. domi forisq; apud Patruos remanserunt, donec paulisper adultus coniugem regni sociam asciuit, cuius perniciosis assentiens persuasionibus uiginti patruos ueneno homo pessimus extinxit, paulopost sceleris mulctam cum coniuge & liberis exoluens a muribus uoratus perhibetur, horrendum facinus, horrenda poena compensatum. In Pompilio itaque secundo regia stirps finem accepit.

Pompilius secundus.

POMPILIO uero morte uitae moribus digna consumpto, Poloni Piasium obscurae fortis hominem, aetate maturum regem praefecerunt, idque miraculo paulopost quam diu Ioannes et Paulus Romani martyrum palmam meruerunt, factum adstruitur, hoc in loco temporum ratio in mentem subit, de qua non nihil inferre, tandemque sub iudice litem relinquere statui.

Piasius.

Supra enim Gracci temporum memini, earumque ferme annis quadringentis ante Natiuitatem Christi Iesu fuisse (ceteros sequens) asserui, ab ea aetate in Piasii tempora anni nihil minus quam septingenti sexaginta tres colliguntur.

Temporum ratio.

Sub Iuliano namque qui anno ab orbe redempto 363 imperauit, hi martyres passi, antea miraculum hoc uix fecisse creduntur.

Adde si multo post contigerit quam passi ad superos relati fuerunt, uti paulo infra mihi dicendum erit. A Gracci uero temporibus eo excluso ad Piasii tempora si reges annumerentur, non nisi septem fuisse colliguntur.

Ex his annis centum ferme in duodecim uiros distribuuntur anni, reliquos in septem reges numerare necessum est, atque ita non nihil erroris in historia comperitur, sed tanto plus illud erit quanto serius Piasii in regnum assumptio perhibetur.

Iamque ad iudicem haec referre lubet. Nunc uero paulo supra Piasii aetatem Sarmatum Polonorumque gesta mihi scribenda uidentur, quae apud exteros scriptores memoriae prodita sunt, maiorum uero Sarmatarum incuria litteris non mandata.

Cum autem hic labor a me hac sola ratione susceptus sit, ut ea Polonicis historiis adscribere quae ab alijs intermissa (maxime tamen ad rem pertinere uiderentur.) Opera precium erit hic Gottorum (de quibus plerisque in locis dicendum erit) initia perstringere.

Altius forte hoc erat sumendum, sed dum in Polonorum historiis hucusque neque a mundi exordio, neque orbe redempto anni adnumerantur, locus dubius sumendus omnino erat, earumque rationem ab aemulorum morsibus me eripere putauit.

Gotti uero aliquibus ex Scythia Europaea oriundi creduntur, alij altius eorum sumunt initia ut Asiaticis quam Europaeis malint originis solum adscribere.

De Gottorum origine obiter.

Non desunt item, & illi magnam scriptorum manum etiam ex ipsis Gottis ortos citantes, qui gentem hanc ex Scandia insula alijs Scanzia, alijs Scandanauia, seu Scadauia, appellata ortam autumant, idque multis astruere uidentur argumentis.

Scandia insula

B 3 sis sequutus

Iis sequutus in historia Gothorum multis uerbis eundem genti ortum esse de-
 monstrare nititur, adducitq; quibus principibus inde colluies illa egressa, in
 Sarmatico solo cōfederit, licet Sarmaticum nomen nusq; scribat, ea tamen re-
 citat loca quæ Sarmatiæ finibus intercluduntur. Sed hinc quasi e seminario
 quodam nationum seu gentium officina uarias gentes egressas asserit Danos,
 Dacos, Herulos, Rugos, Turcilingos, Vandalos, Winilos qui & Longobar-
 di & postea Burgundiones secundum eum dicti, multasq; barbaras nationes.
 Ex eisdem etiam Gothos, qui & Getæ dicuntur, cum rege Berich egressos
 adscribit, tandemq; tot gentiū populorumq; initia leui negotio deridet, tri-
 bus nauibus aduectos barbaros docet, unamq; in Vistulæ insula remorata.
 Gepidarum gentem cōstituisse affirmat, hoc homo agens ut Scytharū, Sar-
 matarum, Vandalorum, Hunnorum, Amazonum, Gothorum & nescio qua-
 rum non gentium origines ex Scanzia insula quasi seruatrice humani generis
 archa sumant, frugiferam insulam sua sponte homines procreantem, at iam
 multi docti huic sententiæ accedunt, maxime Danorū pleriq; qui omnia Go-
 thorū in orbe terrarū bella ex se gesta gloriātur. Præterea dū Vrspergensis
 hæc studiosius exequitur paulo infra. Per eosq; etiam Vandalos expugnatos
 & suis uictorijs applicatos, quos paulo ante inde egressos asseruit, adscripsit.
 Hæc in suis Chronicis clarius lector inueniet, Ego uero uirum optimum ut
 pote alios secutum, nulla omnino culpa maculare uolo, omniumq; opiniones
 ad iudices referre placet, uerum in eius & eorum quos sequutus est sententiā
 accedere nō lubet, neq; tamē inficias eo gentem ex Scandia insula tribus na-
 uibus aduectam, rigidum horrescens cœlum, sed harū sedium nō primos cul-
 tores, neq; habitatores expulsos crediderim, potius Sarmatiæ uastis insedis-
 se campis, ibiq; sponte primo sine bello multiplicatos creuisse, hinc postq; coa-
 luerunt sedes mutant Scythijs, Asiaticis Europæisq; & uarijs gentibus bel-
 la intulisse, non tamen eam paucam manum adeo breui auctam, nisi uicinarū
 nationum & gentium cōmixtione qui illos hospicio susceperunt, ita pro tem-
 porum uarietate & sedes & nomina accepisse, Getas, Gotthos, Dacosq; ap-
 pellatos esse, id tamen nō primis initijs factum constabit, sed regnis ubiq; cre-
 scentibus, a Latinis Græcisq; qui harum gentium uel inuiti arma senserunt,
 pro uoto nomina indita credendum, sed etiam hac ratione, sicut ceteros po-
 pulos a regibus, ducibus, uel tropheis & deuictis populis appellatos credere
 quis poterit. Vndecumq; autem orta gens illa fuerit parum adferre refert,
 quū sub cœlo gens nulla sit quæ Gothorū gestis iustius gloriari queat, quā hi
 populi qui in Sarmatico solo cōstituti sunt, ubi Githones ad Venedicū sinū,
 Getæ & Daci ad meridionalem plagam, Gothi adusq; paludes Meotides, et
 in his locis quibus hodie Thartari insident habitasse memoriæ traduntur.
 Nunc uero quia omniū scriptorū litteris (quibus ulla fides est) testatur, Go-
 thos in Sarmatiæ solo supra omnium Romanarum rerū scriptorum atates
 confedis-
 se, nihil ad me pertinere uidebitur, si quis huius gentis originem in
 ipsam archam & Euæ usq; uterū referet, quod & ego de meis maioribus ad-
 ferre possum, qui ad Adam usq; homines & non lapides fuere. Satis ad meū
 erit institutum, Gothos Sarmatiæ Europææ fuisse populos, atq; ex his sedi-
 bus in omnes

bus in omnes contra Romanum imperium expeditiones excurriffe. Quibus
 uero ab initio militauerint ducibus omitto, reperitur hoc apud scriptores re-
 rum Gotthicarum, hinc ego sumpturus sum initium, quando iam cū Roma-
 no imperio primum manus conseruere, licet etiam ante in externas nationes
 multa gessisse bella perhibeantur, serius etiam eorum ciuilia in Sarmatia cū
 Roxolanis bella in Polonorum uetustatibus adducuntur, id hac ratione con-
 trigit quod priscorum facta scriptorum inopia sunt abolita. Gothi igitur Sar-
 matiae populi in campis a tergo Russiae multis etatibus confederūt Polow-
 tzy barbaro uocabulo sunt appellati. Cuius ego uocabuli uim seu rationē (ni-
 si camporum seu planicie uenatores fuero interpretatus) penitus ignoro, lu-
 dere nonnullis uidebor, sed quom sint priscæ uetustatis scriptores, qui Gothos
 Getas, Dacos, Vandalosq, unam dicant gentē, atq, semper Sarmatas appel-
 latis, nonnisi nominibus inter se discretos, ceterum in omnibus conuenire. Sa-
 tis cōstat quod idē Gothi nō ex seipsis, sed mixti cū his populis in omnes ex-
 cursiones tātam hominum multitudinē coegerūt, ceterum imperio seu fama
 apud eos manente, hoc infra de Vandalis quoq, dicendum ueniet. Qui Go-
 thicas res scripserunt multos fuisse constat, in primis Procopius Cæsariensis
 Græcus Gothica Vandalorūq, bella litteris mandauit. Erat enim ipse in Be-
 lisarij castris medicus dum illi cum his gentibus in Affrica prouincia belli da-
 ta est. Paulus Orosius, Guido deinde Rauennas, Blondus homo doctus, Le-
 onhardus Aretinus, Abbas Vrspergēsis, sed & ex ipsis Gothis oriundus Ab-
 lauius (quem ego fateor me non legisse) alij etiā multi ex modernioribus Go-
 thicas res longis sermonibus prosequuti, Marcus Antonius Sabellicus Livi-
 næ elegantiae imitator. Volaterranus homo omni seculo dignus, Bergomen-
 sis, & Naclerus homo in historia multæ fidei, apud quos facile lector desyde-
 rium suum explebit. Ego uero obiter nonnihil earum rerum quasi libare uolui,
 eo q, ad Sarmaticas res permaxime pertinere mihi uiderentur. Gothi itaq,
 Augusti principis temporibus res Romanas inuadere nō dubitarūt, a Lucu-
 lo ex Mysia pulsi traduntur. Miserunt deinde ad Augustū in Hispanijs agen-
 tem legatos pacem petitem, hanc facile obtinuerunt, eo quod eorum eruptio-
 nes reipu, magna incōmoda adferrent, paceq, data Istri limites transcendere
 sunt uetiti. Violatis deinde paulopost finibus Romanis bella intulerūt. Eam
 iniuriā Romani duo duces Oppius Sabinus & Cornelius fuscus ulciscen-
 dam missi, ambo unus post alium cum exercitu et legionibus ab illis cesi sunt.
 Hæc Suetonius in Domitiani uita paucis uerbis infert, dicēs de Gothis Da-
 cisq, post uaria prelia duplicem triumphum egit. De Sarmatis lauream mo-
 do Capitolino Ioui retulit. Hæc Sueto. Antonius Sabellicus uir multæ elo-
 quentiæ altius hæc resumens quom Domitiani tempora percenset asserit.
 Sunt & Sarmatæ bello petiti ob legionem unam cum legato ab his subita de-
 fectione cesam, de his Capitolino Ioui laurea relata est. Hec Sabellicus com-
 memorat, quasi diu antea Sarmatæ Romanis præssi armis, ab eorum fide ce-
 sa legione defecerint. Hanc lectionem si saluare oportebit constabit omnino
 Gothos Sarmatiae fuisse populos, quom interim non legatur aliud Sarmatis
 cū Romanis belli fuisse negociū. Sed Orosius homo eruditione & fide clarus

Gothi idem &
Polowtzy.

Resum Gotti-
car scriptores

Res Gotorū
& Sarmatarū
nonnullæ.
Augusti tpa.

Domitiani.

huius rei li 7 ca 7 mentionē faciens hæc uerba de Domitiano adscripsit. Bellū aduersus Germanos & Dacos gessit pari reip. perniciē, quom & in urbe ipse senatum populūq; laniaret, & foris male circumactum exercitum assidua hostes cede conficerent. Nam quanta fuerint Diurpaneī Dacorum regis cum Fusco duce prælia, quantaq; Romanorum clades longo textu euoluerem nisi Cornelius Tacitus qui hanc historiam diligentissime contexuit de reticendo interfectōrū numero & Salustium Crispum & alios authores quā plurimos sanxisse dixisset, & infra. Domitianus tamē prauissima elatus iactantia sub nomine superatorum hostium de extinctis legionibus triumphauit. Hæc Orosius, quibus apparet quantam Romano nomini gloriam expugnati Sarmatæ tribuerint, hæc circa humanæ salutis annum 82 contingere, Traiano deinde principe Romanis finibus pulsi, in ppriasq; sedes coacti traduntur. Nonaginta ferme ānis post Antonius Caracalla ad Parthos ducturus exercitū, dum suscitōe hos parū quietos censeret aliquot prelijs uicisse scribitur. Antonius item Verus Orosio li. 7 ca 9. testante cum his gentibus bellū gessisse hisce uerbis perhibetur. Nam cum insurrexissent gentes immanitate barbaræ, multitudine innumerabiles hoc est Marcommani Quallij (secundū alios Squadi) Vandali, Sarmatæ, Sueui, & omnis pene Germania, & in Qualorum usq; fines progressus exercitus circumuentusq; ab hostibus propter aquarum penuriam potius sitis q̄ hostium periculum sustineret. Ad inuocationem nominis Christi (quā subito magnæ fidei constantia quidē milites effusi in preces palam fecerant) tanta uis pluuiæ effusa est, ut Romanos quidem largissime ac sine iniuria refecerit. Barbaros autem crebris fulminū ictibus, perterritos, præsertim cum plurimi eorum occiderentur in fugam coegerit, quorum terga Romani usq; ad internitionem cadentes gloriosissimam uictoriā, & omnibus pene antiquorum titulis præferendam, rudi paruq; militū numero, sed potentissimo Christi auxilio reportarūt, hæcenus Orosius, atq; hic Sarmatæ & Germani nōnihil societatis habuisse cognoscuntur, dum nō tam Romanis fugati armis quā diuina manu uicti traduntur, quod equidem mirari non oportet, diuinæ etenim Maiestatis uis & imperiū nulla unq̄ arte, industria uel potētia ab humana imbecillitate euitari potuit, quod enim semel a deo constitutū est illud ut inuitabile omni æuo implebitur. Gordiani post hac temporibus Gothi bello petiti atq; leuibus prelijs repressi sunt. Quies deinde ad Philippi tempora (qui primus Christianorum Romæ rerum potitus perhibetur) Gothis fuit. Pleriq; ferocissimarum gentium Gothorum ductu (nam non Gothi soli, sed Daci & reliqui Sarmatarum populi in hanc aliasq; eruptiones Gothis accessere) imperij finibus transcens & inuasit trecentis armatorum milibus Thraciam Mysiamq; uarijs multisq; cladibus affligerunt. His a Philippo cum exercitu Decius obiectus, aliquot uictus prelijs, infecto bello reuersus est. Philippo paulopost cum filio, Decij fraude extincto dolo ipse imperator factus, eos motus reliquit intactos. Hæc sub annis ab orbe redempto 255 contingere. Decio sublato Gallus cum Volusiano remp. tutandam suscepit, fœdus eorum ætate cum Gothis renouatum & hinc ad Valerianam Perlicam captiuitatem in pace cessatum est. Dum itaq; Romana resp.

post eam

Traiani.
Antonij Caracallæ.

Antonij Veri.

Legio Christi-
ana Cerauno-
bolos.

Gordiani.

Philippi.

Decij.

Galli & Volu-
siani.

Valeriani,
Galicini.

post eam infœlicem Valerianam captiuitatem Galieni desidia & ignauia a triginta Tyrannis inuasa multis incômodis afficeretur, simul multarum ferocissimarum gentium animi in imperij fines inuehuntur. Germani penetratis alpibus Italiam Rauennam usq; uastarunt, Almani Gallias igne ferroq; uexarunt, Sarmatæ ruptis Pannoniæ finibus eam proûinciã populati sunt. Tum Gothi cum alijs ferocissimis Sarmatarum populis Asiam inuaserunt, classe Bithyniam uastauerunt, Nicomediã prope modum extinxerunt, Macedoniã quoq; armis tẽptauerunt, pari calamitate Thraciã affecta. Dũ uero in Achaiã progrediuntur a Macharino prelio uicti feruntur. Alia harum gentium pars maxima quæ ut iam narratur Asiam inuaserat, illud famosum ab Amazonibus conditum Dianæ templum direptum incēdunt, pulcherrimaq; proûincia uastata, ultra uim suam extensuri a Claudio pene ad internitionē cessi sunt, ccc enim millibus uel cæsis uel captis, duo millia nauium aut meris aut in potestatē redactæ sunt. Atq; hæc circa annum ab orbe redempto 270 sic se habuerunt. Aliquot deinde annis Gothi suo malo compulsi quieuerunt, donec resumptis uiribus Romanis bella intulerunt, ab Aureliano, Canabo rege amisso & quinq; milibus cæsis ultra Danubium repressi, ex hac pugna quædam bellicosæ fœminæ in triumpho actæ a uulgo falso Amazones creditæ sunt, & hæc circa annum salutis 275. Tricesimo post hanc afflictionem anno, quom iterum Romanis finibus arma inferrent, a Flauio Constantino innumeros quoq; uictos litteris traditum est, atq; hæc circa annum salutis 309. Tum tot perculsi malis Romanum fœdus renouarunt. Annis ferme septuaginta inuiolata fide rempublicam reliquerunt intactam. Valentiniani uero temporibus Sarmatæ ruptis Romanis finibus in Pannoniã inuehuntur. Hanc iniuriã Valentinianus circa annũ salutis tricentesimũ septuage, septimũ uindicaturus cũ exercitu ad Brigionē oppidũ ueniens subita sanguinis effusiõe relicta Sarmatis libera uastandi licentiã mortuus est. Post quã uero Valens orientis imperium obtinuit, & Gratianus Romæ rerũ potitus est. Ea ætate fato res omnes imperij inclinatæ, tũc ex Septemtrione clades multo maxima Italiæ iminebat. Hunni namq; gens Scythica antea inaccessis interclusa montibus Gothos subito adorta suis expulit sedibus. At quam ambiguus ambulat fortuna passibus. Res enim hinc humanas taxare liquet, nihil omni sæculo ullo fortunæ applausu tam alte euectũ, uel etiam nouerca sorte humili loco depressum, quin hic meliora sperare, illic spe excidere res tempora fortunaq; ferat. Quod equidem hinc apparet. Gothi pauloante supraquinq; ætates in hanc diẽ Romanis atq; alijs gentibus formidabiles, mutata paulisper fortuna ceu ludibrium expositi, proprijs sunt pulsi sedibus, suas iam tueri nõ ualentes, qui alienas libidine bellorum sepius inuaserant. Pulsi itaq; his Sarmatis, qui nuper Pannoniam inuaserant iuncti, Istrum transiuere. Valens itaq; ad eos motus missus hos sine fœdere ad fluminis ripam etiam non adeptis armis magno imperij malo cõstituit, eosq; Arrianis dogmatibus, quibus ipse deceptus periclitabatur, per huius sectæ episcopos edocuit. Sed quom aliquamdiu Romanorũ ducum auariciã & calamitatē suã simul & famem sustinuissent, increpati tandem Romanum præsidium adorti, simul cum ducibus Lupicino & Maximo

Claudij.

Aureliani.

Constantini.

Valentiniani.

Valentis & Gratiani.

Hunnorũ captio.

et Maximo interfecerūt, excussoq; metu Mysiam Thraciāq; armis subigunt, tributumq; imperant, & iam his felicissimis successibus Gothorum res aucta atq; Romanis formidolosa esse cœperūt. Tum de Gothico motu nunciū Valentiū urgere cœperunt, & ipse magno exercitu Antiochiam relinquēs in Thraciam tendit, Gothi uero ueniēti occursum & pugnam nō detrectāt. Prelio cū eo ferociter cōgressi Romano equitatu fuso, legiōibus circūseptis, nudatasq; facili negotio soluerūt atq; fugarūt. Valens faucibus uiuus in hostiū man⁹ ueniēs igni traditus ē, iusto dei iudicio, ut q; alios a ueri luminis cognitione auertit, ipse igne ultro succēsus erroris hostia offerretur, tetra fœdaq; fuga reliquus exercitus dispersus est. Gothi & hoc successu in spem maioris fortunæ arrecti Byzantium urbem obsidione cingunt, quæ salubri consilio defensa est. Hæc sub anno salutis humane 381 acciderunt Romanis mala, Valente a Gothis interfecto Gratianus imperator cū Valentiniano fratre rem Romanam tutandam suscepit, fecit quoq; Gratianus Theodosium ex Hispaniis accersitum imperiū socium, orientisq; illi negocia comisit. Is in Gothos profectus aliquibus eos prelijs afflixit. Ad hunc Atalaricus Gothorum rex (ictio prius necessario magis q; Romanis optato federe) Byzantiū accessit. A quo benigne acceptus Athalaricus, post quā magnificentissimum urbis splendorem miratus, morbum incidit, paulopost uita excessit. Quem Theodosius honorificentissimo apparatu in exequijs extulit. Gothi Theodosij uirtutem mirati simul ac rege priuati in Romanam fidem accesserunt, stipendia Theodosio facientes, hos pleraq; ferocissimæ atq; Romanæ alioqui fortunæ infestæ nationes sequuti, Byzantium ad Theodosium legatos, aut pacem petitū, aut fœdera innouatum miserūt. Atq; hac fœderis lege sub stipendio Gothi annis ferme uiginti & quinque non modo res Romanas non turbarunt, sed & eorum auxilijs ampliarūt. Donec Stiliconis perfidia (enecatis prius a Gildone Theodosij filijs) iniquo consilio res publica turbata est, atq; Gothi apud Byzantiū stipendio & comeatu priuati. Anno 407 salutis humanæ Honorij & Archadij octauo, Gothi noua re moti Thraciam penetrantes Pannoniā inuadunt. Alaricum uirum fortem regem constituūt, cui paulo post Radagasus cum ccc milibus partim Gothorum reliquijs, ad Danubij ripas relictis, iunctis simul Dacis atq; Sarmatis adiunctus est. Hi mox Thracia, Pannonia, Illyricoq; & ea Italiae parte contermina uastatis igne, ferro, & teterrima cæde omnia, neq; sexus, neq; ætatis habentes rationem, diripiūt. Ingens deinde multitudo comeatus inopia pressa bipertito exercitus ductu scissa est. Radagasus Apenninū transiens paulo post Vldino & Saru ducibus, qui Hunnorum Gothorumq; ingentiui adiuti, qui forte cum Theodosio in Gallia militarant, in angustias deiectus, interceptis undiq; comeatibus fame confectus post res amissas paucis comitantibus fugam inijt, & in ipsa cesus est. Alaricus apud Rauennam, multo postquā Radagasus interfectus, & ipse a Stilicone cōsilio magis quam uiribus prælio uictus est. Verum Stilico partem pene uictoriā, alio uertit, ex usu ratus si Barbaris manentibus ipse ultro imperiū maiestatem sibi uendicare posset, Alaricus hæc sentiens. Honorio per legatos nunciat, atq; eā Gallia partem postulauit, cui Vandali, Sueui, Alaniq; iamdudum imminerent.

Honorius annuit

Honorius annuit, atq; Stiliconi ut Gothos pacificos in Galliam dimittat imperauit, dum autem ille pareret fœdusq; iniecisset nihilominus in abeuntes Saulem Hebræorū ducem cum ualida iudæorum manu immisit, qui oportunitatem nactus primo motu fœdam stragem in Gothos fecit. Verum dies illa Christianis (quibus Gothi nuper ex fide accesserant, atq; feruētissimi eius religionis cultores erant) sacra erat, quare Gothi metu religionis perculsi aliquamdiu iudeorum ferrum sustinuerunt, donec regis iussu arma rapta, atq; impetu facto Hebræi disiecti, cæsi & fugati sunt. Sed & paulopost Honorio imperante Stilico cū Eucherio filio cæditur. Quo fortissimo duce sublato Italiam populati. Romam urbem, orbis caput obsidione cingunt, eam aliquamdiu fame ferroq; uexarunt, donec utrumq; malum extremā calamitatem adigeret, armisq; atq; inedia cōfecta Roma domina gentium, a qua omnia olim capta, a Gothis ipsa capitur Anno humanæ salutis 412 ab urbe uero per Romulum condita 1164 A sacrorum direptione Halarici regis iussu temperatū, in reliquam urbem triduo seuitū est. Gothi triduo quom urbe potiti sunt inde in Campaniam, Lucaniam Brutiosq; digressi eas regiones populati sunt. Halaricoq; rege mortuo Ataulphum substituerunt, sub cuius imperio paulopost Barbari regressi urbem denuo misere etiam rege eorum inuito diripere, tamen ab incendio cessatum est. Placida Honorij sorore (quam Ataulphus post urbem direptam matrimonio sibi iunxerat) id efficiente, atq; ita de Gothorū in Italiam eruptione & Romanæ urbis direptione se res habuere. Hactenus de Gothorum origine, externarumq; gentium inuasionem scribere placuit, eo quod ad Sarmaticas res maxime pertineant quæ apud exterarum nationes proles atq; semen eorum fecerint, quando uero hucusq; uentum est, quod Roma orbis caput Gothorum metu fame uel ferro adacta, ut barbarorum ferrum iugum significatum sit, atq; hi demum relicta urbe alias quoq; nationes populiati sunt, longa deniq; ætate parentibus aut cæsis, aut naturæ lege sublati, proles iam nihil nisi Gothicū nomen seruauerit, ceterum in Italicos Hispanicos uel Aphricanos mores abierit, non uidetur ex usu fore eorum ultro gesta retexere, quom hæc apud eos quos supra meminimus, qui Gothicas res posteris reliquere fusius tradita legantur. Satis mihi hic uisum est. Eam gloriam si quā Gothi belli iure adepti. Sed & illud malum quod uastata Italia atq; urbe direpta Gothi intulere Sarmatis quoq; & Dacis deberi, eamq; posteris relicta esse audaciam ut ab omni tyrannide antiquitatis suæ maiestatem & libertatē uindicet. Præterea quæ a Gothis uel in Italia uel Aphirca gesta sunt, id a plerisque fusius traditur, Procopius quarto libro historiæ hæc breuiter absoluit, alij alios sequuti multa scripsere, mihi hic metam ponere atq; alio stilum uertere placuit.

DVM Hæc Romanis mala a Gothis contigerunt, eodem ferme tempore Gallia a Vandalis gente feroci armis petita, de qua hic non nihil referre opere præcipuum erit, eo quod & gens illa ex Sarmatiæ finibus egressa in externis regnis multa egregia edidit facinora. Vandali igitur priscis Vandili & Vindili dicti gens ferox & ipsa Sarmatica, maioribus Sarmatis ab ipso flumine (qui Vandalæ reginæ meritione sacratu ex nomine suscepti hospitis Vandalus dictus perhibetur)

Virbs Ro. ca. pra. i

Ataulphus,

Placida,

De Vandalis quedam.

Vandali unde.

Burgundiones

dictus perhibetur) Vandali appellati. Horum partes sunt Burgiones postea Burgundiones, qui Germani quibusdam sunt scriptoribus, forte non omnino improbato argumento. Nam & ille fluuius Germaniæ atq; Sarmatiæ fines nunc constituens, olim unius populi in utraq; ripa imperio paruit ut nuper adscripsi. Sed & hodie ab eius quasi fonte ad usq; hostia quibus in mare Baltheum exoneratur, ex utraq; ripa polonorum subest imperio, ita olim Vandalus dictus in utraq; ripa a Vandalis habitatus est, atq; hinc in Sarmatia & Germania Vandali (sicuti nunc Poloni) fuere. Hinc quoq; Sueuis Alanisq; comitatibus Gallias inuasere, a Stilicone sollicitati paucis antea annis q̄ urbs a Gothis esset capta. Qui uero Vandali fuerint iam secundum plerosq; supra narratur, aliorum tamen sententiam infra descripturus sum. De Alanis nunc sermo erit, hi plerisq; Scythæ dicuntur Plinio uero li. 4. ca. 12. inter Sarmaticas gentes connumerantur. Sunt qui origine Scythas perhibeant, sed cum Vandalis cohabitasse asserant, undecumq; autem fuerint, constat cū Gothis olim atq; Vandalis commilitium fecisse, & ipsos Gothos Vandalosq; Sarmatiæ populos uti supra narratur extitisse. Quare uero inde Gothialani perhiberentur, si non uno solo geniti essent non clare habeo, scio esse quibus in externis nationibus illis hoc nomen inditum fuisse uidetur. Ego huius rei quomodo Gothialanos constitutos putauerim nuper ratione dedi. Erasmus Stella homo doctus in Borussia antiquitatibus eius rei ceteros secutus meminit. Verum neq; eā refellere, neq; aliam astruere opinionem est in animo. Sed & hoc non erit a fide alienum, si quis Alaunos situmq; eorū diligētius perquiret comperiet Getis seu Dacis & Roxolanis proximos fuisse, & si pro eo fides est cum Getis qui Gothi seu Daci creduntur, & Sarmatis unam fuisse gentem, nam si Sarmatiæ Ptolemaica descriptio locum habet, constat omnes hos populos in Sarmatia consedisse, neq; tunc aliter fuisse discretos quam hodie Australes, Baioarij, Athesiē, Heluecī, Alsaci, Rineī, Sueui, Franci, Saxones & reliq; maximī populi, q̄ uno uocabulo Germani, Teuthones, seu Almani uocantur, & cum uniformi lingua commercium habeant, scissi uidetur, qui etsi in plures regulos & principes potentissimos diuisi, ad unius tamen imperium dominandi maiestatem referunt, ita ea quoq; ætate fuisse non ab re credere erit. Sicq; & nationum cōmixtione Getas Dacos Gothos Visigothos Ostrogothos Gothialaunosq; constitutos, qui simul iunctis uiribus nihilominus Sarmatiæ populi existentes, tot hominum millia constituere, ut ipsi freti potentijs, relictis sedibus externas petierint gentes, hinc credendum foret, postq̄ sub Gothorum imperio hæ gentes quæ Ponto & Tanaitis proximiores fuere in Thraciam Macedoniamq; migrarunt, eorum scelicibus successibus Alaunos Vandalosq; qui ad Germaniæ partem primi fuere, in spem maioris fortunæ arrectos patrio solo relicto Germaniam petisse, ut infra mihi dicendum ueniet. Sunt qui referant Constantini magni temporibus a Gothis Vandalos manu ualida petitos, & rege Gebrichio Vandalos cū Visimaroduce sedibus pulsis ab ipso Constantino in Pannoniam seruato prisco nomine locatos esse, ibi lustris plus octo in Romanorum fide mansisse. Verū & ibi metu Gothorū parum sibi tutum rati piraticam apud Oceanū annis aliquot egisse uitam,

Alani qui.

Gothialani.

Er. Stellæ opinio.

Germaniæ populi

egisse uitam, hinc quoque priscis sedibus patrijs repetitis, donec ad Stiliconis dominia fuerint euocati litteris tradunt. Burgundiones uero qui horum pars perhibetur ad fontem quasi Vistulae amnis, qui & Vandalus dictus, Prolemaeo Burgiones dicuntur, mutata postea dictione Burgundiones sunt appellati. Procopius uero graecis libro tertio historiarum ita refert. Vandali interea circa Maotin confidentes ubi fame pressi sunt, in Germanos qui nunc Franci dicuntur, simulque Renum fluuium traiecerunt, in societatem Alanos, Gothicum & ipsum genus adsciscentes, inde postea duce Gogidisco in Hispaniam penetrare. Haec Procopius. Cui fides est narranti, qui & ipse in Vandilico bello cum Bellisario fuit, statim cognoscitur, & Vandilos & Gothos & Dacos unam fuisse Sarmatiae gentem. Quod & ipse paulo superius eodem libro his uerbis testatur, Gothicae gentes quidem multae et aliae prius fuere quam nunc, omnium autem maximae ac potissimae Gothi & Vandali & Visigothi & Geperdes iamdudum & Sarmatae & Melanchlaeni appellati. Sunt et qui Gothicas gentes has uocent, qui omnes nominibus quidem inter se differunt ceteris conueniunt, & paulo infra, Et ut mihi sane uidetur ex una omnes gente procreati, nomina postea ab eorum ducibus uaria sortiti, de his legatur Procopius qui omnia fusius scripsit. Iam satis superius probatum mihi uidetur, Vandalos, Alanos siue Alaunos Burgionesque Sarmatiae fuisse populos. Superest ut ea quae patrias sedes egressi, aetate qua adhuc Vandili crediti sunt bello gessere/paucis adscribam, Vandali itaque Burgundum simul cum Alanis a Stilicone euocati sub Modigillo patre & Gandarico ducibus annis ferme duodecim ante captam a Gothis urbem quadringentis uel secundum aliquos trecentis hominum millibus domo egressi, per Germaniam euntes primum in Sueuorum gratiam Francos, Germaniae gentem (qui septimo Archadii & Honorii anno relictis sedibus Renum transgressi in Treueris Leucis atque hisce confinibus consederant) ex Gallia pullos/in partem unde digressi fuerant/redire coegerunt, ipsique sic Gallia populanda relicta est. Burgiones uero seu Burgundum locorum amantate pellecti simul & figendae sedis cupidi Hedui/Lingonum/Vesunciorum & Cabilonen terras sibi uendicarunt. Ea prouincia nouorum colorum cultu ex post Burgundia uocata est, reliqui deinde multis exanclatis laboribus Pyrenaeos penetrantes Hispaniam transuere, Bethicam, quae Vandalia postea dicta fuit, occupauerunt, Hispali capta Gandaricus quom templum uiolare statuisset subita morte interijt. Huic Gensericus successit, qui Honorio iubente Hispania per Gothos expellendus erat, quod dum Gothi facere maturarent, Vandili interim a Bonifacio principe in Africam euocati, nacti occasione Africam & Cartaginem subiugarunt, uictoque Bonifacio & Aspare ante omnia Hipponem obsident, in ea obsidione diuus Augustinus septimo mense ad superos relatus est. Gensericus domita Africa, in Etruria multa bella intulit, tandem Romam ueniens ab Eudoxia uocatus, Maximi tyrannidem repressit, eo lapidibus obtruncato. Eudoxiam & filiam Eudociam cum Placida secum in Africam aduehens, sibi ipsi matrem, filiam uero Honoricho, seu Honorifico, natu maiori, Placidam Olibio matrimonio iunxit, hic a Procopio Genzericus appellatur, imperauit annis 48. Moriens Honorichum (ut Procopius habet) alij honorificum

Burgundiones

Vandali Gothi & Daci sunt Sarmatae.

Res gestae Vandalorum

Burgundiorum origo.

Gandarici interitus, Gensericus.

Honorichus.

C. bet) alij honorificum

bet) alij Honorificū scribūt, successorem reliquit, hic saeuissimus & Christiana fidei scelestissimus persecutor, postq̃ annis octo Vandalis praefuit morbo misere extinctus est. Eiq; Guntabundus successit, Genserici ex Gonzane nepos, praefuit annis 26. Moriens Ildericum ex Eudocia et Honoricho natum haeredem reliquit, iureiurandoq; obstrictum adegit ne unq̃ Christianis foret amicus. Mortuo uero Guntabundo Ilderichus periurus sed p̃ssimo facinore omnes in exilium Christianos relegatos reuocauit. Hæc Volaterranus ex maiorum traditione asseruit. Sunt qui Guntabundo Trasamundum successisse aiunt, atq; eundem fuisse Guntabundi filium, qui tanta rabie orthodoxos & Christi cultum persecutus fuerit. Ilderichum ut supra scriptum est eo iuramento adegit. Verum Procopius li. tertio de bello Vandalico tradit Guntabundo imperij sui anno xij mortuo. Trasamundum fratrem successisse hisce uerbis hæc adscripsit. Honoricho extincto Guntabundus Genzonis fratris filius successit, qui propior genere Gizerichum attingebat, cum aphris plurimis decertauit prelijs, Christianos mutatione suorum supplicijs etiam maioribus afflixit. Excessit morbo anno regni xij post quem frater Trasamundus rem suscepit, uir indole sapientiae maxima tū animi magnitudine omnis maiores antecedens, Christianos non pœnis corporis aut supplicijs ueluti illi sed præmijs ac honoribus omnibus ad deferendam fidem inuitauit. Hæc Procopius. Cuius traditio magis placet, uel ex eo, quod beatus Fulgētius nonnulla nostrae fidei mysteria ad Trasamundum ipso postulante religiosissime pariter ac doctissime excussit, hic igitur nō satis constat quare D Volaterranus Trasamundū regem preterierit, quom tamen & ipse forte Procopium latinitate donarit, & suam ex eodem ut ego habeat assertionem. Trasamundus 27 annorum rex multa ab Aphris incommoda passus decessit. Cui Ilderichus Honorichi filius successit, uir suis & Christianis æque mitis, homo ad arma bellaq; minus idoneus. Quem Gilmirus primū custodiæ uinculisq; tradidit. deinde ipse imperij habenas suscepit, regnauit annis quinq;. Cū quo & Vandalorum imperium & regnum in Aphrica finitum est. Hæc apud Procopiū duobus absoluūtur libris. Hic etiam rerum Vandalicarum ego fines ponam quando iam Sarinatae esse desierunt. At si quis & Gothorum, Vandilorum, Burgundionū Alanorumq; egregia facinora & uarios successus, item eorū in Thracia/ Macedonia/ Græcia/ Aphrica/ Hispania/ Sardinia/ Sicilia/ Italia/ Galliaq; militiam imperium & regnum scire desyderat, quotq; uicibus urbē Romam orbis terrarum principem & caput cœperint incenderint atq; uastarint, legat eos quos supra ad testimonia euocaui, ante omnes Vrspergenē abbatem, qui historiam suam a Nino Assyriorum rege ad Fridericum secundū, suaq; ætate imperij maiestatem gerentem conscripsit, legat Marcum Antonium Sabellicum Liuianae eloquentiae sectatorem diligentem, & Naclerū Germanum singularis in historia fidei hominem, comperiet profecto temporum supputatione nullam unq̃ gentem in tam paucis annis tam egregia audaciaq; aggressam facinora, si ita deo uisum fuisset ut hæ gentes aliquanto in Christianos mitiores apparuissent, potuissent profecto eorum apud posteros res gestae dignis semper præconijs adornari, iuuat tamen & hoc egregiam gentis attollere

gentis attollere laudem, quod semel recepta fide feruentissimi fuerint cultores. Quod reliquū in Italia bellum fuit non pro fide, sed pro imperio gestum est, atq; hoc modo Gothorum aliarumq; gentium nomen in Italia finem habuit, non tam extinctis Gothis in Italia aut Vandilis in Aphrica quam locorum amoenitate captis, & successu temporum in Italos Aphrosq; mutatis, & ita deus Italiae oram & urbem ipsam, quae omnibus manus quondam iniecerat, omnibus ultro diripiendam exposuit. Nec certo constabit quare Gothorum etiam extincto nomine maxime de antiquitate illis nobiscū certare placeat, quom si quis origines maiorum suorum paulo altius repetat, esse possit ut magis Gothico aut Vandilico quam in ipsa Italia Italico sanguine se procreatum intelligat, atq; ita se Sarmatis affinem potius quam alienum genere declarabit. Hæc hæcenus mihi adferre ex usu uisum est, iamq; unde digressus sum meus repedabit stilus.

PIASTVS REGNI habenis susceptis, omni ætate pacem coluit, decimo apud Polonos loco regnavit, Mortuus ætatis suæ anno. 120.

SEMOVITVM unicum filium heredem reliquit. Ab eo itaq; tota ferme stirps regia Polonorum principumq; Silesiæ atq; Masouiæ propagata cōstabit. Semouitus mortuo patre rebus præficitur, undecimo loco regnavit. Is dū sub patris imperio strenue militaret inter optimos milites numeratus est. Adsecutus uero regnū armis & uirtute, domi forisq; præfuit, immatura morte non sine mœrore suorum præuentus est. Sub huius imperio, de Cyrillo & Methodio Slauorum Apostolis nonnihil traditur, idq; sub Arnolpho Romanorum imperatore, quom uero Arnolphus anno salutis. 894. Romanis rebus præfuerit, non uideo quo pacto id eueniat, quod a Gracco iterū ad Semouitū in decimo loco regnantem anni. 1294. tam cito currant. Ego uero scriptorum penuriæ id adscribere quā aliquid diffinire malui. Carolus etiā magnus primus ex Germanis, Anno salutis 801. imperator Augustus factus, qui 93. quasi annis ante Arnolphum res Romanas tutandas suscepit, uaria bella cū Vindis Slauisq; gessisse phibetur. Verum Sarmatas populos aggressum/ nō crediderim, sed ea dūtaxat loca quæ circa Lubecum atq; Rostockium sunt/ debellasse, eousq; enim quondam Polonorum Vandalorumq; regnum fuisse cōstat, quare & si hæc regiōes armis Teuthonicis cesserint, nihilominus in hanc ætatem per omnem illam oram reliquiæ Vandalorum atq; Polonorum qui hodie Vindi appellantur extant, Polonorum lingua, sed corrupta utentes. Carolus uero Sarmatas non penetrauit, sed huius forte Slauonici, seu potius Vandalici belli occasionem Saxonibus deuictis Carolo sumptā crediderim, quibus quom Vandali tūc uicini fuerint aliquod forte belli negotium inde cōtractum est, Sed hæc ad ætatē Poloniae principum nō poterint conferri, quādo certo/ quibus temporibus semper eius ætatis Polonorum principes imperia susceperint/ uel humanis excefferint/ nescitur.

SEMOVITO successit filius Lesko ætate puer, adultus uero nihil egregiū edidit, intermisit paterna bella, quæ ad Baltheum mare Semouitus ceperat, mortuus ætate grandæuus regnavit duodecimo loco apud Polonos.

HVIC SEMOMISLA VS filius successit qui tertio decimo loco regnavit, C 2 annis Piaſti

Cyrillus & Methodius.

Carolo magno qd rei cū Sarmatis fuerit.

Lesko.

Semomislav.

Miesko. annis Piaſti confectus & ipſe mortuus unicum filium Miefkonem reliquit. ASSVMPTVS igitur ad regni ſolum Miesko regnavit quartodecimo loco apud Polonos, Anno ab orbe redempto 963. Is cæcus natus atq; diuinitus fuiſſe illuminatus fertur. Primam ætatem uirtutibus adornauit, mox factus adultior, per licentiam in uicia ruit. Quibus paulo poſt relictis Chriſtianam fidem Mierzſlai nomen ſimul & coniugem Dambrowkam Bohemam ſuſcepit, quam ſemel cum omni gente aſſumptam perpetue magno Chriſtianæ reip. commodo protegebat. Gnezneſ, Graccouieſ, Wladſlauieſ, Wraſſlauieſ, Poſnanieſ, Plocenſem, Culmenſem, Caminicenſem & Lubucenſem, eccleſias Episcopaliſ honoribus inſigniuit, reliqua uero quæ Chriſtianus geſſit apud D Miechowienſ libro ſecundo, capite primo traduntur. Atq; hic diuinæ maiſtatis præſciētiae & ordinationis uim, uel ineuitabile fatum mirari non oportet, quod enim ſemel conſtitutum fuerit, nulla unq; humana poterit euitari arte, ita & Mierzſlaus ſine luminibus natus, mox diuinitus illustratus, paulo poſt uicinis uitæ proſtituens atq; denuo reuocatus, ſacri laticis aſperſione lotus, cum regno fidem uerum lumen adeptus, reliquam ætatem ita geſſit, ut cum deo, beatis ſedibus regnum habere merito credatur. Hæc Polonis ſub Othone imperatore ſecundo contigere. Anno Chriſti quo ſupra meminiſſe 962. Quibus uero Sarmatiæ & Polonorum regna ante Chriſtianæ fidei profeſſionem fuerint erroribus irretiti, cæterarum gentium cultu cognofcitur, habeturq; apud D Miechowienſ libro ſecundo capite ſecundo.

*Rerū Mieczlai
varietas.*

*Boleſlaus cha
bri.*

*Coronę colla
tio.*

*Columnę Bo
leſlai.*

MIECZLAO primo Chriſtianorum apud Polonos principe humanis aſumpto, rebus Boleſlaus Chabri quod magnus aut ſamoſus interpretatur. Ex Dambrowka Bohema natus in paternum auitumq; regnum aſſumptus. Princeps heroicis uirtutibus clarus, nulli unq; imperatorum militari diſciplinæ ſecundus. Is dum lege ſucceſſionis regnum ſuſcepiffet, Ab Othone tertio Gneznæ regiam accepit coronam. Poloniæ dominia (quæ iam antea regnū iure quidem gentium erant.) Chriſtiano ſe conformans ritu legitimum atq; Catholicum effecit regnum. Primus omnium inuicta arma omnibus uicinis populis intulit, uarios triumphos egit, & uictoria ſigna regno reduxit. Bohemos ſæpe domitos ſubiugauit. Morauiam expugnauit, uniuerſam Sarmatiā ob regulorum pluralitatem ciuilibus diſſidijs implicatam ferro ad pacem reſtituit, Ruſſiam totam Sarmatiæ prouinciā ſubegit, ducibus aut captis, aut inito ſordere ſuſceptis in fidem. Saxonibus atq; Marchiæ plura bella intulit. Prutenos barbaros uicit & Polonis ſubiecit. Hungaros Ruſſiam ingreſſos aliquot prælijs eiecit. Columnas ferreas in quattuor mundi partibus uictoriæ ſuæ ſigna & Polonici regni fines poſuit. Hinc forte in eum locum Cæſaris & Alexandri aræ poſitæ apud Borithenem creduntur, ubi Boleſlaus magnus uictoriarum ſuarum poſuit monumenta, ſed non ſum neſcius Alexandri atq; Cæſaris aras a Ptolemæo priſciſq; ſcriptoriſ Boleſlau multas ætatibus antecædentibus adſcriptas, id parū ad me pertinere uidetur, neq; enim Alexander magnus neq; Cæſar in his locis ubi eorum ponuntur aræ unq; fuere. Boleſlaus ætatis 58. Salutis 1005, regni 2 anno, humanis exceſſit, regnauit apud Polonos primo Chriſtianorum regum loco, in ordine uero regum ab initio quintuſdecimus

quintus decimus Poznaniae conditus.

HVIC Mietzlaus secundus filius successit per electionem. Sub huius regimine plures prouinciae paternis armis Polonis submissae defecerunt. Eius quoque aetate Marchionatus Brandeburgensi initia sumpsisse aliquibus perhibetur, ego quid sentiam non satis scio, quomodo iam antea Germani imperium uirtutibus meruerint, atque Romanorum regis eligendi potestas penes septem dumtaxat principes remanserit. Qui ab omnibus scriptoribus ita numerantur. Marguntinensis archipraefulus Cancellarii seu ut Sabellico placet scribe Germaniae nomen sortitus, Decanus principum electorum. Agrippinensis eam dignitatem per Italiam nactus, Treuerensis eo honore apud Galliam insignitus. Extra uero sacra principes quattuor, Reni inclytus Palatinus Dapiferi seu ut Sabellicus uult scutiferi munus obit, Saxoniae dux ensen defert, hunc Mariscalcum appellant. Brandeburgensi Marchio Quaestoris officium ut Sabellico & Blondo uisum agit, Camerarium hunc uocant, & Bohemiae rex pincernae munus agit. Haec tum secundum aliquos 1002 firmata sunt. Quamquam non desint qui magnis argumentis ante illa tempora haec facta esse contendunt, utcumque tamen res se habent, uidetur Marchionatus ille tunc initia non sumpsisse uel hoc unico argumento, quod non tam cito nouus princeps ad summas imperii dignitates fuisset euectus. Iam boni lectoris iudicium esto. Mietzlaus anno salutis 1034 die 15 Martij, regni nono uita excessit, Kazimirum filium unicum reliquit. Atque hic non apparet quem Naclerus generatione 35 secundi operis sequutus dum haec uerba inferret. In principio regni Conradi dux Poloniae Boleslaus, Cuius regnum Henricus imperator Romanorum tributarium fecit, absque Conradi requisitione nomen sibi regium imposuit, erat sane uir strenuus & potens. Morte autem praeuictus Misikonem reliquit, qui mox defuncto patre, fratrem suum rebellionem acquiescere nolentem, a patria expulit, qui ad Conradum regem confugit, iratus Conradus praemisso Othone cum magno Teuthonicorum exercitu, statim ipse maximo robore militum secutus est, ac omnia intra Poloniam armis miscebat. Misiko uidens se nulla ratione posse resistere, relicta Polonia ad Vdalricum ducem Bohemiae hostem imperii confugit. Vdalricus uero sperans se imperatoris gratiam quam amiserat recuperaturum, Polonorum ducem, quem exulem & supplicem susceperat, tradere Conrado statuit, atque hoc illi per secretum nuntium intimaui, sed imperator uir magnanimus illius detestatus perfidiam oblationem proditoriam contempsit, & Misikonem alibi salutem quaerere admonuit, qui imperatoris miratus bonitatem, clam relicta Bohemia ad propria remeauit, atque reiectis regni insignibus quae pater assumpserat, modico comitatu contentus ad imperatorem Conradum ultro accessit, atque eius uoluntati se subiciens coronam humiliter imperatori resignauit, ac ab eo tempore Polonia Romano imperio prius ab Henrico tributaria facta permanfit. Haec tenus Naclerus. Cuius assertio (optimi hominis uenia dixerim) ut apud nullos (quos equidem uiderim) inuenitur scriptores, ita a ueritate comperitur aliena. Annales Polonorum qui in aduersis & secundis rebus (& si rudes) uere tamen conscripti apparent. Nam etsi Vincentium in speculo historiali sequutus fuerit atque alios omnes qui pau-

Mietzlaus II.

Marchionatus
Brandeburgensi

Principes electores.

Quorundam uariarum opiniones.

Nacleri opinio.

Caesares M. Augustus C. Augustus M. Augustus C.

cis hoc uerbis adscribunt, comperiet Henricum secundum reges gentilium in interiora Germania comorantes qui dicebantur Vindi tributarios fecisse. Deinde de Conrado secundo est legere, qui anno quinto regni sui rebellantes Slavos perdomuit. Hinc de Henrico tertio infertur, quod Vindelicos populos Suevis conterminos subegit, qui in eam aetatem fortunam adorasse traduntur. Hæc apud Vincentium. Quibus apparet Vandilos ad sinum Balthei maris commorantes uictos esse, cum quibus Carolo magno ante aliquot lustra belli negotium erat. Verum de Suevis nostro auctore hoc non erit intelligendum, qui tunc non fortunam, sed unum deum adorauerunt. Polonia uero Sarmatiæ provincia a nullo unquam Conrado uel Henrico uicta, uel tributaria facta est. Boleslaus item omni sæculo dignus princeps non ambitione aut temere coronam assumpsit, sed ab Othone Gneznæ ut paulo ante mihi narratur, non sine regni summa laude regibus decoratus est insignibus, nec ipse unquam tributarius factus, qui suo imperio tot populos adiecerat. Moriens reliquit Mieskonem, seu Mietzlaum aut Misiconem ut Nauclero traditur, unicum filium sub quo nihil egregie factum legitur. Bohemia illi erepta non ab Vdalrico sed Brzerislao Vdalrici filio, ut D. Miechouien li. secundo ca. II. tradit. Esto quod Vdalricus fuerit, num is imperii hostis erat, qui ab Aenea apud Casarem enutriendus a patre datus fuisse perhibetur. qui imperii hostis et amicus esse non potuit, qui etiam locum inter principes electores ex pacto obtineret, Aeneam quoque traditio eius rei nullam facit mentionem, sed cum Miesko bellorum aliam sumunt occasionem, quæ nonnihil cum annalibus Polonorum concordat, licet Bohemiæ ducis excacatio sub Boleslao & non Mietzlao facta legatur. Boleslaus itaque armis & uirtutibus clarus imperatoria auctoritate regiam coronam accepit, quæ omnes maiores sui iure gentium accipere potuerunt, si modo quis meminerit eam Sarmatis fuisse antiquitus legem, quæ Aegyptiis, Macedonibus seu Persis, Medis, aut Græcis, aliisque gentibus fuit, qui reges salutati, quibusque omne imperii nomen suscipere licuit, quod consiliis atque armis defendere possint. Sed uana est hæc uerbosa disputatio, Boleslaus dum regiam ab Othone coronam susciperet, non modo tributarius non factus, sed & ab imperii obedientia absolutus legitur, neque regium diadema a Misicone filio abiectum, sed in illud tempus, quo diuus Stanislaus martyri palmam (ab iniquo rege sectus) meruit, magna regni laude custoditum est. De fratre uero ducum Poloniæ in cuius gratiam Conradus, cum Polonis bellum suscepit infra scribendum ueniet.

AD MIETZLAUM redeo qui secundo loco Christianorum regum ab initio uero sextusdecimus regnauit, qui mortuus ut supra narratur, Kasimirum unicum filium ætate puerum reliquit. Hunc mater in Almanniam secum abduxit. Hic sane postea Parisiis in liberalibus studiis edoctus, postea in Cluniaco monachus factus est. Polonia interim a diuersis nationibus armis petita, simul & domesticis odiis atque belli cladibus multis affecta fuit. Donec senatui uisum est Kasimirum rebus præficere, missis in Cluniacum, & ad Romanum pontificem legatis, Kasimirus reductus in paternum regnum assumptus & coronatus est. Regni res per eum restituta. Prutenique bello uicti sunt. mortuus salutis anno 1058. die 28 Nouembris regni 18 Poznaniæ patri appositus, regnauit tertio

Kasimirus Mi
etzlai filius.

gnauit tēcio loco rex Christianus, ab initio uero decimus & septimus.

RELIQVIT MORIENS tres filios, quorum Boleslaus natus maior postea regnum adeptus, audax & efferus dictus. Is dum regnum adeptus esset armis protaui uirtutes æquauit. Boemiam Morauiaq; uastauit. Prutenos domuit. Belam Hungariæ regem restituit. Roxolanis plurima bella rebellatibus intulit, tādē regio nomine in Tyrannum uerso, monitus a diuo STANISLao, effero animo in præfulem concitatus, in Diui Michaelis sacello, quod illi Kasimiræ in rupe hodie sacrum est, proprijs manibus euectus, gladio cæsum, ad superos interq; diuos annumerandum transmisit. Gregorius septimus, facinore ad se perlato, Regem exautorauit, regnū ab illius obedientia absoluit, anathema imposuit. Poloniam ille exiens, in Hungariam uenit, paulopost ratione adempta, in syluis a canibus misere laceratus fertur perisse. Traditur tamen ab aliquibus in eo Cænobio quod ad lacum inter Feltkirchen & Villacum Karinthiæ oppidum situm est pœnituisse, inq; eo sacello quod in saxo ad lacu hostia eminet tumultatum esse. Pari affirmatione extra oppidum Oenipontem alias Inspruck in Monasterio Viltha degisse traditur, sed in his locis huius rei forte nulla apparent indicia, quomodocūq; miser perijt, constat iustia ultione regno pulsum esse. Regnauit quarto loco christianus rex, facinorosa nullo unq; ethnico Sarmatarū principe commissa in se admisit, ab initio uero decimus octauus annumeratur, regno exutus Anno salutis 1079.

HINC IAM POLONIA sceptrā Pontificio interdicto cessarūt, atq; regnū in Monarchiam abiit. Cui senatus assensu, Wladislaus cognomēto Hermannus Boleslai germanus præficitur. Is uirtutibus multis regno præfuit, fratrem haud secutus. Remp. domi consilio, foris armis uictoricibus composuit, coniuges duas, primam Boemam, secundam Almanam Henrici tertij imperatoris filiam habuit. Hinc iterum apparet Henrico tertio cum Sarmaticis Polonis nullam fuisse simultatem, sed quodecumq; negotium habuerit cum Slaus illi fuisse. Wladislaus monarcha primus, sed ab eo qui rebus ab initio præfuit decimus nonus, uita excessit Anno salutis 1102, die .4. Iunij in ecclesia Plocensi sepultus.

IS BOLESLA VM Crziwoulti oris rerortii filium reliquit. Qui Sarmatiæ et Poloniæ monarchiam secundo loco suscepit, eorum tamen qui rerum ab initio potiti uigesimus. Hic unicus Poloniæ princeps nunq; sine honoris præfatione nominandus, omnem maiorum suorum gloriam exuperauit, regni rebus domi pace firmatis, cum tot populis bella gessit, quot uicinos regnum suum habuit. Belæ Hungariæ Regi contra Andream auxiliatus, copias Cæsareas Andree gratia missas prælio uicit, omnibus Almanis captis aut cæsis, maxima liberalitate & humanitate usus in eos, quos fortuna ex pugna seruauerat. Anno ab his gestis altero, cum Henrico quarto feliciter bellum gessit, inito fœdere, imperatorem Bambergæ adiit, affinitatē asciuit. Jam denuo dicere nō habeo quare generatione 37 secundi uoluminis Naucerus ab Henrico quinto Polonos tributarios factos asserat, quom hoc Polonorum historiæ non habeant, nec etiam apud alios scriptores reperiatur, sed ab Henrico ob iniuriā nuper in Hungaria acceptam bello fuisse petitos constat, quod ta-

C 4 men infelicitè

Boleslaus.

Diui Stanislai
martyrium.

Defectio regni

Vladisla⁹ Her
mannus mo
narcha.

Boleslaus
Crziwoulti.

Alter Naucle
ri assertio.

men infelicitè gessit. Boemis plurimis praelijs superior fuit. Pomeranos per ne ad internationem deleuit. Cum Lothario imperatore item Bambergæ cõ uenit, Roxolanos a sua fide deficientes maximis uictorijs attriuit. At dum for tuna omne eius consiliũ iuaret, egregium dedit suæ perfidiæ exemplum, docuitq; nihil in humanis rebus unq; firmum inueniri, cui non aliquando ad uersa atq; plurimum moesta misceantur. Vltima itaq; in Roxolanos expedi tione proditus magis q̃ uictus succubuit, deinceps fortunã semper accusans, Viribus corporis nunq; resumptis uitæ suæ anno 54, principatus 36, Salutis 1139 humanis excessit, in Ploceñ ecclesia ad patrem appositus.

Vladislaus.

RELIQVIT filios, quinq; Wladislaum, Boleslaum, Crispum, Mietzlaum, Henricum & Kazimirũ, his regnũ periculose diuisit. Monarchia apud Wla dislaum natu maiorem remansit, hic rerum tertio loco inter monarchas poti tus, ab initio autem regni uigessimus primus. Coniugis stultæ sequens consili um, in exilium pulsus moritur.

Boleslaus Cris pus.

BOLESLAVS Crispus fratrum assensu rerum potitus, incidit hoc in añum salutis 1146. Cum hoc Boleslao Conrado tertio imperatori negociũ fuit pro restituyendo fratre, quod non armis primo temptatũ est. Quom enim per Sar matiam Conradus 1147 in Graciam exercitum duceret, hæc res in quæstio nem ueniens ad imperatoris reditum est reiecta. Verũ dum Conradus re in scelicitè gesta rediisset, id negociũ & pace & bello ab imperatore tentatũ re tamen infecta discessum est. Tandem a Friderico primo iterum pro eadẽ restitutione temptata res est bello, postremo inito fœdere & affinitate cũ im peratore facta. Poloniae duces Wladislaum in Caesaris gratiam assumere as senserunt. Verum anteq; reditũ pararet morte præuentus nihilominus in exi

Error tēporis.

lio uita excessit. Hinc forte error nascitur quod Conradus secundus eam sit re stitutionem contra Boleslaum conatus, sed ætatis ratio hæc nõ admittit. Cæ terum quom Henrici quarti bellica in Poloniam expeditio apud Germani carum rerum scriptores non reperiatur, & tamen uel legiones illius in Hun garia a Polonicis auxilijs capta, uel cesa apud externos scriptores legantur. Henrici item quinti Polonici motus apud Nauclerum inueniatur, quæ apud Polonos litteris nõ traduntur, an hæc historiæ inopia an complacendi studio acceperint non habeo dicere. Constat tamen Henricum quartum Anno salu tis 1109 in quem annũ eius in Poloniam motus incidisse adscribuntur, in hu manis non fuisse, quom anno 1106 septimo idus Augusti apud Leodium uita excessisse legatur, hacq; ratione historiæ nota erroris accædet, quã hominum iudicijs diffiniendam relinquere placet. Boleslaus itaq; monarcha quartus, & eorum qui ab initio præfuere uigessimus secundus, principatus anno 24 Sa lutis 1173 pridie kalendis Octobris obiit Graccouiæ repositus, SVCCCESSIT huic fratrum assensu Mietzlaus quinto loco, ab initio uigesi mus tertius, hic dominandi auctoritatem in tyrannidem uertit.

Mietzlaus.

Casimirus.

EOQVE PVLSO Kazimirus frater sexto loco rem tutandam suscepit, ab initio uigessimus quartus, hic homo iustus & pius sub anno salutis 1194 die 5 Maij subito mortuus, Graccouiæ sepultus est.

Lefko albus.

KAZIMIRO successit senatus auctoritate euectus Lefko albus Kazimiri filius atare

filii ætate puer, septimo loco monarcha habitus, ab initio uigésimus quintus, huic uaria bellorum fortuna cum Mietzlao patruo pro monarchia fuit, quo tandem humanis absumpto, ipse a Suantepelco Pomeraniæ præfecto crudeliter cæsus. Corpus eius Graccouiam relatum est. Inciderunt hæc in annū salutis 1127 diē 14 Nouembris. Leskone albo casu, aliquādiu pro monarchia certatū. & in illud tempus resp. uarijs motibus donec Boleslaus pudicus (de quo infra dicendum erit) adultus præficeretur afflicta est.

Cedes Leskonis.

QVOM VERO sub Leskone albo Cruciferi hoc est fratres hospitalis beatæ Mariæ uirginis domus Teuthonicorum in Hierusalem primitus Sarmatiæ solum ingressi perhibeantur, hoc loco ex usu fore uidetur, eorum initia alius repetere, tum quia huius professionis uiri nobiles, ob institutionis pietatem & egregia facinora celebre in orbe nomen consequuti sint, Primis initijs Polonorum fines ingressi, Christianæ reip. strenue militantes, a senatu atq; populo Polonico in maximo precio habiti sunt, tum etiam qd̄ aucta fortuna atq; paulisper ex felicitate ocio crescente, simulq; opibus inualefcētibus mutatis institutōis animis, bellis ut maximis ita periculosis, ruptis finibus Polonis negociis fecerunt. Hic igitur ordo sicut reliqui tres, pietatis causa etiam Hierosolymis initia sumpsisse fertur. Crescentibus enim paulisper apud Hierosolymā Christianorum rebus. Ordo militum sepulchri dominici primum initia accepit, huic firmatis iam rebus. Sancti Ioannis (qui nunc Rhodiani uocantur) omnia in orbe fortissimi milites successerunt. Post hunc Templariorū initia sumpsit, quo sub Clemente quinto extincto, uisum est in extincti locum iterum tertium addere. A quodam uero pietatis uiro genere Teuthonico Hierosolymis habitante, ad opus pauperum Teuthonorum peregrinorum Xenodochium extructum, oratoriumq; diuæ uirgini sacrum adiectum est. Quibusdā deinde Teuthonibus habitantibus atq; abdicato saculo bona sua conferentibus pietatis munus paulisper auctū creuit, qui sic iuncti militum templi uiuendi normā susceptam ita custodiebāt, ne unq̄ susceptæ nuper hospitalitatis pietatē intermitterent. Quo facto quom Christianorū exercitus Anno ab orbe redempto 1191 apud Acam alio nomine Ptolemaida ciuitatē castra posuisset, quidam Premenses & Lubecenses ciues ex nauium uelis hospitali facto pauperibus elemosynas & officia præstiterunt, auxilio Friderici Sueuiæ ducis cooperante. Henrico Romanorum rege a Celestino papa ordinem hunc sub titulo hospitalis beatæ Mariæ uirginis domus Teuthonicorum in Hierusalem confirmari, prærogatiuisq; donari obtinuerunt. Hi deferūt chlamidem albam, nigra inserta simplici cruce, horas Canonicas ex oratione dominica complentes, Barbam nutriunt omnes, exceptis qui diuinis præsunt & sacris seruiunt. Frustra igitur qui nobilitatis nomen profitentur, plebeorum uirtuti inuidi, omne egregium atq; immortalitate dignum facinus a se initiatum posteris referunt. Sed utinam qui unius laticis aspersione Christo renati sunt, omnia pro fide parita memoranda facinora (uti initio fuit) communia haberent, omnibusq; esset nobilior qui uirtutibus resplenderet clarior, atq; ita demum uirtuti honos redderetur, non tot urbes, tot deniq; prouinciæ, nationes & populi Christianorum manibus erepti cernerentur, uel tanta segnicia perculsi hucusq;

Origo fratrum Teuthonici ordinis.

Ordo militum sepulchri dñici

Ordo fratrum scti Ioannis. Templarij.

Habitus fratrum Teutho.

perculsi hucusq; stertentes obdormiremus. Hæc missa faciens redeo. Eo anno hoc est 1191 (licet ordinis historiae 1190 habeant hoc forte parum fidei nostræ contrarium erit.) Primus ordinis generalis Magister frater Henricus Walpolt rei militaris peritus apud Acam annis decem præfuit, mortuus atq; ibi dem sepultus est. Huic per electionem successit frater Otto de Cripin 1200 præfuit in hospitali apud Acam annis sex ibidem mortuus & sepultus. Huic tertius Magister frater Hermannus Barth successit 1206, sedit annis quattuor ibidem obiit et sepelitur. Quartus in ordine electus frater Hermannus de Saltza 1210 præfuit annis triginta. Hic principū dignitatē ab Honorio atq; Friderico secundo meruit omnes & maiores ordinis prærogatiuas obtinuit. Ordo sub eius magistratu ita auctus creuit, ut in Romania, Almania, Armenia, Polonia, Hungaria, Liuania & Prussia amplissimas possessiones obtineret, ditatus regum opibus par esse cepit. Anno magistratus trigesimo apud Barletum mortuus et sepultus est. Sub huius igitur primi in ordine principis regimine Conradus Mazouia dux feritate & varijs Prussorum afflictionibus attritus, Cristini Culmensis Episcopi ex ordine Cisterciens, consilium sequutus hūc ordinem euocauit, ipsosq; fratres in castro Dobrzin locauit. Hermannus uero magister ordinis fratrem Conradum de Landtsperg reliquit. Hæc primi ordinis mihi referuntur initia. Licet non sim nescius Aeneam Syluium & qui eum sequuntur aliter habere. Friderici secundi temporibus post Ptolemaidis amissionem fratres in Germaniam rediisse, Prussiamq; ab imperatore & postulasse & bullis aureis firmatam obtinuisse referunt. Verum non placet aliquid negotij hic mihi contrahere. Quando Naclerus hanc assertionem ut uere erroneam Generatione 41 secūdi uoluminis diligenter elidit. Hoc tamen mihi ex uetusto exemplari nuper ex prussia conquisito in Almanico uulgari quondam per ordinis fratrem exscripto traditur, quod paulo ante asserui, et hoc quod mox subiicio, Sub magistro Hermanno hæc gesta esse. Post quē quintus Magister qui & in ordine magistrorū nonus adnumeratur frater Burgardus de Suadin Anno salutis 1283 apud Acā electus, rebus annis septē præfuit, ibidem mortuus & sepultus. Quæ si ita sunt ut ordinis historiae tradunt, esse non potest quod post Ptolemaidis amissionem a Friderico Prussiam ordo petierit, quom Fridericus anno 1250 humanis excesserit, & Ptolemais 1290 adhuc in manibus Christianorum fuerit. Hic res militum sanctæ Mariæ monent (quando supra memini Hermannum de Saltza Quartum in ordine magistrum ut eorū mihi adscribunt historiae principum honores meruisse, ordinem sub eius magistratu plurimum auctum fuisse, Anno uero magistratus tricesimo uita functum apud Barletum conditū esse) totius Germaniæ summā mirari incuriam, nec satis intelligo qua re effectum sit, ut res ordinis in Apulia olim splendidissimas, ita neglexerint. Ego enim quom in Apuliam uenissem huius rei gratia studiosius apud Barletū uetera Germanorū monumenta contemplatus sum, eo loco cæterisq; plurimis, ut apud Manfredoniam prope montem Garganum, ad sanctum (ut uocant) Leonardum, præterea in ipsis Apuliæ campis, prædiū extat, hodie turris Almanorū appellatum, hæc omnia sicut cæteris in locis, non modo in Apulia, uerum etiam per

Romaniam &

Romaniam & Italiā totam, Germani olim strenuē militantes magnifice condiderūt, hodie ne uestigium quidem religionis apparet. Qua de re minus ueniet admirandum si hæc quondam periculosa reipub. Christianæ bella, ab ordine in Polonicum & Sarmatiæ populum suscepta, Italicis patribus fuerint grata, interim enim ordinis res inclinatae ad summas peruenerunt necessitates, quo facilius non modo Apulia sed & tota Italia eniceretur hi milites, atque quicquid olim Germanorū sanguine atque opibus partum est, tandem in Italorū potestate omni intermisso instituto pristino abiret. Quid igitur Germani mei in utramque stertitis aurem? quid in sterilibus Sarmatiæ quaritis campis affluentis Apuliæ amoenas negligentes delitias? corruerunt ædificia maioribus nostris magnifice condita, perire institutum pristinum & religio uestra, manent nihilominus redditus ut uocant, Euigilate, sumite animum, extat unica, s. Leonhardi abbatia (sic enim eū locum illis appellare placet) quæ quondam uobis nouem millia aureorū numorū pendebat, hodie bis mille Aegidio ex patrum Cardineo ordine pendet. Reliquum Rex Germanus habet, tanto facilius recuperandū quo magis ille & tenetur & studet Germanorū augere gloriam. O dolenda & nunquam satis comploranda iactura, non contenta Italia quod omne aurum a Germanis uarijs studijs emulgeat & sedulos habeat, obseruatores, quin hoc afflictis addat malum, ut quod maiorum sanguine & opibus partū est, uiolenter eripiat, atque ultro eiciat, sic Romæ redditibus ereptis manet Teuthonicorū militū domus. Sic dum Germani unicam in Sublaco tenerent memoriam, nuper sub boni specie diui Pauli extra urbem monachis illud Cœnobiū unitum, quo facilius omnia uorarent, qui alias plus decies & octo millia ducatorū annis singulis in prouentibus habent. Hoc studētes ne ullum Germanis in Italia ius maneat, neue minimū quod contribuant aliquando recipiatur, hæc placuit hic inferre. Vos euigilate Germani, sunt his plura atque maiora, uestrum erit aut semper a maiorum uestigijs degenerare aut aliquando sumpto animo, si non eorum gloriam superare, æquare saltē & conseruare, eodem forte anno amissa. Hucusque de ordinis primarijs initijs inferre placuit, nunc ad inceptum calamum dirigo.

LESKONE ALBO iniquæ cæso, post quā ab Henrico cū barba & Conrado multis prælijs certatum est. Postremum Boleslaus pudicus rebus præfictur, octauo loco monarchiæ ab initio uigessimus sextus, præfuit annis 37 homo uirtutibus adornatus. Sub cuius tamen imperio Polonia uarijs incommendis & bellis maximis, tum gentiliū, tum etiam ciuilibus dissidijs uexata est. Obijt anno salutis 1279 die septima Decembris apud diuum Franciscum sepultus. Dum igitur Boleslaus princeps remp. administraret, Sal in locis subterraneis repertum traditur. In eo loco cui hodie Bochnia nomen est, idque diuina Kunegundis meritis factū memoriæ tradunt. Dum enim beata princeps Belam Huugarie regem parentem suum adisset, & aliquamdiu per regnum ducta, in eum locū qui Marmarus seu Maromus appellatur uenisset, parentē pro salis cauerna exorasse perhibetur, annuit parens, filiæque ex pluribus unā tribuit, illa rapto a digito annulo, cauernæ quam delegerat arriham immisit, factum tunc forte ridiculum, paulo uero post dum illa in regnum redisset, in eo quem dixi

Sancti Leonardi Abbatia.

Boleslaus pudicus.

Sal repertū ad Bochniam.

Cauerne fodi-
ne Bochnien.

eo quem dixi uico casu sal repertum, primisq; initijs lapidum more extractū est, in quorum uno annulus diuæ Kunegundis nuper Hungarico solo proie- ctus repertus est, res memoria digna, quam quom Hungari initio deriderēt, in hanc tamen usq; ætatem cum Polonis diuino utuntur munere, quodq; se- mel repertum durat & multis effossum cauernis perpetuas diuitias ostendit. Inciderunt hæc in annum ab orbe redempto millesimū supra ducentesium quinquagesimum primum. Est locus in plano, pauculis sed a longe nec saxo- sis septus collibus, cui oppidum superadificatū, eo tribus in locis a luce qua- drangularia foramina centum triginta cubitorum ad ima in profundum du- cunt, itur dehinc centum & ultra cubitis in plano meatu, ubi secundum est ad ima nonaginta cubitorum foramē, iterumq; post planum meatum ad usq; ter- tium totidem cubitorum per descensum foramen, reliquū iter per scalas in- teriectis tamen multis per planum meatibus, in diuersas cauernas nō eadem profunditate sitas tendit, ibi sal ingentium saxorum specie excisum excatur, dehinc in æqualia frustra, quæ bancos appellant operarij, funibusq; extrahun- tur. Per primū itaq; quod a luce est foramen in funibus penduli homines di- mittuntur, reliquum iter per scalas descendentem emetiendum est. Totus tamē descēsus unius perficitur horæ spacio, descenditur atq; laboratur sæpe cū pe- riculo, itur itaq; perpetua spe in profundum per fodinas, nec unq; diuæ uirgi- nis Kunegundis meritis efficientibus, thesauri reperti finis apparet. Aqua (ni- si quæ desuper a luce penetrat) nusq; reperitur, utcumq; ab extra aeris intem- peries in mōtibus eadem qualitas habetur. Hoc spectaculū inter orbis spe- ctacula digne connumerandum, uir omni laude dignus Ioachim Vadianus doctor & poeta de quo libro tertio mihi dicendum ueniet superiori anno ui- dit atq; miratus est. Ego quoq; non parum sæpe meis sum pedibus emensus, his paucis enarratis ad instituti ordinem redire oportet.

Henricus cum
barba.

BOLESLAO VERO pudico Henricus cū barba Poloniae & Silesiae prin- cept nono loco secundum aliquos res tutandas suscepit, eorum qui ab initio præfuerūt uigesimus septimus, princeps heroicis uirtutibus clarus. Dominus Miechouien hunc non annumerat, forte nō sine argumento, eo q; remp. dum- taxat alterius nomine tutatus sit. Ponitur statim ipso anno quo Boleslaus pu- dicus uita excessit, Lesko niger in nonum locum. Mihi uero non ab re uisum Henrico cum istis qui inter regni rebus præfuerunt, ob uarios motus & mul- ta egregia facinora locum adscribere.

Lesko niger

ANNO VERO quo Boleslaus pudicus uitam cum morte mutauit. Fertur Lesko niger ad remp. regendam assumptus, qui decimo loco præfuit interre- gno existente, eorū qui ab initio fuere uigesimus octauus. Dū is remp. mode- rari cepisset, multorū animi in eam euecti uarijs motibus ubiq; laboratum est. Bellum grauissimū cum Conrado Mazouiae principe & socjs gessit, quo multis incommodis affectus est. Tandem Teuthonicorum Graccouienlium opera, arce in fide seruata, ex Hungaria collectis copijs Conradum & qui eū secuti acie uno prælio uicit, atq; sic rerum potitus Germanos ob fidem inno- centissime seruatam prerogatiuis extulit, hinc Magistratus urbis & alia insi- gnia solis Tenthonicis perpetuo iure concessit. Tanto Teuthones prosequu- tus affectu, ut

Teuthonum
Graccouien. si-
des & priuile-
gia.

tus affectu, ut habitu atq; moribus se illis conformare nō dubitaret. Vir pro-
fecto magni consilij, qui dum maximo populo praeffet, hanc tamen titulis
suis laudem addere uoluit, quod Teuthonicis Germanicisq; populis ultro se
accedētib; imperaret. Ab eo tempore Sarmatiae principes atq; reges Ger-
manorum fidem in precio habere coeperūt, hincq; in totum ferme regnū iu-
ra Teuthonica introducta, atq; in hanc aetate innocentissime custodita sunt.
Germani gens in Europa clarissima, pro cuius imperio multo certatū sang-
uine, nullo unq; populo tam se sua sponte coniunxit, miro id fato fieri constat.
Nam ut dulcius uideatur primaeuæ originis solum repetere, quam externis
nationibus subesse, id forte Sarmatiae regibus non postrema gloria tot Ger-
manicis populis imperare, eosq; humanitate uincere, qui armis semper inui-
cti fuere. Lesko igitur anno salutis 1289 die Septembris ultima humanis ex-
cessit, Graccouiae apud sanctissimæ trinitatis ædem digno conditus honore.
SVCCCESSIT LESKONI nigro Boleslaus Mazouiae dux Senatus assensu,
paulisper rerū potitus monarchia pulsus est, praefuit undecimo loco, ab ini-
tio uigesimus nonus.

Boleslaus Ma-
zouie dux.

HVIC SVCCCESSIT Henricus dux Silesiae & Poloniae cognomēto Pro-
bus, cui pro monarchia uarij cum Wladislao cubitali motus, hinc inde sapi-
us uictores rerum potiti, tandem Henricus superior in ipso monarchatu ue-
neno forte extinctus Wratisslaviae moritur sub anno salutis 1290 die 22 Augu-
sti apud sanctam Crucem sepultus. Is rebus duodecimo loco praefuit, & eorū
qui ab initio fuere tricesimus.

Henricus pro-
bus.

HENRICO EXTINCTO, tertiodecimo loco successit Wladislaus Cubita-
lis, eorum qui ab initio fuere tricesimus primus, sed in ipsis initijs pulsus.

Wladislaus Cu-
bitalis.

PRZEMISLAUS Maioris Poloniae dux rem tutandam suscepit quarto-
decimo loco & eorum qui ab initio fuere tricesimus secundus, & hic quoq;
mox in ipsis initijs pulsus.

Przemisslaus
Maioris Polo-
nie Dux.

VENCESLAUS Bohemus quintodecimo loco eorū qui interregno praefue-
re, ab initio uero tricesimus tertius rebus praefuit, hic uarijs euentibus cum
Wladislao Cubitali bella gessit. Eo itaq; rebus praefecto, Senatui atq; popu-
lo ad unius regni maiestatem remp. reducere uisum fuit, factis comitib; Prze-
misslaum ducem regio honore decorarunt. Hic princeps clarus & uirtutibus
relucens Remp. uotis omnium assequutus, magnam initio de se spem promit-
tens. Sed dum in omni hominum uita nihil non amaritudine admixtum repe-
riatur, Sarmatiae populus regis sui fructu breui potitus est, dum enim apud
Rogozno comicia agit eodem anno postq; mensibus septem praefuit a Mar-
chionibus Brandeburgen; in gratiam forte Venceslai Bohemi misere caesus
est, praefuit cessante inter regno primo loco, eorum tamen qui ab initio praef-
fuere tricesimus quartus.

Venceslaus Bo-
hemus.

Przemisslaus
Rex

Przemisslai in-
teritus.

SVBLATO PRZEMISLAO senatus consulto de rege substituēdo apud
Poznaniā sub anno 1269 in Aprili comitia habita. Wladislausq; Cubitalis
multis comprobatus argumentis coronandus decretus est. Verum dum cer-
tis prostitueretur uitij; & coronationem differret, conceptamq; de se spem
non praestaret, abrogata electione rerum non potitus est.

Wladislaus Cu-
bitalis iterum.

D Sub anno

- Venceſlaus Bo-**
hemus. SVB ANNO ſalutis 1300 apud Poſnaniā nouis habitis comitijs Venceſlaus Bohemus ſuffectus, & Gneznæ coronatus eſt. Sarmatarum rempub. poſt inter regnum ſecundo loco habuit, ab initio triceſimus quintus præſuit, pace uel bello rebus Polonicis compoſitis in Bohemiā redijt. Sub anno ſalutis 1305 die 25 Iunij extremum clauſit diem Pragæ ſepultus.
- Venceſlaus II.** HVIC NATVRæ ordine Venceſlaus tertius ſucceſſiſſet/uerum dum is in Sarmatiā iter maturaret in Olomuncz ſeu Iulimonte necæ præuentus miſere interiit/qui quom rerum habenas non ſuſceperit a me in principum ordinem non adnumeratur.
- Vladislaus Cubitalis tercio.** SVBLATIS EX Bohemiā aſſumptis regibus Vladislaus Cubitalis iterū rem tutandā ſuſcepit, non tamen regium faſtigium aſſequutus niſi poſt multa pro patria bella & uarios partos triumphos/ſenatus conſulto ſub anno ſalutis 1320 die 18 Ianuarij Gracco. Regiā maiestatem & regni diadema ſuſcepit/præſuit poſt inter regnū tertio loco/ab initio triceſimus ſextus. Poſt hæc Vladislaus rerū geſtarū laude clarus, multa atq; maxima p regno geſſit bella, conſectus ætate Anno ſalutis 1333 quarta Martij Graccouiæ ſupremū clauſit diem/et in templo maiori humatus eſt. Sub huius regis temporibus uniuerſa ferme Sileſia ad Bohemos defeciſſe traditur. Vladislao Cubitali morte conſumpto apud Gracco. comitiā de nouo rege ſubſtituendo habita.
- Cafimirus magnus.** SVB ANNO itaq; 1333 die 25 Aprilis ſenatus conſulto Kazimirus poſtea magnus cognominatus Vladislai Cubitalis filius Graccouiæ reipu. præſectus/& in regem coronatus eſt. hic princeps pace domi conſilio magnus/bello foris maximus præſuit/tot clara geſta peregit quot unq; Sarmatiæ princeps facere potuit, tot in regno edificiā extulit/atq; a fundamentis extruxit, quot uix a ſucceſſoribus Poloniæ regibus in Sigismundi primi tempora ne ruerent ſeruari potuerunt. Multis redimitus uir tutibus pace atq; bello clarus fuit. Verū cum humana imbecilla conditio nunq; ſine incōmodo uiuat/atq; ni hil ex omni parte reperiatur beatū. ita et hic clariffimus princeps nō ſine uitæ uitam egit/atq; nō nihil heroicas dotes luxuria & incontīnētīæ malo obumbravit. Sub āno ab orbe redempto 1370 die quinta Nouēbris Graccouiæ ultimū clauſit diem, præſuit poſt inter regnum quarto loco/eorum uero qui ab initio præſuere triceſimus ſeptimus.
- Ludouicus rex Hungarię.** HVIC EX condicō Ludouicus Kazimiri ex ſorore nepos Hungariæ rex ſucceſſit Corona atq; rerum eo āno die 17 Nouembr. apud Gracco. potitus, remp. quinto loco poſt inter regnū/et eorum qui ab initio triceſimus octauus ſuſcepit. Is præſuit apud Sarmatas annis duodecim. Sub anno ſalutis humanæ 1382 die 15 Septembr. apud Tirnauam mortuus in albā regalē relatus eſt.
- Heduigis** HVIC HEDVIGIS filia Senatus plebiſq; ſcitu ſucceſſit, quæ primis initijs Wilhelmo Aſtriæ principi ſenatus aſſenſu nupſit, ſed is anteq; res tutandas ſuſcepiffet/& thalamum fuiſſet ingreſſus, regina inuita repulſus eſt. præſuit Heduigis uirgo poſt inter regnum ſexto/eorū qui ab initio fuere triceſimo nono loco/atq; ita a primordio gentium ad inclytæ uirginis ætatem Sarmatarum & Polonorum ſe res habuere.

ARMATICARVM GENTIVM ORI-
ginem & uetustates quæ domi pace/ac foris
bello gesserint, q̄tq; principes ab initio præ-
fuerint, uno iam libro exposui. Hic sicuti cæ-
teris in rebus nimia uetustas negotium obscu-
rat, sed mali huius initium antea mihi dictū,
uel quod magno temporū interuallo res me-
moriæ omnino exciderūt, uel quod nullæ aut
raræ ab initio litteræ fuere, quibus (unico uis-
delicet fideli uetustatis et memoriæ subsidio)
gestarū rerū series traditur. Equidem nō sum

nescius uix omnibus aut certe paucis meā placiturā assertionē, at quom om-
niū ferme disciplinarū genus uarijs & ut sæpe dubijs obſciatur disceptationi-
bus, esse forte poterit/ut si cominus fuero aggressus, mea etiā opinio non im-
probis argumentis fultiatur. Cū enim eos potissimū sequutus sim quorū mi-
hi traditio temporum interuallo firmata perhibetur, negotium erit eisdem
una mecum euertere/aut ea quæ maiorum traditionibus asserui non lacerata
cōiuentibus oculis accipere. Iam quod secundo libro explicare statui cala-
mus efficere festinat, tu lector optime Vale.

LEDVIGIS princeps uirgo & Sarmatici populi regina quemad-
modū primi mihi libri finem effecit, ita ab ea secūdi quoq; libri
initium summere ex usu erit, tum quod priscorum principū atq;
regum genus in ea rebus præesse desit, tum etiam quod ea præ-
fecta rebus, externa sed longe clarissima Iagellonum ex Lithuanis accita fa-
milia simul & res tutandas & Christi fidem suscepit. Quando uero susceptus
labor non parum de hinc in Lithuanicis rebus negociū habet, operæ preciū
erit nōnihil eius principatus facere mentionē. Primo itaq; libro non leuibus
argumētis, hāc (sicuti alias gentes in eo solo existētes) Sarmatiæ esse nationē
exponere uolui, nō ab re tamen hic uisum est, anteaq; narrandi initia faciam,
nominis atq; gentis reddere originem. Lithuanicū uero nouum & latinis scri-
ptoribus incognitum nomen est, qua aut ætate ea prouintia id nominis sortita
sit, longo temporum interuallo nō apparet. Aeneas Syluius qui in ea re nō
parum sudauit, totum negotium ita exponit, ut loci illius sitū magis quā gen-
tis originem aut priscæ uetustatis nomen ostendere uideatur. Dū enim curio-
sius nouissime gentis ante susceptā fidem ritus & mores ab Hieronymo quor-
dam acceptos prosequitur, nullibi docet quo prisco nomine ea gens fuerit ap-
pellata, hic sicuti in plerisq; alijs traditionibus ingens eum neotericorum ma-
nus sequuta est. Sunt quibus Lithuani simul cum Prutenis Phinni tradantur.
Ego Phinnos (si Ptolemæo fides) Prutenos nō negauerim, uerum Lithuanos
non crediderim, quom alios in ea regione populos Ptole. depinxerit, qui om-
nes mihi hodie Lithuani uidentur. Dubius meus erit plerisq; sermo multos
in Lithuania populos tradens. At illi si Lithuaniam tot populorum altricem
reliqua Polonia maiorem meminerint, facile non unius olim quoq; populi

Transgressio.

Lithuanie de-
scriptio.

Quæ olim in
Lithuania gen-
tes.

Limites lithua-
niæ hodie.

Borussi qui.

Massagetæ ubi.

Lithuani unde
dicti.

Lithalanus
Dux.

Lithuaniam fuisse seruatricem intelligēt. Omnis itaq; Lithuanis culta regio harum olim gentium qui Ptolemæo ita dicuntur fuisse uidetur, Galindæ/Bodini/Genini/Sudini/Cariones/Amoxobij/Stabani/Sargacij/Sturni/Vibiones/Nasci/& Asubi. Hi populi omnes olim eo situ depinguntur, quæ hac Lithuani ætate comprehenderunt. Lithuania uero hodie his limitibus ambitur. Statim post Ombrones, id est Lublinen Palatinatum, ad latus Septentrionale ad Mazouiam usq; Venedicos montes & Phinnos. i. Prutenos protenditur. Hi aliquibus Borussi creduntur, altius enim huius gentis originem repentes inueniemus eam populum qui Ptolemæo ad Riphæos mōtes in iisdē sedibus quas hodie Europæi Moschi forte occuparūt Borussios uocari. Hos, sedibus ob rigidum cœlū soli q; infelicitatem permutatis/in eam oram quæ nunc Prussia est uenisse tradunt, atq; inde priscis pulsīs colonis regionē quasi armis partam ex suo nomine uocasse perhibent. Hanc opinionem Erasmus Stella homo litteris eruditus in Borussia uetustatibus sequutus hinc gentis & Borussia originem summit Argumentū sine controuersia non improbum. Verū & illi ad Borussia oram aliqui populi adnumerantur, quos ego Lithuanorum moderniori situi uel limitibus adscripsi, q̄q̄ illud ego non impugno. Esse enim potest ut Borussia limites olim plures (quā hodie habet) populos continerent, multis tamen ab hinc ætatibus potentiorum mihi aliud imperium atq; nomen (ut crebro factū constat) sortitos esse. Hac tamē ætate Lithuania cū Prutenis a Septentrione adusq; Samagittas contigua, Samagittis uero ad Septentrionis oceanum conterminis Lithuaniam pertinentibus adusq; Liouoniam, & dehinc ad magni Moschi principatum extenditur, quem ab oriente habet. A meridie uero Roxolanos redeundo ad Polonos, quos ab occidente habet adusq; iterū Ombrones/his finibus ambitur. Sarmatiæ ferme quarta pars apparet. Quibus ego limitibus supra commemoratos olim populos habitasse non ab re crediderim. Mihi uero nō constat quare Aeneas Syluius Massagetæ post Prussia habitare in suis descriptionibus asseruit, nomen his finibus nunq̄ commune. Massagetæ enim qui et Amazones aliquibus sunt in Scythiis Asiaticis fuisse constat, Ptolemæo uero in eum locū nunq̄ adscribuntur. Satisfactū credo Lithuania Samagittiaq; (quæ unius imperio parent) fines his limitibus exposuisse. Si cui aliter tradendum uisum fuerit, parum ad me pertinere uidetur, quomodo Lithuaniam Samagittiamq; Sarmatiæ populos, atq; iam pridem nouum hoc uocabulum sumplisse admittat. Superest & noui nominis, quod & ipsum in opinione esse uidetur indagare initium. Lithuani itaq; aliquibus a Lituo quod cornu significat certis ratiōibus dici creduntur, horum opinio perinde ac anilis habita irridetur. Sunt alij qui Italos eam regionem ingressos patrio iam solo Italia & genti Italiae nomen indisse perhibent. Verum posteris L littera adhibita Lithaliam atq; Lithalos fuisse appellatos, maiori dehinc ætate addita uicinioribus populis uocabulo magis corrupto Lithuanos atq; Lithuania uocatos esse affirmant. Hanc dñs Miechouien assertionem libro quarto capite 39 expeditius scribit. Postremo aliorum opinione traditur. Lithuanos olim ex Borussia finibus Lithalano duce egressos, priscas sedes olim uacuas relictas impleuisse, quondam Alani relictis sedibus

liis sedibus illis in Borussia fines migrasse dicuntur. Cum uero Lithalanus
prisca sedes reperisse tradatur, & eas quidē unde olim Alani fuerint egressi
apparet Lithuanos hodie quoq; eam habere oram quam olim Alani occupa-
uerant. Ego uero Alanos magis ad Ruthenos pertinere affirmarem. Sed &
hoc esse potest quod illa regio Ruthenis a Lithuanis olim bello quaesita sit.
Hanc assertionem Erasmus Stella pulchris rationibus affirmavit. Ego in tan-
ta rerum mutatione & post tot temporum interualla non plane habeo quid
dicam, rem (ut est) in opinione reliquo. Lithuania Samagitiaq; Sarmatiae re-
gibus parent, praescriptis finibus terminantur, gens quidem nūc Catholica,
olim uarijs ridendisq; adacta religionibus quibus ad Iagellonis usq; tempora
delituit. Ex hac regione atq; his populis Ludouico morte sublato. Wilhel-
moq; duce Austriae pulso, Polonis rex & Heduigi regni socius assumptus est.
Quom uero ex ea familia in hanc aetatem Poloniae Hungariae Bohemiaeque re-
gnis plures reges nati sunt, ac plerisq; clarissimis principibus inclytæ uirgi-
nes per cōnubia iunctae tradantur. Ex usu mihi uisum est libro uno eam fami-
liam describere, in arbore quoq; depictam hic inferere.

VERVM ANTEq; in hac genealogia regum singulorū quaedam gesta de-
scribam, uniuersam prius stirpem paucis subicere placuit. Erat apud Lithua-
nos princeps Olgerdus nomine, qui post multa bellorum pericula apud suos
sublatis sex fratribus uniuersam ferme rempu, tutatus est. Hic etsi uti constat
maioribus non caruit, tamen mihi is potissimum (ne ad humani generis pri-
maeua initia ad quorundam exemplū omnia referre oporteat) dicendi & fa-
miliae faciet principium. Olgerdus itaq; apud Lithuanos rebus praesuit, ha-
buit filios una matre genitos duodecim, omnium natu maior Iagello/Skirgel-
lo/Switrigello/Borcisich/Koributh/Vigunth/Korigal/Harimunt/Lan-
gwin/Lubarth/Andreas, & Buthaws, qui etsi temporum successu multiplica-
ti fuerint, ceteri tamen uno Iagellone (ex cuius renibus haec principum pro-
pago surrexit) dempto/prætermittendi a me erūt. Iagello itaq; quattuor uxo-
rum maritus fuit, quarum Prima Heduigis Ludouici Hungariae & Poloniae
regis filia, ex qua unicam habuit filiam Elizabeth Bonifaciam, Secundam An-
nam Ciliae comitis filiam, ex qua unicam filia Heduigin nomine suscepit, Ter-
tiam Elizabeth ex familia Pilecensium. Quarta Sophia graeci ritus foemina,
sacro prius fonte lota q̄ regium thalamum ascenderet. Ex hac quarta coniur-
ge suscepit Wladislaum, Kazimirum primum, Kazimirum secundum. Verū
mihi ne ad generalem huius familiae descriptionem deueniam, in animo est,
pro aetatis & principij ordine, singulorum facere potius obiter mentionem,
eo q; generalis illa demonstratio in arbore quam depinxi continetur. Festinat
itaq; stilus ut singulorum quaedam memoratu digna heroicaq; facinora tra-
dat, nō tamen aliter quā obiter, uti ab initio pollicitus sum. Eo q; haec omnia
apud dūm Miechouien reperiantur, Cuius historiae hic liber index ferme cen-
sebitur, iam uero ad institutum pergit sermo. Olgerdus itaq; Lithuaniae prin-
ceps rerum inter suos potitus sex habuit ut supra mihi dictū fuit fratres, Prin-
ceps quidem ethnicus, sed militari disciplina clarus, multa cū ordine sanctae
Mariae domus Teuthonicorū bella uario euentu gessit. Quae etsi Christianis

Stirps Iagello-
num.

Olgerdus.

Olgerdi filij.

Iagello.

Vxores Iagel-
lonis.

Olgerdi res
geste.

D 3 gentilis

gentilis & barbarus intulit, Veniam nihilominus habent, armorum enim & pro imperio belli studia ad religionem non pertinent, eum si quidem deorum cultum quem dñs patrñs ex maiorum traditione præstitū constat, ut quisquis accepit ita uel extrema adactus calamitate tutat. Cum deniq; ea gens uarijs delyraret religiōibus, sui quoq; ritus summi uisi sibi sunt, Olgerdus uero (sicuti caterarum quoq; gentium mos est) & pro dñs patrñs & imperij augmēto susceptū bellum ita gessit, ut patriæ studiū admonuit. Cuius si qs egregia facta scire uoluerit, ponat de fidei cultu disceptatiōem, & reliquo in belli ordine ducis optimi officiū cōperiet. Absumptus est āno humanæ salutis 1381.

Iagello filius.

IAGELLONEM natu maiorem in principatu successorem reliquit, hic paternis uestigijs inhærens, suscepta cum finitimis populis bella prosequutus, barbarico Ethnicorū animo tā Polonos q̃ Prutenos & Roxolanos uaria belli sorte molestauit. Verum quæ ethnicus bella gessit, quom alibi habeātur, nec ad institutum ex usu ueniant, exponere non est in animo. Ad ea properare lubet quæ ad reipub. habenas tutandas assumptus rex gesserit enarrare. Pulso itaq; Wilhelmo Austriaco quod ad remp. integre cōseruandam illi haud satis uiriū esset. Legati Iagellonis Hedwigim Ludouici natam suo principi cōsortem postulauere, is ad reip. comoda facultates omnes ultro obtulit, ceterum & Catholicam fidem cum populis quibus præfuit sponte suscipere, & reliqua quæ regnō ex usu forent extremis etiam periculis pollicitus est. Senatus rem ad reginæ matrem reiecit, missis quidē legatis de rebus domi quoq; cōsultum est. Hinc duplici comodo permoti, ad eos maxime pertinere decretum si ex oriente sumpto rege, patriam ab eruptione tot populorum redemissent, siq; etiā Christiani nominis inimicam manū ad ecclesiæ unitatem ab erroribus auerterent. Firmata res, atq; Iagello sacri quidem laticis aspersione

Iagello Christianus Vladislaus cognominatus.

Lithuani Samagittæq; conuersi.

lotus ad regnum admissus, Wladislai nomen sortitus est. Sed & fratres fidem edocti ex aqua Christo sunt renati. Hæc in annum ab orbe redempto 1386 inciderunt. Sarmatiæ sceptris obtentis rebusq; domi pacatis simul cum regina Lithuaniam ingressus, eum populum, Samagittasq; uota Polonis reddens ad fidei Catholicæ lumen conuertit, ea enim gens a prima hominū origine idolatrijs dedita excæcatis animis uarijs & ridiculis erroneisq; opinionibus obumbrata in hanc ætatem ueri luminis iubar ignorauit. Anno ab orbe redempto 1387 cum maximo reipu. Christianæ bono priscis abiectis uanitatibus ad ecclesiæ Romanæ obediētiā optimi principis authoritate inducta, Vilneñ & Medniceñ Episcopatus fundauit. Varios deinde cum fratribus tumultus habuit. Anno uero salutis 1399 die 12 Iulij Hedwigis regina Poloniæ Wladislai prima consors uita excessit, ex ea paulo antea 12 Iunij filiam Elizabeth Bonifaciam suscepit, quæ triduo tantum superuiuens mortua est. Hedwigi uero ex humanis absumpta, Wladislaus nonnihil Polonorum fidem quod a reipu. reici timeret suspectam habere cepit. Verum ea gens quæ semel datam fidē nulla unq; calamitate adacta uiolauit. Wladislao consolato Senatus decreto ad secundū induxit connubiū. Vilhelmi itaq; Cilix comitis filia magni Kazimiri neptis eius thalamo 1400 adducta ē, quæ et ipsa regni ex Kazimiro hæres Anno postea 1402 in reginā coronata fuit. Eo etiā āno generale Gymna-

Hedwigis decessus.

II. uxor Vladislai.

sium a Wladislao

sum a Wladislao ex olim Hedwigis reginæ testamento iam pridem a Kasi-
miro ceptum, Graccouiæ optimis initijs firmatum est, uario disciplinarū ge-
nere in hanc ætatem clarum. Ab eo quoq; tempore ordo fratrum Teuthoni-
corum iam pridem in Lithuaniam Samagittiamq; cepta bella confecturus
prisco more in Lithuaniam uarias fecit eruptiones, accessit ordini fratrum du-
cum Lithuanie dissidium. Wladislao atq; Vitowdo patriam tueri negociū
fuit, quibus remp. tutantibus cum ordine bellum contrahendum fuit. Quod
tum semel paruis initijs & uarijs fortunæ euentibus ceptum tam ex Polonia
quā Lithuania non sine rerum discrimine ad annū usq; 1410 gestum est, tan-
ta audacia utrinq; p alieno imperio pugnatū, quantū suū cuiq; retinere ne-
gociū fuit, Polonis ut iam pridem belli iure, & quædam cōtra ius gentium
amissa Sarmatiæ imperio redderent. Ordini ut semel parta tutaretur, & do-
minādi maiestātē ampliaret studiū fuit, sed dispar belli initium periculosum ui-
ctoriæ euentū prebuit, uarijs dehinc induciarū et pacis præstitis cōditiōibus.
Res publico Marte decernenda fuit. Poloni uniuersis Sarmatiæ populis ad
hoc bellū negociū fecerūt. Ex socijs quoq; et mercenarijs militib⁹ auxilia pa-
rauerūt. Est et ad hoc bellū Thartarorū imperator accitus. Prutenicus uero
Magister Germaniæ nobilitatē aduocauit. Præterea Liuoniæ & sociorū auxi-
lia q̄siuit. Cæterū mercenario quoq; milite exercitū āpliauit, et reliq̄ dome-
stica arma supra uires adhibuit. Vtrinq; hoc ordine maximo parato exercitu
multarū gentiū populi, ut quisq; uel gratiæ uel odij stimulo tactus, reb⁹ bene
uel male fauētes, suis singuli fortunā foelicēq; uictoriā precati sūt. Anno itaq;
ab orbe redempto supra Millesimum quadringentesimū decimo, uterq; exer-
citus die 15 Iulij, quæ diuorum Apostolorum migrationi dicata est, in loco
prope Tannenbergl & Grinwalt castra posuit, nullum tunc ducum ante me-
morabilem pugnam colloquiū fuit. Conradus itaq; de Inngingen ordinis tūc
generalis Magister, orto iam sole ex castris militem prælii cupidus eduxit.
Oratione quidem rebus atq; periculo accommodata exercitum cohortatus,
hac suprema pugna belli finem uictori nō modo in Prussos, sed & in Polonos
imperium adesse docuit. Ad hæc recentibus uictorijs & rerum ab se gestarū
memoria militibus animum auxit. Contra hostē numero superiorem, uerum
inermem, barbarum/multarum gentium colluuiem/non unius linguæ/& nō
eandem omnibus militandi causam esse exponit, atq; ita credendum hoc in
loco nihil quod uel boni imperatoris ducisue, uel militis optimi officiū erat,
neglectum fuisse. Instruit dehinc omnium primos Cataphractatos hastatosq;
& mercenarios milites, ut ad primum terrorem inermes Lithuanos Tarta-
rosq; turbarēt. Aciem deinde secundam ex ueteranis ordinis militibus & his
in qbus negotij uel belli summa spes esset aliquali interuallo relicto locauit.
Postremam autem ex auxiliarijs copijs sociorumq; militibus aciem cōclussit.
Hæcq; omnia mira & incredibili animi magnitudine hostiū congressum ex-
optās per cohortes & manipulos sub uno ac quinquaginta militaribus signis
distinxit, Sarmatiæ uero rex Wladislaus postq̄ primo diluculo a Dambrow/
no in eum locum quē supra adscripsi duobus millibus passuū castra mouisset,
uniuersum sisti iubet exercitū, & inter ipsa rubeta ad id paratis sacerdotibus

Gymnasium
Graccouiē.
institutum.
Teuthonici or-
dinis bellum.

Moles belli.

Conradus de
Inngingen Ma-
gister ordinis.

Aciei Teuthe-
instructio.

duplicatum deo offerri iussit sacrificium, eo loco nisi missarum ut appellant
 orationesq; finis esset, nullo pauore uel nuntio moueri potuit. A ducibus in
 Polonoꝝ acies instructæ. Lithuani/Tarthari/atq; Rutheni in dextrum cornu lo
 cari, his Alexander Witowdus Lithuaniae dux praefectus est. Poloni omnes,
 auxiliareq; & mercenariorum militum copiae sinistrum sortitæ. Sed & per
 cohortes & manipulos locorum interuallo distinctos, ad quinquaginta Polo
 ni, Lithuani uero & auxiliarij, Tarthari sub quadraginta militaribus signis
 instructi traduntur, Ita uterq; exercitus alter alterius aspectu, ut unumquēq;
 spes uictoriae aut periculi metus occupauit, ita attonitus uel animo forti con
 gressum praestolabatur. Sarmatiae quidem exercitus & gentium ferocitate su
 perior contra armorum usu, & linguarum disparitate, quod in rebus bellicis
 saepe summum discrimen est inferior. Mariani ordinis item exercitus ut nu
 mero inferior, ita equorum armorumq; & machinarum copia instructior ap
 paruit. Nullum omnino in utrisq; castris hominum genus, quod non pugnae
 audum, duces militum, militesq; ducum animos spectabant. Dum hæc agun
 tur, Wladislaus orationi deditus, multis internuntijs & per Alexandrum
 ipsum ad supremū certamen euocatus est. Sunt qui perhibent interim Lith
 uanos & socios congressos atq; in fugam uersos fuisse, quo clamore ex fuga
 ad regem perlato, tandem armatum pugnae accessisse. Verum neq; Sarmat
 arum neq; Ordinis historiae hæc referunt. Magister uero moræ impatiens,
 Caduceatoribus missis Regi & Alexandro duos enses misit, cohortatus ut syl
 uis relictis, praelij copiam facerent. Enses a Rege bono omine suscepti, belli
 euentus deo commissus est. Finitis tandem diuinis officijs, Rex ad pugnam
 armis accinctus in collem propinquum unde uterq; exercitus conspici pote
 rat uectus est, uisis autem quæ ex usu uidebantur Rex ad suos redijt, admoni
 tisq; militibus, ut pro patria/sacris/ædibus/coniugibus atq; pignoribus, pro
 libertate atq; gloria audacter pugnarent. Hoc unico praelio rem omnē belli
 finitam, uictori nihil ultra deficere, totam Prussiam mercedem fore docuit.
 Hæc nunc Lithuanis, Samagittisq; nunc Polonis atq; auxiliarijs militibus
 mutato sermonis usu, ut quēq; intelligere cognouit, læto etiam animo quasi
 in manibus uictoria foret dicebat. Tum multarum gentium animi, donec tu
 bæ classicū canerent in se inuicem euecti, spe uictoriae atq; periculi metu ad
 acti, pro summa gloria certare contendunt, ignari quibus deo placeat uictor
 iam fauere, & subito utrimq; tubæ cornuaq; cecinere, datis signis Germani
 mox cum Lithuanis & socijs pugnae initia fecerunt, sinistrū uero cornu quod
 Polonis commissum, paucula interiecta mora, in Germanorum exercitum
 inductum est, & quū maxime infensis animis omni parte concursum, clamo
 res multo maximi editi, horribilis sonus & fragor, ut in uarijs populis nō ea
 dem pugnadi consuetudo ita nō eisdem sed disparibus militiae disciplinis fu
 nestum Germanis sed foelix Polonis praelium initia cepit. Pugnatum est con
 fertissimis signis aliquandiu ancipiti Marte. Sarmatae non tam feriebant au
 dacter q̄ constanter uulnera suscipiebant. Donec dextrū cornu quod Lithua
 ni & Thartari occupabant Germanorū audacē pertinaciam ferre nō posset,
 strage multo maxima in suos edita pedē primū referre, deinde in apertā fugā
 abire coactū est.

abire coacti sunt, Alexander dum suorū fugam frustra cohiberet, ad Polonorum aciem sese conuertit. Ruthenico iunctus militi qui tribus signis pugnat, praelium a nouo cū Polonis instaurabat, fugato uero atq; nudato dextro cornu omne apud regem ipsum et Polonos erat periculum, utrinq; diu intrepide atq; pertinaciter pugnatū est, donec & pculsis terror additus, Ex Polonorum acie Bohemi Morauicq; qui stipendio militabant Duce Szarnouvskeo Bohemo praelio excefferunt. Nihilo duplicato malo perterriti Poloni aciebus a nouo instructis ferocissimis animis in confertissimos hostes inuehūtur, iamq; in longa praelij mora summū discrimen esse cepit. Quom Germani pugnando fessi remissius instabant. Subito itaq; cohors noua per manipulos in Polonorum aciem, & eum locum ubi periculi summa erat inducta, & ex integro nouum ubiq; praelium ortum est, quippe quom utrinq; ad ueros milites qui & armorum genere & usu militiæ pares erant peruentum esset. Marianis militibus uictoriæ summa spes quod iam Lithuanos & Thartaros iā mercenarios milites fugauerant, hinc quod ex praelij usu necesse erat & dux & exercitus intrepide effecerunt, contra Polonis nō minor partæ uictoriæ fiducia quod strage multo maxima Germani milites diminuti, fortunaq; seruati & superstites remissius certarent, Wladislaus ducis & militis optimi obibat officiū, remotis in postremū locum saucijs, & confertis aciebus nouum ubiq; praelium instaurauit. Quomq; ad septimam horam dubio Marte pertinaciter utrinq; pugnatum esset, Germani cæsi fusiq; undiq; Poloni numero superiores hostes circumfistere ubiq; fundere ceperunt, hinc in apertam fugam Mariani milites acti, Sarmatis cruenta quidem uictoria cessit. Fugiētes Germanos Poloni persequuti. Verum dum certaminis locum hominum strages & armorum uis ingens sanguinisq; tabes maxima compleuisset, & prope periculosis corporum aceruōs transire quam hostem persequi foret, hinc pleriq; seruati, hostium castra direpta sunt, uini copia reperta. Rex ne fatigati milites potantes periculum facerent, uasa omnia confringere iussit. Eo praelio ceciderunt hostium 50. millia ut Polonorum habent historia, in quibus ex ordine Conradus de Iungingen qui tunc Magistratum gessit, cæterum uiri nobiles & Comendatores ferme sexcenti periere. Duo duces capti, Kasimirus Stepineñ & Conradus albus Olesniceñ. Præterea omnium nationum qui fratribus auxiliari sunt milites capti. Altera die singuli seorsum præsentati fuere. Ex auxiliarijs Austriales/Bauari/Sueui/Frācones/Renēses/Frisieñ/Vestphali/Lufaceñ/Pomerani, Saxones, & Misnenses. Ex mercenarijs militibus Bohemi Slesitæ & Morauī numero sane plurimi, Sociorum uero Liūonitæ & Culmenenses, demum ipsius ordinis fratres adducti fuere, milites iuramēto obstricti dimissi. Duces & ordinis fratres in custodia seruati. Sarmatarū quoq; & sociorum obscuræ turbæ ingens uis cœsa est. Duces uero uel quibus auctoritas in regno erat paucos cœlos referunt, atq; ita se summi praelij negocium cū Prutenis habuit. Prouincia ferme tota fortunam sequuta uictori se dedit, præter Marienburgum & quædam alia. Pugnatum est & posthac ubi Polonis uictoria cessit, uario deinde euentu res gestæ, in annum 1411, quo inter regem & Alexandrū fratrem pacis conditiones ordini datæ, resq; firmatæ sunt.

Eo quoq; anno

Insignis Polonorum uictoria.

III. uxor Vla-
dislai e domo
Pilicē.

III. coniunx
Vladislai.

Vladislaus pri-
mogenitus.
Casimirus II.
Casimirus III

Excessus Vla-
dislai.

Vladislaus Iu-
nior.

Infelix Vladif.
in Turcū expe-
ditio.

Eo quoq; anno die quæ diuæ Katharinæ sacra est, Wladislaus ex Nepolomi-
tio tribus millibus passuum Graccouiam ingressus, signa militaria & quod ad
triumphum attineret ad diui Stanislai tumulum obtulit. Ridebam ego face-
tam in proximis Sigismundi regis nuptiis mihi iniectam a Marchiano milite
quæstionem, Is enim cum me Germanum cognouisset, uarios Polonorum mo-
res a me scrutatus est, fere omnia illi placuere, præter domorum humilia ædi-
ficia, & hoc summi quandoq; odij causam futuram fore astruebat, quod in tem-
plis uidisset, Marianorum olim cæsorum militum crines atq; barbas certis
hastis ad diui Stanislai tumulum affixas apparere, Verum ego q; Thartaro-
rum signa essent & caudæ, quæ Thurcarum Thartarorumq; imperatorum atq;
ducum eorum collis affiguntur ex partis uictoris sicuti cæterarum gentium signa
affixa fuisse, ut res habent, docui, & animo a me pacato dimisi. Iam ego nihil
gestorum Wladislai describam, postq; hanc summam cunctisq; sæculis memo-
randam pugnam hic adscripsi, ad alia calamus progreditur. Anna regina mor-
tua unica Heduigi filia relicta. Wladislaus anno salutis 1416 tertiā accepit
coniugem Elizabeth ex Pilecensium clara quidem familia, sed ætate spes pro-
lis adempta, quæ res ut senatui atq; plebi luctum fecit, ita mors illius quæ in
annum salutis 1419 incidit omnium animos lætificauit. Ea mortua Wladisla-
us ad quartum connubiū per Senatum cohortatus, quom ex regni atq; omni-
um commodo uideretur ex optimo principe bonum suscipere heredem. Igi-
tur sub anno 1422 Sophiam Kiouien ducis filiam Alexadri ducis neptem in
regni sociam baptismate lotam suscepit. Ex ea itaq; Anno 1423 ultima Octo-
bris filium primogenitum, deinde Wladislaum paterno nomine appellatū
suscepit. Anno dehinc 1426 die 16 Maij Kazimirum secūdo genitum paulo-
post mortuum, & Anno salutis 1427 die penultima Nouembris Kazimirum
natu tertium ex eadem genitum suscepit, huius fecunditatem Alexander Vi-
toldus et si neptis esset magno dolore rulit, tanta erat dominandi libido, ut
cum is a Wladislai prole sibi suisq; posteris Lithuaniae dominia successionis
iure præripere cerneret, nō dubitaret etiam multis execrationibus nepti male-
dicere. Wladislaus ætate rerumq; gestarum gloria plenus uitam senex fini-
uit in templo arcis Graccouien sepultus est. Mors eius incidit in annum do-
mini Millesimum Quadringentesimum trigessimum quartum. Princeps he-
roicis uirtutibus summe clarus, cuius egregia gesta Dñs Miechouien luculen-
ter narrauit, regnauit apud Polonos post interregnum septimo, & eorum qui
ab initio quadragesimo loco.

WLADISLAO humanis absumpto Wladislaus Iunior, natu maior, Sena-
tus assensu puer ad regni solium eodem anno mense Iulio assumptus est. hic
donec adoleuit, regnum ex Senatus sententia administrauit, primis initijs pa-
ternæ laudis spem pollicitus, Infelici omine ad Hungariæ regnum postula-
tus est, quod non sine difficultate atq; negotio & inuitis Polonis adeptus, An-
no salutis 1443 contra Amurathem Thurcarum imperatorem exercitum du-
xit unoq; prælio feliciter pugnauit, ex ea uictoria nominis atq; fortunæ fama
aucta, omnium ferme gentium persuationibus ad secundam in Thurcas expe-
ditionem animatus est. Quam dū inuitis Sarmatis pararet, Imperator Thur-
carum missis

carum missis legatis pacisq; cōditionibus expositis in decennium fœdus inijt, quod paulo post a Thurco quidem ratum, ab Wladislao Iuliani Cardinalis suasu contra ius gentium uiolatum & Secunda in Thurcas expeditio effectū sortita est, in ea apud Varnam pugnans ab Amuratha Anno 1444 acie uictus nusq; amplius in terris uiuus neq; mortuus apparuit, impauit Sarmatis & Polonis octauo post interregnū, ab initio Quadragesimoprimo loco. Huius ego optimi principis prima ætate egregia facinora, in Hungariæ regnūeuectionē uariosq; rerum sub eo euentus multis uerbis expedirem, nisi dñs Miechouien omnia quæ domi atq; foris gessit diligenter absoluisset. Ac ad hæc Philippus Callimachus Geminianus uir magni cōsilij, apud Sarmatiæ reges in præcio habitus, Wladislai historiam suo stilo cōscripsisset. ea nuper apud Augustam Vindelicorum excusa in lucem prodijt. In qua lector eius regis inter spem & metum periculum atq; gloriam multamq; in humanis rebus fallentis fortunæ mutationem esse intelliget, hæc duo (& merito) narrationis mihi ordinem turbarunt.

AD DIVOS WLADISLAO assumpto/erant qui regnū Poloniæ Brandeburgensē Marchioni deferrent. Qui princeps uirtutibus clarus delatum sibi regnum spreuit, ac ad Kazimirum illud iusto iure pertinere docuit. Verū Senatus cum Wladislai interitū cognosceret comitia egit, uarijs datis hinc inde sententijs Wladislai Jagellonis studiū & rerum gestarum memoria simul & periculi moles uicere. Kazimirus igitur omniū assensu in regē postulatus est, quom uero apud Lithuanos moram faceret, denuo comitijs apud Piotrkouia habitis in diebus Martij Boleslaus Mazouia princeps in regem electus est. Hæc dum Kazimiro palam fiunt electioni nuper de se factæ cōsensit, propeq; in Poloniam uenit. Anno salutis Millesimo Quadringentesimo quadragesimo septimo die 25 Iunij regium diadema Graccouia maiorum more suscepit. Is in regni sociam Inclytā Elizabet uirginem olim Alberti Romanorū Hungaria & Boemia regis ac ducis Austriae filiā, Ladislai Hungariae & Boemia regis sororem asciiuit. Erroneum itaq; est Francisci Irenici comentū q in Genealogia ducum Austriae ponit, Alberti huius filiam Elizabet, ducis Saxoniae fuisse uxorem. Inciderunt hæc in annum salutis 1454. Huic Kazimiro cū ordine Teuthonicorum annis ferme quattuordecim sæpius alternante fortuna uaria bella fuere, donec illos longa belli mora conturbasset, & uniuersam Prussiam quæ hodie Polonis paret adeptus est. Magistrum ordinemq; Sarmatum ditioni ex pacto subiecit. In supremo rerū discrimine ordo pacem necessariam cum Kazimiro fecit, cuius series ab alijs traditur.

Kazimirus hanc inclytā suscepit Ex Elizabet unica consorte prolem, Wladislaum natu maiorem Anno 1456 die prima Martij, Kazimirū natu secundum prolem 3 Anno 1458 die tertia Octobris, Ioannē Albertū tertium natu prolem 4 Anno 1460 die 27 Decembr, Alexandrū natu quartū prolem 5 Anno 1461 die 5 Augusti Hic mihi non satis constat si nō deuiō incedo itinere, eo quod a proximo partu ad .5. Augusti non nisi ducenti uiginti dies intermedij sint. Sigismundū natu quintū prolem 8 Anno 1467 die prima Ianuarij, Federicū sextum

Clades Varnen.

P. Callimachi historia.

Casimirus rex

Elizabet uxor Casimiri.

Irenici error.

Casimiri soboles.

Federicum sextū natū prolem 9	Anno 1468 die 27 Aprilis.
Hedwigim filiam primā prolem 2	Anno 1457 die 27 Septembris.
Sophiam filiā secundā prolem 6	Anno 1464 die 6 Maij
Elizabet filiam tertīā prolem 7	Anno 1465 die 9 Maij
Elizabet filiā quartā prolem 10	Anno 1472 die 13 Maij.
Annam filiā quintā prole undecimā	Anno 1476 die 12 Martij.
Barbarā filiā sextā pro. duodecimā	Anno 1478 die 15 Iulij.
Elizabet filiā septimā pro. tredecī.	Anno die 13 Nouembris.

Hæc generalis Kasimiri atq; Elizabethæ fecundorum parentum inclyta proles, quæ & ipsa multiplicata in fecundam illustremq; creuit progeniem. Kasimirus his relictis hæredibus atq; successoribus, princeps uirtutibus redimitus pace domi/et foris bello clarus postq; Sarmatis & Polonis 45 annis imperasset uitam cum morte commutauit, eius ad superos migratio in annum ab orbe redempto Millesimum Quadringentesimum nonagesimum secundum/diem septimam Iunij in Lithuania incidit. Graccouiam deinde relatus & honore regio reconditus est. Regnauit apud Polonos post interregnum nono et eorum qui ab initio quadragesimo secundo loco. Iam negocium postulat Iacobus Philippi Bergomensis explodere errores, qui ex prima Wladislai Iagello nis coniuge/co quod matrimonium illud haud fuerit legitimum nullam suscepam prolem asserit, sed quod ex secunda sene ac nonagenaria Latissauum & Kazimirum duos suscepit filios, hic sibi quod parum filiorum nominibus quos Latissauum & Kazimirum appellat erratum sit culpa forte nulla est pro Wladislao Latissauum adscribere, quom hæc sibi (ut externa nomina) parum fuerint cognita. Verum quod Nonagenaria peperit non constat nouissimis his ætatibus exhaustis iam hominum uiribus unq; contigisse. At quom Bergomen sublectum aliunde sit/Wladislauum annosam habuisse coniugem ex ea prolem hanc suscepisse illi persuasum crediderim, Tu uero mecum bene sentias lector, secundam Wladislai consortem Comitissæ Ciliæ Annam fuisse uirginem, Annosam uero terciam, ex qua ut antiquitate frigescente nullā suscepit prolem. Quartam deinde Græci ritus Sophiam in quarto gradu sibi iunctam asciiuisse. Ex ea itaq; tres filios susulit quorum primus Wladislaus/ Secundus & tertius uterq; Kazimirus appellati sunt. Absumpto uero Wladislao primo, Wladislaus iunior in Poloniae regnum successit, ad Hungariæ quoq; sceptrum euocatus in Varneſ pugna occubuit/Bohemis uero ut Bergomen libro secundo tradit nunq; imperauit/hæc tibi cognita esse uolui.

AD SVPEROS Kazimiro principe, tum uirtutibus tum rerum gestarum memoria clarissimo relato Comitissæ Senatus consulto apud Piotrkouiam habitata/Ioannes Albertus ad remp. tutandam in regem assumptus est. Fuere tunc qui (anteq; uniuersorum animi in Albertum eueherentur) Sigismundi principis res intrepide tuerentur. At regina quod ad remp. attinet fideliter persuasit, & de Sigismundo ceptū mitigauit, ita Albertus rerum sine discrimine potuit. Ad cuius gesta anteq; calamum dirigam locus postulare uidetur Wladislai natu maioris percensere memoriam. Wladislaus Kazimiri primogenitus, Mortuo Georgio Bohemorum rege heretico/ad Bohemiæ regni solium euocatus, coronā

Bergomatis et
rores.

Ioannes Alber
tus Rex Pol.

Wladislaus rex
Bohemis.

euocatus/coronam obtinuit. Incidit hoc in annum salutis 1471. Ab eo tempo
re ad mortē Matthiæ regis Hungariæ, quæ in annū salutis 1490 die 5 men
sis Aprilis incidit Wladislaus Boemis imperauit. Ab initio dum adolescens
uicē in regnū assumptus uanitates execrandas nuperq; admissos cultus atq;
religionum præstigia uel abrogare non ualet uel nō curat, sub eius regno hoc
malum adeo multiplicatum est, ut passim longo usu & ex senatu & ex plebez
is nō desint, qui erroneam doctrinam pro religione optima prohdolor tue
antur. Hoc in loco si permissum esset, nō nihil ex usu rei adscribi possēt, at dū
uel ex professione uel officij ordine non sit calamū consultus refrenare statui.
Vnū lubet omnino addere, in e quintūdecimū ætatis annū in Morauia agēte
uir sacrarū līrarū apprime doctus Georgius Kolerius diui Dominici sectator,
& Bohemiæ tunc (ut uocant illi) Prouincialis, in doctorum uirorū ceru hæc
contristato retulit animo. Dum fuissē (inquit) proximis annis Romam ac
cinctus, res fidei & cōditiones ad summi Romani præsulis obedientiā redeūdi
ab his qui in repub. Bohemiæ præsunt, mihi certis cōditionibus creditæ fuere.
Legatione quali usus, summa spe Romam ingressus, Oliuerium Hostienē ex
patrum ordine conueni, creditam prouinciā publicauī, futurum esse si Pon
tifex summus, patrum assensu, Bohemos ad ecclesiæ unitatem, non ademptis
nuper per uim abactis ecclesiæ bonis, susciperet, ut abiectis uanis erroribus,
uniuersum Bohemiæ regnum, ad uerum fidei cultum ac religionem, máximo
reip. Christianæ comodo rediret, docui. tum quoq; probis argumentis Bohe
miæ admissionem Romanæ ecclesiæ ex usu fore exposui. Oliuerius ad Ponti
ficem & patres rem detulit, fuere tunc sicuti in cæteris rebus uti diuersi animi
ita dispares sententiæ, non defuere ex patribus & ipse Pontifex qui rem haud
aspernandam rati, suscipiendos putarent, pro temporaneo bono non tot ani
mas perdendas, quom enim parentibus absumptis per lineas hereditatis in
uarias abissent manus, difficulter restitutionem fieri posse, quinetiam breui
futurum esse ut pietate religionis permoti ecclesias sua sponte restitue
rent. Contra fuere qui nulla re persuaderi poterant, quin pertinaciter atq; in
trepide negocium inficiarentur. Verum esse admiscere pro nullo unq; bono a
nimas fore perdēdas. At quom hac in re uniuersæ reip. Christianæ integritas
dependeret, considerandum esse quod de Bohemis nūc decerneretur, proxi
me de alijs quoq; gentibus futurū fore, quæ ab his sumpto exemplo, rem ec
clesiæ spe futuræ ueniæ inuaderēt, tūc quoq; ex Germanis principibus Reni
qui res monasteriorū contra æquitatem turbarent, nuper ad Pontificem a uio
latis delati sunt, atq; ita ne per licentiam ecclesia omnium manibus impune
exposita foret, sine restitutione suscipiendos non esse. Vicit prohdolor horū
sententia, et postulatio sine spe reiecta est. Hæc ego quasi puer a doctissimo ui
ro accepi. Sed res summi Senatus iudicio subiecta esto, Bohemia inclytum
regnum, quod hominum proceritate ac numero, armorum usu, diuitiarum co
pia & splendore, rerumq; omnium abundantia, nulli unq; cessit regno, quon
dam negligentia ambitione & superbia cleri ut illi astruunt a fide lapsum, in
sacerdotes negociū sumpsit, exutosq; rebus ultro regno expulit, his conditio
nibus tunc assummi non potuit, quod assumptū, in hanc ætatem, rite religio
nem obseruantibus

Matthiæ Regis
Hūgaric mors

Bohemica se
cta.

Georgius Co
lerius.

nem obseruātibus, multo plura pietate & obseruantia religionis indubie con-
tulisset. Ea enim gens in deum, sacra templa, & patriæ ornamenta, semper fu-
it intenta. q̄q̄ nunc quoq; futurum spero Boemos in tutanda republica Chri-
stiana, quom necessitas adegerit, non postremos fore, qui multis antea ætati-
bus pro fide catholica intrepide militarunt. Hæc hæctenus adscribere pla-
cuit. Mortuo Hungariæ rege Matthia Senatus Hungariæ reginæ Beatrici fi-
dem fecisse perhibetur futurum regem non nisi ex assensu suo suscipere. Tum
uero Maximilianus Romanorum rex regnum, ex pacto cum patre assumpto
postulat. Remq; armis primis initijs prospere tentauit. Potuissetq; ille si Bea-
trici connubium placuisset regnum tunc citra controuersiam obtinere, uerū
dum ille Ioannis Galeacii Mediolani ducis sororem, quæ nuper Ioanni Duci
Matthie regis filio in manus Ioannis Waradiensis Episcopi postea monachi
certis conditionibus desponsata erat, postulasset, Beatricis etiam mores asper-
naretur, re infecta discessit. Animatus ab eo est Ioānes Albertus Kasimiri ter-
tio natus, ut regnū armis impeteret, missurum se illi suppetias promisit, hæc
postea in rebus Ioānis Alberti dicentur, interim anteaq; Maximilianus armis
regnum inualisset, Ioannes Waradien Episcopus Wladislaum Beatricis ius-
su ad regnum sollicitauit qui Posonium ueniens Maximiliani copijs impar re-
dire statuit. Ferebatur tunc Georgium ducem Bauariæ Wladislai affinem,
aut Maximilianum ad reditum persuasisse, aut in Wladislai gratiam Germa-
nicū exercitum cuius ipse summus erat imperator rege inuito reduxisse. Ver-
um magis aparet affluentia prædæ exercitum pergere recusasse, quā Geor-
gii ducis perfidia effectum esse. Alba enim regali capta, ingētiq; prædæ di-
reptione militari manu ablata, contra Maximiliani edictum postulatū etiam
deinceps ad supplicium quibusdam dilapsū exercitū certo credendum est.
Ut cumq; factum Maximilianus redijt, & Wladislaus reginæ assensu sub spe
futuri cōubij admissus est, quo tamen illa postea frustrata regno excessit. Ro-
mæ rem tentauit, sed pecunijs pacata in patria sua mortua est. Regnum con-
sequutus Wladislaus Hungaris atq; Bohemis pace magis q̄ bello imperauit,
sine regni consorte usq; in annū 1502 diem 29 Septembris res tutatus. Eo die
Anna illustris uirgo ex Gallia adducta, in reginā coronata est, deinceps rem-
publicam utriusq; regni pace tutatus, in annum ab orbe redempto 1516 diē Io-
uis 13 mensis Martij reip. Hungariæ præfuit, Budæ eo die mortuus, Bohemis
annis 44 mensibus octo, Hungaris uero annis uiginti sex imperauit. Prin-
ceps omni ætate pacem diligens Ludouicum unicum filiū Hungariæ & Boe-
miæ eo uiuente coronatū regem, de quo nunc infra scribendū erit, unicā etiā
filiā Annam uirginē in Maximiliani Cæss. tutela tunc apud Aenipotentem
agētem, reliquit, sed de ea quoq; suo loco sermo erit. Operæ precium hoc in
loco erit Volaterrani assertionem (ne ita ad posteros erronea pergat) explo-
dere, qui in Geographia sua capite de Boemia circa finem hæc uerba adscri-
psit, hoc extincto (uidelicet Ladislao Alberti Romanorum Hungariæ & Bo-
hemie regis filio,) pars Kazimirum Kazimiri Poloniæ regis filium iure affi-
nitatis, quod sororem suam Georgius duxerat, pars uero Matthiam Panno-
niæ regem legerunt. Tandem Georgium Pogebratium regno præfecere. Et
parum infra

Maximiliani
R. in Hungariā
mortuus.

Wladislaus R.
Hungariæ.

Volaterrani et
ror.

parum infra post Georgij mortem, ad Wladislaum Kazimiri fratrem/Polonia regem/res Bohemica peruenit, deinde ad Ioannem Albertum, postremo ad Alexandrum, qui dum hæc proderem uiuebat. Et de Bohemia quidem satis. Infra item in capite de rebus Polonicis absoluens res Wladislai Jagello/nis hæc inseruit. Ex secundo matrimonio duos genuit liberos Wladislaum et Kazimirum, quorum Wladislaus maior natu patri defuncto successit. Is ille qui post ad Pannoniæ regnum uocatus est, qui in clade Varnensi, una cum Iuliano Cæsarino legato, contra Amurathem Thurcam pugnans extinctus est. Kazimirus alter frater, qui Lithuaniam ex hæreditate acceperat, Poloniæ fratri successit. Is demum habuit liberos, Wladislaum qui Poloniæ rex, ac post Matthiæ regis mortem a Pannonijs accersitus est. Kazimirum de quo mox dicam, Ioannem Albertum qui Bohemiæ Poloniæq; successit, Alexandrum qui Lithuaniam primo, postremo Ioanne Alberto nuper defuncto utrumq; regnum obtinuit. hæcenus uerba Volaterrani sunt. Tu lector optime, animo sedato hos libris tuis pellas errores, atq; ego, ut res ipsa habet (fidem modo mihi facias oro) te admonebo. Ex secundo matrimonio Wladislaum prolem habuisse asserere ueniam habet. Nam Bergomatem sequutus hæc tradidit. Ego eam assertionē suo loco nuper repressi, sequitur Ladislao extincto & cætera, Apud Bohemos Georgius Pogebrotius mox successit, nemine etiam ad regnum postulato, Matthias enim ut apud omnes est scriptores apud Georgium in uinculis erat, Kazimirus nullus postulari potuit. Nam si de Kazimiro Wladislai Jagellonis filio uelit intelligi/esse nō potest, quia is nullam sororem unq; habuit, itaq; Georgius eam ducere non potuit. Si autem Cazimirū Cazimiri filium Volaterranus intelligit uti adscribit, ita se res nō habet, nam Ladislao extincto Cazimirus Cazimiri tertia proles in rerum natura nodum fuit, ita nec sororem habere nec ad regnum postulari potuit. Incidit enim Ladislai mors apud Pragam sub anno 1457 in diebus Nouembris, Cazimirus uero Cazimiri filius sub anno 1459 die 3 Octobr. natus est, ut supra adscripsi. Ergo hæc extra ueritatem sic narrantur. Subdit/Post Georgij mortē ad Wladislaum Cazimiri fratrem Poloniæ regem, res Bohemica peruenit, Si hoc de Wladislao rege Poloniæ apud Varnam uicto uelit intelligi, error magnus comperitur, Varnensis enim clades postq; Wladislaus in terris uisus non est In annum ab orbe redempto 1444 incidit. At Georgij mors post hæc anno 1471 sequuta. Hæc itaq; ad Wladislaum hunc minime pertinent. Nunc item si de Wladislao Cazimiri fratre (qui Cazimiri filius erat) intelligi mauult, pari ratione esse non potest. Is enim Poloniæ sceptrum nunq; obtinuit. Est is quidē ad res Bohemicas anno 1471 assumptus, sed in paternum regnum nunq; euectus. Subdit infra, deinde ad Ioannem Albertum, postremo ad Alexandrum qui dum hæc proderem uiuebat, quam aliena sint hæc, tu lector ex te ipso accipere uales, si Wladislaum in annum 1516 superstitem fuisse, Albertum uero 1501 die 17 Iunij, & Alexandrum 1507 die 19 Augusti (uti infra adscribetur) e uita sublato esse memineris, ea lege Bohemiæ regnum uiuente Wladislao obtinere nō potuisse, adde q; in recenti hominū memoria est, neq; hunc neq; illum res Bohemorū unq; habuisse. Superstes quidem Wladislaus erat dum

Ladislai Hūgarie & Boemie Regis mors.

dñs Volaterranus Geographiam suam excriberet, sed in Pannoniæ & Boemiæ regnis, Alexander uero in Polonia solio regnavit. hæc dum candidus lector percipiet, totam de Polonia rebus assertionem, quæ ad Boemicam successionem pertinet, per se mox erroneam iudicabit atq; excludet. hæc magni atq; docti hominis uenia, non liuore adductus inserui, ne dum apud diuersos diuersa lectio reperiatur, lector dubijs irretitus opinionibus periclitetur.

Ludouicus rex
Hungariæ

LVDOVICUS Wladislai ex Anna coniuge Galla anno salutis 1506 die prima Iulij quæ dies Mercurij erat paruo intuallo ante meridiem natus, uiuente adhuc patre, in ipsis quasi cunabulis, sub anno 1508, die 4 Iulij, apud Albam regalé, per Thomam Archiepiscopum Strigoniensem Cardinalem, coronatus & rex salutatus est. Anno deinde 1509, die undecima Martij, apud Pragam Senatus & populi assensu, diademate per Stanislaum & Ioannem fratres Thurzones Olomuceñ & Wratisslauiensem Episcopos imposito, Bohemiæ regnum obtinuit. ab eo tempore ad annum 1516 quo parentis mors incidit res apud patrem manserunt. Ludouico uero sub anno 1515 diebus Iulij, In Cæsaris & regum Viennæ cōuentu, Maria Philippij Hispaniarum &c, Regis archiducis Austriae filia, natu ultima, in matrimonium est tradita, quæ tamen ad utriusq; adultam ætatem apud Cæsarem tutanda remansit. mortuo Wladislao Ludouicus utriusq; regni rerum potitus in hanc ætatem feliciter præfuit, puer a cunabulis heroicum principem pollicitus, optimis disciplinis instructus, uariarum nationum linguas in prima iam ætate expedite loquitur, corde magnanimus, corpore agilis, & ingenio docilis, Eum regem pollicetur, qui collapsas regni res breui & possit & uelit restituere, huic Maria soror Caroli mense Iunio 1521 aduecta fuit in Hungariam, nuptiales tamen epulæ & eius coronatio tum propter ætatem utriusq; cum etiã propter Thurcarum in Hungariã maximã eruptionem tunc nõ potuere sortiri effectum. Ego ne externarum gentium negocia agere uidear, res Ludouici, sicut omnium aliorum parcius describere uolui, satis enim mihi uisum est, quod ex Poloniae regibus Ludouicum prognatum docui, facturum identidem de cæteris, qui ex Poloniae regibus egressi, in alienam nationem abiire, felix atq; faustum illi deus opti, maximusq; initium tribuat, ut sumpto animo Tyrannos pellat regnum inclytum restituat, pace domi res tueatur & maiorum fortissimorum regum exemplo foris bello Christianæ reipublicæ hostem intrepide arceat, hæcenus de Ludouico.

Anna Lud. Re.
soror.

ANNA reginula Wladislai regis priã proles sub año 1503, die 23 Iulij nata, pudicissimis moribus, sublata etiam matre in annum 1515, educata est, Eo aut anno Viennam a patre ducta, Maximiliano Cæsari (ut alterum ex nepotibus maritum fortiretur) sub tutela relicta, in Aenipontem posthac cum Maria fratris futura consorte, ducta uirgo supra q̃ humanum est, omnium hominum animos spe euehebat, ut uirgo Senatus atq; populi decreto, ab initio in Germaniam aduentus qui felix atq; faustus sit, in hanc ætatem non nisi imperatrix fuerit appellata, uirtutes singulari formositate decorans, & formositatem optimis redimens uirtutibus, his dotibus beata, etiam si humili loco nata fuisset, summum orbis terrarum principem habere consortem omnium oradigna censetur, hæc in Aeniponte simul cum Maria Caroli sorore adseruate fuit usq; in annu

fuit usq; in annum 1521. Eo anno ferdinando Caroli fratre nupta est, nuptijs in Lincio oppido supra Anasum modica quidem pompa celebratis.

Iam ad KAzimirū ducē calamus pergit. Hic princeps omnibus uirtutibus redimitus, nihil in uita plusq; iustitiā aequitatē & continentia coluit, uirginitatis munus ad mortem usq; custodiuit. Cæterum ita se in omnibus rebus gessit, ut eo uiuente appareret, quod sublato clarissimis miraculis comprobātū est. Obijt in Lithuania, apud Wilnam conditus, anno salutis 1493 in Februario migrans ad deum, in beatorum numerum relatus est, claruit in hanc ætatem multis miraculis. Eximium profecto huius inclytæ familiæ decus, quom principum heroumq; copia alioqui sit aucta, etiam ex ea non desint, qui apud deum optimum maximum, uel ex officio fraternæ charitatis uel patriæ studio res tueantur.

NUNC AD IOANNEM ALBERTUM, qui patre sublato regnum adeptus est redeundum erit. Hic uiuente patre legiones in Hungariam euocante Maximiliano, regni flagrante cupiditate permotus duxit. Verum dū Maximilianus suppetias non ferret, qui alibi Hungaris se negociū facturum (ut Ioannes Albertus sine negotio rebus finem facere posset) pollicitus, his neglectis Albertus res cunctanter egit, quo cognito ab Hungaris qui iam Wladislaum susceperant, cū quo etiam Albertus conuenerat, re tamen infecta discesserat, collectis copijs, Ioan. Albertū duce Stephano Scepusiæ Comite adiere, quos si ille initio algoribus & inedia confectos inuasisset, sine negotio ad unū delere potuisset, at dū dato ocio uires per multos dies resumerent, interimq; Poloni longa mora fessi & bellum ex nullo usu fastidirent, apud Apperiasium oppidum pugnatum est, ubi & si Albertus ducis ac militis optimi gesserit officium, ad extremum tamen ferme ultimus fugientes suos sequutus, equo prius multis uulneribus confosso uictus est. Hungariamq; sic exiuit, mortuo deinde Cazimiro patre ad regnum uti supra narratur assumptus, Princeps singularis sapientiæ, audaciæ multæ, sed apud quem fortuna nullas posuisset sedes. Expeditionem unam in Valachos infelicititer fecit, de qua & alijs gestis eius apud D. Miechouiē. regnauit post interregnum decimo & eorum qui ab initio 43 loco. In Prussia sub anno 1501 die 17 Iunii apud Thoruniam apoplexia mortuus, Craccouiam relatus in tumulo pietate matris extructo requiescit. Dum hic remp. Sarmatiæ tueretur. Regnum uarijs cladibus afflictū est, uti in eius uita apud dominum Miechouiē est legere.

IOANNE ALBERTO extincto, Successit illi Senatus assensu & naturæ ordine Alexander germanus. Qui patre Cazimiro absumpto a Lithuanis Mox apud Vilnam in Magnum Lithuaniae ducem præfectus est. Quādo uero huius dignitatis apicem ac munus accepit, hæc uerba a Lithauer/eiusdem ducatus Marschalco, omnium procerum iussu ac consensu, stricto ense dicta fuisse mihi relatum est. Accipe princeps clarissime quē nobis ducem præfecimus ensem, & integrum in nos imperium atq; Lithuanis præesse memineris, quod si animus tibi fuerit strenuus, erit hic ducatus singulis Europæ imperijs, Regnis, seu principatibus comparandus, modo tu ambabus manibus nobis præesse studeas, altera frameam, altera gratiam semper gestans, hoc est

E 3 male facta

Kasimirus dux

Ad Ioan. Albertum redit.

Alexander rex

verba Lithauer in inaugurando duce Lithuanic.

malefacta feueritate & iustitia coerceas, uirtutes uero clementia persoluas, atq; demum uotis omnium rogatus, nos non Italico Bohemico seu Germanico more, sed uero Lithuanico & Witowdi exemplo gubernes, quod si feceris singulis certe Regibus comparandus eris, sin uero ab eo instituto discesseris, & tui & nostri interitus tu ipse causam praestabis, hisq; dictis nudum quem manu gestabat enssem Alexandro porrexit, quo suscepto Lithuanis ad regni Poloniae susceptionem, ac deinceps ad mortem utrobique pace quam bello clarior praefuit, utinam huius orationis semper extitisset memor, cuius series in hanc aetatem recitata ualeret, constat enim tam Polonicis quam Sarmaticis populis maiorum more belli flagrantis animi studium nondum esse extinctum, hodieq; innumeros esse quibus ad omne periculum animus est inuictus, atq; utinam esset qui tam ducem praestaret quam sunt qui inuictos milites agunt. Praefuit Alexander Lithuanis usque ad Alberti mortem, quo sublato ad regni diadema postulatus, Anno 1501 die 12 Decembris Graccouiae coronatus est. Consors tamen a Polonis quia Ruthena esset ad coronationem nunquam admissa, tanto ardore res fidei a Polonis tunc custodita fuit. Imperauit Sarmatis ad annum 1507 diem decimam nonam Augusti quo uita excessit, Lithuaniae apud Vilnam ibidem diuo Kazimiro fratri appositus. Regnauit post interregnum undecimus et ab initio quadragesimus quartus. Hunc Sigismundus quintus Cazimiri filius & octaua proles iam sequitur. Verum quoniam liber tertius suis annis totus adscribetur, nullum hoc in loco mihi negocium faciet. Properandum erit ut Federici rebus paucis enarratis ad filias quoque Cazimiri stilum conuertam.

Fridericus Carolinus.

FEDERICVS Cazimiri sextus filius & nona proles, In anno 1468 Aprilis 27 natus, Bonis litteris est erudiendus traditus, huic pater sub anno 1488 die 13 Aprilis, Episcopatum Graccouiesem contulit, deinde Archiepiscopatum Gneznen adeptus & ab Alexandro sexto Pontifice Romano anno 1493 die uigesima Septembr. patrui Cardinio collegio adscriptus est. His titulis & honoribus insignitus, uixit ad annum salutis 1503 diem 14 Martii, in quam mors eius incidit. Ita se res Federici habuere.

Hedwigis Ducis & Bauarici soboles.

HEDVIGIS prima Cazimiri filia secunda proles Georgio duci Bauariae cognomento diuiti nupsit, Cui genuit duas filias Margaretham quae uirginitatem suam deo uouit in Coenobio Altenhanow primum diui Dominici sectam professam, deinde Bauaricis motibus 1503 permota alibi deducta, hodie apud Neuburgum forte Christo in eadem professione militat. Elizabeth altera filia ante annum 1500 Ruperto Philippi Palatini Rheni electoris filio, Georgii ex sorore nepoti nupsit, uti non satis religiosum matrimonium ita infelici exitu finitum, Rupertus enim uigesimum quintum annum uix adeptus, Anno 1503, postquam Alberto Bauariae duci bello magna negocia fecisset, immatura morte extinctus est, incerto quidem morbo, & ipsa coniunx paulo post ex uita migravit, dubia utriusque mortis opinio renebat, medicis dysenteriam, amicis uenum credentibus, uulgius a iusta dei ira (quod apud Ethingum diu uirginis & alibi, scilicet Leonhardi templa bonis omnibus Georgius exuisset & Rupertus illos thesauros in belli usum conuertisset) sumptam poenam ascribebat. Ego in hac rerum uarietate non habeo dicere sententiam. Ruperto ex Elizabeth

Rupertus Carolinus Palatinus Rheni

duo sunt

duo sunt filij superstites relictī Philippus & Otto Heinricus Qui Cæsaris Maximiliani decreto Neuburgium atq; Rein Bauariæ oppida cum alijs rebus sortiti hodie cū hæc scriberem principes uirtutibus clari. Natus erat & alter Ruperto filius, nomine patris appellatus quasi in ipsis cunabulis excessit, atq; sic Hedwigis stirps aucta est.

Philippus dux
Otto Heinricus

SOPHIA SECUNDA FILIA ET SEXTA CASIMIRI PROLES
FEDERICO Marchioni Brandeburgensi matrimonio copulata est, principi sua ætate heroicis uirtutibus & rebus gestis pace ac bello apud Germanos clarissimo, qui dū hæc adscriberem a Cazimiro filio rebus nuper exutus, ob phrenetici morbi tabem custodia adseruatur. Sophia ante annos septē uita sublata, hos Federico reliquit liberos, Cazimirum/Georgium/Albertum Ioannem/Federicum/Guilelmum/Ioannem Albertum/& Gumbertum. & filias Margaritham/Elizabeth/Sophiam/Annam/& Barbaram.

Sophia Mar-
chionis, Brand.
uxor.

Sophiæ sobo-
les.

CASIMIRVS inter Federici natos primus, ab ineunte ætate militaribus disciplinis instructus/iuuenis ad res magnas flagrantis animi, ipsa adolescentia Norinbergensi copias ad id repete accinctus, prælio fudit. Cum quibus postea in amicitiam rediit, Hic parentis inhaerens uestigijs, Maximilianum Cæsare uarijs obsequijs (domi rebus neglectis) coluit. Patrem dū phrenetico laborare morbo diceretur, custodiæ tradidit, remp. ipse tutelam suscepit. Huic sub anno salutis 1513 in diebus Iulij Susanna Alberti Bauariæ ducis ex sorore Maximiliani Cæsaris filia in Augusta Vindelicorum matrimonio copulata est, ex qua iam filiam unam suscepit. Maximiliano dehinc Anno salutis 1519 mortuo, Caroli Hispaniarum regis archiducis Austriæ res, pro uiribus tutatus est, quo absente in Romanorum regem electo in Germania cum alijs Caroli rebus præfectus est. Anno eodem Norinbergensibus, ut uestigialia augeret negocium fecit, illi uero (ut solent) remp. suam intrepide tutati perturbant consilium, quod tandem in nihilum redactum, disparuit.

Casimirus Mar-
chio Brandeb.

GEORGIUS natu secundus & hic militia insignis, tiro Pannoniā ad Wlatislaum regem auunculum ingressus, in eo regno adoleuit. Ioanneq; Matthiæ regis naturali filio uita sublato, relictā coniugem Comitis Modrulessi Bernardini de Frangepanibus filiam uxorem assumpsit, qua item mortua uniuersa quæ illi parere, Regis atq; senatus munificentiā assequutus est. Apud Wlatislaum in annum salutis 1516 permansit. Wlatislao mortuo apud Ludouicū regem in hos dies cum maximo Lodouici comodo perseverauit. Inuitus hoc in loco Francisci Irenici lapsum expono. Qui Albertum Federici primogenitum/Casimirum secundo loco/Georgium uero tertium ordine, & fratrum Teuthonicorū in Prussia magistratū obtinere adscribit, reliquos tacet. Hic te admoneo Lector Casimirum primo natū esse, Georgium huic succedere. Albertum uero fratrum in Prussia Magistratū obtinere. Hæc si nō in Francisci ætatem incidissent ex longo temporū interuallo sumpta, ueniam haberent sed & in hac re Irenicus culpa uacaret, si non tam excelso animo Abbatem Tritemium uno loco lapsum ipse impeteret. Quid si uicissim ego (pace bene docti hominis dixerim) Irenicum plus triginta uno locis claudicare (ne errare dicam) exponerem? At humanum hoc est, & mihi ipsi forte futurum, alio-

Georgius Mar-
chio Brande.

Francisci Ireni-
ci lapsum.

rum festucam cernere, & propriam nescire trabem, a longo intervallo errare plus ueniā habet. Verum quæ supra hominum memoriā ab authore suorum temporum ignaro narrantur, fidem non habent, itaq; ignoscendum illi quod in rebus supra multas ætates gestis errauit, quom quæ hodie ad manum sunt non perfecte cognouerit.

Albertus Magister Prussiae.

ALBERTUS tertius Federici filius, fratrum Teuthonicorum in Prussia magistratum obtinet. Is hoc in loco nullum mihi faciet negotium, quod operæ precium erit non nihil suarum rerum libro tercio in Sigismundi gestis adscribere. Euectus est hic ad ordinis magistratum Regis atq; senatus Poloniae assensu, tenuit utrinq; spes pacis nationum tunc animos, sed in hanc tamen ætatem futuri periculi initia quaeruntur, de quo posthac mihi scribendum ueniet.

Ioannes Marchio Brand.

IOANNES quartus Federici filius/princeps omni dignus laude, Carolum in Hispanias comitatus/mortuo Ferdinando Rege Arragonum, relictam illius coniugem obtinuit uxorem. Hac ætate apud Carolum in obsequiis ipse manet.

Guilhelmus Federicus. Ioan. Albertus Gumpertus.

FEDERICUS quintus filius praeposituram Herbipoleni obtinet. GVILHELMVS dum hac scriberem apud Albertum fratrem in Prussia agebat. IOANNES Albertus & GVMbertus iuuenes adhuc annis. Statura uero ac moribus principes omnium excellentissimi, hac ætate apud Romanum agunt Pontificem inter eius Camerarios (ut illi uocant) adnumerati. MARGARETHA filia prima apud Casimirum fratrem agit.

ELIZABETH secunda, morte absumpta, Marchioni Baden nupsit.

SOPHIA inter filias tertia sub anno 1518 Federico Legnicei duci, qui nuper Elizabeth Sigismundi sororem habuit in uxorem. Romani pontificis indulto nupsit.

ANNA quarta Federici filia. Eodem anno Wladislao Casimiri Thessalici ducis filio matrimonio accessit, utrumq; connubium nuper in Sigismundi cum BOHA nuptiis conclusum fuit, & paulopost ut pactum fuerat, finem accepit. BARBARA in hanc diem apud Casimirum agit.

Elizabeth III. & IIII. puellae impuberes mortuae.

ELIZABETH INTER FILIAS CASIMIRI regis tertia uirgo ante adultam ætatem humanis excessit.

Ea quoq; lege Elizabeth quarto loco inter filias nata absumpta est.

Anna Pomeraniae Ducissa.

ANNA AVTEM QUINTVM FILIARVM LOCVM OCCVPANS BOGVSLAO Pomeraniae principi sociata erat. Hic necesse foret intermisso negotio ad unius hominis laudem descendere, nisi me quod Germanicis rebus uti nunc alienis non plus iusto uacandum esse tempus admoneret.

Boguslai Pomeraniae ducis encomium.

BOGVSLAI etiam laudes non paucis stringendae litteris ab incepto detererent. Interim unum hoc his inferere lubet. Hunc principem, uti sua ætate multos Regulos ingenio atq; corporis praestantia, ita & animi magnitudine summis adactum periculis uicisse. Satius unius erit perpetuae memoriae dignae memnissse laudis. Nam dum hic princeps (uti heroibus mos est) ex patria Hierosolymam se recepisset, & Venetiarum urbem triremi praetergressus, a Barbaris marino praelio turbatus esset, socii (uti qui marinam pugnam perhorrescerent) trepidantibus, rerum se ducem fecit. Excelsa animo, inuicta manu Barbarorum naues repressit, se sociosq; non modo periculi metu subtraxit. Verum etiam memoriam ad posterum maxime longam transmisit, semiexustam triremem in altera

Eius uirtus in pugna nauali.

mēm in alteram prægrauatam partem marinis fluctibus reducens saluauit. Cuius rei memoriam in hanc ætatem Veneta urbs, cum maxīma principis gloria retinet. Huic Anna coniunx accessit, hancq; prolem supra annos circiter sexdecim moriens Georgium/Casimirū/Bernam filios, Annam/Sophiam et Elizabeth filias reliquit. Georgius natu maior ante annos ferme sex Philippi olim Reni Palatini filiam/Ludouici principis qui hodie res tutatur sororem Aemiliam/duxit uxorem. Ex ea accepit Boguslaum filium in cunabulis mortuum, Philippum & Margaretham utramq; prolem superstitem habet. Cazimirus uigēsimū quartū forte agens annum tertio abhinc anno defunctus est. Bernas princeps iuuenis litterarum studio flagrans hanc ætatē litteris addixit. Anna filia Georgio Bregen, Sophia Holsten ducibus nupsērunt, Elizabeth uirgo immatura ætate uita sublata est, atq; hæc Annæ in Pomerania proles habetur.

Barbara Cazimiri sexta filia duodecima uero proles anno salutis Millesimo Quadringentesimo Nonagesimo sexto in diebus Octobris Georgio Saxoniae duci nupsit, ex qua is hanc suscepit prolem, Christophorum Ioānem sub 1498 die 24 Iulij hora quasi septima post meridiē natū, Christophorū, anno 1501 die 25 Februarij genitū, Federicū anno 1504 die Martij natū. Annā Agnetā, Margaritham, Christinam, & Magdalenā. Christophorus primogenitus, item Christophorus tertio natus humanis sublatus. Ioannes uero princeps a teneris unguiculis bonis litteris institutus sub Iacobo Emser erudito preceptore supra q̄ hodie principibus mos est doctus euasit. huic Guilhelmi Hassiæ Landtgrauij filia nupsit. Princeps qui Germaniæ decus hodie pollicetur. Federicus autem apud parentes cum hæc scriberem degebat.

ANNA Agnes Margaretha iam primū humanis uirgines excesserūt. Christina atq; Magdalena uirgines dum hæc scribo apud parentes agunt. Sarmatiæ itaq; & Poloniæ regis filia Barbara est, & non de Bohemia uti Irenicus astruit, sic se Barbaræ in Saxonia sobolis res hæcenus habuere.

ELIZABET filia septima Cazimiri uero ultima proles anno 1515 in Nouembri Federico Legnitio duci nupsit, anno deinde 1517 filiā Hedwigim enixa, qua paulopost e uita sublata & ipsa mortem opetijt. hæc de Elizabeth adscribuntur. Ad omnem uero Kazimiri prolem cognoscendam quæ sub breui narratione exposui hæc satis erūt. Nam uniuersa (usq; ad Sigismundū regē atq; Barbaram Saxoniae ducis Georgij consortē) e uita migrauit. Fœlix beataq; soboles, quæ hac hominū ætate nulli regum neq; principū tam fœcunda atq; inclyta a deo optimo maximo data est, uiris supra corporis proceritatē, quæ singulis speciosa fuit, ad res diuersissimas strenue agendas nunq; ingeniū defuit. In pace plus etiam q̄ oportet iusti atq; humani. Bello consilijs uiribus & armis ualuere, latinis litteris (ut quondā sumis ducibus mos erat, sed hac ætate apud principes non est in usu) in uniuersum eruditi, qd̄ supremæ uirtutis munus est nihil supra Christianæ religionis pietatē unq; coluerūt. Tū fœmineus sexus plusq; fragilis illa sustinet natura uirtutibus redimitus, externis nationibus gratus, maritis fidē seruauit, multa ple clarissimos principes fecit parētes. Hæcenus ab Olgerdi tpibus in hac ætatē Jagellonū soboles in multas postea augenda stirpes ita mihi enarrata hoc modo se habuit.

Barbara Duci
sa Saxonie

Barbare sobo-
les.

Elizabeth Duci
ssa Legnitien

Prolis uniuersæ
felicitas.

QUANDO IAM VNIVERSAM IAGELLONVM FA

miliam ac inclytam sobolem per catalogum enarraui, placuit omnes ferme personas ab illis progenitas/atq; per affinitatē adscitas/ad meliorem cognitionem in arbore depingere. Quā ut recte iusteq; fieret, non paruum mihi fecit negocium, quanquā nec dum adeo est ad unguem absoluta/ut omnia comprāhendat. Verum summa mihi cura fuit, ut quam uerissime depingeretur. Sunt in ea personæ aliquæ uel neglectæ, uel obmissæ/quæ in catalogo tamē continentur, partim quod in cunabulis humanis excesserant, partim etiam quod post depictam iam arborem quædam genitæ sint, utrumq; spero candido lectori satisfacturum, si primum parum historiæ nostræ addere/secundum uero tunc absolutum esse, quando ad decimiseptimi anni supra M.D. ab orbe saluato initia historiæ meā dumtaxat pertingere, meminerit. SIGISMVNDVM

uero Augustum. SIGismundi Regis primogenitum/ Anno

M.D.XX. Kalendis Augusti natum/peculiari tabula

effigiatum quidem legitime adpingere placuit

Ad hæc in alteram paginæ partē BONæ

quoq; Reginæ effigiē addere uisum

est. Hæc utcumq; sunt/tu can/

dide lector boni consu/

les, & ualebis.

SIGISMUNDI REGIS TEMPORA. LVI ARMATIAE EVROPEAE SITVM

atq; populos illius finibus interclusos, partim eo libro quem de Sarmatarum uetustatibus adscripsi/exposui, reliquum quod ex usu non uisum quia ab alijs traditur uolens pratergressus sum. Iam in SIGISMUNDI temporibus Annus ab orbe redempto septimus supra Millesimum Quingentesimum dicēdi faciet initium, quo in loco, operaprecium erit, quis tunc in regno Magistratuum fuerit ordo/referre, eo q; res postulare uidentur, locorum deinceps atq; eorum qui rebus praeuere crebro memi-

nille. Regnum Sarmatiae, quod posterior aetas Poloniam appellauit, hodie Sarmatiam totam partemq; Germaniae habet, hoc sicuti ceteris regnis mos est, in uarios populos atq; prouincias, seu (ut hodie uocant) districtus separatum est. Quando uero haec noua sint indita nomina, non plane mihi constat, ab insignioribus locis denominationes fieri certo apparet. Vniuersum regnū in has prouincias discretum cernitur. Poloniā minorem quae ad caput Vistulae & circa est, nobilemq; habet Graccouiam urbem. Maiorem uero Poloniā quae Gneznam Poznaniāmq; insigniora habet loca, deinde Prussiae dominium, et Pomeraniae partē. Haecq; omnia ultra Vistulae amnem in Germania sunt, prater Prussiam cuius maior pars Sarmatiae solum occupat. Apud Poloniam maiorem ducatus est Mazouiae/regibus Poloniae feudalibus, hos Lithuani attingunt, & apud Lithuanos ad Septentrionem Samagittae sunt nō Masagetae ut Aeneas uoluit. Lithuania a meridie Russiam habet, usq; ad Daciae fines/quos Valachos appellant, ab his quoq; ad minoris Poloniae fines Rutheni sunt, Podolia Russiae est prouincia, atq; haec potiora prouinciarū uocabula, quae & si apud Latinos in usu nō habentur, a me tamē propter faciliorem rerum cognitionem non immutabuntur. Nunc festinat sermo ut priuata loca cum districtibus enarret, quiq; assumpto Sigismundo rege magistratibus prae fuerint exponat. Sed anteaq; ad regni saeculares status (ut nominant) perueniam, negocium exigit a spiritualibus facere initia. Toto igitur regno hac aetate hi sunt Episcopatus. Gneznei Archiepiscopatus in Polonia maiori primas regni tenet, huic praefuit Andreas Rosa, proximus huic Archiepiscopatus Leopoliensis in Russia/quem Bernhardinus Vilczek obtinebat. Tertius est in eo ordine Graccouien Episcopatus minoris Poloniae, cui Ioannes Cornarius praefuit, hunc sequitur quarto loco Wladislauiensis Episcopatus Cuiuiae prouinciae, eum Vincentius Przerambski possidebat. Poznaniensis Episcopatus maioris Poloniae quintum seruat locum, licet sint qui alternatim Wladislauiensis ac Poznaniensis dignitatem mutant, hunc Ioannes Lubrantius regebat, Sextus Plocensis Episcopatus Mazouiae, quem Erasmus Sczolek Graccouien habuit. Przemiensis Episcopatus in Russia septimo loco adnumeratur, hūc Matthias Dreucius Vicecancellarius regni gubernabat. Chelmen pro uintiae etiā Russiae Episcopatus octauus est, cui Nicolaus Coszieletius praefidebat. Nono

Regni Polonae districtus.

Ducatus Mazouiae.

Episcopatus Poloniae.

fidebat. Nono loco Camienicē prouintia eiusdem Episcopatus adnumerat. hūc Iacobus Buffaczky tenuit, Luceorieñ decimo loco est eiusdem prouintia quē Albertus Radiuili regebat. Vndecimus eiusdem prouintia Kyouieñ est Episcopatus huic Matthias Radiuili præsuit. Warmieñ Episcopatus Prussiae nunc Polonis paret, hunc Lucas Thorunieñ possedit. Culmensis Prussiae etiam Episcopatus, hūc Ioannes Crapytz habuit. In Lithuania uero duo sunt Episcopatus utq; a Jagellone hoc est Wladislao rege erecti. Vilneñ prior hūc Albertus Tabor tenuit. Alē Medniceñ puitia Samagittiae quē

Religiones in
regno Poloniæ

habuit, hæc de episcopatibus sic se habuere. Tota Polonia maior atq; minor simul Lithuania cum Samagittia et ferme tota Russia Romanam sequuntur ecclesiā, nisi quod apud Lithuanos pars quædā Thartarorū insidet, propriā habens sectam, regibus tamen hi quoq; obediunt, nec ex raptu uiuere solent. Cæterum apud Roxolanos et Podolitas sunt Rutheni qui græcam habent fidem, a qua tamen nonnihil sunt discreti, & ita ut Bohemi a Romana eccle-

Religiones in
regno Poloniæ

Dignitatū Po
loniæ ordo.

sia separati, partim occupant Armeni, sed multo plus perfida gens Iudæorū incolit, atq; hæc religionis loca & fidei cultus erant, quibus sic obiter enarra- tis, ad sæcularium conditiones properandum erit. Primarum itaq; dignitatū nomina Palatinatus atq; Castellatorum sunt præminentia. Priores sunt Pa latini, Castellano Graccouieñ dempto, quondam propter nepharium Palati ni facinus prælato. Inter omnes Graccouieñ post regiam maiestatem primū obtinet locū cui tunc Spytko de Iaroslau præsuit, hanc dignitatem sequun- tur iam palatini omnes, dehinc Castellani, quorum toto in regno multi sunt, neq; ex usu quod hic adscribantur, quod externis nationibus ad historiam ni- hil addant, incolis uero regni in statutis iam pridem editis reperiantur. Eorū tamē meminisse forte iuuabit qui inter alios primi existant, & qui in hoc reg-

Religiones in
regno Poloniæ

Palatini Crac
couieñ & Po
znaniē.

Sūma officia.

Capitaneatus.

no locum quem apud Germanos principes obtinet, Palatini Graccouieñ ac Poznaniē, hic maioris ille minoris Poloniæ primi in dignitate, inter se ta- men dignitatis alternam habent (dum simul sunt) commutationem. Crac- couieñ palatinatū Ioannes de Tharnow habuit. Poznaniē Andreas de Scha motuli tenuit. Suprema Sarmatiæ officia hæc sunt. Cancellariatus magnus regni quem Ioannes de Lasko tunc obtinebat. Vicecancellariatus eo tēpore Mathias Dreucius Epus Premisliē, Marschalcus Stanislaus de Chodecz, Thesaurarius Iacobus de Schydlowiecz. Præfecturæ dehinc, quas Capitane- atus hæc appellat ætas, innumeræ (ut ita dicam) in quis treis insigniores ha- bentur. Maioris Poloniæ præfectura generalis, quam eo tempore Ioannes Zaramba de Kalinoua administrabat, Minoris Poloniæ cui Nicolaus de Ca- mieniecz præsuit, & Leopoliē Capitaneatus Russiae est eum Stanislaus de Chodecz habuit, Scepusiē ultra Carpathos mōtes in Pannonico solo Polo- norum imperio parens, quem tunc Ioannes Iordan tutatus est. reliquas præfe- cturas seu (ut uocant) Capitaneatus non multum uidetur ex usu his inferere, tum quod omnibus ferme cognita, tum etiam quod historiae parum addere uidentur. Iam utriusq; status Sarmatici regni supream conditiones & nomi- na adscripsi. Hæc omnia nulla acquiruntur successione, sed ut singula regio de- pendent arbitratu, ita ex illius gratia obtinentur, atq; in benemeritos reipu- conferuntur.

conferuntur. Nūc superest paucis quoq; adscribere, quibus moribus quibusue studijs Poloniae regnum ad regium solū Sigismūdo euecto laborauerit, & quā statim eo rebus praefecto in uniuersum ferme uariatū sit exponere. Sub Casimiri primo initio Poloni longo bellorum usu priscum robur animumq; adepti nihil plus q̄ militiae disciplinam sequuti sunt. Verum dum ille successu annorum domi pace frueretur, paulisper ocium irrepsit, tum quoq; scelericia fuere omnia, & ipsam mox sceleritate pedissequa superbia sequuta, hinc libido & mollicies pulsīs militiae studijs hominum animos effecminatis uitijs subiugarūt. Alberto mox rebus potito aduersa fortuna saepius certatum neq; sub Alexandri imperio belli uirtus recuperata est, atq; ita maximus corporis ornatus, maxima uirtus haberi cepit, alios in epulis, comestationum & uentris indulgentia uicit, alios libido atq; luxus praecipites egit. Postremo uestis non modo mollis, sed foeminea longa/rara plicis, uerum preciosa, parthicam formam habens. Pellibus quoq; et mollibus et preciosis usi, caligas uel nunq̄ uel raro deferētes, crines plusq̄ uiros decet longos atq; tortos ferre mos erat, cæterum hæc tanta uicia ingens uirtus æquabat. Summa religionis et in promissis fides. Nobilibus/Patricijs atq; plebi litterarum studia ex æquo chara. Raro apud Sarmatas seu Polonos genere nobilis repertus, qui non quattuor uel trium nationum linguam nouisset, latinam uero omnes, idq; inde sumptū crediderim/quod uulgaribus litteris uel scripturis nihil memoriae mandatū est. Regni Cancellaria (ut uocant) latinis litteris omnia expediuit/atq; ita factum ut passim docti omnes euaderent, habēt preterea Poloni cū Italis plus cæteris nationibus linguae inflexionem communem, ut latinarum dictionum sonum citius ad Italicū accentū, quadam gratia ac dulcedine inflectere queant, ea re Polonia omnium ferme gentium studia uicisse uisa fuit, quom rarus esset qui præter uulgare suum latinas litteras nō haberet, deinde Germanicū Hungaricū & ut saepe Italicū idiomata nesciret, taceo q; Lithuanicū atq; Ruthenicū plerumq; in usu fuit, his moribus atq; studijs regnū ad Sigismundum peruenisse constat. Ad quem nunc stilus dirigendus est. Eius prima ætate (quod hic facturum secundo libro pollicitus sum) enarrata deinceps ad regni res me conuertam.

SIGISMVNDVS igitur Kasimiri quintus filius & octaua proles Anno salutis 1467 die prima Ianuarij natus postq̄ cunabula egressus latinis litteris erudiendus optimo preceptorī traditus est, creuitq; in litterarū studijs, ut hodie non latinas solum litteras & uariarum scientiarum cognitionem habeat, sed docte pariter & eleganter ubi negotium postulat rerum seriem exponat. Ea quoq; ætate Germanico linguagio instructus est, quod ita callet ut ferme nescias polonum ne an Germanum magis iudices. Verum hæc nō Sigismundo solum sed illi cum omnibus Kazimiri filijs fuere communia. Primam ætatem supergressus/patre Kazimiro mortuo/atq; a Lithuanis Alexandro in ducem assumpto, Sigismundus Ioannis Alberti pro paterno regno competitor, sed Elizabet reginae parentis adhortationibus expugnatus/Alberto cessit, qui Sigismundum quo ad uixit summo honore atq; integerrimo amore prosecutus est. Paulopost Anno salutis humanæ 1498 die 3 mensis Octobris/per

F 2 Wladislaum

Rerum Poloniarum mutationes

Litterarū latinarū familiare Polonis studiū

Sigismundi Regis a puero institutio.

Wlatislaum Hungariæ regē in Pannoniā euocatus Graccouiā exiuit frātrō beneficio Glogouiē atq; Opauieñ. ducatus obtinuit, hac tamen lege, si unq̄ ad regni Poloniæ solium euectus foret, Glogouiē ducatus ad Wlatislaum libere rediret, Opauieñ pecunijs posset a Sigismundo ad Silesiæ principatū redimi, hæc adeptus simulq; ea quæ ex Polonia q̄ttannis soluebant, Sigismū-
 dus/dum Alexander etiam rebus præesset/apud Glogouiam sua sorte cōten-
 tus agebat, tum quoq; illi Wlatislaus frater supremam Silesiæ præfecturā cōmisit, in qua ita se iustū principem gessit, ut paulopost q̄ illam suscepisset, latrunculis quorum tum (ut solet) maxima copia fuit/nihil tutum relinque-
 retur, qui dūnullibi salutem repperissent, ad extremam uindictam accincti, certis carminibus principis nimiam accusabant seueritatē, præfuit Sigismun-
 dus Glogouiensibus usq; ad regni assumptionem ac ita dominatus est/ut bonis omnibus charus, malis importabile semper flagellum esset, Sigismun-
 dus uero corpore procerus, ingentis staturæ/ut animo ita mēbris fortissimus, subfusi crines, supercilia magna/oculi aspectu minaces/genæ rubedine natu-
 rali nitentes/totaq; facies ueneranda/& nihil quod ad humanæ formositatis felicitatem pertineret solers natura neglexit. Animus uero ab ineūte ætate in deum sacraq; religiosus, in maiores obseruantia studiosus, in subditos pius & clemens, in egenos misericors, iustitiæ & æquitati ita addictus, ut nullis unq̄ cōsilijs a recti tramite potuerit diuelli, promissi ita tenax ut supra fidem alius nihil duceret, Inedia atq; algoris patiens, quom cōditionis occasio esset/
 militia quoq; insignis, tota uita summa abstinentia usus, comessationes pota-
 tionesq; supra q̄ naturæ necessitas postularet in seipsum nunq̄ admisit, in alijs ad indignationem execratus est. Vinum/ceruissiam/medonemq; a teneris un-
 guiculis nunq̄ gustauerat, donec Federici Marchionis Brandeburgē affinis precibus uictus, uinum parum summeret, deinde medicorū consilio atq; iussu uteretur, nunq̄ tamen nisi prandens cœnansq; paucissimo & eo minime forti-
 utitur, reliquam sitim aqua cruda semper sedare & extinguere solet, hñs uirtu-
 tibus semper redimitus in hunc locum euectus est, Glogouiē ducatum ade-
 ptus. monetam nouam grossos excudere iussit, qui in una parte Aquilam, in alia ducatus Lithuanix habent insignia. Solitus erat singulis ferme annis fra-
 tres reges uisitare. Quom uero anno 1506 pro sua consuetudine Alexandrū in Lithuania agentem adire uellet, in itinere regem ægrotare illi nūctiatum est, maturabat ille iter, dumq; duodecim millibus passuum adhuc a rege dis-
 taret uita excessisse percepit, quo nūctio accepto nihilominus locum mor-
 tis Alexandri (salubri capto consilio) adiit, fama erat, si Sigismundus tam su-
 bito non uenisset, de rebus Lithuanicis ex quorundam factionibus prope de-
 sperandum fuisse, uerū dum & Senatus & populus suū principem uidissent, Jagellonis memoria & Sigismūdi uirtus omne periculū uicere, abiectis itaq; factionibus Sigismundus mox Lithuanicis rebus 26 Octobris eodem anno præfectus est, & spes tunc summa pro consequendo paterno regno accessit. Hoc modo Sigismundi res se habuere in ea tempora quibus Sarmatiæ sce-
 tra parente Kazimiro, Ioanne Alberto, & Alexandro fratribus predecessori-
 bus uita sublatis feliciter (quod deus faxit) obtinuit, atq; nunc de regni rebus eo in regem

Incoluntia
 Sigismundi

Gesta Sigismū-
 di in præfectu-
 ra Silesiæ.

Forma habi-
 tusq; corporis
 Sigismundi.

Forma habi-
 tusq; corporis
 Sigismundi

Temperantia
 Sigismundi.

Sigismundus
 Lithuanix re-
 bus præfectus.

eo in regem assumpto dicendi mox initium sum facturus. Alexandro in Lithuania apud Vilnam 19 Augusti 1506 morte extincto Senatus apud Piotrkouiam comitia pro regis electione habuit. Quomq; uniuersa Sarmatiæ Concilium frequens conuenisset, die octaua Decembris, factis eo die diuæ uirginis cōceptionis sacris officijs, omnium uotis a deo optimo maximo princeps qui reip. statu foeliciter præesset postulatus, paulo postq; sacra officia rite peracta essent, totius Senatus assensu Sigismundus Kazimiri quintus filius, Magni ducatus Lithuaniae Glogouiae Opauiaeq; dux, & totius Silesiae summus præfectus Sarmatiæ Poloniaeq; rex assumptus et declaratus est. Eam forte electionem triplicato mysterio effectū sortitam prodidere. Primo loco q; Wladislaus Hungariae Bohemiaeq; rex Osualdum Karlacium ad Poloniae Senatum legatum miserat, et Sigismundo primogeniti ius cessit, summoq; desyderio pro eius assumptione laborauit, huic accessit q; Lithuaniae ducatus Sigismundo iam assumpto, a regno Poloniae (alio præfecto rege) discretus abiret. Postremum & inter hæc maximum Kazimiri memoria & præsens Sigismundi uirtus, summaq; iustitia in contemplationem sui Senatum admonuere. Præfecto iam atq; publicato Sigismundo, legati in Lithuaniam missi fuere. Vincentius Przerambsky Wladislauiē, Ioannes Lubrantius Poznaniē, & Matthias Dreuitius Premisliē & regni Vicecancellarius Episcopi, Andreas de Schamotuli Poznaniē Ioannes de Tharnow Belsē Palatini & Ioannes de Lascko Regni Cancellarius qui Sigismundum apud Mielnick opidum reperiētes, ad regnum postulauere. Ingens interim Craccouiae ac toto regno lætitia hominum animos inuasit, ubiq; deo uota publica laudesq; persolutæ, hinc domi pacis, foris uictoriae spes maxima tenebat. Sigismundus nihil moratus Poloniam ingressus Craccouiam uigesima Ianuarij sub anno salutis 1507 instructissimo pulcherrimoq; apparatu maiori hominum parte Lithuanico ritu instructa uenit. Vniuersus populus incredibili applausu, ignibus/machinis/uarijsq; cerimonijs gratulationem suam ostendantibus, nouum regem suscepit, hisq; auspicijs Sigismundus (cuius nomen & apud externas gentes clarum erat) circa horam uigesimam secundam Craccouiam intrauit, in arcem ductus est. Ordinatis demum singulis ad coronationem regis ex usu necessarijs, Sigismundus in diui Venceslai arcis Craccouiē templo sacramento eucharistiae salutaris religiose accepto rite cerimonijs peractis in regem Sarmatiæ atq; Poloniae unctus & coronatus est. Coronationis munus Andreas Roza Archiepiscopus Gneznenfis exequutus est, huic assistebant Ioannes Conarius Craccouiē & Matthias Dreuitius Premisliensis Episcopi ob differentiam inter Cuiuiensem & Poznaniensem Episcopos ob eam rem existentem. Adfuere item Bernhardinus Vilczek Leopoliensis Archipræsul Vincentius Przeraptius Wladislauiē, Ioannes Lubrzanctius Poznaniē, Erasmus Vitellius Ploceē/Lucas de Thorunia Warmiensis. Et Ioānes Amicinus Laodicensis & Suffraganeus Craccouiē Episcopi. Ad hoc pleriq; ex Abbatibus insulatis affuere. Hæc coronationem Wladislai Hungariae & Boemiae Regis fratris germani legatus Stephanus Theletzki honestauit. Præterea ex ducibus magnatibusq; Lithuaniae plurimi fuere. Insignior cæteris Mi-

Sigismundus
ad regnum Po
loniæ eligitur.

Coronatio Si
gismundi.

Homagium
Graccouiē.

Exactiones.

Origo bellorū
Moschicorum

Michael Helin
skeus, dux.

chael Helinskeus fuit, cuius apud Alexandrum summa autoritas/etiā usq;
ad inuidiam non sine reip. incommodo creuerat. Hæc Sigismundi coronatio
sub annum ab orbe redempto 1507 diem 24 Ianuarij incidit. Sacris expletis,
deinde conuiuijs publicis nonnihil temporis principum more indultum est.
Sequenti uero die induijs Regalibus indutus, Coronamq; in capite gestans
prælati status utriusq; comitatus & optimatibus eques in urbem ex arce de/
scendit, illicq; in suggesto ut moris est thronum Regium representate erecto
consedit & Homagium (ut uocant) a Magistratu ciuitatis Cracco. ac clauēs
urbis cū debito iuramēto accepit, ubi & uniuersus populus digitis erectis suo
regi fidelitate iurauit. Quibus tandem finitis, & his quibus ad respu. consilia
nihil interesset dimissis. Rex atq; Senatus ad labentis iam antea reip. statum
animos conuertunt. Comitib; publicis mox apud Graccouiam indictis, studi
um summum erat, ut res negligentia præcipitatae domi pace restituerentur.
Cæterum si quod bellum assumēdum foret, quibus suppetijs exhausto publi
co arario id aggrediēdum consultum fuit. Ea conuentione Sigismundus præ
rogatiuas maiorum regum Sarmatiæ atq; Poloniæ per edictum cōfirmauit,
certasq; leges statuit, hæc cum in regni statutis habeantur, necessitas his ad
scribere non postulauit, hinc exactiones impositæ. Regij atq; nobilium rustici
Iugeratim per grossos duodecim. Ciues solitam semialteram exactionē. No
biles tribuni (alias Sculteti) Ciues in arario publico & hi qui contractus in
uim redemptionis habent hisq; similes censuum quartā partem. Spirituales
contributiones uetusto more, Episcopi decimæ octauam partem/exoluerēt.
Ex his quoq; comitib; monetæ cussio continuata publico decreto fuit, paulo
post Stephanus Teleczky Wladislai Hūgarie regis legatus, regis Senatusq;
decreto in Daciam alias Valachiam missus, ut duorum regum nomine pacis
conditiones ferret. In Hungariam oratores missi confederandorum regnorū
causa Episcopus Poznaniē, Marsalcus regni, Cancellarius regni & Christo
phorus de Schydlowiecz. Reliqua hoc anno in Sarmatia atq; polonia paca
ta fuere. Rerum quoq; Prutenicarum tranquillus status erat.

RES VERO LITHVANIAE INGENS negocium contraxit, tuncq;
Moschici in hanc ætatem perseuerātis belli initia suscepta fuere, quod quom
& maximum & periculosissimum sit, operæ precium erit altius eius initia re
ferre. Michael Helinskeus dux appellatus, homo ut animo audax, ita ingenio
sagax ac corpore robustus, ad omne periculū promptus. Apud Germanos an
nis plus duodecim militauit, ingeniumq; & uires exercuit. Apud Alexandrū
deinde summam fortunam adeptus, sed ea abusus, per felicitatem in ambitio
nem præceps ruit. Primum paucis gratus, deinde largitionibus amicos quæ
sivit, boni ferme omnes (& ipse Sigismundus princeps) suspecti. Postremo A
lexandro ægroto in Lithuanie principatum succedere ambitio fuit. Hæc ita
se habuisse insinulatus est Helinskeus. Constat tamē postq; Sigismundus in
gressus erat Lithuaniam omnium primum fuisse, qui cum omnibus amicis il
li obuiam egressus pedibus eius prostratus, Magniducatus Lithuanie prin
pem salutarer, addebant illi apud Alexandrum partæ opes animum immo
dicum, Hæc dum Sigismundus consilia aduentu in Lithuaniam præuenerat.

Helinsket res

Helinskei res aperte inclinatae sunt, eamq; tunc Helinskeus mortalibus communem expertus est fortunam, ut felicibus temporibus amicos plurimos haberet, tum uero fortuna parumper nutante nullus foret. Helinskei itaq; insimulata factio Ioanne Sabresinskeo Marfalcon Magniducatus Lirhuaniae auctore (ut fama erat) in apertum prodijt, hanc Helinskeus molestiam, summam ratus iniuriam, Sabresinskeo apud regem negocium fecit. Rex in re difficili consilio capto, ut ex re erat non putabat festinandum, atq; ita Helinskeus (ut illi uisum) iniuria affectus summo conatu apud regem ut decerneret, quid ea in controuersia iustum esset postulauit, tantoq; importunius rem tentauit, quo plus illud inter opibus pollentes maturius agendum cognouit. Hinc 27 mensis Martij ad Wladislaum Hungariae Boemiaeque regem Budam properauit, ubi dum spe frustratus esset, parum moratus in Lithuania acceptis tamen a rege litteris quo minus dilatio rerum famae atq; honori suo dedecus esset futurum, redijt. Interim uero Basilus magnus Moschorum dux exercitum triginta millibus passuum Smolentzko praetergressus Lithuaniae induxit. Rex dum hac ex nuntijs cognouit, domi pace rebus compositis, Gracc. 24 Maij egressus, in Lithuania celeriter peruenit, contractisq; undiq; copijs, Basilio quam primum obuiare statuit. Moschus ubi regium exercitum aduenire persensit, simulq; Thartaros Thauricos, .i. Przecopien. Lithuanis auxilia ferre cognouerat, exercitum non uiso hoste domum reduxit. Lithuani Gzycow a Moschis recuperarunt, certisq; Moschorum oppidis populatis. Sigismundus cum hostes pugnae copiam subtraherent, & comeatum inopia simul & caloris cruciatu exercitus molestaretur, Vilnam regressus, Caesar ite Tauricus, qui octuaginta hominum milia in exercitu habuisse fama perhibetur, paulopost in Tauricam infecta re digressus est. Sigismundus Comitjs nouis apud Graccouiam indictis ex Lithuania accelerauit. Graccouiam 24 Ianuarij sub anno 1505 ingressus est. Hic igit Sarmatiae rerum status sub anno salutis 1507 adscribit.

Basilus magnus Moschorum dux.

ANNVS Millesimus quingentesimus octauus, hoc modo initia atq; finem sumpsit. Rege in ipsis anni initijs comitia agente de Sarmatiae rebus consilium fuit quae domi pace omnes tranquillae ad anni finem mansere. Caeterum nouum regem noua ubiq; difficultas urgebat, Aeraria tam priuata quam publica undiq; exhausta fuere. Regia passim bona impignorata. Bohemiae Germaniae atq; Poloniae milites qui apud Ioannem Albertum atq; Alexandrum stipendia meruerant summo conatu solutionem postulauere. hic Regius honor fidem seruandam monuit, illic aerarij atq; reip. difficultas premebat. At deus qui humanis rebus semper praesens, in summo rerum discrimine uniuersam prebuit opulentiam. Rex itaq; Ioannis Boneri Germani uiri optimi & Sigismundi rebus a duodecim tunc ferme annis summa dexteritate ac studio praefecti, facultatibus atq; consilio usus, ex monetaria (ut uocant) officina, quam Bonerus argento providebat, simul & aliunde pecunijs conlectis incredibili breuitate rempublicam propemodum lapsam restituit. Primis initijs bona multa pignore obstricta soluto aere redemit. Comitatum Scepusien ex manibus Ioannis Iordan duodecim millibus aureorum liberauit. Ducatum Aufuincien & Salinas Russiae a Paulo Nigro

An. 1505

Ioannes Bonerus.

Redempta per Sigismundum R

E. 4 Graccouien

Graccouiensi Ciue quattuordecim millibus aureorum exemit, Proschouum oppidum a Georgij Lang hæredibus nouem millibus aureis liberauit. Nieschouien arcem ex manibus Stanislai Cosczieleczi nouem millibus redemit, item paulopost inter Graccouiē urbis mænia uaria officia ad Magniprocuratoris arcis Craccouiē præfecturam pertinentia presertim molendina, Custodiam piscium, maccella & quædam alia plus duodecim millibus persoluit. Salinas Craccouiē censibus plurimum grauatas in magna pecuniarum summa diminuit, quibus tunc in initio regni Ioanne Iordan mortuo Andream de Cosczielecz præfecit. Ilkusiēsis plumbi orborum a Seuerino Bethmano quinque florenorū millibus exemit, præterea Siradiam quinque millibus, Gostiniam duobus millibus, Miedzerzecz duobus millibus trecentis, Radomiam tribus millibus, Sochaczouiam septem millibus, Piotrkouiam Mille ducentis, Drohobytz quinque millibus, Rabstinensem arcem Mille quingentis, Arcem Ritter Mille, Lublinense theloneū Mille quadringentis, Slochouiensem arcem quattuor millibus, Tucholam undecim millibus, Sandetz quattuor millibus, Iuniu Iadislauiam quinque millibus, Theloneum & pontale Thoruniēse decem millibus florenorum ex diuersorū manibus eruit, atque hæc omnia in ipsis ferme regni initijs cum alijs multis regio ærario adiecit. Germanis, Bohemisq; & Polonis militibus, breui deinceps tempore pro Ioanne Alberto Alexandroq; fratribus plus ducenta millia aureorum exoluit. Postremo arcem Craccouiensem undiq; ruinofam, ueluti sede regia indignam in parte, quæ ad occidentem est a fundamentis nouis erigere ornareq; ædificijs cœpit, hisq; consilijs usus ubiq; rebus in meliori statu positis, ad quartum diem Man Gracco, consedit, quo die Graccouiam egressus Lithuanico bello operam dare cœpit. Sed hæc infra in rebus Lithuanicis adscribentur. Die 5. Aprilis Iudæus qui cum cæteris complicibus sacramentum Eucharistiæ dehonestauerat, cæteraq; nepharia facinora perpetrauerat. Graccouiæ in diuæ uirginis æde frequenti doctorum cœtu præsentē in scalam erectam statutus. Nicolaus uero diuī Dominici institutū professus, sacrarū litterarū doctor & hereticæ prauitatis (ut illis dicere mos est) inquisitor iudæi facinora arguebat atque palam fecit. Ego tūc Polonicæ linguæ ignarus actū nō potui nisi ex relatione intelligere. Iudæus postq; summo conatu atque intrepide se tueret, tandem nolens conuictus, seculari potestati traditus atque igni combustus est. Diebus uero Man Graccouiæ atque alijs locis pestis contra Astrologorum opiniones sæuire cœpit, durauitq; ad dies Decembris, ea multi mortalium Craccouiæ absumpti fuere. Eodem mense die decima septima in maiori Xiasznicze præpositura & quattuor Mansionarij ex Parrochiali ibidē ecclesia Abbatis conuentusq; Thinicensis patronorū assensu Nicolao de Coprzywnicza rem promouente, & Ioanne Conario Episcopo Gracco, confirmante erecta & fundata est. In Iulio uero quod suspitio de Thartarorum esset eruptione in regis absentia ex Senatus decreto Ioannes Camienetius tunc Leopoliensis Castellanus et Buscensis præfectus adiunctis illi quingētis equitibus ære publico conductis in Podoliam ad tuenda confinia missus est, qui die 23 illius mensis Miedzibosium perueniēs Thartaros clam in Volhynensem prouinciā erupisse comperit, uix

Inquisitio in
quendam Iudæū.

Pestilentia.

Victoria de
Tartaris.

comperit, uix tribus horis illic militibus equisq; reſectis, aſcitis Braczlauienſi & Viniceſi præſectis, ad hoc prouintia Nobilibus ac populi Podoliae ſuppeditis acceptis, itinere quod uiam nigram uocant, ad Woronow Hrodiſco eodem die peruenit, eo in loco Thartarorum copias prædam hominum pecorumq; iam abigentes, numero ſupra duo millia equitum exiſtentes animoſe inuadit, atq; uiriliter pugnando ſtrenue fudit, omnem recuperauit prædam, copiasq; ſaluas in Miedziboſium triumphans reduxit. Nihil deinceps maxime memoria dignum apud Polonos accidit, regis abſentia atq; peſtis ſauicia ſimul efficiente. Sub Octobre uero die decima Ioannes Thurzo de Berlemualua apud Nouam Ciuitatem Hungariae febribus correptus ſupremū clauſit diem. Vir cum honoris præſatione ſemper nominandus, natione Hungarus, genere nobilis, ſed dudum uaria fortuna uexatus, illud idem Polonicum atq; Germanicum uulgare, expedite ſciens, litteris latinis haud uulgariter doctus, ab initio in Polonia fortuna adiutus, Auro argentoq; utrumq; regnum magnis commodis ampliauit, nomen ſuum apud exterarum gentes adminiculo maximæ indiſtriæ clarum atq; perhenni laude celebratum fecit, & cum ſamatiffimis Europæ mercatoribus ſuggaris in Auguſta Vindelicorū per conubia ſocietatem iunxit, pleraq; ingenia, uariasq; item artes ad auri argenti cupriq; fodinas eius indiſtria magno quaſitas ære ad poſteros trãſmiſit, mortuus ad Leuczouiū oppidum relatus, in maiorū tumulto adſeruatus eſt. Moriens hos filios inſignes duabus uxoribus genitos reliquit. Primo matrimonio Ioannem Wratſlauienſem, Stauiſſaum Olomucēſem Episcopos, Georgium Comitē Camerarium montium Hungariae. Qui uiuente patre affinitatem cū ſuggaris iunxerat, Patre abſumpto totam prouinciā & negocium patris ſuſcepit, uir magni ingenij, latina, Germanica, Polonica, Hungaricaq; lingua, peritus, ad omnia patris cepta natus, uerum aduerſa ualitudine ut plurimum inſœlix, qui aliquanto poſtea uel ſanitatis gratia uel uxore urgente in Auguſtam Vindelicorum conceſſit, nunq̃ integre conualuit ad 19 Martij 1521 diem clauſit extremum, præter eos Alexium quoq; & Ioannem ſecundo matrimonio genitos reliquit. Atq; hic hoc anno utriuſq; Poloniae ſtatus erat. Res uero Prussia in anni finem quietæ fuere, iam igitur ad res Lithuanicas calamus remeabit. Reuerſo itaq; ex Lithuania hiberno tempore ad comitia Cracouiēſi Rege Sigismūdo, ut paulo ſupra adſcribitur, interim Michael Helinſkeus in Lithuania remanens, undiq; focis & auxilijs quaſitis, poſtq̃ res ſibi non ex ſententia ceſſiſſet, in peſſimū facinus animatus eſt, Ioannē Zabrzeziſky magni ducatus Lithuaniae Mareſcalcum ſuum ut rebatur delatorem apud Grodno in hac parte Chroniſtū, nihil hoſtis arma ſuſpecta habentem, ſub prima noctis uigilia inuaſit, raptumq; per ſuos ſatellites ex lecto nudum per cubiculi limen extraxit, tum Thurca cædis miniſtro capite plecti iuſſit, immenſum uiolentumq; ſcelus, ſed non tam magnum quin quaſita apud principem gratia ueniam habuiſſet, ſi modo hanc initio quaſiſſet, quom uero ob patrati ſcleris magnitudinem & necati amicorum inſtantiam, Regem tam facilis remiſſio non deceret, Helinſkæus deſperatis rebus ad maximi belli initia animū cōuertit, tumultuarios illico motus excitauit aliquot ex optimatibus magni

Ioannis Thurzonis mors.

Ioan. Thurzonis ſeboles.

Michaelis Helinſkei facinus

Michael noui
motus Moschi
ci concitator.

Michael Moschou
ci concitator.

Firleius.

Michael Moschou
ci concitator.

Michael Moschou
ci concitator.
Pugna ad Bo-
rysthenem.

matibus magniducatus complices, & primum fratrem Basilium Helinskæi
ducem rebellionis socium asciuit, qui certis castellis traditis fratris partes se-
quutus est, his uero malis nō satiatus Michael, summo conatu Lithuaniae Rus-
siaeq; patricos conciliare sibi operam impendit, hic munera polliceri, illic
spem dubie uictoriæ & prædæ ostētare pergebat. At nondum satis sibi uirū
esse ratus, ad Basilium Moschorū ducem thezauris prius, fratre & amicis
in Moschouiam perductis confugit, A Basilio facile auxilia, qui non modo
inuadere sed & uniuersum magnum ducatū subiugare (ut illi uisum est) posse
crederet, impetrauit. Fuere tunc ex Ruthenis atq; Lithuanis qui rebus Helin-
skæi fauerent, atq; non inuiti si tempus datum fuisset, huic conspirationi ac-
cessissent. Sigismundus his cognitis, initis obflare decreuit. Firleium cū exer-
citu militis mercenarij sine cunctatione expediuit. Et polonicis rebus domi
pacificatis Craccouiam 4 Maij ipso die diui Floriani egressus, in Lithuania
celeriter, peruenit. Helinskeus uero interim Regias arces dolo occupatas mu-
niuit, præterea Moschi auxilijs alias expugnare aggressus, Minskam arcem
obsidione cingens, frustra conatus, pro maioribus auxilijs Basilium Moscho-
rum ducem sollicitauit. Qui sexaginta hominum millia (ut fertur) proprijs
tamē ducibus Michaeli iunxit. At Sigismūds Rex Brescium ueniens exerci-
tū percensuit, in quo mercenarij milites Poloni ferme quinq; millia & præ-
terea aulici regij erant, Lithuanorum uis ingens, Ruthenorum & Thartaro-
rum auxilia exercitum circa Nouogrodeck ampliarunt, atq; ita Sigismūds
Michaeli Moschouiticisq; copijs belli desyderium extincturus, uersus Min-
skeam arcē obuius processit. Michael regio aduentu cognito territus, obsidi-
onē arcis Minsko soluit, cū Moschis q̄s in auxilijs primis secū habuit uersus
Borisow se cōtulit. Quē rex prius circa Minsko exercitu toto recēsito & ordi-
nato, fugientē apud Orschā citra Borysthenē, ubi iā reliquus Moschorū exer-
citus ex sexaginta armatorum millibus Daniele Szenja, & Iacobo Zacha-
rino ducibus peruenerat insequutus est. Duces uero Michaelis fuga & regio
aduentu cognitis, mox exercitum reducere statuerunt, Borysthenem non sine
incommodo superarunt. Exercitum superato Borysthenē ad mille ferme pas-
sus in nemore ultra collocauerunt, interim fluminis transitum custodia forti-
munientes, postq̄ uero regius exercitus qui armis splendens & ordinibus be-
ne dispositus erat, in ea loca uenerat, quibus Moschi Borysthenem transeūtes
fugerant, Castra illic posita sunt. Dies enim ille diuæ Margarethæ uirgini sa-
cra fuit, mox equitum peditumq; aliquot centena bino uado longo quidem a
se interuallo distantibus flumen superarūt, hostes dum uno in loco Regios in-
uado impedire conantur, interim equites, qui iam superato flumine, totū exer-
citu hostium turbare cœperant plures interemerunt, spoliaq; non aspernan-
da rapiunt, ab ipsis cibus hostes magnanimiter deturbant, tum in proximiori
uado decertantes a Regijs quoq; profligantur. Rex cū pugnae initia iam da-
ta conspiceret, equo conscenso, ad fluminis ripam suis animum additurus, ue-
lociter peruenit. Interea tamen quia sol occideret inclinata die crepusculum
rem dirimere coegit. Quare rex consulte suis receptui signum dedit, ipse ue-
ro ad tertiam noctis horam omnibus prius constitutis uigilijs in castra prae-
paratus reuersus est.

furus reuersus est. præcepit tum rex, ut nocte tota milites in armis quiesceret,
 quo in diluculo citius hostem inuadere possent, Michael uero qui supremam
 uictoriam, hoc in bello experiri properabat, magno animo ad uniuersale cer-
 tamen cum rege Sigismundo socios animabat, facilem certamq; uictoriam, si
 res ex eius consilio gereretur promittens. Duces uero uel quod aliter a Ba-
 silio mandatum esset, uel quod militum suorum uirtuti (quod credibilis est)
 diffident, pugnam detrectant, ita timore perculsi, in eius noctis medio exer-
 citum per nemora inuia perq; paludes periculum imminens fugientes, non
 sine magno incommodo impedimentis, multisq; equis relictis plus quinde-
 cim leucarum spacio a regio exercitu abduxerunt. Quos Michael Helinske
 us rebus desperatis necessario sequutus, usq; ad Staradub celeri cursu ne a re-
 gis ex insidijs impeteretur peruenit. Ea uero quæ uel ad hominum uel equo-
 rum usum essent relinquenda, in nihilum redacta fuere. Rex autem tum quod
 armis suorum impredientibus, tum etiam quod itineris modicum esset pericu-
 lum, exercitum ab Orscha uersus Schmolenskeam arcem duxit. Erant cum
 rege in ea expeditione ex Polonicis Consiliarijs Reuerendi D Matthias Dre-
 uitius Episcopus Premisliens Vicecancellarius regni Poloniae Ioannes de La-
 sko tunc Cancellarius regni paulopost Archiepiscopatus Gneznen coadiu-
 tor factus, Nicolaus de Dambrowytza Lublinsen tunc Castellanus, & Christo-
 phorus de Schydlounetz tunc subdapifer Cracouiens & regiae curiae Thez-
 aurarius & pleriq; alij regni Poloniae proceres. Rex uero cum exercitu sal-
 uis ad primam Augusti diem ad Smolenskeam arcem peruenit, & in subur-
 bio castra posuit. Tum consilio cum magnatibus et belli ducibus capto. Rex
 Constantinum ducem & Nicolaum Firleium exercitui praefecit. Capto itaq;
 hostis fines inuadendi consilio, ex re uisum fuit exercitum in Moschouiam hns
 ducibus summittere, Regem uero interea apud Smolensko mansurum postu-
 lantibus rebus quæ ex usu forent exercitui ordinare, hæc dum tardius succe-
 dunt ex magnatibus duo inter se dissentiunt, maxime ea res non modo effe-
 ctum concepti consilij tardauit, uerum etiam expeditionem non sine incômo-
 do hosti patefecit. hostis quod ex re maxime sua esset, syluas ac nemora arbo-
 rum demolitione ingenti celeritate clausit, ac Drohobycen arcem quod eam
 tueri posse dubitaret igne absumpsit. Effectum hac re est quod toto exercitui
 hostium fines inuadere non liceret. Verum nihilominus Regni milites uarijs
 factis eruptionibus plurima abegere spolia. Missus est item a rege Kiska cū
 Polonicis ac Lithuanicis copijs uersus Vozniam Moschorum arcem, hic ce-
 leriter quæ circa eam arcem essent ferro flammaq; absumpsit, hæc dux Mo-
 schorum intelligens, periculum auertere cupiens, mox militibus suis congre-
 gatis regis copijs occurrere iussit, quibus per exploratores ad Kyskam per-
 latis qui numero se longe hostibus inferiorem cognoscēs regi euestigio nun-
 tiauit. Rex ne in tanto periculo suis deesset nō paruam manū Nicolao Fir-
 leio duce, summisit. Is diutius q̃ res tāta postularet in syluis immorari coactus
 Kyskonis spem interturbauit, qui nihilominus hostium custodiam & qui in
 excubijs essent aliquot particularibus praelijs uicit, qui fugientes suis magnā
 Polonorum Lithuanorumq; uim adesse nuntiant, sicq; hostium copiae solo
 polonorum nomine

Fuga Moscho-
rum.

Expeditiōis Re-
giae Comitēs:
Matthias Dre-
uitius
Ioannes de La-
sko

Matthias Dre-
uitius

Drohobytz
exusta.

Kyska circa
Vozniam pre-
das agit.

Matthias Dre-
uitius
Ioannes de La-
sko

Polonorum nomine terrarum & euerarum simili fuga salutem quaesivere. pariter & regis ferme contigit, cum hostium fugitivi numerosum Moschorum exercitum prope adesse nuntiarent, & Kyska supremam fortunam omnium suorum periculo tentare recusaret, atque nullo internuntio de auxiliis spem acciperet, & ipse inter victorem & fugientem quodam modo medius ad tria millia passuum exercitum reduxit, Moschus uero suorum infelici successu cognito, quod suorum plerique desiderati essent, & longe lateque regni milites ferro flammaque vastarent, hiemis quoque mox futuram incommoditatem considerans, Caduceatore misso belli inducias a rege exposulauit. Stantibusque inducens oratores mittendos qui de pace tractarent & conditiones secum dicerent affectauit. At rex qui rebus uniuersis quae ad reip. ampliationem spectaret nunquam deesse uoluit, & ipse periculum perpendebat quod hostis pugnae copiam detrectaret, quod suorum uirtus contra ligna et paludes frustra exercenda ac conterenda non uideretur, item hyberna prope tempora adessent, quod res Polonicae regis aduentum non parum postulerent, & postremo quod tantus exercitus magno sumptu frustra fatigaretur. Basilij petitis annuit. Ad hoc iter Ioannem Sophiam Ruthenum a secretis notarium rex summisit. hunc quoque Ioannes Syluius Siculus Amatus geographus & orator insignis Graece & latine peritissimus regionis uisendae causa comitatus est. secuti sunt & plerique ex mercatoribus mercandi gratia. Sophia dum ad Basilium uenisset, facile inducias & pacem cum metuentem bellum confecit. Res itaque hoc modo conclusae fuere, ut stantibus inducens Basilij ad regem oratores mitteret, qui pacem huius conditionibus cum rege perpetuo duraturam firmarent, ut arces iam pridem Michaeli Helinskeo parentes aut nuper in ditionem acceptae Lithuanis redderentur. Helinskij rebus omnibus apud Lithuanos exutus apud Basilium exularet, Captiui hinc inde dimitterentur. Dimissi tunc fuere ex magnatibus Lithuaniae uiri insignes diuturna captiuitate apud Moschum consumpti Lithaui Gregorius alias hrehor Bartoslauitz & plerique alij. A Moscho ite legati qui arces iuxta firmatam pacem restituerent, Helinskij fratres & coniuges amicosque Moschouiam perferrent missi, Helinskai frater Basilij & coniunx. illius merentes abducti fuere, praeterea plerique Moschouia carceri adsimilis suspecta fuit, qui fuga sibi consulere maluerunt, ad arcem Odrusko ferme ducendi uenerunt, inter hos Ostaphi miles insignis & Vlricus Schelndorff Helinskij quaestor fuere, ex eo loco Ostaphi accepta fide publica in castra regia peruenit, reliqui obtenta uenia ad regem alij, alij ad Constantinum Ostrowskeum ducem aliosque uenere. Quos quidem articulos paulopost Basilij per legatos ratificare data fide promiserat. Haec regi per Sophiam nuntiata fuere. Qui & postquam rex Vilnam peruenisset, supra adscriptis conditionibus cum Moschorum duce Basilio pactis redijt. Regi uero ex usu uisum erat pacis conditionibus acceptare, quod bello non sine periculo, dubie etiam obtinendum esset, exercitum propter hiemem iam instantem dimisit. Redijt igitur pars exercitus Vilnam, alia item pars Constantinum ducem uersus Voliniam comitata. Sub illud tempus Thartarorum eruptio in ducatum Lithuaniae facta, quorum parte Constantinus dux contriuit. Aliam item partem Polus miles Ruthenus insignis prostrauit,

Ioannes Sophia.
Ioan. Syluius Siculus.

Conditiones pacis.

Thartarorum in Lithuaniam eruptio.

signis prostravit, Lucas uero Morauus ducentorum peditum præfectus in ter-
ciam Thartarorum aciem casu incidit, Verum cum aut fugiendo aut pugnan-
do moriendum esset, placuit manum imparibus quidem uiribus conferere,
iunctis igitur celeriter ut tanta res postulabat curribus propugnaculum fe-
cit, & ad amnem qui Sluskeam arcem præterfluit/pugnauit cum Barbaris su-
scipit, in qua non numero sed industria superior factus est, Thartari abiecta
præda/fuga dilapsi sunt, quos dum pedites insequi nō possent, equites ex Slu-
skea arce erumpentes adsequuti in locis paludinosi nonnullos suppressere,
reliqui fuga sunt saluati, atq; sic Lithuania tunc a Moschorum ac Thartaro-
rum inualione liberata est, Rex deinde Vilnam die 12 Nouembris peruenit,
ibi parum refectis equis Deo opti. maxi. gratiæ pro liberata prouincia habi-
tæ, tum inter hilaritatem ac quietē optimus quisq; pro uirtute sua in hoc bel-
lo præstita remuneratus est, tandem in Poloniam comitia ad anni iam initiū
statuta acturus accelerauit. Hic Lithuanix atq; demum uniuersæ Sarmatiæ
status sub anno salutis 1508 fuisse perhibetur.

Lucæ Morau
pugna.

PACEM cum Basilio Regis Senatusq; Lithuanix assensu firmatam,
et sequenti anno ut infra adscribitur/a Basilio per legatos robora-
tam/Bellum Daciæ seu Valachicum consequutum est. Ante huius
initia comitia de more apud Piotrkouiam celebrata sunt, Quibus expletis,
Rex 19 Aprilis Craccouiam uenit, iam inde uisum fuit consortem regniq; so-
ciam quærere, ne eo absumpto/externorū manibus regnum submitteretur,
Missi itaq; legati fuere qui ducis Mekelburgen filiam Annam uirginē postu-
larent, Ioannes Lubrantius Poznaniē Episcopus, Ioannes de Lasko supre-
mus regni Cancellarius & Gnezneñ coadiutor, Christophorus Schydloi-
tius regni Camerarius, hñ cum ad hoc iter accincti/Craccouiam in diebus lu-
ni egressi essent, subito negocium interceptum est, uel quod deus opti. max.
hoc connubium regno Poloniæ infelix futurum impediret, uel quod factio-
nibus bello Valachico excitato rex alio conuersus, prætermisso matrimonio
paulopost alibi inducendus speraretur, certo tamen constat, nullam mutatio-
nis consilij causam accessisse/q; ut insperatum ita periculosum bellum. Parū
anteq; hæc fierent die 22 Martij Stradomia inter Craccouiē portam & Vi-
stulæ pontem igne absumpta erat, diuorum Hedwigis Agnetis atq; Bernhar-
dini templis relictis, reliqua ex utraq; parte ferme omnia incendio periere,
summo etiam labore ipsa urbs Craccouia est a periculo liberata, hñs hoc mo-
do se habentibus circa Iulij mensis initium nuntiaturum est regi/Bogdanum
Valachix Palatinum/contra ius gentium/rupto fœdere/& obedientix iugo
abiecto, Russiam Podoliāq; exercitu magno ingressum/coedibus flammisq;
omnia explere, hic nuntius regis animum a futuro ut supra narratur connu-
bio contrahendo reuocauit. Igitur regis atq; Senatus edicto arma sumpta, mi-
lites stipendijs addicti suscepti, & omnia ad belli necessitatem celeriter para-
ta sunt, pecuniæ ad hoc bellum necessariæ ex aliquibus Craccouiē ciuib;
spontanea uoluntate collectæ. His Ioannes Boner & fidem fecit & partem
multo maximam ex suis amicorumq; facultatibus/ne respublica detrimen-
tum haberet/adiunxit. Rex igitur iterum iam domi rebus compositis altera

An. 1509.

Bellum Vala-
chicum.

Stradomiæ cō-
flagratio.

Expeditiō in
Valachos.

G post festum diui

post festum diui Iacobi die quæ 26 Iulij Graccouiam exiuit per Bochniam, atq; deinde recto itinere Leopolum peruenit, interim Wladislaus rex Pannoniæ fratrem ab incepto nitebatur auertere, uel quod superioribus periculis Alberti regis temporibus acceptis admonitus esset, uel quod depopulata Dacia Hungaris atq; Polonis Thurcum hostem difficiliorem uicinum putaret. Quid horum fuerit non habeo dicere, constat tamen Sigismundum fratris consilio non annuisse, sed neq; bello (tum proditionis atq; cladis qua Ioannes Albertus affectus fuerat memor, tum etiam desiderium cupidine uictoriæ flagrantis animi expleturus) abstinuisse. Anteq; rex exercitum parasset & Leopolum applicuisset, Bogdanus Daciæ Palatinus flammis ferroq; loca nec natura nec arte munita, sed & plerumq; hominibus deserta absumpsit. Arcem Halicien frustra tentauit. Exercitum dehinc Leopolum duxit, & prædam potius egit, quam quod obsidione cingeret, a longinquo machinas locauit, atq; globos superne iniecit, accepta uero non modica suorum iactura, tertia qua uenerat die obsidione soluta, exercitum ad propria (eo quod Sigismundum cū exercitu iam aduentare didicerat) reducere cepit. Prædam ingentem uasa aurea argenteaq; ex templorum suppellectili, multas etiam areas campanas abduxit. Rohatin oppidum per deditiōem accepit & incendit, heredibus ac populo illius secum abacto. Sigismundus paulopost Leopoli exercitū percensuit, dum rebus febribus correptus adesse nequiret. Nicolaum Camienecium Craccouien Palatinum & præfectum exercituum regni ducem generalem legionibus præfecit, deo opti. max. diuq; Stanislao patrio sancto, ut hoc bellum sibi & Polonico populo felix ac faustum ex usu esset, uota fecit quæ postea adsecutus uictoriā summa fide, ut mihi suo loco dicendum erit per soluit. Nicolaus Camienecius susceptam prouinciā excelso letoq; animo perfecit, superato Tyra amne Daciā ingressus consimili uicissitudine igne, ferro cœdibusq; Valachiam molestauit. Fuere etiam in eo exercitu milites mercenarij ex Bohemis & Germanis qui sub Sczirneo Bohemo, duce militabāt. Multas ciuitates ac uillas, item curias ac prædia in cineres redegit, in quibus insigniores fuere Czarnowcze, Dorohim, Bothufzanij, Scepanowfcze, & Choczim. Dū uero ad longum & per transuersum quæq; uastata essent, atq; ad Sczocauiam Palatini sedem peruentum, frustra res temptaretur, neq; pugnae copia appareret, Palatino syluis ac nemoribus se occultante. Nicolaus Camienecius exercitum reduxit, in eo ingressu atq; reditu passim uiri foeminae impuberes senesq; & ipsa pecora quæ ad usum non essent cœsa necataq; fuere, hac clade Wladislaus ab Hungaris ne persuasus, an a Bogdano sollicitatus, non satis constat, legatos ad Sigismundum summisit, qui dictis conditionibus pacem conficerent. Dum ea in re legati operam impendunt, & regius exercitus ad Tyram amnem reductus, iamq; tranatandum esset, & regnicolarū exercitus annē supasset, mercenario milite & aulicis regijs remanentibus, quibus Thworowsky miles strenuus præfuit, mox in insidijs Palatini copiae apparuere. Regij imperculsis animis, ut negocium postulauit aciebus instructis, pugnam parant, quam nec hostes detrectant, utrinq; igitur copijs ad certamen inductis, Palatini exercitus qui & numero inferior erat, fugatus atq; partim

Bogdanus Valachie Vauor da.

Valachie vastatio.

Pugna ad Tyram.

atq; partim captus est. Capti fuere in eo prælio ex magnatibus Palatini multi, ex quibus quinquaginta decollati fuere, supplicium hoc ideo sumptū, quod olim Stephanus palatinus huius palatini parens mercenarios Polonicos milites in Trebowla captos, postea in Podhańcze misere securi percussisset, quorum tumulum cum Nicolaus Camienecius uidisset, lachrymans ulturū se hanc iniuriam ac miseram mortem uouisse fertur. Triginta ferme captiui insignes Leopolim ducti, inter quos fuere Matthias Logofeth minor, hic habuit officium ex comparatione Vicecancellariatus, humyenieck Kyerza. Magnus dispensator Petryka & Dobrosteph. De hostium uero cæsorū numero non satis constat. Incidit hæc pugna in diui Francisci diem, quarta Octobris, qui deinceps perpetuo Polonis festiuus est institutus. Fuere in Palatini Bogdani exercitū primores Daciæ & nobilitatis robur, ad hoc Thurcarum duo millia equitum fuisse fama fuit. Rediit tandem in Podoliam exercitus, postquā Daciā uiginti ferme diebus uarijs cladibus affecerat. Ab eo uero die quo regni Daciā ingressi ad pugnam iam supra memoratā diem nullo nūctio rex successus suorum cognouerat, atq; ita in Dacia seu Valachia rebus per exercitum gestis, hieme tunc instante, & Wladislao Hungariæ rege pacem sollicitate, exercitus dimissus est. Legati Hungarici Oswaldus Karlaczkeus & Barlam bornomisseus collega pacem his conditionibus firmauit ut abacta præda redderetur, & damna illata rependerentur, hæcque per Palatini legatos ad regem summittendos confirmarentur. Atque hic Valachici tunc bellifinis fuit, et Sigismundus in Poloniam reuersus est. Interea dum rex apud Leopolim agit, Iacobus Schydlouitius Sandomiriens Castellanus regni Poloniæ Quæstor uita excessit, a fratribus in maiorum sepulchro repositus fuit. Huic Andreas Coszcelecus in quæstura successit. Eo autem anno, Tauricus Cæsar Thartaros Nohanşceos inuasit, qui raptis armis Thartaros Przecopien seu Thauricos prælio uicerunt, cæsiq; fuere duo Cæsaris nepotes. Terræ motus eo anno maximus fuit. Apud Constantinopolim Baissetus Thurcarum imperator metu nutantium ædificiorum percussus, relictis mœnibus, sub tentorijs uiuit. Per regnum Bosniæ atq; Dalmatiā usq; in Italiam hic terræ motus durauit, apud Clemonam et alibi uidi magnorum ædificiorum ruinas. Hoc etiā anno die 23 Decembris, Maximiliani Romanorum regis legati Craccouiam uenere, Vitus de Furst & Ioannes Kuchenmeyster legum doctores, relationē Vitus latine eleganterq; fecit, postulatum est ea legatione ut comitia pro festo Ioannis Baptistæ apud Poznaniam indicerentur, ubi missis alijs legatis et nūctijs res Prutenicæ per salubria consilia ad cōcordiam reuocarentur. His auditis, in quartumq; mensem retentis, conuentus in Maximiliani gratiam indictus fuit, atq; suo tempore illuc uentum et actū est, hæc decimi anni narratio postea tradit, his iā enarratis ad res Lithuanicas stilus cōuertendus erit.

BASILIVS IGITVR Moschorum princeps ut pacis expleret conditiones in Lithuaniam misit legatos, qui Vilnam die decima octaua Ianuarij tricentis equitibus comitati ingressi sunt, pacem his conditionibus sicuti anno Millesimo Quingentesimo octauo, per Sophiam regiū ad Basiliū legatum firmatum erat, iuramentis hinc inde præstitis perennibus diebus duraturam

Festū D. Francisci institutū.

Pacis cōditiones

Iac. Schidlouici Quæstor mortuus.

Terræ motus.

Maximiliani Regis Legatio.

Fœdus Moschorum.

G 2. confirmauerūt.

confirmauerūt, Captiui omnes uinculis liberati, Moschi supra quinquaginta legatis traditi fuere. Præterea litteris res roborata est, & legati cum honore dimissi. Fuere item tunc aliqui ducis Michaelis factionis complices die 19 Ianuarij custodiæ traditi, inter quos insigniores hñ fuere Gastoldus ducatus Lithuanix quæstor, Michael Koniwſze quæstoris germanus & Michaelis ducis gener, cū quibusdam alijs aulicis Lithuanis, qui genere clari essent, in magnatum ædibus liberali custodia adseruati, obscuræ sortis in Trocēsem arcem ducti sunt. Eo anno in Octobre Basilius Moschorum princeps Pleſcouia amissa. uiam ciuitatem magnam & arcem per deditionem accepit, eadem urbe patricijs & sacerdotibus græcis prius blandicijs euocatis & seruatis, dehinc uul-
 gus facile illi assentit, in eam diem campana magna adseruabatur qua tumultus excitaretur, simul & plebei conuocarentur, hac dimissa atq; in Moschouiam accepta sine gladio rerū illic potitus est, hæc apud Lithuanos atq; Moschos Anno salutis 1509 sic se habuere, & uniuersæ quidem Sarmatiæ statum huius anni hoc modo se habuisse constat.

An. 1510

Ro. Pontificis
legatio

NNVS uero salutis Millesimus Quingentesimus decimus Sarmatiæ regi multorum Principum legatis insignis atq; memorabilis iam nunc initia summit, Maximiliani legatis apud Craccouiam præstolantibus, die 6 Ianuarij Iacobus Pīso uir doctus a Iulio secundo Pontifice max. ad Sigismundum legatus missus Craccouiam uenit. Huius legationis summa fuit, quod Romanus Pontifex totius ferme Europæ principes ad pacem reuocasset, ac ea arma quæ iam pridē in domesticam cladem sumpta essent ad Christianæ reipu. hostem ferre statuisset. Quare & Sigismundum per fidem adhortatus, ut domi consilio rebus pacatis, copias Wladislao iungeret atq; ex Hungariæ Bohemiæ Poloniæq; regnis legionibus proprijs in Thraciam bellum mouerent. Hic aliquamdiu Graccouia comoratus. Negociū uero hoc magnum atq; periculosum ad proxima Petrkouiensia comitia reiectum est, Pontificis atq; Maximiliani oratores dum in diuæ uirginis æde eo loco quem urbis consules inter diuina occupant conuenissent. Pontificis legatus per Vitum primo loco pulsus est, dum postea de hac re argueretur Romano Cæsari primum honorem deberi, sed & Pisonem nō pontificis legatum plena potestate agere, sed simplicem nuntium, respondit. Iam tunc comitia apud Petrkouiam habita, oratorum postulationes ad Senatum delatæ, Maximiliani oratores cum promisso conuentionis futuræ apud Poznaniam, postq̃ quattuor mensibus retenti fuissent, honorifice donati a rege dimissi sunt. Ad Wladislaum uero Hungariæ regem legati missi qui communicato consilio super bellica expeditione in Thraciam, ut deinde Pontifici responderetur. Legationis munus Ioannes de Lasko regni Cancellarius & Gnezneñ coadiutor, & Nicolaus Firleius palatinus Lublineñ subierunt. Rege cum Senatu apud Petrkouiam agente quarta Februarij 1510. Danorum seu Daciæ Regis legatus Graccouiam uenit, hic a Ioanne Bonero cum alijs legatis ad regis aduentum præstolari iussus, Auditus deinde Danorum regis filio inclytam Elizabeth Sigismundi sororem uirginem in coniugem postulauit, Illa dum maris pericula metueret, atq; apud parentum ossa iucundius manere ducere,

Cæsarianorum
& Pontificiorū
oratorū conten-
tio.Danica lega-
tio.

manere duceret matrimonium recusauit. Legatus uero honorifice donatus & dimissus est. Paulopostq̃ ille ingressus est urbem Craccouiē die 16 Februarij, Oswaldus Karlaczkeus cum collega regis Pannoniæ legati, qui nuper inter regem & Palatinum Daciæ pacem firmauerant, Craccouiam ingressi, ut cū Bogdani legatis conditiones pacis confirmarent. In ipso ingressu Ioannis Boneri præsentia ingens periculum auersum fuit. Nam dum Karlaczkeus in hospitium illi consignatum ingressus esset, domus illi contigua quæ Mazouiæ ducum est, & tunc ab Althofio incoletur ab illo expetebatur. Dum uero hospēs reniteretur, conuocata familia admoto trunco portā ui infringere conatus est, Althofius metu periculi percussus uiolentiæ iniuriā exclamauit, mox uulgo accurren- / parum interfuit, quin lugendum facinus patratum fuisset. Ioannes Bonerus casu reipub. negocijs postulantibus pauloante prætorium ascenderat, is re cognita, festināter tumultui se immiscens periculum auertit. Decima de hinc mensis Martij Baiffeti Thurcarum Cæsaris legatus Craccouiam uenit, Huius legationis summa fuit, postq̃ Sigismundo Regi munera Thurcarum imperatoris obtulit Baiffeti nomine, quod in paternum ac auitum regnum euectus esset congratulatus est, optans ut hæc sceptrā diu gesseret, ac reipublicæ sceleriter in nominis sui gloriam præesset. Cupiens cum eo fœdus (quod cum parente ac fratribus Polonici populi regibus obseruasset) firmare. Post hunc Bogdani Palatini Valachiæ legati uti in pacis conditionibus cautum fuerat 12 Martij uenerunt, hi uero quando magis necessarium uideretur primum auditi, die quarta postq̃ aduenerant regem adierunt, deferabant tunc templorum abactam suppellectilem, & ea quæ præda ex Russia aurea argenteaq; receperant, Manu missi sunt item hæredes Rohatin oppidi, item populi districtus illius, & hñ quoq; palatini proceres qui ex proxima pugna capti Leopoli tenti fuerant, confirmata pace simul cum Wladislai legatis dimissi, per Hungariam in Daciam redierunt, eadem prius quæ cum Polonis pace confirmata. Tredecima de hinc mensis Maij a Wladislao Hungariæ rege Craccouiam uenit Præpositus Alberegalis legatus, Bogdanus item Palatinus Valachiæ legatū misit, cuius legationis summa de Thraciæ rebus erat. Venit paulopost Craccouiam legatus Basilij ducis Moschorū de rebus adhuc Lithuanix & Moschouiæ acturus. Hunc Thaurici Cæsaris legati sequuti fœdus cum Kazimiro antiquitus seruatum renouare postulant. Eo anno die 20 Aprilis Andreas Roza Archiepiscopus Gnezneñ morte absumptus est, huic Ioannes Laskeus regni supremus Cancellarius & regis assensu iampridem coadiutor successit, die dehinc 23 Maij per regem confirmatus est. His iam proxime accessit Poznaniæ pro diui Ioannis die institutus conuentus. Conuenere itaq; Maximiliani Romanorum regis & imperij legati Abbas Fuldenfis & Comes de Manffeldt cū alijs collegis. Wladislai Hungariæ et Bohemiæ regis legatus Ioannes Thurzo Episcopus Wratislauieñ, A Sigismundo rege atq; Senatu summissi fuere Ioānes Laskeus Archiepiscopus Gnezneñ & regni Poloniæ primas. Vincētius Przerampski Wladislauieñ, Ioānes Lubrātius Poznaniēñ, & Lucas Warmiēñ Episcopi. Andreas Samotuleius Pozna, Gardzina Calisieñ Palatini Lucas de Gorka Poznani, Pam-

Tumultus pa-
catus.

Legatio Thur-
cica.

Valachica le-
gatio.

Varij legati.

Andree Archi-
episcopi Gne-
zneñ mors.

Poznaniensis
Conuentus.

Rerū Pruteni-
carū tractatio

powskeus Mariemburgen præfecti. A magistro Prussiae & Federico Saxoniae duce & ordine legati fuere Iobus Episcopus Pomesanien & alij ordinis Comendatores collegæ, his itaq; convenientibus aliquandiu dubia spe consultum fuit, donec tandem infecta re discessum est. Negotij summa, legatorum ordinis & sociorum fuit, ut Prussia tota simul & Pomerania ordini restituerentur, item ut ab homagio a Polonis liberarentur, tertio loco ut expeditiones bellicas cum Polonis non subirent, postremo ut Poloni ad ordinem non assumerentur, ad hoc ultimum facile assensum Poloni præbuere, reliqua a Polonico senatu ut indigna uisa sunt, ita penitus reiecta fuere. Non solû hæc Polonis summo iure possessa seruanda fore, uerumetiam ab ipso ordinis præfecto seu Magistro secundum foederis supra duas ætates seruati uim, homagium postularunt, Quod dum nec ordini acceptum esset, induciæ quibus magister super homagio non molestaretur petita fuere. Sed nec hac spe consolati, legati infectis, ut supra narratur rebus, ad propria rediere. Ad hoc negociû Iulius secundus Romanus pontifex Achillem de Grassis legatum summiserat, qui aut itineris longinquitate aut quia tardius prouinciâ suscepisset rem neglexit, nihilominus Cracouiâ ad Sigismundû regem peruenit, urbem in principio mensis Augusti ingressus, paulopost a rege et senatu auditus est. Is dum prouinciâ ad quam delegatus esset neglectam uideret, totius legationis summam Iacobi Pisonis negocium fecit, summo conatu ut regem cum fratre Wladislao in Thurcas animaret laborauit. At dum Rex & Senatus eam expeditionem nihil firmitatis habere censerent, non ex regni usu fore cû Thurca negocium facere decretum est, accessit ad hoc quod iam pridem Thurcarum imperator Sarmatis pacis iuramentum transmiserat, contra ius gentium esse uisum si Poloni etiam ethnico principi fidem uiolarêt, sed hoc quoq; ingens periculû fuisset Thurcarum arma ab alienis bellis auocare et in propria uiscera conuertere, ubi si uictoriam deus fauisset, omnium principum epistolis summe eleganterq; congratulatum fuisset, sed & summi præsulis benedictio Apostolica non defuisset (hæc quondam Wladislao ante Varnensem pugnam acciderunt) uerû si armis res inferior fuisset, sero auxilia a Romano pontifice quaerenda, qui ea ætate totam Italiam bellis periculisq; commiscebat atq; hinc forte supremû auxilium fore si Sarmaticæ res deperditæ apud Romanos lugerentur. Hæc dum in Senatu forte altius repetita fuere Thurcis foedus seruatum est, atq; Achilles a rege honoratus donatusq; in fine septembris Poloniâ excessit, paulopost a Iulio Cardinei ordinis patribus adscriptus Regnum Poloniae in hanc diem tutandum suscepit. Hæc Poznanien conuentus summa fuit. Interea dum hæc apud Polonos aguntur Thaurici Tartari pristinae cladis memores arma corripiunt atq; Casarem Nohaisceum inuadunt, unoq; prælio uicerunt, præda abacta in propria redierunt. Eo prælio tantam faminarum puerorumq; uim abegisse feruntur ut ex Nohaisceis essent qui sponte eos sequuti societatem & hospitia susciperent. Apud Cracouiâ in Velicien oppido, in cauerna montium salinarum homo nequam laborator montanus exeundo ignem ipsis cauernis iniecerat, quo exuscitato montes fumo atq; foetore repleti, pleriq; ex laboratoribus dum fumo impe-

direntur aberrantes

Prutenorum postulata.

Achilles de Grassis.

Thurcæ expeditionis consultatio.

Thauricorum in Nohaisceos Tartar. expeditio

Incendium salinarum Velicien.

direntur aberrantes in ipsis cauernis aut colla fregere aut suffocati sunt. Andreas Coscielecius salinarum tunc praefectus, metu perculsus, periculo se ingenti exposuit, dum enim ex obscuris etiam nemo esset qui descendere uellet, ipse accinctus ut rem saluaret descendit, Eum comitatus est Seuerinus Bethmanus Consul Craccouien ferme nonagenarius, homo ueneranda canicie montium magister, qui Andream iam fumo delapsam in montis summa profunditate seruauit, nihilominus utriusque postea industria ignis extinctus, & montes in maximo discrimine positi amborum diligenti opera seruati sunt. Deinde septima Nouembris Bogdani Palatini legatus Craccouiam uenit, huius legationis summa fuit, ut rex auxilia contra Tauricos Thartaros illi summitteret, utque ad Basilium Moschorum ducem legatum per Sarmatiam transmittere possit, haec ut mox promissa ita seruata fuere, legatusque dimissus est. Legato Bogdani uix dum expedito Imbremus Thurcarum imperatoris legatus 24 Nouembris Craccouiam uenit, hic auditus Regis iuramentum ad seruandam unius anni pacem postulauit, hoc nuper Thurcarum imperator coram Andrea Scarzeowskeo regio notario fecerat, & hoc mox obtentum, legatus muneratus dimissus est. Hic annus Prussiae rebus nihil memorabile addit, hoc uno narrando, apud Marchionatum Misniae Federicum Saxoniae ducem Magistrum ordinis & Madeburgen Coadiutorem morte extinctum esse, hic post Ioannem de Tyffenn apud Leopolum in regni subsidis mortuum, ad ordinis magistratum Ioannis Alberti assensu assumptus fuit, sed homagium praestare recusans, dum res quasi supremam necessitatem attigisset, Prussiam exiuit, atque in Misnia mortuus est. huic per electionem Albertus Federici Brandeburgen Marchionis ex Sigismundi sorore filius successit, de quo infra scribendum ueniet. Res quoque Lithuanicae ad ultimum anni tempus quietae fuere, in quo Thaurici Tartari ducatum illum ingressi, usque Vilnam & dehinc duodecim millibus passuum grasati ingentem hominum pecorumque uim, nemine prohibente abegerunt, his felicibus successibus animati, in Daciam eruptionem fecerunt, Daciam autem multis locis uariis cladibus affecerunt, ingenti praeda conlecta ad Przecopiam redire conati, ea eruptione supra septuaginta millia hominum atque pecorum abacta fama feruntur, dum autem ad Tyrannam ripam uenissent, metu Dacorum sequentium territi, tumultuosius flumine tranatato Pethikereus Caesaris filius cum aliquot Thartarorum millibus & multis captiuis ab aquis absorptus est. Interea Copacius palatini militiae praefectus paucis conlectis militibus Thartaros eo in loco abeuntes adsequutus est, praeliu pertinacius quam prudetius incepit, hostibus circūseptus uiriliter pugnas occisus est, Cecidere Valachi plus septingenti, fuere ite per fugam circiter trecenti seruati, atque ita Tartari magis aequi quam hostibus afflicti ad propria redierunt. Hoc anno in quadagesima Iulius secundus Romanus Pontifex Iubilei gratiam per fabrica Basilicae sancti Petri Romae in Polonia destinauit, Ea res initio non successerant, ne uero frustra tentata esset, re ipsa, duae & pontifici una pecuniarum summae partes seu tertiae admissae, duae partes integrae in re ipsa, defensionem contra Tartaros erogatae, terciam Fuggari mercatores summi pontificis iussu perceperunt, cessit in hanc gratiam summa non modica. At magis forte Po-

Legatus Valachicus.

Turcicus orator.

Res quaedam Prussicae.

Tauricorum Tartaro, in Lithuania, ac Valachia excursio.

Iubilei indulgentiae.

lonicis rebus ex usu erat, arcēs in cōfinibus gentiliū p̄ reip. Christianæ defen-
sioe extruere, q̄ pecunias Romā mittere, & ut diui Petri tēplū (postea nunq̄
adificandum forte) dirueretur occasionem præbere. Hoc mihi certo constat
supra partem quæ reipublicæ cessit, sumptus maximos esse factos, atq; annis
singulis ararium in eum usum exhauriri. Hic Anno ab orbe redempto deci-
mo supra Millesimum quingentesimum rerum status fuit.

Annus. 1511.

Comitia Peter-
kouien.

Nno sequenti 1511 hæc memorabilia adscribētur. In ipsius ferme
anni initis apud Peterkouiam comitia pro Febuario de more
habita sunt, in his ad ararium publicū tum ex spiritualibus tum
etiam ex secularibus exactiones uariæ decretae fuere. Sed & Se-

Contentio de
Silefitico Ho-
magio.

Emporiū Vra-
tislauien.

natus monetariam officinam claudere & a labore cessare uoluit, eo quod mo-
neta argentea crescente carius aurei redimendi essent, estq; postea pro festo
Pentecostes cessatū. In his comitis Anna dux & tutrix Mazouiae cū duobus
filijs Mazouiae ducibus Stanislao ac Ioanne regem adiit, & regis Senatusq;
permissione Vitzneū prouinciam Mazouiae uicinam, ex manibus Ioannis de
Lazko Archiepiscopi tutoris rerum quondam affinis sui Glinka duodecim
florenorum millibus redimere obtinuit. Interea dum rex apud Peterkouiam
ageret Wladislaus pater & Ludouicus filius Hungariae & Boemiae reges qui
Wratislauiam die 29 Ianuarij ingressi fuerant, totum tempus in homagijs a
Silefitanis suscipiendis absumpsere. Hungaricus senatus ut Hungariae regi-
bus præstandum contendebat. Boemis uero nihil odiosius esse uidebatur, qui
Boemorum regi hoc munus deberi certabant. Hinc & principes Silesiae &
Senatus Wratislauenisium inter spem metumq; diu ancipites, neutrū fecere.
Rex itaq; infectis rebus cū filio die 15 Martij Wratislauia excessit. Eo anno
Silesia plurimis latrocinis atq; deprædationibus afflicta fuit. Wladislaus ue-
ro apud Wratislauiam agens, Senatus populiq; Wratislauenis exorationibus
uictus Emporiū quod a priscis principibus obtinuisset astruebāt, renouauit.
miris animis Senatus in eā rē euectus erat, sed nec uulgus nouarū rerū studi-
osū malā spem præbuit. Fuit hæc nouitas eo anno diebus Aprilis in ferijs, seu
(ut uocāt) nundinis quadragesimalibus apud Francofordiam ad Menum, me-
tū coram audiēte, & deinceps per totam Germaniam publicata, fuere mul-
ti qui Wratislauenisibus bene sperandum censerent, uel hoc ex proprio com-
modo ut rem priuatam augerent, uel ex concepto in Wratislauenis liuore,
quod illorum opes paucis circumactis annis ampliatae, suspectaq; essent, uel
etiam quod Sarmatis hæc res nonnihil incommodi adferre uisa, in supremū
despectum fieret, his itaq; firmitatibus Wratislauenis suffulti, emporium pu-
blicarunt. Cuius hæc summa fuit, ut nec Poloni nec Germani Wratislauiam
mercandi gratia præterirent, sed ea urbs utriusq; gentis mertū limites face-
ret, hæc ut firmiora eēnt Ioachimus Brandeburgen Marchio a Wratislauenis
negocio adscitus apud Francofordiam oppidum ad Guttalum amnem quē
Oderam uocant situm consimile emporium erexit, ut undiq; uis interclusis
Poloni summa mercium necessitate rebus assentire cogerentur, hæc res inter
Wratislauenis & Marchionem pignore sedecim millium aureorum (ut fama
erat) firmata fuit. Wladislaus nonnihil paterni regni oblitus, ab his qbus oīa
uenalia sunt/

uenalia sunt/inductus, certis litterarū munimentis in omnibus regnis ac principatibus suis emporium obseruandum præcepit. Interea dum hæc Wratislauiē summo studio agerent, Sigismundus rex Senatus cōsulto per uniuersum Sarmatiæ regnum comertia cum Wratislauiē prohibuit. Wratislauiē itē ab ingressu in Poloniam fines interclusi, atq; hæc summa seueritate custodita fuere. Wratislauiē qui negocium maximis pecuniarum summis confecerant, hinc operis & impēsa iacturam, hinc quoq; reipublica interitum si Polonorum comertia intercepta essent cognouerunt, sed nec ultimū periculum animos auocauit, quin in quartum annum maximis sumptibus rem tuerētur. Verum dum hæc Poloni mercatores cognoscerēt, per Boemiæ regnum iter fecere, quod item Poloniæ regno etiā nūc, si itinerum securitas adseruaretur, multo maxime expediret. Laboratum est apud Boemos miris modis ut Polonos interciperent, & Wratislauiē priuilegia rata haberent. Boemi uero Sigismundi gratia, & priuato cōmodo permoti, Polonos per uniuersum regnū tutandos susceperunt. Hæc emporij initia fuere, cuius finis anno quintodecimo adscribetur. Comitib; apud Peterkouiam peractis, Sigismundus Craccouiā rediit, inde secunda Mañ egressus Brescium oppidum Lithuaniae peruenit, sed rerum illic gestarum seriem in rebus Lithuanicis adscripturus sum. rebus uti ex usu uisum est apud Brescium cōpositis/in Poloniam rediit, tricesimaq; die Octobris Craccouiā intrauit. Interea dum rex apud Lithuanos ageret, Heduigis dux Teszneñ relicta quondā Stephani Scepusiæ Comitissæ consors/ priuatis consilijs de futuro connubio agere cœpit. Dum rex Cracouiā ingressus esset, paulopost Kazimirus Teszneñ dux frater Heduigis simul cum Wladislai legato Michaelē Hanel archipresbytero Budeñ ad regem uenit, eo iā tempore apud Sigismundum de matrimonio cum Barbara uirgine Stephani Comitissæ filiæ consultum & conclusum fuit, tandem ad ultimos Nouembris dies in uulgus res delata est, non defuere qui maximis præconijs hoc matrimonium extollerent, & uti felix futurum suscipiendum persuaderent. Fuere item qui hoc consilium uti iniquum & non ex reip. commodo futurum detestarentur, & ut quisq; affectus negotio erat, ita consilium suscepit. Cæterum constat felix faustum omniq; ex parte beatum fuisse matrimonium, si non immatura morte & uirilī prolis defectu infelicē sortitum fuisset euentū. Atq; hinc Maximiliani Romani Cæsaris odiij initium cœpit, quod tanto acceptius Polonis erat, quanto ex iam prope hoste/deus optimus max. qui hominū mentes semper dirigit/paulopost maiorem fecerit amicum. Eo firmato certis conditionibus matrimonio, legati cum muneribus dimissi fuere, quod ad hoc matrimoniū superest Annus duodecimus supra Millesimum & Quingētesimū excipiet. Res item Prutenicæ pace atq; tranquillitate hoc anno administratæ fuere. Verum externum sed egregium facinus ad res forte Sarmatica sminime pertinens apud Gdanum mēse Augusto patratum fuit, his rebus/ quia tam prope commissum, non ab re immiscēdum. Est ad Balthei maris sinum Lubecum imperij Romani opibus armisq; pollens oppidum. hoc a Polonorum quondam maioribus (ut uetustates eorum habent) conditum Buccouecium fuit appellatum, supra septingentos forte annos ea prouincia Caroli magni

De Regio ma/
trimonio con/
sultatio.

Lubecum.

Caroli magni armis subacta esse perhibetur, utcumq; Lubecum conditū cre-
 datur, constat imperij urbem esse atq; cum Danorum regibus multa uariaq;
 bella habuisse, uetustæ horum cū rege similitudines hoc quoq; anno renouatæ
 fuere. Lubecenses excellis animis regem sumptis armis, uarijs multisq; cladi-
 bus affecere, toto negotio in marinum bellum uerso, res eo peruenit, ut Hol-
 landiæ nautæ Gdanum pro diui Dominici die, qui feriarum tempus illuc in-
 ducit, hoc mare quod Lubecē atq; Danorum regi comune est nauigarent.
 fama fuit Lubecē hos ne regiū sinum attingerent monuisse, et omnes qui re-
 gem adirent cōmunes fore hostes docuisse. Verum rex nautas nihil metuen-
 dum esse animauit, atq; ita Lubecē uis ab Hollandis derisa fuit, Lubecenses
 impigre tum classem parant, quam constat uiginti quinque triremes non ex-
 cessisse, has bonis refertas militibus, additis ad hunc usum necessarijs Iulio
 mense in altum dimisere. Ventum est dehinc secundis uelis ferme medio Au-
 gusto ad Hael Poloniæ regis oppidum, hic iam Hollandiæ naues multo Fug-
 garorum Germaniæ mercatorum cupro alijsq; aliorum mercibus onustæ fu-
 ere, nihil nisi aeris tranquillitatem atq; Danorum regis suppetias expectan-
 tes. Tum Lubecē secundo habito uento summo mane sopitos Hollandos in
 summa periculi securitate repentino tumultu perterritos inuadunt. Prima
 itaq; eruptione Hollandi regis suppetias rati, dehinc clamore excitato hosti-
 bus cognitis, uniuersæ naues fuga sibi consulere statuerunt, atq; ita quattuor
 ferme millibus passuum ad Gdanensem portum naues in alto dispersæ, mox
 Lubecensibus sine negotio uictoria cessit, in ea fuga naues plus quadraginta
 aut igne absumptæ aut mersæ fuere. Captæ sunt item (ut fama est) sexaginta
 octo naues. Reliquæ eleuatis uelis uel per altum euaserunt, aut Gdanē por-
 tum non sine incommodo attigerunt, tantum Lubecē ex fugientibus nau-
 bus capere licuit quantum lubuit, & commode ducere potuerūt. Rebus itaq;
 feliciter gestis Lubecum summa ciuium congratulatione ingenti parta præ-
 da salui peruenere. Acceptæ fuere plurimæ merces, multo maxima tum pars
 Fuggarorū fuit, cuprum per Istulam amnem ratibus paulo ante ex Cracco-
 uia dimissum, hoc successu Graccouiam delato Sigismūdu rex Lubecē epi-
 stola pro restitutione fuggaricarum mercium admonuit. Suscepit hanc rem
 Maximilianus Romanorum imperator, missi item fuere ad Lubecē senatū
 et populum legati, summo studio longo tempore negotium actum est, ad ex-
 tremum fuggaris pars cupri restituta fuit, sed nec hoc sine magna iactura, a
 plerisq; sub certa summa traditur, ego uel ex fuggarorū familia paucissimis
 cognitū fuisse crediderim. Hic ferme Poloniæ status fuit, Russiæ hoc anno
 atq; Podolia a Thartarorum eruptionibus libera fuit, quod fœdus proxime
 apud Bresceum Lithuanici oppidum cum rege (ut mox infra in Lithuanicis
 rebus adscripturus sum) renouandum foret. Cæterum gens fera, raptu uiuere
 solita nihil minus q̄ pacem ferre potest, contractis copijs plus triginta milli-
 bus equitum Daciam inuasit, Bogdanus mox collecto ex suis exercitu his ob-
 uium se facere cōstituit, iunctæ sunt illi Sarmaticæ auxiliares copię Stanislaw
 Lanczkroneo & Tworowkeo ducibus quattuor millibus equitum, accessit
 item illi Hungarorum subsidium supra octingentos uelites, his Bogdanus
 stipēdia merentes

Lubecensium
 facinus.

Tartarorum in
 Valachiā eru-
 ptio.

stipendia merentes ex Thracia leuis armaturæ milites asciuit, uniuerso exercitu celeriter congregato, spes ingēs uictoriæ tenebat. Interea dum Nohaicei Tartari Thauricos in Daciam erupisse cognouissent, sumptis festinanter armis in Tauricam peruenere, cæde multa patrata, res celeriter Thauricis delata est, relictis itaq; externis rebus/ad propria tuenda animus euectus est. & sic alieno periculo Dacia ingenti clade liberata fuit. Verū anteaq; Taurici dum redissent hostes patrato damno dilapsi sunt. Dum extra fines digressus sum licebit forte hoc loco Turcarum successus referre, circumactus tunc annus erat quo Salembus Baiffeti filius Caffam olim Ianuensium urbem patris imperio ereptam in deditionem acceperat, his in parentem non satiatu malis, hoc anno Albam (quam Bialogrod uocant) Kiliamq; intercepit. Quom uero Sophi Persarum imperator multis uarijsq; uictorijs, cōtra Baiffetū hoc anno triumphasset, eūq; supremis sæpe prælijs uicisset, Baiffetus relicta Constantinopolis sede Adrianopolim migravit. Quo cognito Salembus in patrem arma sumpsit, cognouit quoq; hæc Baiffetus, contractisq; legionibus filij exercitum excepit. Post uiolentam pugnam Baiffeto uictoria cessit, & Salembus cum Thaurici imperatoris filio paucisq; militibus fuga seruatus est. Paulo post Anno 1512. patris assensu Salembus imperium & Turcarum rempublicam susceperat. Baiffetus natium solum Hamandatū oppidum delegit, ubi altera die qua aduectus morte extinctus est. Quo iam morte sublato Salembus Ahmattus frater pro imperio negotium fecit, conlecto ingenti exercitu, adscitis etiam Persarum imperatoris auxiliarijs copijs, fortunam uniuersali prælio commisit. Post funestam pugnam uictoria Salembus cessit, qui captum fratrem nulla pietate comotus securi percussit, sunt tamen qui strangulatū esse perhibeant, atq; ita post multas crudelitates imperium adeptus est. Fertur ante hanc pugnam Wladislai Hungariæ regis legatum audiuisse, cui dū responsum præstolaretur, Salembus hæc uerba dixisse traditur, nullo egeret responso, iā præsentis fortunæ successus expectandos, ex euentu satis postea responsum fore, sed parta uictoria nihilominus legatum retinuit, atq; in uniuersas de hinc expeditiones deduxit, nec dimissus nisi post totā subactam Syriam, Anno 1519, in Iulio ad Ludouicum redijt. Ex ea quoq; uictoria Salembi, ex necato fratre nepos seruatus in Persiam peruenit, huic Sophi filiam in matrimonium tradidisse perhibetur, hic postea Salembum multimodis cladibus semper uictor molestauit, hac parta uictoria Salembus Laskowskeum genere Sarmatā ex mosziskeo oppido Russiæ aduocato (ut uocant) natum ad Sigismundum regem legatum summisit, qui relicta Christiana fide/ad Mahumeti errores abierat, hic breuissima oratione Turcarum lingua per interpretem in hæc uerba loquutus est, Salembus Turcarū nouus imperator pacem eam tecum Sigismunde rex, quam auus & pater eius seruauerunt uult tenere. Inciderunt hæc in annum salutis Millesimum Quingentesimum duodecimū, ad dies Iulij. Is paulo post absolutus, in fine mensis Augusti Craccouiam egressus est, hic duorum ferme annorum Turcarum successus fuit. NVNC ad res Lithuanicas illisq; uicinas stilus uertendus est. Rex dum Breſceum ut supra narratur peruenit, mox uotis Poloniae Lithuaniaeq; senatus assentiens, eos

Cassa per Salembum intercepta.

Salembi cum Baiffeto patre bellum.

Baiffeti mors.

Ahmattus Salembi frater.

Laskowskeus Turcicus orator.

Fœdus Tartari
cum.

Mendligeri per
fidia.

An. 1512

Legati p. Bar-
bara regina:

Occursus Re-
gis.
Regis Comita-
tus.

Exceptio Bar-
baræ.

assentiens, eos qui superiori anno custodiæ propter Helinskei factiones tradi-
tæ fuerât, ademptis uinculis in pristinam gratiam suscepit. Dein Mendligeri
Thaurici imperatoris legati aliquamdiu expectati, is filium atq; nepotem
oblides ex pacto summittere, singulis item annis contra regni Sarmatiæ ho-
stiles arma suscipere debuit. Tum rex Sigismundus illi uicissim annuatim quin-
decim aureorum millia pro stipendio persolvere assentit, huius medium Po-
lonia, reliquum Lithuania adnumerarent, hæc aliquamdiu hoc pacto soluta
fuerunt, uerum Mendligerus fidei oblitus nec oblides misit, sed Daciæ Palati-
num Polonis feudalem, uti supra narratur, magno exercitu inuasit, qua erup-
tione non satius ingentes copias in Basilij Moschorum principis ducatum
induxit, eūq; incredibili clade ingenti abacta præda afflixit, Hicq; iam re-
rum gestarum Anni undecimi supra millesimum quingentesimū finis fuit.

ANNVS dehinc duodecimus supra Millesimum Quingentesi-
mum, Sigismundi nuptiis celebris fuit, in ipsiq; anni initis apud
Craccouiam comitium regis iussu indictū est, fuere item ad Bar-
baram regiam sponsam legati designati, Ioānes Lubrantius Po-
znaniens Episcopus, Christophorus Schidlouicius Castellanus Sandomiriens,
et Lucas de Gorka Poznaniens & maioris Poloniæ Capitaneus, hi splendido
ornatu Poloniā egressi, per Silesiam Morauiamq; Tranczinum uenere, noua
suscepta sponsa in Poloniā iter diuerterunt, Hanc Hedwigis genitrix, Ioan-
nes frater, Kazimirus dux Tessenens auunculus usq; Craccouiam octingentis
equis comitati fuere, confecto itaq; itinere quinta februarii apud Morauicum
pagum nocturna habuit, summo dehinc mane feria sexta & idem 6 Februar-
rii, Sigismundus instructissimis copiis comitatus, sponsæ nouæ (uehiculo ue-
ctus quod niues maximæ, & intensum frigus esset) obuiam egressus est, comi-
tati fuere Sigismundum pleriq; ex aduenis legatis atq; oratoribus, Inter hos
Ioannes Staphileus auditor rotæ legatus Apostolicus uir excellentis ingenij
atq; doctrinæ, qui mecum postea familiariter sæpius multa commentabatur.
Elizabeth uirgo Sigismundi soror, suo quoq; uehiculo uecta, Anna dux tutrix
Mazouia, aliæ item magnatum honestæ illustresq; scemina. Fuere tunc ten-
toria apud Lobsouium ad Septentrionem fixa, terra item rubro panno con-
strata, hoc in loco rex sponsam nouā expectabat, paulopostquā illuc peruen-
tum esset, Georgium Bregensem ducem, ad regias nuptias euocatum, septu-
aginta equitibus armis undiq; splendentibus comitatum, rex hilari uultu ex-
cepit. Tandem in multum diem regia sponsa curru a Wladislao Hungariæ
rege ad hoc misso ad regem uecta fuit, dumq; illa ex curru in terram prosili-
ret per pannum ad hoc stratum regi obuiam uenit. Excepta fuit uulgarī pri-
mum oratione per Ioannem Laskeum Archipræsulem Gneznen, hac exple-
ta, Ioannes Staphileus Apostolicus legatus eleganti latina oratione huic ma-
trimonio uotis omnibus fœlicitatem beatumq; euentum precatus est, Rex
exceptam sponsam uehiculo assumpsit, atq; inde in urbem Craccouien deduc-
ta est. Patrum Gymnasij Craccouien collegium apud Cleopardiam Barba-
ram sponsam regiam breuiuscula oratione excepit, Senatus Populusq; Crac-
couien omni ueneratione ac honore hūc ingressum honestauit. In arcem quæ
urbi imminet

urbī imminet inclinatio iam die sponsa peruenit, atq; ibidem per Matthiam Dreuitium Episcopum Premisliē excepta, hincq; in aulam ad hāc decoratam introducta, post die dominico in Septuagesima quæ octaua Februarij erat, maiorum more in diui Wenceslai æde Barbara uirgo in reginam Poloniæ coronata fuit, munus consecrationis Ioannes Laskeus Archiepiscopus Gnezneſe exequutus est/ adfuere his cerimonijs Bernhardinus Archiepiscopus Leopoliē/Ioannes Lubrantius Poznaniē/Erasmus Vitellius Plocē/Lucas Warmiē/Matthias Dreuitius Premisliensis, Nicolaus Coscieletius Chelmeſe/Ioannes Amicinus Laodiceſe Craccouiē Suffraganeus Episcopi. Præterea Abbates de more uetusto his rebus adesse soliti fuere item ad huius coronatiōis maiestatem ampliandā /summi pontificis legatus, Ioānes Sta philæus Iurisperitus uir insignis, Wladislai Hungariæ & Bohemiæ legati/ Ioannes Thurzo Wratislauieſe Episcopus, Ambrosius Szarkanus Hungarus Collega, Iobus Episcopus Pomezanieſe ordinis sanctæ Mariæ domus Theu tonicorū cū collega ex Prussijs, Georgius dux Bregeſe/Bartholomæus dux Silesiæ/Anna dux Mazouiæ cum filio/Dux relictæ Ratiboriæ, horum quoq; legati huic coronationi interfuere, Thomæ Cardinalis Episcopi Strigoniē Patriarchæ constantinopolitani duo, Georgij quinq; ecclesieſe duo, Episcopi Colocē unus, Episcopi Waradiē duo, Episcopi Olomuceſe duo, Georgij ducis Saxonie Ioannes de Schonbergk unus, Federici Marchionis Brandeburgeſe duo, Decanus de Anspachio & Philippus de Feltſch miles, Palatini Hungariæ duo, Palatini Daciæ unus, & pleriq; aliij. Sacris rite peractis conuiuijs tempora solita data fuere, hincq; suis diebus hastarum ludi militiæ exercitia choreæ & id genus leticiæ fuit. Ioānes Rechemberger Slesian⁹ apud Sigismundum ueteranus miles hastarum ludo præmiū uictoriæ primo loco adsequutus est. Secundo loco Ioannes Tarlo Polonus strenuus miles, hostibus rerum omnium necessitas regia liberalitate præstita fuit. Leticia autem omnium applausu expleta, summi pontificis regum atq; principum legati & oratores summis honoribus uenerati muneribus dotati sunt & dimissi. Barbaræ mater Hedwigis, Ioānes frater & Kazimirus auunculus cū Wladislao filio speciali humanitate atq; liberalitate longius adseruati, tandē ad ppria redire, magnates itē regni utriusq; status & sexus aulici etiā regij oēs a rege singuli munerati fuere, hæc primi Sigismundi connubij Barbaræq; coronationis series, iāq; tūc Sarmatis regina esse cepit. Aucta hinc fortuna Polonis dū illa principis plusq̃ cuiq̃ credibile uoluntatibus semper accessit, pariq; clementia quod toto regno intercluditur uera Hester pietate summa tutata est, uirtutibus omnibus redimita, specie formosa, uitæ sanctimonia atq; religionis cultu clara, his uirtutibus hoc summū adiecit monimentum, ut hos quibus præesse deo opti. maximo fortunaq; fauente concessum fuerat, nō metu terroreq; supprimeret, sed pietatis clementiæq; beneficijs in contemplationem sui priſeis abiectis moribus patrijs uirtuosis ritibus se conformans totis animis eueheret, iusta sed nō nimia seueritate importabilis, clemēs sed nusq̃ uicij patrocinata, per omnes fortunæ casus innocētissima uita ad extremos usq; dies uenit. Initio ut supra narratur hoc matrimonium plerisq; domi forisq; odiosum

Coronatio
Barbaræ Reg.

Præſentes in co
ronatione,

Ordo præmio
rum uictoriæ.
Ioānes Rechen
berger l.

Barbaræ Regi
næ laus.

H fuit, paulopost

Tartarorum in
Russiam expe-
ditio.

Polonorum
et Lithuanorum
inter se
altercatio.

Ducum Polo-
norum altercatio

fuit, paulopost uti frugi ita omnibus gratum esse coepit. Hactenus de Barba-
ra regina parcissime uerissime tamē pauca adscribere uolui. Rerum iam Pru-
tenicarum nullum erit negotium donec anni quintidecimi supra Millesimū
Quingentesimum narrationem suscepero illicq; sub compendio quæ interea
absumpto Federico Prussiae Magistro ad illud tempus gesta sunt enarrabo.
Iam interim quæ apud Ruthenos hoc anno gesta fuere hoc loco referre nego-
ciū postulat. Postq; Barbaræ reginae coronationis munus expletū est, hincq;
legati dimissi, paulopost Regi atq; Senatui Thaurici Caesaris, i. Przecopen le-
giones plures 25 millibus equitum Russiam Podoliamq; inuasisse nunctiatū
fuit. Tum incredibili celeritate afflictam remp. liberauit, missis mox aulicis
ad mercenariū militem ante hac his necessitatibus adseruatū, præterea ple-
riq; ex patricijs maiorum more intrepide res tutandas susceperē, hi quantum
fieri poterat magnis itineribus ad Barbaros hostes festinabant. Interea dum
aulici & nobiles in itineris procinctu essent seruilium copiae Stanislaō Lan-
skroneo Camienecē arcis præfecto duce Thartaricas copias ad 23 Aprilis
diem apud Bielkam particulari prælio uicere, ex ea pugna Barbari qui Polo-
norum manus inciderant, ad unum necati fuere, atq; his successibus Polonica
res felicitate primum, deinde spe certæ uictoriæ consolata. Omnium dehinc
copiæ in unum coguntur ad 23 Aprilis diem haud longe a Wisnouicio castra
discretis locis posuere, ad primum itaq; noctis uigiliam Stanislaus Lanskro-
neus qui hostium exercitum percensendo periculum fecerat Sarmaticis ca-
stris quæ apud hostes fierent nunctiauit. Ineunt duces consilium, atq; paulo-
post ille mutatis equis ad hostium explorationem reuersus, milites seq; eqsq;
reficere iussit, ut eo Lanczkronco, demum redeunte, ad pugnam miles para-
tus foret. Rediit ad terciam uigiliam Lanczkronco & hostes iam sine metu
quiescere docuit. Tum uniuersus exercitus lætis iam animis ad persequendū
hostem pronus apparuit. Lithuanorū uero copiae Polonis adiunctæ uix sex
millia equitum fuisse perhibentur, cæterum toto exercitu nemo qui non ex-
celso animo uictoriam manu consequi aut pro patria mori uellet. In ipso itine-
ris procinctu circa ultimam noctis uigiliam inter duces uaria belli pugnaq;
ratio habita. Constantinus uir nulli sua ætate duci secundus, sibi suisq; prælii
initia desyderabat, hostem hunc longo usu cognoscenti hoc munus deberi, ne-
dum insueti milites, pugnae mala facerent initia, reliquam spem desperatam
efficerent. Contra Poloni quibus uictoriæ spes animos obsederat, simul coeun-
dum fore rati, neq; ex usu esse exiguum exercitum in multas cohortes secerne-
re, magis reip. comodo fore, si æquo Marte prælium inirent, paribusq; honori-
bus quam deus dare uellet uictoriam obtinerent. Verum flagrans Constanti-
ni animus Polonorum consilijs nō accessit, sed Polonos patricos maxime qui
cupiditate gloriæ euecti, partim apud Germanos partim alias nationes, qui-
bus animus quidem ingens audaxq; ad alios bellorum usus esset, fuisse expo-
suit, alio hoste aliam militiæ disciplinam, aliud belli studium expetere. Inte-
rea dum altercationibus nihilominus exercitus iter continuaret. Primo dilu-
culo hostem adesse nunctiatum est, atq; ita præsens iam periculum pro hono-
re, litem diremit, instructæ dehinc acies celeriter fuere. Constantinus cū Lith-
uanis dextrum

ianis dextrum cornu fortitus, Poloni sinistrum tutandum susceperunt. Poloni-
 cus exercitus Nicolao Camienecio Graccouien Palatino, uiro ad ultimum
 uitæ diem armis bellicis studiis claro traditus est. Acies media ex nobilibus
 patriciis atque ueteranis militibus ordinata, ante hanc cohortes, sub suis singu-
 laribus ducibus constitutæ fuere, hoc modo hostem per occasionem inuadere sta-
 tuerunt. Constantinus spe frustratus copias suas in multam partem a Polono-
 rum aciebus collibus pauculis e conspectu sitis abducit, præter spem mox ho-
 stes agminibus in Constantinianos milites suo more tripudiantes erumpunt,
 repentina audacia Constantinianis terrorem incutere molientes, susceptum
 est utrinque magna spe uictoriæ certamen, mixtisque iam cohortibus cum Bar-
 baris, uisum erat Constantino, ut paulo a suis secedens, alio loco Polonorum
 acies in hostes induceret, atque ita Polonicis aciebus uix dum iunctus erat, quom-
 clamor a tergo ortus Lithuanos Barbarorum insultus atque pertinacem pug-
 nam telorumque ingentem uim non ferre, nunc fugam inire, perculsusque Con-
 stantinus, Polonos suis subuenire hortatur, negocium Alberto Sampolenskeo
 & Bernardo Potoczkeo strenuis militibus creditum, qui una cohorte leuis
 armaturæ ad Constantinianos puenere. Constantinus quoque suos fugientes sistit,
 atque cum Polonis denuo in hostes irruit, subito mutata fortuna, qui paulo ante
 fugere cœperant iam intrepidis animis hostem fugere coegerunt. Tartari suo-
 rum clade & fuga cognita suppetias laborantibus misere, atque paucis ad præ-
 dæ captiuorumque custodiam relictis uniuersi ad pugnam accelerant. Verum
 ne totum negocium in dextrum cornu inueheretur, Poloni iam acies in hostes
 immisere, missæ sunt primæ cohortes quattuor quæ in medijs hostibus septæ
 non apparuere, deinde alia post aliam summissa, media acies tandem in hostes
 ducta in uniuersalem pugnam res peruenit, hinc magna audacia utrinque cer-
 tatum, quomque prælium iam undique mixtum esset Polonorum cohors una ho-
 stes confertissimos penetrans, præsidium ad captiuos relictum deturbauit, uin-
 culisque primum paucis captiuis ademptis paulisper alter alterius opera solu-
 tus, uniuersi compedibus liberati fuere, qui paulo ante uincti leuatis in cælum
 manibus supplices suis uotis omnibus a deo uictoriæ precati sunt, arreptisque
 securibus atque cæteris in prædam abactis rebus prælium (ex captiuis mox mi-
 lites facti) instaurant, iamque Barbari neque uiribus neque fortunæ fidentes incli-
 natis undique rebus fugere cœperunt, qui tandem a Polonis Sarmatisque passim
 persecuti atque cæsi fuere, multo maiorem tamen cladem accepturi si non tam
 cito per campos effusi plerumque per fugam dilapsi atque seruati essent. Leta igitur
 paucoque cruore parta uictoria Sarmatis cessit. De cæsorum hostium nu-
 mero non plane mihi constat, quom nec hoc ex his qui aduerso pectore hosti-
 um tela susceperere cognoscere potuerim, uaria de numero opinio erat, hoc
 uerissimum mihi narratur, ex hostibus quorum a captiuis uiginti quinque millia
 fuisse perhibentur, multo minorem partem dilapsam esse. Sarmatis ea pug-
 na tanto maiorem læticiam addidit, quo leuiori negotio parta uideretur. Dum
 ex toto exercitu uix centum interempti, cæterum plerique telis uulnerati essent
 seruata est omnis præda captiui plus sedecim millia omnis sexus & ætatis,
 uinculis soluti in patriam reducti. Præterea Tartarorum equi supra decem millia

Acies instructio

Pugna atrocitas

Victoria Polono-
rum insignis.

H 2 capti fuere.

capti fuere. Incidit hæc memorabilis pugna in diē diui Vitalis ad 29 Aprilis circa Lopużna. Fuerūt in ea expeditiōe Nicolaus de Camieniecz Palatinus et præfectus Craccouiē, exercitus Polonici dux generalis, Ioānes Odrouacz de Sprowa, Otto de Chodecz palatinus Podolia, Stanislaus de Chodecz regi Poloniæ Marſchalcus & Leopoliſ præfectus, Martinus de Kamieniecz, Ioannes Amor de Tharnowa, Stanislaus Lanczkoronsky, Ioannes Schwirczowsky, Ioannes ac Nicolaus Pilecſ, Petrus & Stanislaus Kmithæ uiri inſignes & strenui, & alij multi Poloniæ strenui milites, quibus ſemper pro tuenda patria inuictus animus erat, fuerunt item auxilia ex præclaris Lithuanie ducibus, Conſtantine de Oſtrogo nulli nō duci ſua ætate comparandus, Andreas de Sbaras & Michael cum filijs de Wiſniſowiecz cum plerifq; alijs copijs, præter hos ingens numerus nobilium clarorumq; militum fuit, horum omniū nomina recensere negociū non poſtulat, fuere ea in pugna pleriq; mercatoriū ordinis, qui ſua ſponte negocium ſuſceperunt, inter hos mihi notior Ioannes Schucz Gracco, ciuis uir audax atq; ſtrenuus. Hæc ſupremæ uictoriæ ſeries eſt, quæ etiam Barbari cum Ruſſiam Woliniāq; inuaderent, & Beſſeſ Leopoliē Buſceſq; terras depopularentur, & uſq; in Craſnyſlaw Lubliſ neſ terram prædam agerent, ampliſ his ſex particularibus prælijs a Polonico milite fuſi ſunt & ſuperati. Hæc uictoria cum uinctis Barbaris ad regem perlata, deo optimo max. patriſq; ſanctis laudes habitæ fuere, captiui com pedibus ædificijs Craccouiē arcis admoti in perpetuam ſeruitutem traditi ſunt, ex ea pugna mirabile dictu quā cito Polonorū animi moreſq; mutati. Narratū eſt qbus ſtudijs Sigismundus rex Sarmatiam & Poloniam ſuſceperit hoc loco nō ab re uidetur referre, qbus uirtutibus ſub eius imperio hætenus creuerit, abiectis nuper longis ſtriſq; uestibus, nouum uestium uſum ſuſcepere, crines item longo uſu tortos, poſt Valachicam pugnam abſci ceptos tunc comuni ſtudio abhorreſ, potationes comeſſationeſq; hætenus obſer uatas continentius geſſerunt. Ebrietatem, principis exemplo execrare ple rumq; inualuit, ſobrietati honos ingens habebatur, atq; ita paruo temporum interuallo Sarmaticarū rerū rituumq; ſumma uariatio fuit, ab his initjs om nes ferme uirtutes hætenus auctæ magis magiſq; creuere, atq; hinc multorū populorū animi in Polonicarū rerum contemplationem euecti ſunt. Poſtea q Tartarorum legiōes ſœliciter ſuperatæ ſunt paulopoſt in diebus Maij Thau rici Caſaris legatus ad regem Craccouiā peruenit, ut ſœdus anno ſuperiori coeptum renouaret, utq; Rex his fidē haberet Dyalaldinum Mendligeri ipe ratoris nepotem obſidem Vilnam ueniſſe expoſuit, his ita facto cognitis, ſœ dus cum Tartaris obſeruatū Dyalaldinus uero non uiſo rege in puericia agens apud Vilnam ſub Anno 1513. In Februario febribus correptus interiit. Thartari autem penes quos nullum ius integrum nullaue religio ſancta, ſœ dus ſæpe numero uiolarunt, an quia Dyalaldinus apud Lithuanos interiſſet, an quia inconstantia fidei effecerint non habeo dicere, conſtat tamen nihil unq; cum illis firmatū poſtea obſeruatū fuiſſe. Sigismundus ad finem Octo bris Craccouiæ permāſit, pro diui Martini feſto Peterkouiam ad indiſta co mitia peruenit, quibus conſcluſis ſimul cum regina Poznaniam peruenit, po ſitis hoc anno

Mutatio habi
tus & morum.

Legatio Tarta
rica.

Dyalaldini ob
ſidis interitus.

stis hoc anno Peterkouien arcis initijs quæ posthac in Anno 1519. ad integrum completa fuit. Sub eo anno Sigismundus cepta ædificia arcis Cracco. singulari studio continuauit, in diui Stanislai sacello quod in rupella appellatur, monumeta posuit. Federico Cardinali olim germano æreum fieri fecit tumulum, uotumq; deo ac diuo Stanislao patrio sancto de foelicibus belli Valachici successibus factum uti eo loco narratur, Imagines argenteas multis aureorum milibus comparatas ad diui Stanislai tumulum erectas expleuit, quæ hodie ab omnibus cernuntur in opere, industria ac artificio singulari ab Alberto Glim Nurenbergæ facta. Interea quod annis superioribus apud Poznaniam frustra in rebus Prutenicis laboratum esset, atq; Romano Cæsari paulopost ex Sigismundi nuptijs negocium contractum uideretur, Maximilianus cum Basilio duce Moschorum fœdera iunxit, parum mihi cognitum est si unquam Maximilianus a Christiano principe longius recesserit, quam dum ethnicorum res contra Christianissimum principem tutandas susciperet. Ab eo namque anno Basilius contra ius gentium fœderibus finibusque ruptis, Lithuaniam crebris uariisque eruptionibus Michaelle duce afflixit, sæpius Smolenceam arcem in feliciter obsidione cinxit, atque ita aliquamdiu Basilij exercitus tanto liberius in Lithuania grassatus quanto plus factionibus prouinciam implicatam, sperandum illi fuerat, hoc modo se Lithuanorum res duodecimo Anno supra MD habuere.

Opera quedam
Sigis. Regis.

Maximilianus
cum Moschis fœ
dus.

NNVM. M. D. tredecimum ab orbe redempto Sigismundus Poznaniæ cum regina Barbara excepit. Illic domestica intestinaque quedam pacata fuere. Eo anno uigesima quinta die Martij feria & magna ante quartadecimam horam Barbara regina prolem primam apud Poznaniam enixa fuit, quæ in baptismatis fonte, quando hoc nomen apud Polonos familiare esset Heduigis appellata est. Ex eo loco paulo ante Ioannes Laskeus archiepiscopus Gneznen regni Poloniae primas ad Iulium pontificem legatus designatus erat. Is confectis domi negotijs Craccouiam properauit, ibidem quæ ad itineris usum forent comparatis Craccouiam initio Aprilis exiuit, summa legationis tum fuit, ut ad concilium Lateranensem nuper a Iulio institutum regio nomine orator iret, tum etiam res Prutenicas paulisper apud Romanum Pontificem infectas tutandas susciperet. Eo uero in ipso itineris procinctu existente Craccouiam nunciatum est, Iulium Romanum Pontificem apud S. Petrum in urbe die 21 Februarij morte extinctum, pauloque post undecima Martij Leonem decimum legitime illi successum esse, mutato itaque legationis titulo nihilominus Romanum iter continuauit, in ipso itinere apud Pontem uulgo Brugk Styriae oppidum Stanislaus Ostrogoeus Calisien Castellanus collega archiepiscopi consequutus est, atque deinceps simul Venetam urbem ingressi, a Venetiarum principe Leonardo Lauredano Senatu populoque humaniter excepti fuere. Ioannes Laskeus postridie in Senatum Venetum admissus extemporariam, sed luculentam habuit orationem. Summa huius fuit, Sigismundum presenti Venetorum calamitati, & quod tanta caede Christianus sanguis profunderetur condolare, omni uoto atque animo quæ ad pacem communem atque eius reipublice amplitudinem pertinerent, quantum in se foret non inuitus effecturum. Caterum quod pro Veneta republica ex usu

An. 1513.

Heduigis pri
ma proles Bar
baræ.

Ioannis Archi
episcopi Gnez
nen. legatio ad
Pontificem.

Oratio Archi
epi Gneznen.
in Senatu Ve
neto.

H 3 per eum

per eum accidere uideretur/apud Romanum Pontificem Maximilianumq;
Imperatorem totis uiribus se laboraturum, ut resp. Christianorum iam supra
quattuor annos in Italia afflicta/pristina tranquillitati restitueretur, demūq;
communi omnium uoto in Christiani nominis hostem arma summerentur.
His ferme uerbis pro Sigismundo ad Senatū Ioannes Laskeus usus est. Qua-
rum principi tū Senatui quātū gestu percipere potui (interfui enī) grata fuere.
an uero animo ea res fuerit quod nihil legatis (præter quæ publico confesso p-
eius rei commendatione dicta fuere) commissum erat, non habeo dicere, ha-
bita oratione Ioannes Laskeus ut est uir ingenij magni cum Leonardo princi-
pe quædam incidenter familiariusq; locutus est/negocio uero sic postulante,
Ioannes Laskeus Sarmatiæ regnum multas uariasq; ab hostibus Barbaris eru-
ptiones sustinere/reliquis nationibus contra gentiliū insultus murum esse,
atq; periculis maximis ingentem molem humeris sustentare exposuit. Tum
Lauredanus rem Venetam extollens respōdit/reip. Venetæ maxima semper
fuisse bella/nihilominus inuictō animo, summis periculis cōsilio domi forisq;
prosperè semper rebus præfuisse, fore quoq; ut etiam hoc bellum felicem fi-
nem fortiretur. Laskeus uero intercepta oratione, facit hoc sed serium ad-
locutus, colloquium dissoluit. Longe inquit Serenissime princeps dissimile
Venetis atq; Polonis belli studium hæcenus fuit, dum illi pro gloria pro re-
rum amplitudine & plerumq; pro dominandi libidine euocati belli sibi ne-
gocia contraxere. Hī contra multo suorum sanguine pro repub. Christiana
Barbarorum eruptiones excipere atq; cæteris nationibus præsidium esse co-
guntur, summam hinc fœlicitatem existimantes, si non transcensis finibus alie-
nis sua tueri liceat. Postridie iterum ad Senatum uentum est, de rebusq; priua-
tis nonnihil actum & legati expediti Romam festinauerunt. Postq̃ urbem in-
gressi de moreq; uires ex longo itinere resectæ fuere. Ioannes Laskeus apud
Pontificē Leonem & patrum Collegiū orationem longā & reip. Christianæ
necessariam habuit/quæ postea excusa circumlata est, atq; utinam ita patrū
animos accendisset, ut sincero animo & uehementi studio dicta fuit. Postq̃
Gnesneñ archipræsul legationis munus expleuit, collega Ostrogoeus di-
missus in Hispanias secessit, atq; inde in Poloniam nō multo post reuersus est.
Interea Ioannes Laskeus in Lateraneñ consilio multo tempore cōmansit. Eo
loco res Prutenica nonnihil apud Pontificem ab ordine frustra tentata erat.
Sed paulo inferius rebus Prutenicis hæc adscribere placebit. Hæc Ioānis Ar-
chiepiscopi Gnezneñ legationis summa fuit. Sigismundo interim apud Poz-
naniā agente, res Lithuanicæ Moschorum pertinacibus eruptionibus af-
fligi ceptæ, atq; ita in apertum bellum ferme omnia inclinata fuere. Apud
Lithuanos Helena Alexandri regis relicta, morte absumpta est, quæ in annū
M.D.XIII. diem Ianuarij 29 incidit. Deinde Vilneñ arx nouis ornatissq; (sed
ligneis) structuris paulo ante erecta subito incendio 21 Februarij conflagrauit
hæc futuri belli ferme auspicia fuere. Paulo post Basilius Moschorū princeps
apud Maximilianum pro regia corona per legatos sollicitauit, Auxilia cōtra
Sarmatas ex nouis socijs quesit, totis uiribus plerosq; ad defectionem pelle-
xit, tum Hlincei ingenio Schleinicz genere nobilis Miszneñ, ad Germaniæ
oram summis

Laskei respon-
sum graue.

Helena Alex-
andri uidua
moritur.
Conflagratio
arcis Vilneñ.

Origo motuū
Moschicorum

oram summissus ut uel milites uel socios huic bello asciret. Fuere item ex plebeis qui his factionibus adhærent ex quibus Lata Graccouien̄ ciuis natione Boemus captus a rege Craccouiam missus atq; capite plexus est. Apud Prusios atq; Liouones res non ab re suspectæ uidebantur, his malis initjs Sigismundus excitatus/Polonis apud Radomiam pro Iunij diebus conuentum indixit, conuenit Senatus omnis cum Sigismundo apud Radomiam oppidum/his comitis Polonica respub. domi pace atq; tranquillitate firmata fuit. Tâto maior pacis fiducia atq; a metu bellorum animus liberior erat, quanto cū Thaurico Cæsare foedus nuper susceptum rempublicam ab eruptionibus tutiorem efficere uidebatur. Expletis his comitis/Sigismundus in Lithuaniam secessit, Laurentius Miskowskeus uir militari disciplina insignis uarijs iniurijs a Ianussio principe Sathoriensi duce affectus, ad regē Radomiam peruenit supplex a rege omni uoto iustitiam precatus, Res ad reditum in Poloniam reiecta. Duci ut ab iniuria interim abstineret perscriptū, at cum regis discessum ille cognouit/ad pristinam molestiam reuersus/aquam quæ certis alueis Laurentij piscinas incurrebat abduxit. Tum Laurentius facinus maximū aggressus, ducem uenationi intentum adijt, dumq; duo simul longius a familiaribus abscederent, uerbis (ut Laurentius memorat) supplicibus ut ab iniuria abstineret admonuit. Sed dum dux his maiora inferre minaretur, arrepto mucrone Laurentius ducem per latus utrumq; inter scapulas sibi belli finem facturum dicens transfixit. Princeps Ianussius in terram mox ex equo delapsus, anteq̃ sui adessent expirauit, & Laurentius per loca cognita sequentium manus euasit. Cessit ex foedere Sathoriensis ducatus ab eo tempore regibus Poloniae, Laurentius uero neq; hac morte pacem adeptus, sed pro ea re aliquandiu uarijs periculis laborauit, donec ad extremum in bello Moschouitico Anno salutis MDXIII in Lithuania magna audacia fretus/egregium in hostibus facinus perpetraret, ex eo a ducibus belliq; praefectis supplicantibus regi reconciliatus est. Inciderunt hæc in Annum 1513 diem 17 Septembris. Post quā Sigismundus ut paulo supra narratur Lithuaniam ingressus est, conuenit deinde primo apud Melnick opidum, paulopost Vilnen̄ urbem Lithuanicus Senatus, atq; futuri belli euentum consilio prauidit, uarijs modis pax frustra quaesita est, hostis uero dum nouorum sociorum promissis alit̄ animum singulari studio ad nouum bellum inuexit, ac pluribus in locis fortunam expertus nonnullis incensibus frustra oppugnatis/ingenti suorum caede obsidiones ubiq; soluit. Quo cognito Sigismundus apud Lithuanos existens Thaurico Cæsari ex foedere stipendiū persoluit, & iam prope imminenti bello asciiuit. grassantem hostem aliquot particularibus praelijs feliciter uicit, et hoc anno ab omni conatu auertit, hisq; consilijs tredecimi anni supra M.D. apud Sarmatas rerum gestarum finis erat.

Conuentus Radomien̄.

Laurentius Miskowskeus.

Cædes Ducis Sathoriens̄.

Am mox bello uictoriaeq; insignis quartus decimus annus Sigismundum apud Lithuanos excepit, in ipsiq; anni initjs consilia belli uaria fuere, exactiones quaestoribus commissæ, militesq; ad stipendium suscepti/omnis item Lithuania belli rumoribus repleta, Contra Basilium haud segniter exercitum ingentem in Lithuaniam in-

An. 1514

H 4 duxit, longe

Smolentię ob-
sidio.

In instructores
Barbarorū con-
tra Chřianos:

Altera Smo-
lenceę arcis
obsidio.

Proditio Smo-
lentię.

Munitio Smo-
lentię.

duxit, longe lateq; Lithuaniam spolijs incendijsq; uastauit/Smolenceam in-
uictā arcem obsidione cinxit. Fertur in ea obsidione machinas bellicas (q̃s
Bombardas uulgas appellat) plus trecentas habuisse. Hoc loco parum omis-
so negotio contra nostri sæculi corruptos mores & fluxam hominum fidem
exclamare liceat. Proh pudor eo res nostra ætate deuenit/ut per licentiam
agantur omnia/Basilius princeps Moschorum dux, Christianæ reipu. hostis,
contra Sigismundum Sarmatię & Polonię regem bellum suscepturus, neq;
uiribus neq; consilio (quantumuis opibus pollens) satis fidens/apud Christi-
anos summos principes facinoris alimenta, quom nec usu nec arte tanto prin-
cipi bello satis facere posset, ultro Italorum Germanorumq; ingentem nume-
rum obtinuit qui fidei ac religionis cultu neglecto Barbaricam rabiem ultro
in Christianorum uastationem flagrantissimis animis incensam euehant, fa-
ctis multis uarijsq; belli machinis & instrumētis/corporibus etiam proprijs
his facinoribus inserviunt/adde quod pessimum hominum genus uarijs inge-
nijs atq; artibus instruunt atq; edocent. Sic quondam Turcarum gens formi-
dabilis, hominibus pessimis, (& quod dicere abhorreo) Christianis opibus
ualentibus inuidiæ atq; odi gratia adiuta, multis deinde prouincijs repub.
Christianam proh dolor exiit, hincq; ingenium natū apparet, ut quom neq;
uires neq; consilium, quo libido dominandi expleatur adsit, extremis artibus
ethnicorū auxilia quærantur, qui dum eos a quibus euocantur, & in quos in-
uehendum est iuxta amāt, fit ut labefactis iam utrinq; uiribus, sæpe uterq; ab
hoste conficiatur. His artibus hisq; studijs Sigismundus princeps/Polonię
rex, totius Christianæ reip. murus & antesignanus iam pridē aggressus erat,
atq; hinc ex bello mox bellum seminatum est. Deus optimus maxi. labentem
iam ecclesiam suscipiat, mihi uero in tanto negotio altius referre non licebit.
Basilius dum frustra arcem oppugnaret obsidionem soluit, itaq; exercitum
hincinde circumagens, frustra laborans, denuo arcem Smolenceam obsedit.
summa dehinc ui nihil quod ad tantæ arcis expugnationem ex usu fore uide-
batur intactum reliquit. Sed dum crebriter frustra anniteretur, multa q; iam
millia ex admotis legionibus cæsa essent, inter spem & metum dubius inci-
piti consilio aliquamdiu deliberaret/ad finem Iulij mensis obsidionem solue-
re statuit. Michael uero Heliński factionibus nuper seminatis fidens, Basi-
lij interceptit consilium. Postremo dum qui Sigismundo fidem seruauerunt/sub-
sidia diu frustra sperassent, quomq; factionis numerus inualesceret, facile re-
giæ res inclinata in apertam proditorem peruenit. Smolencea maxima ac
inexpugnabilis arx postquā supra centum annos in Lithuanorum manibus
fuisset, tricesima Iulij mensis die/Basilio duci Moschorum postquam per bi-
ennium sæpius tentata est, a præsidio prodita fuit. Hanc Michael Hlinskius
suscepit/eamq; altera die Basilius ingressus/primum Ruthenico ritu in tem-
plo summo orauit, Postquā sacrificia fecit, totam arcem omni auro/argen-
to/gemmis/margaritis præciosissq; omnibus spolijs, prædam ingentem in
Moschouiam dimisit. Smolencea arx maxima & nulla ui expugnabilis in ex-
tremis ferme Sarmatię finibus/ad Boristhenem amnem sita Moschorū olim
ditionis a Witowdo expugnata fuit duabus ferme ætatibus in Lithuanorum
manibus permansit,

manibus permanlit, tanto ingenio ac labore firmata, ut nullis unq̃ missilibus laderetur, id non murorum munimento sed propugnaculis ingentis magnitudinis ex quercinis lignis terra lapidibus ue repletis & circumactis septa ac undiq; munita est, ab una parte Boristhenem amnem habet, cætera inaccessis palustribusq; locis satis tuta sunt, præterea comeatus uis igens, militū quoq; tantæ arcis necessariæ cohortes fuere. Hæc Sigismundum ne primis inittis obstaret auerterunt, Sed dum & uiribus & necessarijs omnibus satis fideret prodicionem cauere non ualuit. Hanc Basilius tanto suorum cruore exemit, ut facilius nouam erigere arcem potuisset. Basilius hac iam secūda felicitate euocatus, omnia ferme præsidia exiit, atq; exercitum ingentem coegit, uiribus confidens, relicto (quod satis uisum) secum in Smolenskea arce præsidio, præfectis ducibus exercitum ex octuaginta millibus equitum Lithuaniae immisit. Duces uero Moschi instructis aciebus (ut in tanto negotio opere præcium est) recta uia quæ ab Smolensko Vilnam dirigit exercitum duxere. Basilius cognito ex proditoribus regio aduentu, militum item paucitate, per nuntios ducibus significat, ut regium exercitum excipiant, utq; supremam belli fortunam uno prælio experiantur, ex facili negotio fieri ratus, quod a tanta hominum multitudine regius exercitus circumactus/pecorum more in Moschorum uiæ principatū pellatur. his consilijs Basilij exercitus intumescēs, ingenti clade paulopost adfectus est. Interea dum hæc apud Smolenceam arcem fierent Sigismundus apud Vilnam agens ex nūctijs rem cognouit, exercitū ex Lithuanis Polonis & mercenarijs militibus pauloante conscriptū præmisit, quem mox ipse sequutus ē. Interim Piso uir insignis Leonis Romani pontificis legatus Vilnam Iulio mense appulit. Is a pontifice ingens & supra uires negociū acceperat, cuius hæc summa fuit, ut Sigismundum belli studijs auocaret, deinde hoc idem apud Basilium ageret, repertis utrinq; conditionibus noua fœdera firmaret. Piso rem summo studio tentauit, sed in ipso statim initio pacis spes per armorum strepitum sublata. Sigismundus Leonis de se studium grato animo suscepit, sed dum secundis iam successibus hostem flagranti animo motum nihil auidius ac bellum expetere cognouit, omne periculum facile spreuit, pacem unica armorum ac belli uia quærere decreuit. Instructoq; exercitu/paulominus triginta millibus electissimis tum equitibus tum peditibus/hosti obuiam uenit, leto hoc negocium animo assumpsit, tantoq; facilior belli residui euentus sperabatur, quanto minus Moschorum res sine Helinskei ingenio ualeret. Nam Michael Helinskeus occulto Wladislai Hungariae & Bohemiae regis consilio Sigismundo reconciliatus fuerat. quomq; consilium his quibus fideret apperuisset, Basilio res prodita est, & Michael uinculis iniectus in Moschouiam ductus, præterea Nobilis Trepko nuntius qui rem ad Helinceum retulit captus, atq; multis supplicijs adfectus tandem dimissus est, fama fuit, ueru ligneo igni admotū/a Barbaris assatum fuisse, ita Michaelis conciliū interceptum, qui si ad Sigismundū rediisset, belli cuius initū fuit/finis esse q̃q; poterat. Non defuere qui Michaelis captiuitatē grato animo acciperent, tum quod homini non fiderent, tum etiam quod gloriam paulopost partæ uictoriæ illi omnium ore cessisse suspicarentur. hæc autē extrema tantū

Moschorū in
Lithuaniam, ex
ruptio.

Ducis Michae
lis cū rege recō
ciliationis stu
dium.

extrema tanti hominis iniqua fortuna fuit, siue quod prodicione infimulatus, siue quod re ipsa culpa nō uacaret/parū constat, sed quom magno conatu/& uario ingenio/externis armis totam ferme Lithuaniam turbauerit, & omnibus uiribus ultionem quaesierit, tandem forte non sine æmulum scitu & applausu uinculis iniectus, pro sperata uictoria gloria/non nisi carceris compedibus afflictionem, munus adeptus est. Non defuerunt qui hanc cum Sigismundo reconciliationem ab æmulis/a quibus & prius Sigismundo accusatus erat/Moscho quoque delatam crederent, quod non modo Michaelis reditus, sed & aliorum apud principem fauor illis suspectus esset, constat enim omni saeculo dignum uirum & ducem Constantinum Ostrowskum simili studio ab æmulis impetitum, quem tamē uita innocentissime acta, ac uulnera pro rep. Christiana suscepta facile a suspitione liberarunt, huius uiri dignae laudes mihi/si studiosius exequi uellem/uel solae iustum facerent librum. Verum quod Sigismundo in regem assumpto fuerit, ubique suis locis adscripsi. Supra tempus illud ab eo gesta ad historiam meam non pertinere uisa sunt, sed iam ad meum institutum redeo. Inciderunt hæc ante kalendas Septembris. Interea Basilij exercitus/ducis sui iussu/Regis castris per pauca interualla castra ad mouit, & ad Berisinam amnem peruenit, Sigismundus haud negligenter aliquot cohortes præmisit/qui eodem amne superato/hostem terrore machinarum bellicarum irritarunt, uariisque tentatis fortunis/ad 27. Augusti diem, particulari certamine uicerunt, paulopost ad kalendas Septembrias/simili fortuna a regis pugnatū fuit, ex utrisque uictoribus, qui insignes capti, ad regem deducti, hisque iniris milites reliqui belli euentum feliciter auspicati, uotis omnibus in hostem inuehebantur. Rex Sigismundus relictis ad sui custodiam quattuor millibus, reliquum exercitum hostes insquendos summisit, ipse apud Borisonuam castra posuit. Tum Basilij exercitus summus dux ex usu ratus si legiones omnes abduceret, & regiones postquam abiret in pugnae sibi commodum locum euocaret. Consilium factum sequitur, ducitur exercitus ad Boristhenis amnem, regni hostium recessum fugae simillimum rati, magnis itineribus toto exercitu machinis aeneis omnibus hostem sequuti sunt, his per exploratores ab hostibus cognitis, operæ precium uisum est, celerius Boristhenem amnem transare, atque ita Sarmatis ne flumen superarent negotium facere, nec frustra consilium fuisset, si tam strenue rem facto firmassent, quam sapienter consulere. Regius exercitus dum hostem ultra Boristhenem traiecisse intelligeret, illi co quod in tanto negotio ad rem pertinet/effecit, mox uado quasito copias traicere destinabat, at dum Boristhenes nullibi quod in hostium ferme aspectu permeabilis appareret. Data dehinc inde loquendi fide, Duces ad fluminis ripam conuenisse traduntur, Sarmatae ut sine metu hostium flumen transassent postulasse, uelle dein hosti pugnandi copiam facere, hostes ambigua fide rem confecerunt. Cæterum flagrans cupidine belli Polonorum animus, omnia uirtute peruia facere uel ingenti periculo destinabat, relictis eo loco aliquot leuis armaturæ millibus, reliquos exercitus ad penultimam noctis uigiliam, alibi ingenio atque arte ratibus trabibusque connexis, quasi ponte facto, perditos omnes atque tormenta & machinas bellicas traiecerunt. Equestris ordo suo more acie

Prælia particu
laria.

Boristhenem
qua uirtute tra
iecerint nostri.

suo morè acie seruata, quasi signo dato amnem insiliūt, eumq; uno solum ab aquis absorpto dempto, omnes foeliciter superarunt. Fama est Basilij ducibus hæc non incognita fuisse, sed p̄tinaciter hãc oportunitatem neglexisse, iusto forte dei iudicio, ut qui elatis animis Sigismundi exercitus paucitatem contemnerent/paulopost Dariano exemplo, multi a paucis superati/foedissima fuga/salutem frustra quæerent. Primo itaq; diluculo, amne iam superato/regi duces acies instruxere, uniuersum exercitum per cohortes atq; manipulos discernunt, Lithuani omnes equites ferme sedecim millia/sub Constantino principe Ostrowskeo duce fuere, Poloni uero qui sua sponte regem summo principis amore euocati, sequuti, simul cum stipendia merentibus, sub Ioanne Swirczowskeo militabant. Fuere in eo bello ex Polonis insignes patricij, familiæ Pilecentium/Kmythonum/Tancinensium/ac ex maiori Polonia pleriq; patriæ ac regis studio euecti, fuere deinde pedites ex usu locati, atq; ab hostibus reficiendis aut mutandis aciebus, temporis interuallum admissum, idq; non tã ex metu q̄ summo contemptu ab hoste admissum constat. Ordinatis iam Christianorum aciebus, milites flagranti desyderio pugnam expectant, idq; tam excelsis animis ac si partam iam manibus tenerent uictoriam, hostium exercitus uti multus atq; inuenerus, ita dissimili usu instructus, fuere in eo exercitu maxima duo mala/Regis uero non postrema uictoriæ spes, primum quod bellicas machinas ob itineris interuallũ & pergendi celeritatem posthabuissent, secundo loco q̄ equites cataphractarij multi & ipsis militibus armorum uis ingens, ita undiq; præter consuetudinem ferrati armorũ insuetudo periculum haud modicum fecit, hostilis exercitus multas cohortes ante ualidam mediamq; aciem locauit, designati item fuere qui regiones a tergo inuaderent, & in hostium frontem impellerent, ut septis undiq; regis militibus gregum more sine etiam clade, omne Sarmaticum robur abigerent, aliquot horarum spatiũ intermedium erat, anteaq; utrinq; manus confereretur ad terciam ferme diei horam, signis iam datis, duces quo cohortes imprimis deinde ualida acies dirigenda foret assignant. Verum hostes astu Christiano

Pugna nobilis

Moschorum
copiæ.

bus, quæ mediæ

bus, quæ mediæ fuere legiones, per transuersum campis effusæ, scdam iam fugam inierunt, hisq; elapsis Sarmatarum acies uno eodemq; impetu, mediam hostium aciem inuadunt, hinc tremor ex suorum fuga hostibus, ac mox Sarmatarum pugnax manus molesta accessit, iamq; postremo hostium acies ac cohortes & alæ suis per campum iam effusis conspectis, fuga passim elapsæ & facili iam negotio nudata undiq; hostium media acies in fugam acta est. Aperta itaq; hostium fuga per omnes campos effusa, sequitur Sarmata fortuna, tum ingens clades in hostibus patrata est, & in ipsa fuga innumeri cœsi, nemo a persequentibus seruatus, nisi qui fuga elapsi, aut nemorum densitate tecti Sarmatarum manus euaderent, ad extremum postq; quattuor ferme millibus per omnes campos hostes insequerentur, amica hostibus nox rem diremit. Sarmatæ media nocte partim altero primum die ad castra reuersi, hostium castra magnis opibus referta in prædā direpta sunt, Duces exercitus summi decem Barones & Satrapæ decem & septem, ex Basilij uero consiliarijs, primoribus & his qui officijs publicis apud Tyrannum præfuere simul cum nobilibus supra duo millia capti, obscuræ conditionis militibus non computatis, præterea signa militaria multa accepta, Eo prælio ex hostibus multi cœsi multiq; capti fuere. Sunt qui ad quadraginta millia occisorum percescant, Sunt item q; pauloplus triginta millibus supputent, mihi in re tanta nullū est negotium, nihilq; placet affirmare, satis esse uidetur uicisse Sarmatas, eousq; hostes cœsos quousq; regijs sequi nō fuerit difficile, Certo ex octuaginta millibus hostium exercitū fuisse constat, sed ex captiuis qui a uictoribus Ioanni Bono uiro de Polonica repu. optime merito summissi fuere, hoc mihi narratur, exercitus multo minorem medietatem Sarmatarum manus euasisse. Ex regio exercitu insignes fortissimiq; Barones quattuor, ceterū pauloplus quadringenti cœsi, uulnerati uero multi fuere. Regius exercitus postq; deo optimo maximo (ex cuius clementi dono uictoria cesserat) gratias egisset, Regi captiuos insignes cum signis militaribus summisit. Incidit hæc multis sæculis memoranda pugna, in Annum M.D.XIII. diem deiparæ uirginis natalem, Sarmatis populis omni æuo celebrandam, Anno a quo Sigismundus Sarmaticā repū. tutandam suscepit septimo. Sigismundus posteaq; ex nuntijs uictoriam cognouisset, ac paulopost captiuos adductos conspexisset, milites adseruatos recentes quattuor ferme millia ad exercitum summisit, Iussiq; duces fortunam ac uictoriam sequi. Rex cū omnibus insignioribus captiuis Vilnam triumphum agens, ad ultimos Septembris dies ingressus, omnibus deinde templis laudes atq; gratiæ omniū uotis deo optimo max. habitæ. Hæc memorabilis uictoriæ summa fuit. Sed mihi uidetur hæc ipsa per Barbaræ reginæ fortunam Lithuanis accessisse, quom paulopostq; illa cum Sigismundo rerum potita esset, Polonis læta scilicetq; cesserit uictoria, Lithuanis scilicet Barbaræ aduentu operæ precium erat, similem a deo optimo maxi. fortunam impetrare, ut qui sub uno imperio degerent, nouæ reginæ beneficio, consimili fortuna redderentur scilicet. Rex ex castris mox apud Borissouo Leoni decimo Romano pontifici uictoriam significauit. Præterea captiuos Barbaros plerosq; Christianis principibus summisit. Missus est item legatus ad summū pontificē Nicolaus

pontificem Nicolaus Wolskeus insignis miles cui quattuordecim nobiles Moschi uictoriae testes ad Pontificem additi, hos in fine Decembris per Cracouiam Wolskeus Morauiam deinde Viennam Austriae perduxit, cuius tunc ego itineris comes eram. Verum quom Viennam saluis rebus peruentum esset, ex amicis iter omne in Italiam interclusum accepimus. Caesareus Senatus ut tutum esset iter requisitus tanto negotio se exonerans ad Maximilianum Caesarem eundem censebat, itum est deinde ad Aenipontem Aeni uallis oppidum, sed anteaquam illuc uentum esset, apud Hall oppidum ad Aeni fluminis ripam situm, Wolskeo iter interceptum, ille a Caesare Maximiliano postridie ad finem Ianuarij sine iniuria dimissus, sed Moschis uincula adempta, paulopost haud parum honorati a Caesare in Asiam per Lubeckum remissi fuerunt, iure ea res in Pontificis Romani atque Sarmatiae regis contemptum facta fuisse uisa est, uter autem eorum maiorem acceperit iniuriam, non habeo dicere, Vadianus meus apud Pompe. Melam huius rei obiter facit mentionem, eo quod nouum illorum ritum, atque externam religionem, uti apud Viennam cognouerat/uidisse placuit. Dum haec fierent, Basilii suorum clade cognita/metu perculsus/paucissimis comitatus, Smolenceam arcem exiuit, celerique cursu in Moschouiam peruenit, fama erat/ut nouum exercitum conscriberet, mihi uero narratur, Basilium omni desperatum fortuna, id fecisse. Regius autem exercitus a certaminis loco ad Smolenskeam arcem castra mouit/multis quidem id factum incommodis constat. Nam ex longo interuallo atque uiarum iniquitate/ingens equorum numerus interijt, multae item quadrigae (nam supra sedecim millia in exercitu fuisse constat) equis aut mortuis, aut omnino periclitatis, in ipso itinere relictae fuere. Smolencea arx quae natura ac arte munita est (quod machinae & instrumenta ad hunc usum in exercitu non essent, simul quod hiems & temporum ratio, ut ea regio naturam habet, inualuisset) frustra tentata, desideratis aliquot ex regio exercitu, postremo obsidio soluta est, & milites ad hiberna dimissi fuere. Haec ultima huius anni expeditio, cum tanta fuit molestia, ut & equos & homines multo plures absumpserit, quam etiam in ipsa pugna periere. Mihi uero tantae perfidiae nulla constat ratio, sed hoc unicum bellorum apparet incendiū, quod iam plerumque in Lithuanicis oris, Ruthenica religio inualuerit. Nam cum Ruthenis, qui sub rege agunt, religio cum Moschis sit per omnia communis, ad defectionem nihil deest, sed principis tyrannis & quod opibus nemo diues est, nisi quem uelit princeps, & quousque uelit, demum ut neque praestiti iuramenti fides sit/obstat. Wladislaus Iagello qui ex ea familia primus apud Sarmatas regnauit, Christianae fidei et religionis primus summusque plantator, ab initio Orthodoxam fidem tota Sarmatia sancte religioseque tutatus est. Ruthenorum secta ligneis templis sua semper perfecit sacra, hoc deinceps sancte custoditum semper fuit, sed hac aetate res Ruthenorum paucis patrocinantibus inualuere, iamque sumptu magno templa lapidibus in sectae ratificationem extruuntur, haec me eo anno paulo anteaquam apud Boristhenem pugnatum esset Vilnae uidere contigit. Praesentia sunt item summis priuatisque officijs eius sectae homines, eo facile fieri potest, ut religionis obseruatio & amore plerique Moschum quam regem malint imperatorem. Men

Captiui a Cae.
dimissi.

Smolenceae ar-
cis tentatio.

Tyrannis Prin-
cipis Moscho-
rum.

Wladislaus Iagellonis pietas

Mendligeri
Taurici dolus.

Tauricorum in
Moschouia ir-
ruptio.

Supplicationes
Romæ decreta.

Pacis inter Cæ-
sarē & Polonię
regem causę.

peratorem. Mendligerus Thauricus Cæsar qui ex stipendio nuper accepto regi ad hoc bellum accedere debuit uastro usus ingenio non longe a regis castris legiones suas hoc est Ordam locauit, eo loco belli pugnaq; supremæ euentum præstolaturus. Sarmatis uero interim uanis spebus auxilia pollicitus, tandem quom regi uictoria cessit, & ipse regiam fortunam sequutus, totum exercitū in Moschouiam duxit, eamq; oram tanta cæde affecit, ut supra hominum memoriam similis præda ex Asia non credatur abacta. his cladi- bus Basilius mitior factus, qui nuper tam certam sibi uictoriam persuasit, ut etiam ad duces litteris (quid post partam uictoriam de rege fieri uelit) mandare non dubitarit, sed deus optimus maxi. & principis Sigismundi fortuna/ mutato hostis consilio, rem alio fine beatam fecere. Pilo tandem infecta re ho- noratus et dimissus est. Ioannes Laskeus postq; faustum scilicet hoc nuntium in urbe acceperat, rem ad Pontificem Patrumq; Senatum retulit. Patrum Se- natus, publicas orationes pro Sigismundi uictoria deo optimo maxi. fieri de- creuit, fuere tunc Romæ, & hi quidem quos minime decet, qui similitatis gra- tia rem quantum ex se erat perderent, uicit tamen religio, habitæq; sunt in templis laudes, & belli series longa luculentaq; oratione a Camillo Porcario homine litteris claro celebrata fuit. hæc Moschici belli rerumq; Lithuanica- rū eius anni ferne summa est. Igitur expositis breuiter quæ apud Lithuanos/ Sarmatiæ maximos populos/ periculoso Moschico bello/ iam circumacto an- no/ gesta fuere, operæ precium erit ad Polonorum res diuertere, atq; sub his ex- terna quadam adferre, non quod aliarum gentium res mihi maxime negocia faciant, sed quia ad eorum quæ subscripturus sum usum pertinere uideantur.

Annus Quartusdecimus supra Millesimum D. ab orbe redempto pacem Ro- mani Cæsaris cum Polonis excepit. Ea res quando ex insperato quasi accesser- rit altius eius initia non ab re perscribenda erunt. Diuæ memoriæ Fridericus Romanus imperator eius nominis tercius/ quondam ex fœdere Hungarici regni ius sublato Matthia sortitus fuerat, idq; iam per successionem ad Maxi- milianum deuolutum erat, uaria dehinc tum cōsilia tum fœdera intermedia fuere, donec deus opti. max. Wladislao Hungariæ ac Bohemiæ regi prolem largitus esset, hinc uisum Maximiliano affinitatibus rem firmandam fore. actum est in ea re aliquamdiu priuatis consilijs. Legatis tandem adhibitis Io- annes olim Waradiensis et Olomuceñ Episcopus, cuius apud Matthiam uel ob singulare ingenium, uel ita fato uolente summa auctoritas fuerat, qui tunc mundi abiectis uanitatibus diui Francisci sectam (quam de obseruantia uo- cant) professus, eam prouinciā Iulij etiam Romani Pontificis iussu adsequi- tus, facturus perpetuum inter Reges fœdus/ Anno M.D. septimo, Constanti- am (ubi Cæsar comitium indixerat) inde Aenipontem oppidum ipsum Cæ- sarem sequutus est. Ea legatione fœdus/ quod reipu. Hungariæ pro futurum erat/ summo studio confecit. Iacta fuere tunc etiam pro repu. Christiana salu- bria fundamenta. Ad eam rem optimi duces accesserant/ Bernhardinus. s. Crucis Cardinalis Hierosolymitanus Patriarcha Iulij Pontificis Romani le- gatus uir magnæ sacræq; doctrinæ. Ioannes Waradieñ Wladislai legatus hic quauis obscuro loco apud Morauos Proscanno oppido, plebeis item pa- rentibus natus

rentibus natus fuerat, ita tamē adultus, litterarum studijs & optimo ingenio præditus, apud Matthiam Huniadem creuerat, ut primum locum apud Senatū Pannonicum obtineret, et Mattheus Lang Augustæ natus, simile fatū consequutus, paruis initijs per omnes dignitates penetrans, ad Cardineum ordinem sub Iulio adscriptus, tandem Salzburgen archiepiscopatum opibus in Germania primum, mortuo etiam Maximiliano adsequutus est. Tres uiri ut dignitate summi ita naturæ dotibus suffulti, apud tres summos in Europa principes, summam authoritatem etiam usq; ad inuidiam adepti, præcipuis consilijs regnorum res semper tutati fuere. his itaq; ducibus communi reipub. proculdubio consultum fuisset, nisi & Iulium ingens in Italia bellum quod proh dolor, fremens conceperat, & Cæsarem a Venetis accepta iniuria auertisset. Ioannes Waradien postquā ad futuram Cæsaris nepotum cum Wladislai natis affinitatē, quæ ad negotium pertinere uidebatur, effecerat, suæ sectæ cenobij apud Schwacium Aeniualis oppidum Cæsaris assensu inuito Brixinen Episcopo diebus Septembris initia fecit, deinde ad Wladislau regem remissus est, cuius itineris comes ego quoq; fueram. Saluæ dehinc res fuere, nō tamen in effectum ductæ, eo quod Cæsar grauissimo bello retentus fuerat, & quod utrinq; Cæsaris nepotibus & Wladislai natis ætas non accesserat, & quod Cæsar postremo in Sigismundum omni noxa uacantem odium susceperat. Accessit his q; in Pannonico Boemicoq; senatu non deessent, qui amicitiam cum Cæsare suscipiendam uti iniquam & ex nullo usu futurā censerent. Actum est totis istis intermedijs annis a Cæsare ad Wladislau per legatos, donec Maximiliano uisum fuit, res summo iam uinculo firmari oportere. Missi sunt ad Wladislau eo anno insignes legati qui rem postularent, Wladislau contra sine Sigismundi fratris assensu rem detrectauit. Estq; ea res ad Maximilianum delata, non licere cum eo foedus amicitiamq; & affinitates iungere, qui fratrē odio, & alieno bello persequeretur. his cognitis Maximilianus magis ex suorum usu ratus, Sigismundo Poloniæ regi reconciliari q̄ innoxium principem in aliorum gratiam, contra etiam Cæsaream dignitatem, odijs bellisq; molestari. Accessere huic negotio uiri cōsilij maximi Christophorus Schidlouicius Sandomiriē tunc Castellanus, Sigismundi ad Wladislau fratrem legatus, Ioannes Cuspinianus doctor Cæsaris consiliarius utrisque Viennē præfectus ad eam etiam prouinciā summisus. hi dum Budæ conuenissent, summo conatu uterq; egit, ut alterius principem ad pacis foederisq; condiciones induceret, negotium aliquādiu intermissum est, noua & foeda molestia id efficiente. Nam dum Thomas Cardinalis Strigoniē Constantinopolis Patriarcha nuper a Leone summo pontifice (quod Catholicis quondam comune erat) crucem conferendam suscepisset, ut ea signati milites contra Turcas in Thraciam ducerentur, sperabatur ea res Pannoniæ regnis maximo comodo accedere. Verum dum uel in consulte uel negligenter initiata esset, summum detestabileq; periculum fuit, Conuenit sub facinorosis ducibus pessima hominum plebeorum rusticorumq; colluies. Coacto itaq; exercitu, in Thraciam, non modo obmissum iter, sed pessimum in hominum memoria facinus susceptū est. Fuit primū in animo omne nobilitatis & patricio-

Mattheus Cardin. Saltzburgensis.

Concordiæ media.

Christophorus Schidlouicius Ioannes Cuspinianus.

Tumulus ciceronum in Hungaria.

rum nomen deperdere, deinde episcopatibus omnibus deletis, unum archiepiscopatum relinquere, incredibile dictum, quod cito mala hominum pestis irrepsit, in surrexere pessimi quique, si qui prius pietatis studio rem susceperunt, horum facile temeraria manu inualecente ad facinora animus mutatus fuit, Tum ingens manus ex omni Pannonia (nouarum etenim rerum studiosum est uulgus) conlecta, hos sibi duces constituit Georgium Siculum ex populis qui mox ad Methanases sunt & Seckli uulgo uocantur, homo antea militiae laudibus praeclarisque item facinoribus insignis, cui cum aetas deficeret, facile apud hos imperium consequutus est, Laurentium deinde sacerdotem & Michaelem monachum imperii socios asciuit, hac scelerata manu, multo maiorem Pannoniae partem, crudeli fœdaque strage impleuit, tot uicibus exercitus prouolutus erat, quot forte libido uias demonstrauerat, tribus ferme mensibus ingenti Pannoniae malo exercitus circumactus est. Ea quoque saeuicia plus sexaginta hominum millia caesa perhibentur, pudet referre quam praua facinora hoc malum hominum genus perpetravit, caesi fuere, & palis infixi uiri insignes, imprimis Episcopus Senadiensis, ex nobilitate ferme sexingenti, qui passim ad palos seu gladium rapti fuere, matronae uirginesque, nobiles ad libidinem prostitutae, ceterum sine aetatis discrimine crudeliter multi necati, pari ferocitate in Christos domini usi sunt. Ecclesias, ut aiunt, templa quaeque prophana uel sancta, superis inferisque non parcendo diruerunt & ignibus absumpserunt. At paucis exterminum hoc negocium absoluedum est, quomodo magis ad Pannonicarum rerum scriptores pertineat, mihi si uniuersa facinora narranda, tempus uiresque deficerent, ad extremum Ioannis comitis Scepusiensis Palatini Transylvanien, Barbarae Poloniae reginae fratris ductu, scelerata manus apud Temisuarum medio Iulio superata fuit, hic crudelibus quoque mortibus antesignanos & facinoris autores extinxit. Georgium colluuiem regem militum suorum dentibus antea discerptum, ferreo ignitoque diademate coronatum, capite truncauit, & quattuor in partes corpus distractum, caput ad sceleris socios apud Waradinum & Pesthium oppida summisit, qui pari deinde strage affecti fuere. Hoc deletio malo comitia apud Budam Vladislaus suis indixit. Visum hinc fuit Romano Caesari (qui paulo ante si Hungaris ex usu uideretur auxilia contra plebeorum eruptiones promiserat) ut ad haec comitia legatum summitteret, tum quod labanti reipublicae Hungaricae subueniretur, cum etiam (quod uerisimilius est) optatis finem tandem sortiretur, habitum est itaque diebus Nouembris apud Budam comitium. Ad hoc Cuspinianus a Caesare Romano Christophorus Schidlouicius a Sarmatiae & Poloniae rege legati fuere. Quomodoque legatorum animi utrinque in spem pacis erigerentur, ex re uidebatur paulo post reges omnes ad Februarii uenturi anni finem apud Posonium in unum coire. Cuspinianus magno desiderio hanc prouinciam suscepit, qui celeri item cursu ad Caesarem apud Aenipontem degentem peruenit, neque Caesar negocium infecit, sed mutato tempore dies ad mediam Quadragesimam Anni M.D.X.V reiectus, atque hoc per Cuspinianum Budam regibus renunciatum est, interea Christophorus pari studio apud Sigismundum egit. Sigismundus qui nihil unquam aequae ac pacem amauit, lubens negocium suscepit. Parauitque mox ex Lithuania in Polonia

Georgius Siculus,

Afflicti in hoc tumultu.

Supplicia Ducum factionis.

Comitium Budae.

uana in Poloniam aduentū, positis itaq; in arces præfidijs, militibusq; in hiberna locatis. Sigismundus cū regina Barbara in Poloniam diuertit, atq; hoc modo Annus M.D.XIII. apud Sarmatas finem habuit.

ANNVS dehinc ab orbe redempto M.D.XV. Sigismundum apud Craccouiam cum Barbara regina excepit. Iamq; statim Sigismundus cum Senatu de regum conuentu egit, fuere tunc in utrisq; regnis/qui hoc iter regum detestarentur, an priuato hoc comodo/an quod Maximiliano non fidendum putarent/fecerint, nō satis habeo. constat autē in comitijs Craccouiæ in Februario habitis, Polonicum Senatū omni uoto in eam expeditionē accessisse, ipsis uero comitijs de regni rebus consultum fuit. Hoc etiam tempore Reuerendiss. D. Matthias Dreuerius Cancellariatus officium, ad quod Reuerendissimo dño Ioanne de Lasko in Archiepiscopatū euecto successerat, in regias manus resignauit, quod iam ad Episcopatum Wladislauiē euectus esset, qui secundum regni statuta hoc officiū habere nō potest. Successit huic Magnificus Christophorus de Schidlowietz antehac Vicecancellar. cui uicissim in eo officio Petrus Thomicius Episcopus Premisliē successit. Domi Sarmatiæ rebus Ioānes Conarius Craccouiē, præsul. Nicolaus Caminicius Craccouiē Palatinus Polonici exercitus dux/cum reliquis ad hoc munus designatis/præfecti sunt. Cæterum multi ex primis tam Episcopis quam Patricijs Regem sequi iussi. Hac dum Rex parat, nuntium adfertur/Cæsarem nō nisi ad diem (quā Lætare mediæ Quadragesimæ dicunt) futurum. Rex acceptis litteris cum his qui ex Senatu sunt re comunicata animum nihilo mutauit. Magno quidem studio ex Pannonia laboratum fuit, ut uel conuentus periret, uel Budæ indiceretur. Sed nec hanc temporis moram Sigismundus moleste ferebat. Tum iterim Ladislaus Sternbergius Regni Boemiæ Cancellarius uir insignis Craccouiam ad Sigismundum legatus ita uolenti principi animū eūdi adiecit, hortatus est miro studio ne quauis ratiōe iter interciperet. Sigismundus eo remisso paulopost ad quintum diem Martij Craccouiam exiturus erat, comitatus equitibus ferme M.D. præter eos qui in quadrigis & ad onera ferenda designati fuerant. Susceperunt hoc iter cum rege Sarmatiæ insigniores, quos ut uno labore rem absoluerem, infra cum alijs aliarum nationum principibus/qui huic conuentui interfuere adscribere magis placuit. His itaq; comitatus rex iturus erat, Quom Matthias Mechouiē medicinæ doctor, & astrorū præscientia (si his certa fides esse debet) nulli sua ætate secundus, Regem frustra iter suscepisse significauit, accessit statim Mechouiē uaticinio nouus nuntius, Cæsarem Matthæum Sancti angeli Cardinalem, Episcopum Gurcen ad reges designasse. Fuere qui infra dignitatem Regiam putarent ad alium q̄ Cæsarem eundum. Audiui ego ex Regio ore se Cæsari semel datam fidem uiolabiliter (etiam si infimos quosq; summitteret) seruaturum, eundem fore quo deus & fortuna ostenderet, nam nihil minus regium esse q̄ datam uiolare fidem. Mechouiē regia accepta constantia & ipse sententiam non mutauit. Per Ioannem Bonerum et regi charum & sibi intimum rogatus/ut pridie respondit, Regem nō uisurum Cæsarem/nisi ad medios Iulij mensis dies, usq; expectare non grauetur, ea res

An. 1515

Conuentus Vi
cni pparamēta

Matthie Mier
chouiē uatici
nium.

I 3 postea ita euenit.

Conuentio Po
sonij.

Acta cū Gur
censi.

Caroli Ducis
Munsterbergen
interitus.

Incendium Po
sonien.

postea ita euenit. Rex uero nec his rebus quominus iret deterritus, iter die;
Martij ut supra scribitur /incoepit, continuatis itineribus ad Tirmam oppidū
peruenit, illicq; ab Episcopo Quinq; ecclesien & Georgio Marchione Bran
deburgen utriusq; regis nepote exceptus, Posonium deductus est. Sigismun
do Posonium uenienti Wladislaus frater cum filio Ludouico obuiam uenit,
eūq; humaniter non sine lachrymis excepere. Carterū Posonium ingressus,
paulopost Strigonien Cardinalis ceteriq; ex Pannonico Senatu secuti fuere,
actum est deinde inter Reges de regnorum Hungariae Poloniae & Boemiae
commodo. Interim magno desyderio expectatus Maximilianus/ aduentum
in multos dies differebat, uel quod uarijs & maximis auocaretur negocijs
uel quod cum desyderio diu expectatus maiori ueneratione exciperetur, uti
Fruticeni amicissimi uiri erat sententia, uel etiam regum constantiam cogno
sceret, interimq; comeatus ceteraq; omnia quae ad tantorum principum su
sceptionem pertinerent subordinaret. Ego in ea re neq; affirmare quippiam
nec reprobare ausim. Sed nec hunc celeberrimum conuentum singillatim de
scribere susceptum postulat negocium, quom hoc Cuspinianus Viennē prae
fectus, Richardus item Bartholinus uiri doctissimi tanto studio effecerint, ut
neq; ad eius rei seriem addi nec minui quicq; ualeat. Ego uero historiae seriem
scripturus/ ita agam, ut nec breuitate sterilis/ nec dicēdi copia prolixus nimis
idemq; fastidiosus uidear. Quom itaq; Caesar Romanus aduentum suum regi
bus diu subtraheret, actū est aliquādiu per legatos. Inprimis ad reges a Gur
censi missi fuere, Marquardus de Stein. Ioannes Moraxus. Cuspinianus &
Wolfgangus Hamerlus. paulopost ipse Cardinalis Gurcen Posonium ad
reges peruenit, comitatus pristinis oratoribus, simul Laurētio Saurer uicednō
Austriae & Gabriele Vogt, habitus est illi a regibus tribus, maximus (ut par
fuit) honor. cerimoniae item maximae fuere, acta sunt & priuatim & publice
pro principum unitate multa. Verum dum reges nihil aequae ac Caesarem ui
dere cuperent, factis datisq; hincinde pacis foederis ac affinitatis conditioni
bus, ut regibus coeuntibus facilius omnia firmarentur. Cardinalis Gurcen a
regibus honoratus atq; muneratus die 12 Aprilis ex Posonio soluit. Postquā
Viennam peruenit, Caesareos consiliarios Gwilhelmum de Rogendorff &
Laurentium Saurer Vicedominū Austriae ad Imperatorem summisit. illi longū
hoc iter usq; in Augustam mira celeritate quattuor diebus cōfecerūt. Interea
uero dū Cardinalis apud reges Posonij esset, Bartholomeus Munsterburgen
dux/ a Caesare ad reges summissus/ in Danubij fluctibus/ non sine aliquorum
mœrore interiit. Paulopost item q̄ Cardinalis Viennam ingressus esset, pri
die kalen Maias, subito igne Posonij ferme medietas absumpta fuit. In eo igne
Wladislai regia, suorum incuria absumpta est, Sigismundi uero Poloniae re
gis aedes summo suorum studio seruatae fuere. Latum est & oppidanis a Polonis
auxilium, ut quod reliquum esset eorum opera seruaretur. Rediere post lon
gam moram ad Caesarem a Cardinale missi legati. Visum deinde Cardinali al
tero ad reges itinere, aut tediosam moram leuem facere, aut ceptis iam pri
dem negocijs maius addere robur, ad undecimum diem Maij ex Vienna ad
reges per Danubium nauī dimissus est, hominis aduētus regibus gratus, Tum
noua statim con/

noua statim consilia aliquot habita diebus, ad uigesimum Maij diem, conditio-
nes tam foederis quam matrimonij regum legatorumq; manibus subscriptæ
in ipso consilio publicatæ fuere. Nam a duobus regibus, duobus item Cardi-
nalibus dumtaxat rebus finis datus perhibetur. Interea dum hæc apud Poso-
nium aguntur, triste nuncium Pannonico regi allatum est, Ioannem Scepu-
siam Comitem, Transyluania Palatinum transcensis hostium Turcarum fini-
bus bellum intulisse, eoq; haud prospere gesto/ab hostibus superatū castrisq;
exutum fuisse, ea quoq; fama ad reginam Poloniae uenit, quæ fratris infortu-
nio summo moerore afficiebatur. Postq; hæc Cardinali apud reges ex senten-
tia accesserant, ex Posonio ad Cæsarem soluit. Quem multis exanclatis labo-
ribus atq; consilijs ad hoc iter sua (ut est uir maxima prudentia) industria ac-
cinxit. Missi fuere item post Cardinalem regum ad Cæsarem nuncij. Hiero-
nymus Balbus Italus, & Bretislaus de Schwyhaw Boemus, Nicolaus Cæcu-
lus Hungarus, & Petrus Kmitha Polonus quondam ob singularem & incom-
parabilem uirtutē Cæsari dum in aula eius esset summe charus, hos ultimos
Cæsar magna aduentus sui spe/cum litteris humanissimis ad reges subito re-
misit. Eos ipsos sequutus decima Iulij die Viennam uenit. Aduentu Cæsareo
cognito a regibus, legati missi fuere, qui Cæsarem Regum Reginulaq; nomi-
ne exciperent. A rege Pannoniæ & Boemiæ fuere, Georgius Quinq; eccle-
sien Episcopus Pannon, Ladislaus de Sternbergk Boemus eius regni summus
Cancellarius, Moises de Bussai uir insignis aulae regiae præfectus. A Poloniae
uero rege Ioannes Lubrancius Posnaniens Episcopus, Lucas de Gorka Maio-
ris Poloniae generalis pfectus et Christophorus Schidlouicius regni summus
Cancellarius, summissi sunt undecima Iulij die legati ad Cæsarem & Senatū
tunc ex principibus frequētem admissi. Georgius Episcopus uerba fecit, quæ
uel negocium uel Cæsarea dignitas postulare, oratione finita Cæsaris nomie
Petrus Mota Hispanus uir summi consilij eleganti grata concinnaq; breui-
tate respōdit, altera die regum legati a Cæsare dimissi ad reges rediere. Misit
dehinc Cæsar legatos qui Reges suo quoq; nomine exciperēt. Ad Wladislaū
& Ludouicum, Christophorum Archiepiscopum Premensem ex Brunswi-
czen familia insigni, Kasimirum Brandeburgen Marchionem regum nepotē,
Wilhelmum de Rogendorff, & Cuspinianum, hi quartadecima Iulij legatio-
nis munus exequuti/Reges Viennam summo studio euocabant. Ad Sigismū-
dum uero Gwilhelmum Bauariæ ducem Cæsareum ex germana sorore ne-
potem, Christoform Labacē Episcopum, Balthasarem Præpositū Valkir-
chen, & Moraxiū Boemū misit. Datis inde coeundi finibus in Hamburgum
& Pontē seu Bruggum oppida. Cæsar quindecima Iulij ex Vienna ad reges
soluit, tam equitibus quam peditibus plusquā cuiq; credibile decoriter com-
positis stipatus. Sequenti die 16 Iulij quom Cæsar utrisq; regibus per Cuspini-
anum prius conueniendi locum exceptionisq; modum, ne uel ipse atq; Wla-
dislaus lecticis quibus uehebantur exilire/uel Sigismundus & Ludouicus ab
equis interim proflire/uel etiā Anna Reginula e quadriga descendere coge-
rent dedisset, ita rebus cōpositis/piro in finibus locata, Sigismūdus ex Ham-
burgo Wladislaus cū liberis ex Brugg nocturnis, priores ad designatos fines

Ioan. Co. Sce-
pusien infortu-
nium.

Legati e Poso-
nio ad Cæsare.

Legati alteri
ad Cæsare excipi-
endum.

Oratores Cæs.
ad Reges.

Congressus Re-
gum.

C DE SIGISMUNDI

uenere. Posterior Cæsar in eam planiciem ex iugo dumetis aliquamdiu antea obumbratus lectica uectus descendit, meum non postulat institutum hoc loco multarum tunc gentiū mores uel splendorem referre, constat enim, quāq; nationem suo more, ut in tantorum principum populorumq; conspectu famā gloriāq; augeret, supremam imposuisse operam. Germani armis & belli apparatu (uti alias solent) facile omnes uicere, Contra Sarmatæ Poloni Pannonēs & Bohemi gentium rituumq; uarietate, & equorū numero miro item uestium precio ac splendore anteibant. Fuere enim in eo comitatu multarū gentium populi atq; consuetudines/Pannonēs/Rasciani/Siculi seu Ceculi/Sarmatæ/Poloni/Roxolani/Daci/Tartari/Lithuani Moschi/Turci/Bohemi/Morauī/Slesitæ & Pruteni. Cæterum in tot populis atq; linguis unus ferme animus ab initio fuit. Sigismundus itaq; prior, paulopost Wladislaus, & postremo Maximilianus Cæsar suis comitatus ad pirum accessere, missi fuerē aliqui hinc inde legati in ipsa statim planicie, anteaq; ad mutuum congressum peruentum esset. Iamq; magna fide utrinq; pacatis animis Cæsar ad reges lectica uectus substitit. Lodouicus primo loco Cæsarem uti patrem ac do minum salutauit. Secundo loco Anna reginula successit, inde tertio Wladislaus apud Cæsarem uerba fecit. Postremo Cæsar Sigismundum humanissime excepit, ferturq; his uerbis loquutus fuisse. Hæc est dies quam fecit dominus latemur & exultemus in ea. Ad hæc mox Sigismundus latinis uerbis (ut singularis est eruditionis respondisse perhibetur. Serenissime Cæsar utinam hic conuentus noster sit felix ac faustus nobis/subditis nostris, & toti reipublicæ Christianæ. Expleto salutandi munere interuallo pauculo facto, præclarissimi cuiusq; nationis principes & Cæsaris & regum dextras complexi sunt. Interea Cæsar Romanus reges Viennam intrare per Gurceū hortabatur. Disputatum est in ea re aliquādiu/Quom Pannonicus Senatus iter hoc non probaret. Verum Sigismundus a Cardinali ad hoc quoq; iter Cæsareo nomine rogatus/utq; fratrem cum liberis induceret postulatus est, Sigismundus hisce uerbis ad Cardinalem usus est. Ego relicto Poloniæ regno patrio solo, ut sacram Cæsaream maiestatem uiderem/huc perueni, quare non solum Viennā, sed (si sua maiestas iusserit) quocūq; lubuerit seq libenter uolo, quāquidē aliā de sua maiestate fidē nunq habui, quā de integerrimo principe cōsanguineo & maiori honorādo sperare liceret, fratrē cū liberis mecū sū ductur qui uelint nos sequant. Hæcq; ad Cæsare iussit referre, fertur et suis loquutus esse/se in Cæsarea fide nihil dubitaturū, ire decreuisse quo fortuna p̄uaderet qui uellent illū sequerentur, sed facile Sigismundi uirtus hæc p̄uasit. solet plerūq; fieri ut homines ex seipsis aliorū uirtutes metiantur, ita dū Sigismundus cōstantis integræq; fidei existat, leui negotio Cæsareum animum, ex cuius sanguine ortum duxit, suis uoluntatibus parem cognouit. Gratum fuit hoc nūctium Cæsari, suntq; qui hæc uerba Cæsarem locutū testantur, nunq tantæ fidei Poloniæ regem p̄nitentiam habiturum, futurum esse, ut eam sinceritatem illi pari beniuolētia persoluere possit & uelit. Tū Sigismundi cognita sententia, ab uniuersis assensum, hicq; conuentus mox solutus, non nisi altera die Viennam peruentum est. Sæpius autem interim Miechouiensis uaticinium, cuius iam pridem mentio

Apparatus singulorum.

Excepiendi alternis ordo & modus.

Cōsultatio an Viennā eundū.

iampridem mentio facta, memoria incidit, reges Cæsarem ante sexdecimum Iulij diem non uisuros. Eo namq; die ex nocturnis Cæsare cum regibus conuenientibus Viennam iter coeptum, Eamq; urbem cuius Germania in ædificijs continuis parem non habet ingressi, Cæsareo iussu mira celebritate & summis honoribus omnium statuum ordinibus ultro obuiam prodeuntibus sunt excepti. Cæsar uero postq̃ tantos hospites digne suscepit, summa utrinq; liberalitate fouit. Postq̃ ad decimam nonam eius mensis diem peruentum est Cæsar & Reges & horum omnium consiliarij ad Cæsaris arcem conuenere. explosis his qui super uacanei credebantur, Cæsar Maximilianus latina oratione orsus reges longo etiam tempore adloquutus, eius oratiõis summa hæc fuisse perhibetur, ut inprimis moram aduentus sui humanissimis uerbis excusaret, deinde omnia quæ ad pacem communem atq; futuram affinitatem uidebantur necessaria adferret, postremo loco ad expeditionem in Turcas bellicam hortari cepit, & quam flagrantissimo animo annis plus uiginti eam fortunam & temporum commoditatem a deo optimo maximo dari postulauerit, luculentis uerbis exposuit, hisce immiscens quæ sæpe per Ludouicum undecimum Carolum octauum & Ludouicum duodecimum Gallorum reges aliasq; externas nationes bellis grauissimis ab animi instituto sit auocatus, iam uero quom a deo opt. max. occasio rei bene gerendæ sit oblata, his iam rebus se non defuturum, si modo regum principumq; Christianorum animi in eam egregiam expeditionem consentirent, opæ præciū fore, ut quom deo, fatoq; uolente ipse, Cæsar tot populorum Reges, Pontificis uero aliorumq; regum legati ad sint, omnium animos iuncta spe, his dumtaxat rebus sanctis accomodari, In hanc ferme sententiam Cæsar orationem absoluit. Responsum est regum nomine Cæsari a Strigonien Cardinale, Gurcen dehinc plura uerba Cæsaris iussu fecit, ita ille dies consilij absolutus fuisse traditur. Ad uigesimum secundum Iulij diem quæ diuæ Mariæ Magdalenæ sacra est, Cæsar cū Regibus & reginulis ad diui Stephani insigne templum, cum summi Põtificis Regumq; legatis & omnibus principibus cõuenere, rite diuinis officijs peractis, Maximilianus Cæsareo habitu & maiestate amictus, in theatrum ad hoc erectum spectaculum conscendit, & regibus cinctus Annam Hungariæ regis filiam, per Strigonien Cardinalem matrimonio sibi uel alteri ex nepotibus rite assumpsit, corona imposita reginā salutauit, Pari lege Ludouico regi Mariæ Philippi regis filia nupsit, Creati fuere paulopost aliquot a regibus milites, Dataq; a Cardinale benedictione sacrisq; rite peractis ad prandium itum est. Sequentes dies regijs epulis hastorum ludis torneamentis hisq; similibus assumpti fuere. Reges item & trium regnorum Senatus a Cæsare liberaliter uarijs donis munerati fuere. Sigismundus uicissim Cæsarem, & eos qui uel ex charis uel ex secretis erāt liberaliter muneribus honestauit, hæc omnia perpetuæ memoriæ digna tanto studio tantaq; fide supra quam dici potest gesta sunt, ut calamus ad ea scribenda deficiat, sunt tamen singula ab his quorum pridem feci mentionem diligenter atq; summa fide perscripta, ego paucis quod reliquum erit absoluturus ad res Polonicas reuertar. His itaq; hoc ordine compositis, Cæsaris cum regibus fœdus die 28 Iulij Cuspiniano dicte publicatum fuit,

Vienna

Maximiliani
Cesar. ad reges
oratio.

Cōtract⁹ inid.

Anne Reg. coronatio.

Publicatio fœderum.

Valedictio Regum.

Qui Viennę cō-
uenerint reges.

Antistites.

Germani prin-
cipes.

Comites.

Proceres.

Ex Hungaria
& Boemia.
Optimates.

Polonici Pri-
mores.

blicatum fuit, in ea tamen publicatione nihil quod a secretis decretum fuit me-
moratum est. Paulopost pridie Kalen Augusti reges tres Caesarem in Nouam
ciuitatem, quae octo millibus passuum a Vienna distat sequuti, eo loco uenati
onibus alijsq; animum recreantibus rebus dies ferme tres absumpti. Tandem
Caesare regibusq; & Cardinalibus in unum coeuntibus plusculum temporis
priuato consilio absumptum fuit, quo absoluto Caesar Romanus cui in orbe sua
etate rebus gestis nemo anteibat, tribus regibus Wladislao Sigismundo, &
Ludouico quos nunquam deinceps uisurus erat non sine lachrymis utrobique
fusus supremum dixit Vale, Anna Mariaq; iam filiabus obseruatis dimisit. Ter-
cia Augusti Sigismundus fratrem nepotemq; pari obseruatione ualedixit, ipse
Viennam reuersus est, summisq; denuo honoribus exceptus, reditum in regnum
parabat. At subita Danubij inundatione rupto ponte ad sextum Augusti die
remoratus fuit, ea tandem die, ualedictis prius & salutatis quarta eius mensis
die Anna Mariaq; reginulis in regnum suum iter agressus est. Hae conuetus
huius summa est, qui Caesaris liberalitate habitus summo amore obseruatus
sine (quom tot populi fuerint) aliquo strepitu solutus erat. Fuere in hoc con-
uentis saeculis memorando conuentu Maximilianus Romanorum impator, Wla-
dislaus cum Ludouico filio Hungariae & Boemiae, Sigismundus Poloniae Re-
ges, Thomas s. Martini in montibus Cardinalis Archiepiscopus Strigonicus Con-
stantinopolitanus Patriarcha, Matthaeus Sancti angeli Cardinalis Episcopus
Gurzen, Coadiutor Salisburgen, Leonis summi Pontificis legatus Episco-
pus Feltrensis, Petrus Virea Hispaniarum, Robertus Angliae &c. regum le-
gati. Praeterea ex Caesareanis isti fuere, Archiepiscopus Bremen, ex Ducibus
Brunswiczen, Ioannes Ratisponen Palatinus Reni, Vigilaeus Patauicn, Christo-
phorus Labaceen, Bertholdus Chyemen, & Georgius Vienn Episcopi. Ex Du-
cibus Wilhelmus & Ludouicus fratres Bauariae duces, Casimirus Brande-
burgen Marchio, Albertus Meckelburgen, Vlricus Wirtēburgen duces, Ber-
tholdus Princeps de Hennenbergk, Georgius de Montfort, Carolus de Oc-
ting, Georgius de Schaunberg, Ioannes & Vdalricus de Hardegk, Comites
insignes. Ex Satrapis Proceribusq; & aulicis plurimi quos adscribere nego-
cium non postulat. Ex Pannonia & Boemia fuere praeter Cardinalem Archi-
episcopus Colocen, Georgius Quinqueeclesien, Stanislaus Olomunczen, La-
dislaus Vacien, & Michael Bozneen episcopi, Georgius Brandeburgen Mar-
chio, Carolus Munsterburgen dux, Ioannes Comes de Canyscha, Ladislaus de
Sternbergk regni Boemiae Cancellarius. Praeter hos quamplurimi insignes ta-
Hungari q; Boemi fuere. Ex Polonico uero Senatu erant Matthias Dreucius
Wladislauiē, Ioannes Lubracius Poznanien, Petrus Thomicius Premislicn
Episcopi, Christophorus de Schidlouicz Craccouien & regni cancellarius.
Nicolaus Firleus Sandomirien, Nicolaus Raduilius Vilnen, Andreas Tan-
czinus Lublineen, Georgius Mariemburgen Palatini, Lucas de Gorka Castel-
lanus Poznanien & maioris Poloniae pfectus, Nicolaus Schidlouicius Sando-
mirien, Stanisla? Ostrogoeus Kalisien, Andreas Coschieleci? Voniceen et re-
gni quastor, Castellani Stanislaus Halicius magnus regni Marscalcus, Ioannes
Pilecius Lublineen praefectus, Ioannes Tarnouicn dñs, fuere item ex Lithuanis
atq; Prussis

atq; Prussis plurimi in negotij cū ordine necessitatē assūpti. Ceterū ex uni-
 uersa Polonia multa nobilitas in eam expeditionē assumpta fuit. Decorarūt
 hūc quoq; conuentū uiri doctissimi, nā prāter eos quos Viennē Gymnasiū
 (quod in uniuerſa Europa nulli secundum est) eruditissimos habet, accesserunt
 Petrus Mota sacrarum litterarum professor, homo tum consilio tum elo-
 quētia clarus, Ioannes Cuspinianus Viennē prāfectus, Ioānes de Bannissis/
 Iacobus Spiegelus, Ioannes Renner, Paulus Oberster, I V Doctor, Ioannes
 Stabius, Sebastianus Sperantius, Richardus Bartholinus, Georgius Tann-
 steter Collimitius, Ioachimus Vadianus, Gaspar Vrsinus, Philippus Gundeli-
 us uiri tres mihi amicissimi. Cæsariani omnes, Hieronymus Balbus, Ioannes
 Dantiscus, & pleriq; alij in re litteraria insignes, hæc aliunde accepi. Reli-
 quum forte non ab re his inferere licebit, quod uel ex his quibus res magis
 cognitas fuisse constat accepi. Altius supra narratum est, quibus ex causis
 Maximilianus Romanus imperator, in Sigismundum principem negotium
 assumpserit, paulopost adscriptum est, quibus item occasionebus res alio uer-
 ſa meliorem induerint conditionem. Iam postremo quæ hoc conuentu publi-
 ce acta fuere annumerantur, quadam uero priuata hoc conuentu firmata fue-
 re, quæ ego quantum licebit his mox subscribam. Conuenientibus igitur Ro-
 mano Cæsare, Hungariæ Boemiæ & Poloniæ tribus potentissimis regibus,
 positis primo loco simultatibus atq; odijs, fœdus perpetuum miro omnium
 consensu factum, successit fœderi noua inter reges atq; alterna affinitas, qua
 utrinq; dotium onere regna liberarentur, res sane reipub. utilissima, Suscepta
 tertio loco a Cæsarea celsitudine Polonica res in curam, fœdus cum Moscho
 schismatico nuper pactum, uel a Cæsare reuocandum, uel per legatos inter
 Sarmatiæ regem & Moschorum Tyrannum honestis conditionibus pax fir-
 manda esset, fratrum Theutonicorū in Prussia magister, per Cæsarem quoq;
 ut Poloniæ regno infra certum tempus debitum prāstaret inducēdus uel de-
 ferēdus omnio, utrinq; hostes cōmunes esse, tempore dehinc idoneo in Tur-
 cas expeditio decreta, Regibus, ut firmiora essent omnia, & ut citius faciliusq;
 pro republica cōtra Turcas assumeretur expeditio, de fœdere & pace inter
 Cæsarem & Senatum populumq; Venetum agere uisum est. Designati fuere
 ad hoc negotium ex Panonico Senatu legati, postea quod ex ærario comea-
 tus non daretur remorati, Poloniæ uero rex Matthiam Dreucium Wladi-
 ſlauiē præsulem & Raphaelem Lesnicium ex Senatu ad hanc prouinciā
 legauit, iunctus est illis Ioannes Dantiscus a secretis regijs iureconsultus ac
 poeta, hñ paulopost ad Venetum Senatum bis summissi, uel quod conditiōes
 pacis importabiles uiderentur, uel quod Veneti belli finem potius expectare
 uellent (quod citius crediderim) infectis negotijs ad Cæsarem, deinde in Po-
 loniam postq̃ satis diu his rebus præsuisſent, redierunt, relictus est apud Cæ-
 sarem Ioannes Dantiscus qui postea aliquot uicibus apud Venetum Senatū
 Cæsareo nomine uerba habuit, sed quom nec ille proficeret, diu apud Cæsare
 retentus, uix uno circumactō anno, ad Sigismundū dimissus est. Emporiū etiā
 Wratislauiē extinctum & in Posoniē conuentu deletum fuit, negociandi
 hincinde iterum libera potestas data est. Interea dum Sigismundus apud Po-
 sonium in expe-

Viri eruditione
 clari.

Acta in hoc cō-
 uentu.

Tentatio fœde-
 rī inter Cæs. &
 Venetos.

Polonici ad cā-
 rem legati.

Emporiū Vra-
 tislauicē subla-
 tum.

sonium in expe-

Tartarorum in
Russia erupio.

Nicolaï Pala.
Cracco. mors.

Altera filia An
na nata.

sonium in expectatione Caesaris ageret apud Polonos acta referre/hic nego-
cium postulat. Sigismundo enim regnum egresso, paulopost Tartaros in Rus-
siam erupisse nuntiatum fuit. Indictum est a regni magnatibus, & his qui do-
mi in hos usus relictī fuerant apud Craccouiam consilium præsidiq; ordina-
to, septingenti equites in Podoliam missi fuere, quibus ut in Trebowla con-
gregarentur commissum fuit, tardius uero mandatis parentibus & uix ad me-
dium congregatis, subito impetu in ipso Trebowlio oppido a duobus Barba-
rorum millibus nihil tale suspicantes & adhuc dormientes, Martij inuasi,
Ioannes uero Tyorowsky omni seculo ob militiæ disciplinam laudandus
miles, tunc copiarum præfectus inopinato periculo nihil territus, milites ad
arma congregat, qui imperio parentes, incredibili audacia Scythas oppido
eiecerunt. Barbari consilio mox capto oppidum circumdabant, atq; hinc in-
cendium parant, quo facilius militem mercenarium cuius paucitatem cogno-
uerant, ad unum præhenderent. Præfectus re cognita, quod paucum haberet
milite, & quod in oppido nulla ferme defensionis spes esset, p. pontē duobus
tantū desideratis ex oppido milite abduxit, pro eo deinde ponte tota die di-
micatum, a Tartaris nihil factum est, qui sic uotis nō potiti abiire, Poloni ue-
ro milites sub arcem Buczalsz ducti atq; ibi congregati, scythas ad Medzy-
bosium usq; persequuti, uerum hostes iam uisa oportunitate in manipulos di-
spersi tribus itineribus fuga dilapsi sunt. Paulopost Nicolaus Camienecius
Craccouien Palatinus & præfectus, Polonici quoq; exercitus dux summus
13 Aprilis extremum clausit diem, hac nouitate ad regem perlata pro digni-
tatibus summo studio, uarijs modis etiam Casareo suffragio apud Sigismun-
dum laboratum fuit. Obtinuit tandem Christophorus Schidlouicius regni
Cancellarius supremus (præter patriam consuetudinem quod simul Cancel-
larius esset mansurus) in Caesaris gratiam. Palatinatum & præfecturam Crac-
couien, in ea re tum rex & senatus cum etiam populus Polonicus, quod uir di-
gnus, consilio sincerus, fide integer, & apud omnes gratus esset, lubenter &
nō immerito Casari gratificati. Qua re Andream Coscielecium uirum sum-
mū, quom Craccouien præfecturæ competitor esset, ita dolore confectum
fama erat, ut ea causa & quod nuper filij interitus sibi nunciatus fuisset, pau-
lopast in ægritudinem lapsus, medicis nō proficientibus, mortem oppetisse
credatur. Barbara regina secunda Iulij die præcedentis noctis prolem secun-
dam enixa, filiam, quæ postea baptismatis fonte lota Annæ nomē accepit, ge-
nuit, fuere qui ingrato animo hoc ferrent. Rex uero inuicti animi homo, qui
nullis unq; fortunæ etiam casibus mouetur, lato animo & hoc donum dei aise-
rens idq; grata mente suscepit. Totum hoc tempus aquarum inundationibus
molestiam adferebat. Tartari a suo proposito auocati, legatos Craccouiam
miserunt qui in Kazimiria regis aduentum expectabant. Reliqua Sarmatiæ
negocia domi forisq; eo tempore tuta fuisse constat. Sigismundus uero sexta
Augusti die Viennam egressus magnis itineribus in regnum festinabat, est eo
itinere a Stanislao Olomuceñ præsule eundo in Kremsirio ac in reditu apud
Wischouiam summis exceptus honoribus simul cū magnatibus liberaliter
& magnifice habitus. Deinde in Olomuncz omnibus ciuitatis ordinibus ef-
fusis summa ue /

fusis summa ueneratione exceptus, pari officio ac rex eorum habitus est, ea enim ciuitas præter ædificiorum formositatem humanissimum habet populum. Sigismundus deinde ad 19 Augusti diem Craccouiam ingressus, Barbaram reginam ex proximo puerperio non integre sanam reperit. Consilio dehinc uario habito, hi qui ex itinere longo defatigati remissi fuere, Andreas Coscielecus ærarij præfectus quom ex Vienna rex rediret subita ægritudine correptus, ad Icinum oppidum uectus eo loco testamentum composuit, indeq; Graccouiam allatus 6 Septembris die mortem obiit, idq; uel ex mœrore post filij mortem concepto, uel quod frustra de certis dignitatibus consequendis factum credebatur, quicquid est constat tamen dysenteria eum extinctum esse, homo regijs comodis natus, omnium primus qui salinarias officinas restituit, & in meliorem formam omnes prædecessores superans renouauit, tantæq; fuit industriæ ut omnia ferme uectigalia, tam ad ærarium publicum, q̃ ad priuatam rem regiam pertinentia solus magna integritate & singulari fidei constantia administraret. Eo sublato Nicolaus Schidlouicius Quæruræ officium adeptus, Scepusien uero Sathorien & Aufschwincen ducatu præfecturas, magnæ item Craccouien procurationis officium Nicolaus Iordan obtinuit, salinarum præfecturam Ioannes Boner Rege omnino uolente et Senatu persuadente obtinebat, homo & regi charus, & reip, summe necessarius de utrisq; ob singularem uirtutis et fidei integritatem optime meritus, hic non parum sæpe suis amicorumq; opibus reipu, subuenit, res regias summa dexteritate tutatus, in omnes omnium ferme ordinum publicas seu priuatas personas singularibus beneficijs benemeritus, ita regni rebus adfectus, ut sua quæq; negligeret, & reipu, se accommodaret, huius ingenio Andreas Coscielecus salinarum ordinem restituit, quas ipse postq̃ illius nomine administrasset, ut supra narraui adeptus, longe q̃ unq̃ antea fuere melius instituit, ac maiore commodo administrauit. Eo quoq; mense Ioannes Thurzo Wratislauiensis Episcopus a Federico Legnicio duce Craccouiam legatus, ut matrimonium inter eum & Elizabeth Sigismundi sororem nuper, dum reges Poloniæ fuere, initiatum perficeret. Ea res dum paulo ante, ut retuli, firmata esset, facile obtenta, non multo post, ut infra adscripturus sum, finem accepit. Legatus perfectis rebus ad Federicum principem in ultimis Septembris diebus expeditus rediit. Interea ex magna forte undiq; aquarum inundatione ceterisq; malis humoribus aer infectus ex contagioso & pestilenti morbo pleriq; apud Craccouiam insigniores etiam absumpti fuere. Sed & Barbara regina Sigismundi consors subita ægritudine præcipitata morte extincta est. Varias de illius morte opiniões fuisse apparet, fuere qui apoplexia tactam crederet, nō defuere etiam qui culpam in medicum retorquerent, illud non inficias eo, neq; hoc improbo, mihi tamen constat partus seu puerperij (ut aiunt) legibus non seruatis, neq; post purgationis tempus ad mortis usq; diem integre restitutam fuisse. Incidit clementissimæ reginæ mors in annum tunc currentem M.D.XV. diem secundam Octobris, quæ ab omnibus ordinibus tanto maiore luctu atq; mœrore deplorata est quanto maiore fortuna Polonia ea regnante a deo optimo max. prædita fuit. Funus eius sumptibus maximis et splendide

K do obsequio

Olomuntium

Andree Coscielecij mors.

Successio officiorum quorundam.

Proci Frederici pro Elizabetha

Pestis Craccouie

Barbaræ Reginæ mors.

Barbaræ Regi-
næ Encomium

do obsequio celebratum, Corpus uero in eo sacello quod postea Sigismundus rex diffractū, suæ Barbaræq; memoriæ magno sumptu ac cultu a fundamen-
tis nouis extruxit tumulatum est, Barbaræ uero uirtutes atq; laudes tot fuere,
ut si tantæ reginæ clarissimas dotes referre oporteret, mortali exutam corpo-
re ad diuorum mox consortia assumptam fuisse credere operæ precium erit.
Nam ut corporis dotes & ingenuos humanosq; mores (quibus summe dota-
ta fuerat) oratione non percenseam, constat nullā unq̃ in tam alto loco egisse
fœminam/quæ in religionem & sancta tam pia/in subditos tam clemens/in
egenes tam misericors/in omnes deniq; ordines & hominum status tam be-
nigna & placida semper fuerit, neminem unq̃ lædere, ab iniuriâ omnes tueri.
regni ritibus ac moribus se cõformare, noxijs sæpe principē placatū reddere,
& quod uel maxime cõtra hominū qui in alto agūt mores ē superbire nunq̃.
sed summa in humilitate plusq̃ reginam oporteat uiuere, totam deniq; uitā
per omnes fortunæ casus innocenter sancteq; peregit, ut ex hominum confor-
tio sublata diuorum merito beatæ debeantur sedes, hac re effectum est ut si-
cuti uita sanctior omnibusq; charior & gratior, ita illius immatura lugubrisq;
mors, omnibus fuerit acerbior atq; tristior. Hæc ex minimis Barbaræ uirtuti-
bus adscribere placuit, dabit illa mitis parce de se spero loquēti ueniā, quæ
uiuēs nulla ambitione unq̃ iactata uel superbia tumescēs irata fuit. Hæc Bar-
baræ mortis summa est quæ ad diuos relata Polonorum patrociniū hæcte-
nus assumsit, Paulopostquā illa absumpta fuit, Stanislaus Iaroczki eius aulæ
præfectus subito item morbo prostratus decima Octobris die noctis sequen-
tis extinctus est. Barbara itaq; mortua & rebus Lithuanicis sic postulantibus
Sigismundus in Lithuaniam iter parabat, Polonicisq; rebus domi ut tempus
postulabat compositis, ordinatis item quæ ad Elizabeth sororis expeditionem
pertinebant, sexta Nouembris die Sigismundus cum Heduigi & Anna libe-
ris ac Elizabeth sorore Cracouiā egressus, Sandomiriā cū liberis ipse petit, illa
Legniciū ad Federicū ducem sponsum profecta est, paulopost nuptiarū festa
pegit, Dabit iam mihi Polonicus lector hoc loco ueniā, quod his intermissis
rebus parum alio quam assumptum postulat negocium stitum conuertam.
Dum nuper contagione ut supra narratur multi absumerentur mortales, Se-
uerinus Bethmanus iuuenis nobilis omnibus item redimitus uirtutibus in
ipso flore cõtra parentum spem ea sæuicia nona Octobris extinctus est, hanc
mortem Seuerinus pater, adeo perturbato animo tulit, ut postq̃ Sophiam fi-
liam Seuerino Bonero insigni iuueni matrimonio ad 23 Octobris diem tradi-
disset, ipse ad 28 eius mensis diē uitā cum morte nimio mœrore confectus mu-
taret, confecit mœstum etiam animum in tanto uiro annorum numerus, qui
nonagesimo quinto ferme ætatis anno ex hac uita migravit, inter ciues tota
Sarmatia opibus insignior, iamq; in alio parum digredior ab incepto.
EST IN Heluetiorū ultimis finibus clarū atq; insigne Wissenburgiū oppidū
quod hac ætate apud Alsaciā describūt ad Vögesi montis radices situ amœ-
num conditum, collibus undiq; humilibus clausum, nemoribus uarijs arborū
generibus ad occidentē fœlix, tellus cœli benignitate frugifera, oppidū ab
omni pte natura, atq; deidē huana firmatū idustria, Lutherus amnis cuius fon-
tes in ipsi

Stanislaus Ia-
roccki mori.

Seuerini Beth-
mani iunioris
mors.

Wissenburgiū
oppidum de-
scribitur.

tes in ipsiſ montibus paulo altius ſeptem millibus paſſuum ab oppido ſurgūt penetratiſ iam montibus per medium interluitur, qui ubi ſub oppidi mœnibus elabitur, ſtricto alueo duobus millibus paſſuum præcipiti curſu in Rheini fluuium uno hoſtio exoneratur. Loci tanta eſt uetuſtas, ut etiam apud nullos rerum ſcriptores eiſ origo reperiatur. Sed dum annis ab hinc octingentiſ nōnagintaquinq; Dagobertus Gallorum rex poſtquā ob patratam in ſancta loca tyrannidem, ad diuinum raptus tribunal, a diuiſ pro commiſſo ſcelere ac cuſatus, flagelliſq; cœſuſ, & ad diuiſ Dioniſi preceſ reſtitutuſ eſſet, in eo loco quem diu antea Wiſſenburgium appellatuſ fuiſ, litteriſ declarat, inſigne ac regale monaſteriuſ inſinitis extruxit ſumptib; Monachiſ diuiſ Benediſti profitentibuſ ſectam, tradidit. Addidit regalibuſ hiſ ædificiſ agrū copioſum atq; fertile, oppidū ipſm & circum loca quæ Gallorū tunc parebāt impio aſſignauit/oppida præterea/uillas/arceſ/ueſtigaliā/immunitateſ/ & iura pleraq; contulit, ab omni item regum principumq; iugo exemiſ. Tanta etiam poſtea huiuſ cænobiſ maiſtaſ fuiſ, ut Marchionem Badeñ, & ex Reneñ Palatinatuſ pleroſq; haberet feudaleſ, perfectiſ rebus omniibuſ quæ Dagoberto ad tantam rem uidebantur ex uſu, coronam ex auro argentoq; (ut fertur) mixtā, decem octo cubitorum per tranſuerſum circuli latam ornatiffimo templo appendit/hæc item quæ regali munificentiaſ fratrib; aſſignauerat, litterarum munimentis perpetuiſ temporibuſ ſeruanda firmauit. Dagoberti litteræ, quibuſ diuinam in ſe iuſtam teſtatur iram, quibuſ item cænobiſ agrū ſinibuſ intercluderet in eo loco habentur, quarum exemplum (niſi omnino extraneum uideretur) hiſ adſcriberem, dehinc reſ fratrum ſupra annos ſeptingētoſ gloria atq; opibuſ in immenſum creuere. Tum Wendelinuſ quondam Abbas oppidum muro quadrato ſaxo cinxit, turrib; propugnaculiſq; aggere/uallo/foſſiſ/& pomeriſ muniuit, ita pauciſ temporibuſ oppidū natura alioqui munitum humana induſtria auxit, ut potentiſſimo principi paulo poſt belli ſtudio non cederet. Sed quom ſerme omnia Wiſſenburgeñ Abbati ſœliciter acceſſere, extra oppidum in monaſteriiſ fineſ arceſ templaq; magniſ ſumptibuſ conſtructa ſunt, apparent hodie magnorum ædificiorum ruinaſ, ab oriente 300. paſſibuſ diuiſ Remigiiſ arx munita, hac ætate in Abbatiſ manibuſ, a meridie 100 paſſibuſ diuiſ Pantaleoniſ inſigne templum, quondam per Federicum Reni Palatinum/dum reſ Philippi nepotiſ tutandaſ ſuſceperat uiolatum, poſtea ne in oppidiſ periculum extaret, ex aliqua parte deiectum, ad occaſum 500. paſſibuſ diuiſ Germaniſ templum fuiſ, olim etiam propter hoſtiū metuſ ſolo æquatū, a Septentrione 500. paſſibuſ diuiſ Pauliſ arx fuiſ pulcherrima quam maiorum noſtrorum ætaſ pari metu demolita eſt. Aliaſ item arceſ atq; oppida in horum manibuſ fuiſſe conſtat, fortiſſima omnium Barbenſtina arx fuiſ, ante meam ætateſ ingenioſ pro Troten nobiliſ Palatiniſ Reni Marſchalco intercepta, reliqua plurima tam arceſ q̃ oppida in feudum collocata a monaſterio alienata ſunt. Quando uero ex ſœlicitate & opibuſ plerumq; ſurgit ſuperbia, eamq; mox ambitio/auaricia, & multa malarum artium ſtudia comitentur. Factum eſt ut cum religio optima in dominandiſ libidinē uerteretur, abiectiſ plebeiſ pleriq; ex patri-

Fundatio monaſteriiſ Wiſſenbutgenſiſ.

Wiſſenburgeñ cænobiſ opes.

Wendelinuſ Abbas.

Wissenburgi
inter imperij
urbes.

Friderici Pala-
tini in Wissen-
burgen uiole-
ntia.

Philippus Pa-
lavinus Reni.

Henricus Ab-
bas.

ocio ordine non religionem, sed monasterij opes assumserint, hi dum praefecti rebus essent, sacra officia cultum atq; religionem in alios retorquebant, ipsi dominandi libidini intenti ocio marcescere, suis quisq; auxilia praestare, atq; hinc finitimorum principum odia conflare, periculum atq; ingens negocium facere studium fuit. Hinc Wissenburgum oppidum manibus fortissimis natura arteq; nulli in Imperio secundum Romano Caesari & imperio Abbatibus assensu populi item miro desyderio accessit, perpetuis temporibus a monasterio disunctum est, his tandem artibus ad Friderici Philippi Reni Palatini patruj tempora monasterij rebus qui ubiq; opes distraherent praefecti sunt. Fridericus sub boni specie eam uitam corripere intentus mutata religione, electis his qui Diui Benedicti institutum quanquam superbe sequerentur. Praepositura (ut uocant) efficere satagebat, eam rem dum frustra saepe tentasset belli fecit negocium, quod a Wissenburgen quibus Friderici institutum suspectum erat, cum monasterio simul susceptum est, leuibusq; belli studiis aliquandiu afflicti in apertum bellum tandem peruentum est. Interea fuere apud Fridericum Palatinum qui maxime ad oppidi obsidionem hortarentur, leui negotio eius deditioem posse efficere rati, atq; ita princeps optimus accenso animo, uel ut institutum expleret, uel ut nobile oppidum ab imperio receptum subigeret. Wissenburgen (non nunciato bello) obsidione cinxit, & tribus ferme mensibus uarijs belli artibus machinis ignibus superne iactatis missilibus atq; tormentis frustra molestauit, donec dux exercitus cohortem unam (quae ex oppido eos qui ligna inciderent, atq; proiecta in flumen in oppidanorum usum defluirent, tutandos missa fuerat) explorans a uelitibus cognitus, fugiensq; a Wissen, captus est, qui hunc ducebant facile per cognita loca Wissenburgen manus euaserunt. Dux paulo post pacem atq; foedus inter Federicum & Wissenburgen confecit. Magna crudelitate Federici milites in ea obsidione usi, Diui Pantaleonis templum uiolatum stabulum publicum fecerunt. Vineta securibus inciderunt. Frugiferas undiq; arbores adempta cortice denudarunt, & quicquid ad hominis accederet usum insatiabili animo absumpserunt. Hoc malum Federico ignorante & exercitus duce intercepto factum certo constat, quom enim Friderico pro restituenda religione belli negocium assumptum credatur, esse non poterit, ut eo permittente haec fuerit admissa crudelitas. Ceterum oppidum, Diuorum Sergij & Bacchi quorum corpora illic requiescunt praesidio, quod ab omni incommodo ferme seruatum est, tutatum perhibet. Expleto iam ad paruum interuallum bello, Comitibus magnatibus atq; nobilibus qui tunc monasterio praefuerant plerumq; absumptis, nihilominus in Palatini gratiam ex plebeis ueram religionem obseruantes introducti fuere, atq; ita dominandi libidine extincta, uerus dei cultus crescere cepit, donec iterum Philippus patruo absumpto res susciperet. Is dum multam haberet prolem dum item nobilitas sub eo magnam haberet licentiam ut res Wissenburgen quas ipse ex officio ab imperio tutandas suscep- rat, denuo a quibusdam molestarentur, non ignorans assensit. Henricus Abbas per Ioannem Troteum quasi belli ducem Philippi aulae Marschalcum miris artibus afflicto, donec Romam ire compulsus, Alexandri sexti temporibus, Philippum

REGIS TEMPORIBVS CVIII

bus Philippum Palatinum & Ioannem Troten cum uniuersis complicibus anathemate in septimum ferme annum persequutus est. statuit inde in Germaniam redire, sed fato apud Florentiā decessit. Successit huic Wilhelmus Abbas qui & ipse Romam profectus ad Iulij secūdi tempora permanfit. Philippus uero a Iulio censuris sapius innodatus satisfactionem recusauit. Verū quom āno ab orbe redempto M.D.III. Bauaricis motib⁹ tota ferme Germania arma sumpsisset multorū principū populorūq; animi in Philippū euecti armis undiq; laceffitus ē. Tū primū Wissenburgen Abbas inclinatīs ubiq; Philippi rebus, conditionibus non tam honestis quam uecessarijs cum Philippo per Ludouicum Spirensē episcopum reconciliatus est. Soluitq; Philippus Abbati quindecim millia nummū aureorum, quom supra centum millia aureorum Monasteriū & Wissenburgen in hoc bellum perdidissent. Itaq; restituta est pax Wissenburgen, postq; annis plus centum sapius perturbati, tunc uero annis ferme quadraginta continuis molestijs afflicti fuissent. Fuere item aliæ conditiones inter Philippum & Wissenburgen, quæ & si mihi cognitæ sint, quom tamē ad institutum meum non pertineant, prudens omisi. Post Bauaricos motus Philippo mœrore (ut suspicantur) sublato. Illust. Ludouicus filius nunquā sine honoris præfatione nominandus in Palatinatu successit. hic in nullo patrem sequutus, optimum se principem primis initijs gessit. Wissenburgen atq; Landanos reliquaq; oppida, quæ patris assensu sæpe molestata fuere, singulari gratia prosequutus est, in hanc ætatem tantam de se spem præbuit, ut facile appareat, per eum quandoq; restitui posse religionem & diuinum cultum, a maioribus perturbatum & extinctum. faxit deus optimus maxi. ut opibus crescat, & ceptis uirtutibus domi forisq; pace subflatera iusticiæ cuncta diu sancteq; gubernet. Iam ego longa tediosaq; narratione digressus/stilum reflecto, ut ea quæ animus instituit describam. Stantibus apud Wissenburgen his longis periculosisq; bellis, fuere qui domi, aut ocio torpescerent aut honestis studijs priuati patriam fastidirent, hincq; factū quod multi egregij iuuenes in externas nationes migrauerint. Alij in Galliā quæ propior est, alij in Italiā, pleriq; in Sicambros transiere, multo maior pars in Poloniā concessit, atq; ita a centū ferme annis Poloniā potissimūq; Craccouia Wissenburgen domicilium fuit, mihi tamen non constat, qui primi in hoc regnū ingressi sedes hic quæsierint. Cōstat uero ānis ab hinc octuaginta circumactis Reinfredū uirū nobilem ex Wissenburgo ortum propter belli metum relicta patria Poloniā ingressum apud Craccouiam sedes locasse, hic Polonica assumpta coniuge/paulopostq; res firmauerat, Seuerinum Bethmanum genere quoq; nobilem in Poloniā deduxit. Reinfredus uero absumptus testamento Seuerino coniugem reliquit, qua assumpta apud Craccouiam omnes honores magistratusq; adsequutus est, paulopost Federicus Ioannes Iodocus & Nicolaus Schillingi Wissenburgen Craccouiam inducti fuere, qui item paulopost Christophorum Petrum & Federicum hersteinos ex matre Germanos 4 Ioannem Heluigum nepotem item Wissenburgen euocarunt, hos sequutus est Ioannes Bethmanus Seuerini ex fratre nepos & aliquanto postea Erasmus ac Vendelinus huius fratres, & ipsi Wissenburgen.

Guilhelmus Abbas.

Ludouicus Palatinus.

Wissenburgen pleriq; Craccouie confedere.

Reinfredus. Seuerin⁹ Bethman.

Schilling.

K 3 hos iterum la

hos iterum Iacobus Vetter sequutus, posthunc Iodocus & Iacobus Ludouici Decij fratres, post hos Federicus & Balthasar Smalczj fratres, postremo Ioannes Lembock & multi alij adolescentes egregij hoc regnum ingressi sunt, atq; ita in hanc ætatem Wissenburgen Polonia patria habita est. Fuere præterea multi, qui aliquanto tempore uel litterarum uel mercium gratia comorati in patriam redirent, eos ego frustra annumerarem, cum has sedes non suscepissent. Euocatus est item a Wissenburgen in hoc regnum uir insignis Ioannes Bonerus Landanus qui primis initijs ex mercatura opibus auctus, & apud diuæ memoriæ Kazimirum, Ioannem Albertum, & Alexandrum Poloniae reges in præcio habitus est. Postq; uero Inuictissimus Sigismundus princeps res tutandas suscepit, tanto studio remp. sæpius sustinuit, ut haud infimū meriti gratiaq; locum apud regem assequeretur, authoritasq; illius usq; ad inuidiam, malæ hominum ætatis uicio, creuerit, Bonerus Iacobum & Federicum Andreamq; fratres Poloniae induxit. Huius ego uiri summas laudes nisi me æmuloꝝ inuidia deterreret, merito penseserē, uerū ne adulationis nota (qd̄ 14. ferme annis illi addictus fuerim) culparer, alio loco p̄scribēdas adseruare interim placuit. Habes iā lector sub cōpendio quot Wissenburgen Sarmatiā ingressi sint, si mō eorū familias, qbus in Polonia auctæ sūt, referre liceret, cognosceres haud paruā Cracco, sobolē Wissenburgen sanguine p̄gnatā esse. Reinfredus, Seuerinus Bethmanus, Federicus et Nicolaus Schilling uiri ex Senatu apud Craccouiā decesserūt, Iodocus Schillingus, Ioānes item Heluigus Craccouiæ quoq; mortui. Ioannes Schillingus apud Posnaniā absumtus est. Christophorus Hersteinus apud Cassouiā uita excessit. Petrus item frater in Hungaria mortuus, reliqui adhuc quousq; deo placuerit supersunt. Hæc de Wissenburgensium ingressu paucis adferre placuit, tu optime lector quod patriæ nostræ tam effusam fecerim mentionem, ueniā præbe. Iam ad institutum redeo. Posteaq; Rex Craccouiā 6 Nouembris die egressus, Sandomiriam peruenit, positisq; in ordine rebus, designato item pro natis nouo loco, ad Lithuanos ipse concessit, Bresciumq; oppidum perueniens, aliquādiu moratus est. Rediit hoc tempore ex Romana urbe Reuerēdis, archiepiscopi Gnezneñ Ioannes de Lasko qui inter alia a Leone Romano Pontifice obtenta archiepiscopis Gnezneñ legationem in suam prouinciā perpetuo duraturam obtinuit, ut deinceps legati nati archiepiscopi Gnezneñ haberentur, atq; ita Sarmatiæ rerum Anno M.D.X.V. finis fuit.

SUPEREST ut res Prutenicas, uti supra pollicitus sum, in huius anni sinē adscribam. Constat itaq; post ultimum renouatū fœdus seu (ut uocant) perpetuam pacem utrinq; pace ac tranquillitate fines nō ruptis fœderibus tutatos esse, atq; ita paulisper tam ordinis quam Sarmatarum res semper creuisse donec eo bello quod Ioannes Albertus in Daciam seu Valachiam infelicititer gessit, Ioannes de Tieffen magister Prussiae morte extinctus esset, cui Fridericus Saxoniae dux in magistratu successit. Erat utrinq; eo sublato magna pacis spes, sed quom Fridericus pro homagio (ut uocant) sæpius frustra euocatus fuisset, ad extremum Prussia non præstito homagio excessit, paulo post magistratum cū uita simul M.D.X. uti supra narratum est finiuit. Fuere tunc in ordine uiri

Ioannes Bonerus
Landanus.

Gnezneñ Archiepiscopi
legati nati.

De rebus Prutenicis
quedam

Ioānes de Tieffen
Magister Prussiae.

Fridericus Saxoniae
dux Magister Prussiae.

in ordine uiri Germani (quos Commendatores appellant) consilio præstan-
tes, qui nullum dehinc ex principibus deligendum putarent, ne uana auxili-
spe a suis illecti/ordini cum Sarmatiæ regibus negocia contraherent, ne item
principum more regales & importabiles sumptus facerent. Sanum profecto
consilium primisq; conforme institutis, uicit tamen aliorum manus & Alber-
tus Friderici Marchionis Brandeburgensi filius ad magistratum assumptus est
Ea res plerisq; optima uisa/tum quod ex alta magnaq; familia princeps esset,
qui aliquando (uti ordinis institutum est) arma in Christianæ reip. hostes sum-
mere posset, cum etiam quod ex Poloniæ regibus secundum maternum genus
natus esset, id ad futuram pacem plurimi ex usu rati, nunciata fuit ea res Si-
gismundo regi primū anno M.D.XI. in Nouembre ex Prussia, paulo post in
diebus Iulij/Anni M.D.XII. Friderico patri atq; Alberto filio assensum est,
tam a rege quam Senatu/conditionibus/quibus olim fœdus atq; pax firmata
fuiſſet, nō interruptis. Indicta fuere paulo post comitia pro diebus Nouembri
apud Peterkouiam, ubi de his quoq; rebus cōsultum est. Interfuit his comitis
Casimirus Friderici filius Alberti Magistri frater, res uero omnes inter Polo-
nos & ordinem/uti ex utriusq; commodō uidebatur/honestis conditionibus
firmatæ fuere. Varij intermedij erant articuli/non multum ex usu omnium
facere hoc loco memoriā. Suprema hæc summa fuit. Admittendum fore in
Magistratum Albertum, qui Prussiam ingressus, maiorum more homagia
præstare deberet, Polonos dehinc ad ordinem nō suscipiendos, Magistro atq;
ordini apud Roxolanos & Podolitas certam prouinciā perpetuo dandam
ubi pro ordinis instituto/Christianæ fidei hostes excipere possent/quom san-
cti felicesq; belli huius apud Prussios (undiq; uicinis Christianis) copia his
temporibus non sit. Duo millia item aureorum nummum quotannis a Polo-
nis, quo facilius forte militiæ institutum prosequi ualeret, Magistro assignan-
da fore. Has cū cæteris conditionibus Casimirus frater, Magistri ordinisq; no-
mine suscepit. a Sigismundo honoribus summis affectus muneratus dimissus
est. Ad Albertū fratrem Anno 1513 Prussiam ingressus, aliquātisper ibi moratus
per Marienburgum oppidū ab arce subductus, per pontē Iſtulam superauit.
Gdaneūq; mænia præterequitās, domum rediit. Interea quom Sigismundus
apud Lithuanos ageret uti pauloante cœptum fuerat, Albertus pro homa-
gio postulatus per Cazimirum susceptas conditiones reiecit, minime id sibi
absq; Germaniæ Italiæq; magistrorum assensu suscipere licuisse exponens,
atq; ita res omnes palam infectæ. Laboratum est interea summo conatu tum
apud Leonem Pontificem Romanum/tum etiam apud Maximilianum Cæ-
sarem, libelli item duo famosi contra Sarmatas uulgarī Germanico incerto
auctore scripti/& Federico uiuēte sparsi iterum circumagi cepere, tria mox
magnæ defectiōis indicia apparuere, primo loco ut Romanus Pontifex reie-
ctis pacis ppetuæ conditionibus denuo decerneret. secundo loco ut Cæsareū
auxilium his rebus accedere posset, tercio/ut Germanicæ nobilitatis ani-
mi exacerbarentur quæsitum est. Primum a Ioanne Laskeo Archiepiscopo
Gnezneſi Romæ apud Pontificem & patrum collegium biēnio sustinebatur,
Secundum apud Maximilianum tanto studio sollicitatum/effecit, ut etiam

Albertus Mar-
chio Brande-
burgensis Mg^r
Prussic.

Pacta inter Ma-
gistrū & Regē
Poloniæ.

Principia defe-
ctōis Prutenicæ

cum Moscho foedus in huius rei gratiam susceperit, atq; ea ex re Basilius persuasus, ruptis foederibus nuper cum Sigismundo factis, transcensis finibus novum Lithuanis bellum intulit. quo fraude ac dolo Smolenceam arcem intercepit, ac paulopost apud Boristhenem (uti supra narratur) summo certamine victus & castris exutus est. Verum postquam Maximilianus de rebus melius edoctus esset, ex iam prope hoste summus factus amicus est. Tercium apud Germaniae nobilitatem (quam potissimum inflammare studium fuerat) nihil efficere potuit, tum quod rei difficultatem altius forte repetebant, cum etiam quod integritas atq; uirtus eorum aliter monuere, igitur infecta undiq; re, ad illud tempus quo Caesar Romanus Hungariae Bohemiae ac Poloniae reges conuenerunt, ita actum fuit uti supra paucis adscriptum apparet. Postquam uero Sigismundus domum rediit, nouisq; molestis tum ex Barbarae morte, tum etiam nouis motibus affectus, & postremo ad anni finem Lithuaniam ingressus, Prutenicae res fere per obliuionem neglectae fuere. Interea Ioannes Laskeus urbem quoq; egressus est, & totum negotium hoc anno ex omni parte sub silentio delituit. Haec iam Anni M.D.XV. summa est.

An. 1516.

NNVS iam dehinc post orbem redemptum M.D.XVI. uti uariis rebus mixtus, ita confusus mixteq; omnino referendus erit. eius mox initia Sigismundum apud Lithuanos excepere, atq; inde mox Balthazar Oderus a Maximiliano Caesare ad hoc munus legatus in Moschouiam Basilium principem adiit. sed dum is aliud praeter spem & opinionem nuntium Basilio adferret, sed & Maximiliani Caesaris alter orator cum pristinis adhuc mandatis perseveraret, Balthasar a primo legato qui ex primo foedere a Caesare cum Moscho erat apud Basilium pro exploratore accusatus, parum interfuit, quin inique illi accidisset, adseruatus a Basilio Balthasar fuit, usq; ad dies Aprilis. tandemq; infectis negotiis rediit. Maximilianus per hunc atq; quos postea sumisit, apud Basilium summa cura egit, ut pacem inter Sarmatas ac Moschos nuper perturbatam restitueret, uel foedus per inducias conficeret. Basilius uero Caesarem quod eum defereret accusauit, neq; facili negotio ab instituto reuocari potuit, ad quod nuper tanta cura inflammatus fuerat, Sigismundus in Caesaris gratiam aliquantisper bellum distulit, sed quom pro Lithuania armis dumtaxat pax quaerenda uidebatur, & ex longo bello plurimum attritis rebus Thauricus Caesar ad hoc negotium ex debito suo ex usu accedebat, qui mox ad ueris initia in Moschos eruptione parare iussus fuit. Interea rebus etiam apud Pannonos inclinatis, Ioannes Karnkowskeus in Februarii principio eo legatus est, sed paulopost die tredecima Martii ante lucanum Vladislaus Pannonum Boemorumq; rex Sigismundi frater, confectis iam annis sexaginta moritur. Ludouicum filium antea ad utrumq; regnum assumptum & coronatum reliquit. Fuisse dehinc plurimae etiam apud Hungaros factiones, atq; suo quisq; (uti fit dum princeps puer est) consilio usus in remp. aduertit, horribile est referre quam cito regnum illud nulli in orbe secundum, opibus armisq; potens, splendorem suum exuerit, atq; ex nuper domestica & paulopost etiam a Turcis accepta clade, uix dum respirans, uariis intricatum fuerit factionibus. Missi fuere in ea re ad Maximilianum

Lithuanica q.
dam.

Vladislaus Re-
gis Hungariae
mors.

read Maximilianum Cæsarem a Sigismundo nunctij, ut Ludouici rebus mature consuleretur, nec Maximilianus grauissimo etiam bello implicitus eam oportunitatem neglexit. Ante uenit tamen Sigismundo absente Poloniae Senatus, & Ioannem Laskeum Archiepiscopum Gnezneñ, & Christophorum Schidlouicium Palatinum Craccouieñ, comperta mox Wladislai morte, in Hungariam summisit, qui cum Cæsareis legatis & Pannonico Senatu Ludouici rebus, quantum temporum conditio postularet, summa sollicitudine atq; cura (uti iussi fuerant) consuluerunt, & ita firmatis paulisper rebus, domum redierunt, in eundem postea usum ad Bohemiae Senatum Andreas Thanczinus Palatinus Lublineñ, uir ingenij excellentis ad dies Nouembris summisus est, qui dum apud Pragam summis honoribus exceptus esset, atq; Cæsareanos aliquamdiu frustra expectasset legatos, infectis rebus redire coactus est. Maximilianus interea, quauis Italicis bellis detineretur, memor tamē Viennensis fœderis, quod tunc litterarum apicibus firmatum erat, de Sarmaticis rebus sollicitus, legatos novos ad Basilium designat, Sigismundum de Erberstein & Petrum Mraxium, uerum ad prouinciam tardius accincti non nisi in anni fine (uti infra dicetur) rebus principia fecere. Intereaq; nihil de Moschicis rebus tentatum est. Mox ad Iunij mensis initia, Thauricus Cæsar, qui nuper ex pacto, ut supra adscripsi, eruptionem in Moschos assumpserat, arma parabat, nunctiatum est, per exploratores in Roxolanos & Podolitas statim futurum. Verum dum hæc fama frustra sæpe uenisset, atq; Thauricus Cæsar Sarmatis iure fœderis obstrictus esset, minime futurum a plerisq; creditū, quod suscepta arma Tartarorū in Roxolanos conuerterentur. Quomq; duces & rerū (Sigismundo absente) præfecti cunctanter in eam rem animaduernerēt, & hostium nihilominus aduentus Podolitis nunciaretur, Martinus Camienicius Podoliae Palatinus uir maioribus suis dignus prouinciam suam ingressus, Podolitum arma euocauit, sub exilibus copijs Stanislaio Lanckroneo, Tworouicioq; Camienecē arcis præfectis in Podolia iunctus est, nec dum satis hostium animus exploratus fuit, dum Iulio mense Tartarus hostis sub quattuor ducibus quos Barbari Cæsareolos appellant, Russiam exutā præsidio irrupit, feruntur in eo exercitu Barbarorum supra triginta millia fuisse, hostes penetrata Russiā haud longe a Buthio oppido castra posuere, Deinde uti Barbaris mos est, per cohortes destinatas uniuersam prouinciam igne ferroq; uastarunt, hominum pecorumq; prædam egerunt, ut omnes dato die ad castra semper cum spolijs redirent. His eruptionibus plerosq; districtus & oppida in cineres uerterunt, superato Tyra amne ad hunnorum usq; montes spolia legerunt, exustæ sunt hac eruptione uillæ Pannonum imperio subiectæ, quod in hominum memoria accidisse non constat. Caterum hostes tanta in Christianos crudelitate usi quanta uictoribus Barbaris placuit, homines pecoraq; iuxta abegerunt, matronas puellasq; nobiles ad libidinem ac uoluptatem rapuerunt, feruntur supra quinquaginta millia hominū tūc abacta, præter eos quos tenera ætas, atq; annosa senectus, ad iter haud idoneos fecerat, ex his in frustra concisi, alij capite truncati, præterea pleriq; inter fugiendum exanimis relictī fuere. O infortunata hominum ætas & primum postq̃

Legati Poloni
ci ad Hungariā

Orator ad Bo
hemiam.

Legati Cæsarei
ad Moschum.

Tartarica in Rus
siam eruptio.

Calamitas a
Tartaris illata.

foelix Barbara

felix Barbara absumpta malum, o misera tanto Christianorum sanguine re-
 spersa clades, quibus postea adsimiles quoque fuisse constabit, sed o Sarmatiae
 regnum reipu. Christianae murus, fossa uallum & propugnaculum truculen-
 tissimis undique expositum hostibus quod dum tanta saeuicia atque impetum hume-
 ris sustines, non desunt tamen qui iniquis factionibus tuum perpetuum qua-
 rant exitium, atque ultro infestissimos in te hostes reipub. Christianae inuehant.
 sed haec alias effusius/quom magis licebit deplorabimus. Interea dum haec ab
 hostibus Barbaris magna saeuicia undique aguntur. Sigismundus rex apud
 Lithuanos Moschicis curis anxie intentus, Senatui rempublicam tuendam
 assignauit, Christophorus Schidlouicius Craccouiensis Palatinus res rei-
 publicae diligenti studio suscepit, apud Proscanum delectum conuocat nobi-
 les summo studio ut arma contra hostem sumerent cohortatus, iussus est suo
 exemplo alios euocare, aut aere publico militem comparare, dum uero neu-
 trum ex usu uideretur, infecta re Craccouiam rediit, fuere ex patricijs quibus reip.
 malum auertere cura erat, congestis (sed sero) copiis ad Buscium oppidum
 paruaque manu hostium uim sustinuerunt. Nam dum onusti praeda in reditu
 essent, supra gentis morem Buscij expugnationem parant, an quod paludes
 quibus oppidum munitum insidet aestiuo calore. exiccatae essent, an quod ad
 omne nephas licentia fuerat parum constat, sunt tamen suburbij incensis
 prohibiti. Altero postquam oppugnare coeperant die/omni congesta praeda,
 digressi sunt ad quadraginta millia passuum igne ferroque omnibus absumptis
 Eos magnificus Nicolaus Firleus, Regni exercitus generalis praefectus/cum pro-
 ceribus Russiae ac Podoliae ad Wisnowicz usque persequutus, sed ob paucitatem
 militum rem dimittere coactus est. Quom uero ex Lithuania (quod maxime
 sperabatur) nullum praesidium adesset, nec etiam ex Polonis exercitus speran-
 dus foret, eo loco hostis intactus abiit. Martinus uero Caminicius cum paucis
 copiis quas supra iunxisse docui & mercenario milite ex Medzybose educto
 hostium cohortem apud Treboesium feliciter pugnando superauit & spolijs
 exiit. Item apud Podocium aliam cohortem 500 equitum ad unum fudit, sed
 eo loco ingens ab hostibus saeuicia patrata. Quom enim Barbari Sarmatarum
 copias cognouissent, atque de rerum summa desperassent/conuersi in miseras
 puellas & innocuos infantes, quos in praedam abegerant, in quibus fugae nulla
 spes esset, irrumpunt crudeliterque caedunt, atque enecant. Praeterea apud Wis-
 nouiciu ducenti ferme hostium/praefer gentis consuetudinem armis instru-
 cti superati atque caesi sunt. Haec (dum hostes per licentiam uagarentur) conti-
 gere. Interea ex Buscio oppido reliquae copiae Nicolao Firleio duce Martino
 iunctae uix supra duo millia equitum constituunt, hostes uero in ipsorum aspe-
 ctu praedam agentes in planos iam campos excurrerant, dum Polonicus miles
 longe impar numero pugnam non suscepit, ita omnis illa hominum praedaeque
 multitudo abacta est. Fuere matronae puellaeque nobiles atque inuptae plurimae,
 quadrigis panno tectis auectae, uiri uero, ut ex desperato hostium manus incide-
 rat/ita uinculis colligati pecorum more pellebantur. Hanc Sarmatiae regnum
 iacturam per Iulium atque Augustum menses accepit, docuit tunc rerum euen-
 tus in mora esse periculum, quod enim initio facili negotio auerti potuisset
 paucorum negligentia,

Buscium a Tata-
ris tentatum.

Caminicijs

Saeuicia Barba-
rorum.

paucorum negligentia, principe absente, ignominia pariter & iacturam reip. pepit. Iam hinc Tartarorū frequētes eruptiones/iterū initia sumpserunt, quæ forte tam negligentia in tuendis rebus/quam populi peccatis merentibus, iusta dei ira, quæ ad sui uindictam tardius graditur/permiffa creduntur. Nam postq̃ nuper res aliquantulum feliciores esse ceperant, in deum ac religionē timor refriguit, nō modo diuina aliquibus neglecta, sed etiam dei religionisq̃ hostes fouere in usu fuit. hoc tempore (quod iam antea ceptum) iudæi magis in pracio habiti, uix theloneum aut uectigal ullum cui nō præfecti, aut quod saltem inuadere non cuperent, passim ea in re iudæis Christiani submissi, uix etiam ex magnatibus & ipsis reipublicæ primoribus aliquis, qui rem domesticam per iudæum non curaret, iudæis in Christianos imperium permetteret/atq; citius q̃ christianos ab iniuria uel simulata eriperet. Recte itaq; quod deus quondam Hebreis minatus est/in hos cōuenit, quia uidelicet dei ac crucis hostes contra legem diuinam ac canonum sanctiones fouerent/& ipsi hostibus suis expositi præda in direptionem fierent. Sic quoq; Armenis ius summum erat, circumuagabantur quidam per uniuersum regnum mercandi gratia (sic enim titulus fuit) qui non ignorantibus hīs, qui rebus præfuere/arma hostibus aduehere studebant. De Ruthenis profecto non habeo dicere, quando illi non longe a fide nostra recedant, licet cerimonijs longissime, sed æquabilius ferendi/quod utiq; parum interest/quā omnino nobiscum sentiant, in ipsis tamen fidei articulis ferme nobiscū conueniunt. Præterea in seipsam res publica diuidi cepit, atq; iam Barbara e uita sublata/breui omnem ferme decoris speciem exuit. Irrepsit hoc malum pedetentim, atq; utinam non coalescendo in regni ruīnam ante maturum fœtum interiret, ne sic in seipso diuiso humani generis seruatoris uaticinio in desolationē cogeretur abire, hoc enim in multis rebus publicis compertum est, quādo malum pœna digna nō multatum, uirtus & benemerita non remunerata/sed passim ut quemq; libido tenuit ad uicia & rerum inuasionem licentia creuit, mox ex splendidissima specie turbata induta facie/in præceps cuncta ruere ceperunt, ad usq; lachrymas hæc ingemiscens adscribo, ita tamen se res habuere atq; in hanc diem creuere. Eo malo & quod pestifera sæuicia fortius q̃ anno superiore irrepserrat, regnum adeo perturbatū fuit, ut reipublicæ nuper subleuata species plurimum inclinaretur. Verum externis mira hæc uidentur, tanta licentia Barbaros ut sæpe in hoc regnum/quod etiam natura locorum facilem habet accessum excurrere, quicumq; existant qui Sarmatarum proprio etiam malo & reipub. irrecuperabili iactura rident incommoda, animum statim satiabunt, si crebras Barbarorum ex Thracia, Asia, Aphricaq; in eos populos atq; nationes, quæ natura locorum ac arte simul etiam armorum usu & regnorum excellentia antecedere se æstimant, meminerint eruptiones, ac eas dumtaxat clades quas in hominum ætate Pannoniæ Dalmatiæ Croatiæq; regna susceperint, præterea per Illiricum splendida Venetorum respub. passa est, sed etiā populi qui ad Germanos pertinet, in principatibus Carniolæ atq; Charinthiæ experti sunt. Taceo quod paulopost quā hæc Sarmatis contigerunt Mauri/parua manu/per mare Tyrrhenum uecti/apud ciuitatem ueterem spolia legerunt,

Causæ tot in Polonia Barbaricarū excursionum.

Iudæorū nimia dignatio.

Armeni.

Rutheni

Regnicolarum discordia

Incurfiones in ceteras terras

spolia legerunt, ac parum absuit (uti fama erat) quin Leonem Pontificem Romanum pauloante digressum interceptissent. Quid in ipsa Apulia sapius nostra aetate accidisse comperitur, & nouissimis diebus in Hispaniarum regnis Barbarorum eruptionibus patratum constat, qui Carolo maximorum in Europa regnorum rege praesente, per oceanum occidentalem, exigua classe aduecti, per licentiam impune spolia abegerunt, non deesset animus summas reipub. Christianae calamitates referre, sed quom ad nostrum institutum non pertineant, missas eas faciam. libuit tamen externarum nationum afflictiones adnumerare, quo facilius Sarmatica mala ferantur. Si etenim populis gentibus ac regnis natura arteque munitis, armis militibus ac opibus pollentibus haec accidunt, multominus mirandum quod Sarmatarum regnum, omni ex parte hostibus permeabile expositum tot cladibus afficitur, quas tamen proprijs uiribus deo auctore aliquando auerteret, si non ab his quos minime decet, & Christianae pietatis uinculum merito cohiberet, ultro iniuste impeterentur. Euagatus parum ab instituto/redeo. Tartari quom impune ferme praedam abegissent, superato Boristhene, praeda in Thauricum pauca manu missa, secundam parabant eruptionem. Sigismundus Thauricum imperatorem pro patrato scelere & rupto foedere appellat, qui missis legatis facinus excusat, in effraenatam iuuentutem rem omnem reiecit, antiqua foedera renouare cupiebat, ultro arma in Moschos & proprijs militibus hoc bellum susci pere obtulit. Verum quom frustra cum perfido hoste quodcumque foedus susci peretur, nec etiam abacta praeda restitui speraretur, res ad Poloniae Senatum reiecta est. Interea egregium facinus pauci milites Sarmatae susceperunt, sine ducum iussu, transcensis Turcarum finibus apud Bialagrodensem urbem, magnam uim ouium ex multis millibus abegerunt, hos Turci insequuti particulari certamine adierunt. Sarmatae quom nulla uia nisi quam ferro manuque aperirent effugere possent, excusso metu, intrepide hostium incursum excepere, & dum utrinque aliquandiu, Turci pro praeda, Sarmatae pro uita praedaeque simul pugnassent, cessis aliquot hostibus praeda cum uictoria Sarmatis cessit. Dum haec apud Roxolanos et Podolitas agerent, Basilius Moschus legiones nouas Lithuaniae misit, uerum nihil memorabile gestum, nec ad iustum etiam certamen uentum est. Thauricus interea Caesar, uel quod ocium fera gens ferre non poterat, uel quod patratum nuper contra ius gentium facinus excusare uellet, omnem euentum non sine gloria quod uictori spolia praedamque ingentem, et a Sarmatis ex foedere belli praemium deberi, uicto etiam pro adseruatae fidei integritate patrati facinoris ueniam non posse negari existimabat. exercitum ex octuaginta equitum millibus (ut fama erat) conlegit, insperataque eruptione Basilij fines transcedit. Basilius subito motu perterritus, legiones ex Lithuania reducere iubet, uti res postulant, grassantem iam ubique hostem prohibere statuit, mira celeritate exercitum parat, eundemque Thaurico Caesari obuiam summisit. Tartari coactam praedam abigere & reditum parare iam statuerunt, quom Basilij exercitus pugnae copiam exposculet. Tartari & adeptae nuper ex Podolitis secundae fortunae memores, & Moschorum apud Boristhenem acceptae cladis audaciores, cominus congressi, pugnam suscipiunt, quomque in supremum discrimen dimicatio

Militum quorundam Polonorum facinus

Thaurici Cæs. in Moschos excursio.

men dimicatio peruenisset, Moschi fuga per campos effusi, Tartaris uictoriā cum præda reliquere. Ea pugna Moschorum plus uiginti millia cecidisse mihi narratur, præterea tanta hominū multitudo abacta, ut tumida Basilij mēs ad pacis cōditiones paratior q̄ ante sit effecta. quot ex Tartaris cæsi fuerint, mihi minime constat, quom ea gens nihil posteritati litteris comendare so-
leat, nec etiam de seipsa quidq̄ referat. secūda hac fortuna Thaurici Tartari euecti, iam mox iterum etiam post excusatum facinus, apud Hercinij nemo-
ris saltus, quem Sarmatæ nigram siluam appellant exercitum locauit, ut acce-
pto secundū itineris foelici auspicio irrumperent. habent enim barbari in stel-
lis atq; lunæ motu uniuscuiusq; sortis indicia. Cæterum quando religionis sa-
cerdotibus ex usu uisum, eruptiones parant, mox in ipso itinere, primum ob-
uium barba ruffum interimunt, ereptum cor igni ad hoc paratum inñciunt,
astant tunc religionis primores, & cordis quosdam saltus sudoresq; suspiciūt,
ex his aruspicum more secundam fortunam pollicentur, uerum si cor unico
saltu extra ignem prosiliret, mali ominis & infortunati itineris apud barba-
ros est indicium, hisq; semper auspicijs/rebus suis bene uel male futurum pol-
licentur. Quom uero hostes in eo loco eruptionem parare Senatui nuncian-
tur, decretum est regni uires (ne pristini mali exemplo respub. damnum pa-
tiatur) excitare, hostiumq; incursionem armis excipere. In eum effectū, Chri-
stophorus Schidlouicius Cracco, Palatinus sincero studio apud Mylecium
conuentum indixit, ibi Senatus consulto mille equites priori in Podolia præ-
sidio addere, & ut expeditio publica reuocetur/decretum est, illud ad hostiū
terrorem satis uirium uel nominis habere, istud ex reipub. usu multo maxime
utile uisum est. solet enim in publicis expeditionibus plerumq; amicus exerci-
tus q̄ hostium legiones molestior amicis esse, hoc modo firmatis paulisper re-
bus ab armis tutum fuit. Eo loco iam parta tranquillitate apud Lithuanos
Moschica arma nihilominus expectabantur, sed & apud Samagittas Prusso-
rum irruptio fama nunciata tumultum fecit. Sed quom præfectus Samagit-
tiæ arma celeriter corripere, frustra eruptio tentata omissa est. hac æstate
apud Mazouitas quom foeminæ imperium fastidirēt, tumultus inter nobiles
excitatus est, huius summa fuit occasio sumpta, quod Stanislaum natu maio-
rem/Conradi olim Mazouiæ ducis filium/ad rempu. suscipiendum postula-
rent, & quod foeminæ iugum (quæ alieno consilio usa prouinciam multa pec-
cunia exueret) quasi intollerabile abñcerent. Quomq; frustra laborarent/Sta-
nislaum Ianussiumq; duces cum matre & his qui ex cōsilio erant in Mackow
arce conclusos adorti, ui eripere nitebantur. in eo tumultu parum interfuit,
quin Stanislaus natu maior Mazouiæ dux ex arcu sagitta iacta, fuisset inter-
emptus, ita quem præficere tota nobilitas auide cupiebat/iniquofato nolens
etiam pene extinxisset, hic tumultus paulopost per Ioannem Laskeum ar-
chipræsulē Gnezneñ pacatus, ad futura comitia reiectus erat. interim uero
nobilibus quibus Salewski consilium plurimum suspectum fuit, comitia
apud Warschouiam indicta, quod quom Anna dux & tutrix cognosceret, e-
dicto Warschouienē ne nobilitatem admitterēt præcepit, Verum nobiles co-
gnito consilio immissis qui partem suam sequerentur summo mane ciuibus

Cædes Mo-
schorum.

Sortes Tarra-
rorū & aruspi-
cina.

Tumultus Ma-
zouiticus.

Comitia War-
schouiana.

L ignorantibus

ignorantibus perfractis portis ingressi, habitisq; & expletis comitibus, nulla facta molestia, Warschouiam excesserunt, hæc in proximis comitibus quæ Senatus absente rege apud Peterkouiam sub anni 1517. initibus celebravit, utrinque exposita, missi fuerant in eo negotio legati, Stanislaus Ostrog Castellanus Calisien Palatinus Rauem & alij qui Stanislaum iam adultum rebus præficerent, nouum consiliu adderent, & alia quæ ex usu reip. illius uiderentur, ordinarent. Edicta fuere conditiones, & utrinque acceptæ, sed paulo postq; legati abiissent, Senatus nobiles & populus sua spe frustrati, ad pristina consilia redierunt omnia, hæcque apud Mazouitas ex sedecimo anno ad decimum septimum initia seditionis facta constant. Hoc tempore Leo decimus Pontifex Romanus Iubilei gratiam in Poloniam dedit, cuius quarta pars in restaurationem arcis Camienecen, trium uero reliquarum partium directa medietas, una in reip. contra infideles defensionem, altera in restaurationem ecclesiæ Gneznen Archiepiscopo cessit. In eam uero gratiam & quæ annis duobus postea data est, hominum deuotione uel frigescente, uel de indulgentibus et uenientibus iam remissis, us sentire incipiente, parum pecuniarum accessit. Albertus Fontinus natione Italus professionis Franciscanæ nuper in Poloniâ legatus atque fratribus præfectus est, uir singulari doctrina & uitæ sanctimonia conspicuus. Is dum apud Craccouiam fratrum licentiam seuerius quàm uellent cohiberet, facta a fratribus conspiratione quinta Septembris nocte, dormiens reueratis portis inuasus, nudus lecto extractus, curru forte iniiciendus atque in Boemiam euehendus (ut fama habuit) mutata sententia concionatoris manibus misere perfracta ceruice iugulatur, pro religione uitam dedit, sceleris auctores fuga dilapsi, decem postridie Ioannis Conarij Craccouien præsulis summa cura, uno concionatore dempto omnes capti atque uinculis iniecti sunt, missi ad Lipouiciu quod castellum sacerdotum carcer est, & res ad sedem apostolicam data. O facinus in hominum memoria pessimum, & cui in hoc regno post diuini Stanislai necem simile patratum non sit, homo, qui præter quod optimos mores institueret, quod uitæ sanctimonia induceret, & quod iam pridem labefactam religionem restitueret, nemini iniuriatus, pro tanto beneficio pessimam tulit mortem, & a fratribus, sed minoribus, recte sic appellatis, ut euentu rerum gestarum nomen ad posterum perferrent, o pessimum hominum genus, quod neque per uitæ institutionem, neque per facinoris immensum pondus, ab instituto malo animum auocare potuit, malos ego appello, neque boni poterint recensere, qui tales perpetue negabunt habuisse fratres. Postquam ad sedem apostolicam res data esset, Sigismundus in ea re summa cura egit, ne tantum facinus sine multa præteriret, ad pontificem litteras dedit. Deinde uero Anno 1517/Pontificis Romani mandatum Craccouiam peruenit. In diebus Februarij quattuor sceleris complices per loci ordinarios sacris de more exuti, duo ex eisdem capite truncati, reliqui perpetuis carceribus addicti fuere, non multo post concionator apud Bardeouam, in Boemia Wilhelmi Bernstini oppido cum eius assensu captus & Craccouiam adductus quintadecima Maij sacris exutus, capite quoque die 12. Iunij plexus est, qui uero perpetuis carceribus addicti nuper fuerant, ruptis postridie uinculis, quibus apud Episcopum Craccouien detinebantur, ad unum

Iubilei indulgentiæ.

Albertus Fontinus Minoritanus a fratribus occisus.

Supplicium fratrum.

nebantur, ad unum fuga saluati sunt, an consilio ac fortuna, an custodibus admittentibus non habeo dicere, tamen immensum scelus in primis autoribus nihilominus grauissima mortis poena uindicatū est, sed ad narratiōis seriē de rebus anni M.D.XVI. redeundum est, Eo anno die sextadecima Octobris, Franciscus Italus architectus insignis, gallico morbo antea multis annis correptus, morte extinctus est, hic quicquid Italici operis in Craccouiē arce in eum diem perfectū fuerat, per totum latus quod urbem respicit, & hoc quod diui Wenceslai templum ambit, suo ingenio ad integrum perfecit. Hæc per ætatem apud Polonos Roxolanosq; gesta. MAXIMILIANVS Romanorū Cæsar & fœderis memor, & Sigismundi amore incitatus, iam de secundo matrimonio sollicitare cœpit, sub æstate Brzetislaum de Swyaw Boemum a suo consilio ad Sigismūdum in Lithuaniam usq; legatum misit, per eundem quid de Sigismūdi matrimonio fieri desyderaret exposuit, obtulit item duplex conubium utrumq; tanto rege dignum, & quod Sigismundus deligeret confecturum se ultro obtulit. Verum dum Sigismundus belli urgentibus curis detineretur, & recens simul ex Barbaræ reginæ paulopost fratris Wladislai morte uulnus faucium animum a matrimonij conditionibus longo tempore auocaret, alterum ex oblati Maximiliani Sigismundiq; assensu alio uersum est. Cæterum postquā Maximilianus mox post Balthasari Oderij ex Moschouia reditum, Sigismūdum de Erberstein & Petrum Mraxium denuo in Moschouiam legatos uti supra narratur designauerat, Sigismundus ægritudine (uti fama habuit) præuentus iter interceptit. Sigismundus uero rex ex legatorum aduentu omnem rei bene gerendæ occasionem intermisit, quomq; diu frustra sperarentur, missis crebriter hincinde litteris, Petrus Mraxius in fine Octobris Craccouiam peruenit. Verum quom nec apud eum legationis instructiones essent, Sigismūdum per totum mensem Nouembrem apud Craccouia expectauit, quom & hoc frustra euenisset, in initio Decembris/Viennam non sine Sarmatarū stomacho discessit, breui reditum pollicitus, sed anteq̃ collega ad hoc iter se accingeret/morte præuentus/breui malo/diuturno itineri & ingenti negotio se subtraxit. Paulo supra quam hæc facta, apud Prussios/qui Polonorum imperio parent, tumultus inter nobiles ac Gdaneñ simul & plebem ortus, qui Sigismundo iubente, per Matthiam Dreuiciū Wladislauici præfulem, in ipsiſ initijs placidissimo hominis ingenio mox extinctus est, ad finem item mensis Nouembris Tartari qui apud Hercinios saltus consedisſe supra narrantur, accepto auspicio quattuor exercitibus Russiam ingressi, aut quod præda nuper abacta animauerat, aut quod pestis sæuicia (ut traditur) ex campis pellerentur, adacti, Primus Caminiciū/Secundus Lithauitiū/Tercius Medzibozium/ultimus Sincouiē districtus inuadunt, Sarmatarum duces qui rebus nuper præfecti sunt, cum militibus qui ex Miletio cōuentu suscepti fuerant, & nobilitate quam patriæ malum armauerat, hostibus intrepide occurrunt, Stanislaus Lanskroneus Camienecē arcis præfectus/Miedzibozium Lithauitiūq; districtus tutandos suscepit, bino congressu hostes omni præda exiit/atq; sceleriter superauit, captis item ex primoribus aliquot. In horum hostium recessu/ Illustriſ Roman ducis. Con-

Franciscus Architectus.

Maximilianus imper. auspex nuptiarum.

Legati Cæs. ad Moschos.

Tumultus Pruthenicus.

Excursio Tatarorū in Russiā.

L 2 stantini neposeos

Romani cedes

Victoria apud
Medzybosiū.Victoria duce
Sanczygniow
sko.

stantini nepos eos inuadit, sed quom auidius pugnans in hostium medio
esset infœlici sorte equus quo uehebat cecidit, ipse ab hostibus in frustra con-
cissus est. Septima uero Decembris usq; sub Medzybosiū Quadringenti Tar-
tari uenerunt, his milites mercenarij qui eo loci tunc erant Paulo Pharurey
duce occurrerunt atq; apud Radzymycze uillam uiriliter pugnantes tercia
ferme noctis hora superarunt. Sequenti autem die apud Synckow, Saczyg-
nyskeus mercenarij militis præfectus/homo ad omne periculum inui-
ctus/& dux & miles omni saculo dignus/Mille Tartarorum equites adse-
quutus, flagranti animo gloriæ immortalis cupidus/impari numero congres-
sus est, cuius furentem manum hostes aliquantum ferentes/paulopost & du-
cis & militū inuicta manus hostibus terrorem, & nullam præterq; fuga quæ-
sitam salutem ostendit, fusi igitur ac cæsi sunt barbari/capti item nonnulli, ali-
qui fuga ad futura mala seruati & dilapsi sunt. Atq; hic anni M.D.XVI. su-
pra adscripti finis est.

FINIS.

Anapitia scrip-
torum.Summa anno
rū aliquot post
1516.

HACTENVS LECTOR CANDIDE SIGismundi inclyti Regis tem-
pora/Inuictissimiq; populi Polonici sub eius imperio res gestas/per compen-
dium scribere/atq; eius rei metam facere, placuit. Reuocant enim ab instituz-
to meo, tria hæc potissimum. Primum quod uiuentium res non satis tute pu-
blicantur, ubi si gloriæ aliquid dederis adulationis nota est. si contra uitio
uerteris crimē hic quoq; periculum ingens est. In summa ueritatis studium &
in hac potissimum ætate ubiq; & ab omnibus(uere malis) impetitur. huic se-
cundum est q; non nisi de transactis rebus integrum est iudiciū. Postremo
loco quia decimus septimus annus noui matrimonij facit initia, noua ac in-
clyta Regina ex Arragonum regum Mediolaniqu; ducum familijs clara, dein-
ceps uel mihi uel alteri ad hoc magis nato quarti seu noui libri faciat quoq;
initia. Præterea ille ānus Moschici belli narrationem faciet/dehinc decimus
octauus. Reginae coronatione insignis erit, decimus nonus uero Prutenici bel-
li initium cōstituet, cuius inducias quadriennales uigessimus primus excipiet.
Quarum omniū ego seriem consulte reliqui incontextam, posthac (si uiuere
dabitur) tibi lector ea perfecta aliquando daturus in lucem. Ego quidem
si uere candidū nactus fuero lectorem facile ueniam habiturus sum,
si me subinde & ubiq; de meipso monentem intelliget. Verum
si cui domi uel foris ex me negocium fecerim/tu lector iudi-
cium in omnibus facito, tamen mortaliū omniū res ua-
rijs periculis atq; casibus subiectas, & quom tot fer-
me sensus quot hominum capita existant, diffi-
culter ab uno quod omnibus sapiat ema-
nare posse memineris.

Vale,

Pagina	4	versu	10	lege	Hebreis	pro	Aegyptijs.
Pa.	7	ŷ.	7	le.	Sarmatæ	pro	Sarmatię.
Pa.	8	ŷ.	35	le.	fines	pro	sine.
Pa.	19	ŷ.	9	le.	cui si fides	pro	cui fides.
Pa.	30	ŷ.	29	stat	eodem forte año	amissa,	tu expunge totū
Pa.	35	ŷ.	19	le.	nutu	pro	mihi.
Pa.	36	37 38 39		le.	titulum de Iagellonum	familia.	
Pa.	36	ŷ.	2	le.	repetiŷŷe	pro	reperiŷŷe.
Pa.	39	ŷ.	2	le.	orationis	pro	orationes.
pa.	39	ŷ.	10	le.	preŷtolabatur	pro	preŷtolabat.
Pa.	45	ŷ.	24	le.	direptione	pro	diriptione.
Pa.	47	ŷ.	penultimo	le.	omnium ore	pro	omnium ora.
Pa.	47	ŷ.	ultimo	le.	adŷeruata	pro	adŷuatę.
Inpreŷfatione tertij libri				ŷ.	42	le.	historia pro hiŷtorię.
Pa.	65	ŷ.	ultimo	le.	vigilijs	pro	vgilijs
Pa.	81	ŷ.	20	le.	primam	pro	primum.
Pa.	83	ŷ.	27	le.	abhorruere	pro	abhorrere.
Pa.	88	ŷ.	41	le.	conŷilium	pro	concilium.

Impreŷŷum Craccouię opera atq; induŷtria Hierony-
mi Viotoris Chalcographi. Anno M.D.XXI.
menŷe Decembri.

Annus Domini .1588.
w 1601 roku przed starzym wypuŷceniem
tego wyŷciska wyŷtawnieŷa i gubniŷenij
i powieŷŷeŷa Progo grad Polŷan
wyŷtawnieŷa
Annus Domini .1588. die .19. Januarii
1601 roku wyŷtawnieŷa i gubniŷenij tego dnij wyŷtawnieŷa

Printed and Published by

James & Sons, 15, Abchurch Lane, London, E.C. 4.

Printed by the University Press, Cambridge.

Printed by the University Press, Cambridge.

Printed by the University Press, Cambridge.

Printed by the University Press, Cambridge.

Printed by the University Press, Cambridge.

Printed by the University Press, Cambridge.

Printed by the University Press, Cambridge.

Printed by the University Press, Cambridge.

Printed by the University Press, Cambridge.

Printed by the University Press, Cambridge.

Printed by the University Press, Cambridge.

Printed by the University Press, Cambridge.

Printed by the University Press, Cambridge.

Printed by the University Press, Cambridge.

Printed by the University Press, Cambridge.

